

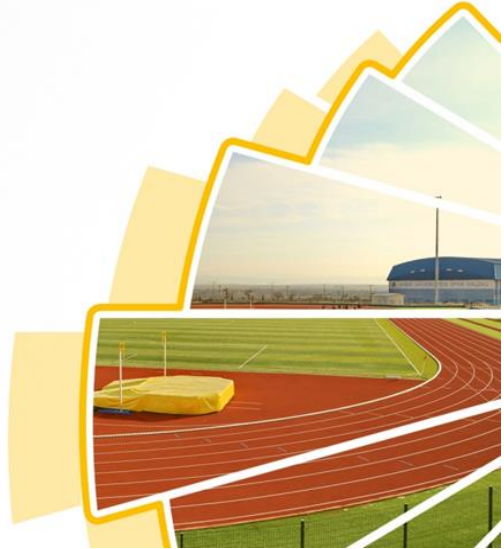
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ

Cilt 14 - Sayı 2

EDİTÖR KURULU

Editör

Dr. Serkan İBIŞ, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Editör Yardımcısı

Dr. Zait Burak AKTUĞ, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Alan Editörleri

Dr. Rüçhan İRI, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Dr. Gürkan YILMAZ, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Dr. Emin SUEL, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Dr. Zekihan HAZAR, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Dr. Hüdaverdi MAMAK, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Dr. Ercan POLAT, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Dr. Hasan AKA, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Dr. Sedef HABİPOĞLU, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Dr. Zehra GOZEL TEPE, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Dr. Fatih DİNÇ, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Dr. Meryem ALTUN EKİZ, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Dr. İ. Ümran AKDAĞCIK, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Dr. Serkan HAZAR, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Dr. Fikret SOYER, Balıkesir Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Dr. Hüseyin UNLU, Aksaray Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Dr. Baki YILMAZ, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Tarık SEVİNDİ, Aksaray Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Dr. Berkan ALPAY, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Dr. Dana BADAU, University of Medicine and Pharmacy of Tirgu Mures, Department of Human Movements Sciences

Dr. Mir Hamid SALEHIAN, Islamic Azad University, Tahrn

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ

Cilt 14 - Sayı 2 - 3 Ağustos 2020

İÇİNDEKİLER

1. Say S., Aktaş S., Güven F., Kocaoğlu Y., Kaplan T., Erkmen N. (2020). Kadın Futbol Oyuncularında Farklı Saha Ölçüleri ile Oynanan 4'e 4 Dar Alan Oyunları Sırasında Teknik Aksiyonların İncelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 14(2), 95-104.
2. Üzüm H., Karlı Ü., Ünlü Y., Solakumur A. (2020). Sporda Söylenti Etki Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 14(2), 105-117.
3. Ünal H., Aksu A. (2020). Spor Giyim Markası Tüketicilerinin Karar Verme Tarzları İle Marka Bağlılığı Arasındaki İlişkinin Araştırılması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.14(2), 118-132.
4. Miçooğulları BO., Ekmekçi R., Dağaşan Y. (2020). Üniversite Sporcu Öğrencilerinde Kendine Güven Hedef Belirleme ve Kararlılık. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.14(2), 133-144.
5. Uçar UM., Kaplan T. (2020). Konya Amatör Lig Futbolcularında Zihinsel Dayanıklılığın İncelenmesi, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.14(2), 145-157.
6. Murathan G., Bozyılan E., Murathan F. (2020). "Fiziksel Aktivite" Konulu Bibliyometrik Analizi, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.14(2), 158-167.
7. Güvendi B., Pehlivan MY. (2020). Dövüş Sporcularının Kendi Kendilerine Konuşmaları İle Saldırganlık ve Öfke Davranışlarının İncelenmesi, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.14(2), 168-176.
8. Türkçapar Ü., Kayabaşı A., Çam Ö., Eroğlu H. (2020). *Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.14(2),177-185.
9. Gözler A., Turan BN., Turan MB. (2020). Çocuk Oyunlarının İlkokul Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 14(2), 186-201.
10. Güneş F., Akarçeşme C. (2020).Öğrencilerin Spor Liselerini Seçme Nedenleri ve Beklentilerinin İncelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.14(2), 202-213.
11. Karaoğlu B., Pepe O. (2020). *Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz Düzenleme Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2), 214-224.
12. Gökhan İ., Aktaş Y. (2020). Üniversite Takımında Yer Alan Kadın Voleybolcularda 6 Haftalık Antrenmansızlığın Vücut Kompozisyonu Üzerine Etkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2), 225-232.

13. Yarımkaaya E., İlhan EL. (2020). The Effect of Peer-Mediated Physical Activities on Communication Deficit of Children with Autism Spectrum Disorder. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 14(2), 233-245.
14. Akıncı AY., Türkay İK. (2020). Filozof Doktorlardan Moderniteye Sporcu Beslenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 14(2), 246-255.
15. Bardakçı O., Yıldız Ö. (2020). Rekreatif Amaçlı Basketbol Oynayan Gençlerin Değer Değişimlerine Yönelik Anne-Baba Görüşleri. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.14(2), 256-270.
16. Emamvirdi R., Hosseinzadeh Asl NR., İlhan EL., Çolakoğlu, FF. (2020). Bedensel Engelli Sporcularda Psikolojik Esneklik ve Spora Katılım Motivasyonu. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 14(2), 271-281.
17. Ağbuğa F., Çelik Z., Ağbuğa B. (2020). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Etik Değerlere Sahip Olma Düzeylerinin İncelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 14(2), 282-291.
18. Dzhanuzakov K., Türkçapar Ü., Yasul Y., Çakar A. (2020). Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerisi Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 14(2),292-301.

KADIN FUTBOL OYUNCULARINDA FARKLI SAHA ÖLÇÜLERİ İLE OYNANAN 4'E 4 DAR ALAN OYUNLARI SIRASINDA TEKNİK AKSIYONLARIN İNCELENMESİ

TECHNICAL ACTIONS DURING 4 VS. 4 SMALL-SIDED GAMES WITH DIFFERENT PITCH SIZE IN FEMALE FOOTBALL PLAYERS

Gönderilen Tarih:12/02/2020
Kabul Edilen Tarih:02/07/2020

Selver SAY

Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Konya, Türkiye
Orcid: 0000-0002-7492-8026

Samet AKTAŞ

Batman Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman, Türkiye
Orcid: 0000-0001-6857-2599

Faruk GÜVEN

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kilis, Türkiye
Orcid: 0000-0001-7960-0524

Yağmur KOCAOĞLU

Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Konya, Türkiye
Orcid: 0000-0001-6811-4205

Turgut KAPLAN

Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Konya, Türkiye
Orcid: 0000-0002-6150-5235

Nurtekin ERKMEN

Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Konya, Türkiye
Orcid: 0000-0002-5220-887X

Kadın Futbol Oyuncularında Farklı Saha Ölçüleri ile Oynanan 4'e 4 Dar Alan Oyunları Sırasında Teknik Aksiyonların İncelenmesi

ÖZ

Araştırmada 4'e 4 dar alan oyununda oyun alanı boyutlarının kadın futbol oyuncularının teknik aksiyonlarına etkisini incelemek amaçlanmıştır. On altı kadın futbol oyuncusu araştırmaya katılmak için gönüllü olmuştur (Yaş: $16,68 \pm 1,19$ yıl, boy uzunluğu: $164,68 \pm 6,37$ cm, vücut ağırlığı: $55,31 \pm 5,21$ kg). Dar alan oyunları 4'e 4 takımlar halinde 26×34 m ve 30×40 m ölçülerinde iki farklı boyuttaki oyun alanlarında uygulanmıştır. Her iki dar alan oyunu 6'şar dk'lık 3 set şeklinde uygulanmış, setler arasında 5 dk dinlenme süresi verilmiştir. Dar alan oyunları dijital bir kamera ile kaydedilmiştir. Dar alan oyunlarında gerçekleştirilen teknik aksiyonların tespit edilmesinde bilgisayar destekli Mathball maç analiz yazılım programı (Algoritma Bilgi İşlem Ltd. Şti.) kullanılmıştır. Dar alan oyunları sırasında her bir oyuncunun gol vuruşu, pas sayısı, olumlu ve olumsuz pas sayısı, dripling, top kazanma, ikili mücadele ve topla oynama süresi değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler Friedman, Wilcoxon, Mann Whitney U ve bağımsız örneklem t-testi ile karşılaştırılmıştır. 30×40 m dar alan oyununda kadın futbol oyuncularının 1. sette tespit edilen dripling ($Z = -2,244$; $p < 0,05$) ve ikili mücadele ($Z = -2,309$; $p < 0,05$) sayıları 3. setten istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Dar alan oyunları arasında her 3 sette gerçekleştirilen teknik aksiyonların toplamı; toplam gol vuruşu ($t = 2,001$; $p = 0,055$), toplam olumlu pas ($t = 0,624$; $p = 0,537$), toplam olumsuz pas ($t = 1,337$; $p = 0,192$), toplam pas sayısı ($t = 0,839$; $p = 0,408$), toplam top kazanma ($t = -0,374$; $p = 0,711$), toplam ikili mücadele ($t = -1,282$; $p = 0,210$) ve toplam topla sahip olma süresinin ($t = 0,191$; $p = 0,849$) farklı olmadığı belirlenmiştir. 30×40 m alanda oynanan dar alan oyununda gerçekleştirilen dripling sayısının ise 26×34 m alanda oynanan dar alan oyunundan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır ($t = -2,159$; $p < 0,05$). Sonuç olarak; kadın futbol oyuncularının teknik aksiyonlarının gelişimine yönelik çalışmalarda 26×34 m ve 30×40 m oyun alanının her ikisinin de kısa süreli olarak uygulanabileceği, dripling becerisinin ön planda olduğu çalışmalarda ise 30×40 m oyun alanında dar alan oyunu uygulanması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Dar alan oyunları, futbol, kadın futbolcu, teknik aksiyonlar

Technical Actions during 4 vs. 4 Small-Sided Games with Different Pitch Size in Female Football Players

ABSTRACT

The aim of this study found out whether pitch dimensions affect technical actions during 4 vs. 4 small-sided games (SSGs) in female football players. Sixteen female football players volunteered to participate in the study (age: $16. \pm 1.19$ years, height: 164.68 ± 6.37 cm, weight: 55.31 ± 5.21 kg). SSGs were carried out as 4 vs. 4 players in two pitch sizes: 26×34 m and 30×40 m. The SSGs were conducted as 3 sets of 6 min with rest periods of 5 min the SSGs were recorded by using a digital camera. Mathball Match Analyses System (Algoritma Bilgi İşlem Ltd. Sti.) was used to determine technical actions during the SSGs. Technical actions were accepted as total pass, accurate pass, inaccurate pass, shot, dribbling, interception, tackle, and ball possession in each set of the SSGs. Data were analyzed using Friedman's test, Wilcoxon, Mann Whitney-U and independent t-test. In the 30×40 m, dribbling ($Z = -2.244$; $p < 0.05$) and tackle ($Z = -2.309$; $p < 0.05$) of Set 1 were significantly higher than in Set 3. When compared total technical actions of 3 sets between the SSGs, there was no significant difference in shot ($t = 2.001$; $p = 0.055$), accurate pass ($t = 0.624$; $p = 0.537$), inaccurate pass ($t = 1.337$; $p = 0.192$), total pass ($t = 0.839$; $p = 0.408$), interception ($t = -0.374$; $p = 0.711$), tackle ($t = -1.282$; $p = 0.210$) and ball possession ($t = 0.191$; $p = 0.849$). Dribbling in 30×40 m SSG was significantly higher than in 26×34 m SSG ($t = -2.159$; $p < 0.05$). As a results, both 26×34 m and 30×40 m SSGs with short game times could be used to improve technical actions of female football players. On the other hand, coaches might prefer the 30×40 m SSG to improve dribbling ability of female football players during practices.

Key Words: Small-sided games; football, women players, technical actions

GİRİŞ

Türkiye'de kadın futbolunun geniş kitlelere ulaştırılması, TFF tarafından önem arz etmektedir. Bu bağlamda sahadaki cinsiyet ayrımının azaltılmasına yönelik yürütülen eğitim ve tanıtım çalışmaları kısa sürede kadın futboluna olan ilgiyi artırmıştır. Türkiye kadınlar ligi 2006 yılından beri devam etmektedir ayrıca, kadınlar 2. Ligi, Genç kızlar şampiyonası ve U15 kategorilerinde organize olunmuştur. Kadınlar milli takımı ise 1995 yılında kurulmuş, Dünya Kupası elemeleri ve Avrupa Şampiyonası elemelerinde mücadele etmektedir³¹.

Dar alan oyunları (DAO) teknik, taktik ve fiziksel bileşenlerin bir araya getirilmesiyle önemli performans gelişimi sağlayan ve müsabaka verimliliğini artıran bir antrenman yöntemidir¹¹. Yüksek performans sporlarında, antrenman uyarısı yarışma koşullarıyla benzer olduğu zaman maksimum fayda sağlanabilmektedir⁷. Bu bağlamda futbol antrenmanının temel amacı oyuncuların eylem yetisini geliştirmek olmalıdır⁴. Futbolda sporcuların gerek duyduğu tüm kondisyonel özellikleri antrene etme zorunluluğu nedeniyle birçok özelliği birlikte antrene edebilmek amacıyla antrenmanlarda sıklıkla dar alan oyunları kullanılmaktadır⁵. Dayanıklılık ve teknik beceri aynı antrenman içerisinde dar alan oyunları kullanılarak geliştirilebilirse, antrenman zamanını daha olumlu kullanmaya ve fiziksel yüklenmeye katkı sağlayabilir¹⁶. Son yıllarda, dar alan oyunlar ile yapılan çalışmalar önemli ölçüde artmıştır. Bazı çalışmalar, futbolcuların DAO ile yapılan antrenmanların önemine dikkat çekiyor, çünkü bu tür antrenmanlar oyuncuların teknik, taktik ve fiziksel olarak gelişimine katkı sağlayabilmektedir^{6,10,17,18,26,27,28,29}.

Bir futbol oyunu sırasında gerçekleştirilen aksiyonları incelemek için gözlem yöntemi oldukça faydalı bir uygulamadır. Bu yöntem ile oyuncuların aksiyonlarını tespit etmek bütün olarak bir takımın etkinliği ve her bir oyuncunun bireysel katkısı hakkında bilgi sunabilmektedir³. Kadın futbolcuların top ile aksiyonlarını inceleyen bazı araştırmalar yürütülmüştür^{23,32}. Kadın futbol oyuncularının dar alan oyunları sırasındaki performans değişkenlerini inceleyen sınırlı sayıdaki araştırmalar ağırlıklı olarak dar alan oyununun fizyolojik yanıtları^{25,20,21,24} ve kat edilen mesafe, yüksek veya düşük süratli koşu gibi zamana ilişkin aksiyonlar^{14,21} üzerine yoğunlaşmıştır. DAO'larının teknik ve taktiksel özelliklerin geliştirilmesine olumlu etkisi³³ nedeniyle kadın futbol oyuncularında dar alan oyunlarının teknik aksiyonlara etkisinin bilinmesi bireysel ve takım performansının geliştirilmesinde yararlı olabilecektir. Bu yüzden araştırmada 4'e 4 dar alan oyununda oyun alanı boyutlarının kadın futbol oyuncularının teknik aksiyonlarına etkisini incelemek amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Katılımcılar

Araştırmaya Türkiye Kadınlar 2. Ligi'nde oynayan, müsabaka döneminde ve haftada en az üç gün düzenli antrenman yapan 16 futbolcu katılmıştır. Sporcuların yaş ortalamaları 16,68±1,19 yıl, boy uzunluğu ortalamaları 164,68±6,37 cm ve vücut ağırlığı ortalamaları 55,31 ± 5,21 kg olarak belirlenmiştir. Katılımcılara ön görüşmede çalışma ile ilgili bilgi verilmiş, gönüllü olur formunu okumaları ve imzalamaları istenmiştir. Araştırma Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Verilerin Toplanması

Dar Alan Oyununun Uygulanması

Dar alan oyunu, sporcuların antrenman yaptıkları sahada farklı günlerde bir hafta ara ile iki kez uygulanmıştır. 4'e 4 dar alan oyunu uygulamasında iki farklı saha ölçüsü kullanılmıştır. Birinci oyun alanı 34 metre uzunluğunda 26 metre genişliğindedir. İkinci oyun alanı 40 metre uzunluğunda 30 metre genişliğindedir. Her iki dar alan oyunu 6'şar dakikalık 3 set şeklinde uygulanmış, setler arasında 5 dk dinlenme süresi verilmiştir. Oyunlar, minyatür kaleler hedef alınarak serbest oyun formatında uygulanmıştır¹⁵.

Dar alan uygulamalarında saha çizgileri belirgin şekilde çizilmiş, oyunun durmasını engellemek ve zaman kaybının en aza indirilebilmesi amacıyla saha kenarlarına ve kale içlerine yedek toplar konulmuştur. Oyuncular uygulama başlamadan önce 15-20 dakika ısınma gerçekleştirmişlerdir. Dar alan oyunu bir adet dijital kamera ile kaydedilmiştir. Kamera 5 metre yükseklikte, 10 metre uzaklıkta oyun alanının tamamını görecektir şekilde sabitlenmiştir. Oyun sırasında ofsayt kuralı uygulanmamış ve top ile oynama sayısı sınırlandırılmamıştır^{1,8,9,27}.

Dar Alan Oyunun Analizi

Dar alan oyunlarının istenilen pozisyonlarına daha iyi ulaşabilmek, gerçekleşen aksiyonları kısa sürede değerlendirmek ve analiz kriterlerini sınıflamak amacıyla bilgisayar destekli Mathball maç analiz yazılım programı (Algoritma Bilgi İşlem Ltd. Şti.) kullanılmıştır. Dar alan oyunları sırasında her bir oyuncunun gol vuruşu, pas sayısı, olumlu ve olumsuz pas sayısı, dripling, top kazanma, ikili mücadele ve topla oynama süresi antrenörlük ve maç analizi deneyimi olan araştırmacılar tarafından değerlendirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmaya katılanlara ait yaş, boy uzunluğu, vücut ağırlığı ve spor deneyimi değerleri ortalama ve standart sapma ($X \pm SS$) olarak verilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Shapiro-Wilk testi ile sınanmıştır. Dar alan oyunlarının setler arası karşılaştırılmasında (1. set, 2. set, 3. set) Friedman Testi ve Wilcoxon Testi, dar alan oyunları arasındaki karşılaştırmalarda (26 x 34 m, 30 x 40 m) Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Dar alan oyunlarının her 3 sete ait toplam skorlarının normal dağılım göstermesi nedeniyle ikili karşılaştırmada bağımsız örneklem için t-testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcılara ait tanımlayıcı bilgiler

Değişkenler (n = 16)	$X \pm Ss$
Yaş (yıl)	16,68 ± 1,19
Boy Uzunluğu (cm)	164,68 ± 6,37
Vücut Ağırlığı (kg)	55,31 ± 5,21
Spor Deneyimi (yıl)	4,56 ± 0,89

Tablo 2. Dar alan oyunları sırasındaki teknik aksiyonlar

Değişkenler	Gruplar	(X ± Ss)			
		Set 1	Set 2	Set 3	Toplam
Gol Vuruşu	26-34 m	0.94 ± 0.68	1.00 ± 0.82	1.13 ± 0.62	3.06 ± 1.69
	30-40 m	0.56 ± 0.63	0.81 ± 0.83	0.56 ± 0.63	1.94 ± 1.48
Olumlu Pas	26-34 m	17.13 ± 2.75	17.25 ± 1.77	17.75 ± 2.05	52.13 ± 5.61
	30-40 m	16.63 ± 1.86	16.81 ± 2.54	17.50 ± 2.25	50.94 ± 5.14
Olumsuz Pas	26-34 m	1.81 ± 1.05	1.63 ± 0.81	2.25 ± 0.68	5.69 ± 1.62
	30-40 m	2.06 ± 1.00	1.75 ± 0.86	1.19 ± 0.75	5.00 ± 1.26
Toplam Pas	26-34 m	19.06 ± 2.26	18.75 ± 1.48	19.94 ± 1.95	57.75 ± 4.84
	30-40 m	18.69 ± 2.06	18.81 ± 2.34	18.81 ± 2.29	56.31 ± 4.85
Topla Dripling	26-34 m	1.19 ± 0.83	1.44 ± 0.81	1.31 ± 0.87	3.94 ± 2.26
	30-40 m	2.44 ± 1.15*	1.88 ± 1.26	1.63 ± 1.20#	5.94 ± 2.93*
Top Kazanma	26-34 m	0.81 ± 0.66	1.06 ± 0.44	0.94 ± 0.57	2.81 ± 1.22
	30-40 m	1.19 ± 0.75	0.88 ± 0.62	0.94 ± 0.68	3.00 ± 1.59
İkili Mücadele	26-34 m	0.75 ± 0.86	1.13 ± 0.62	0.94 ± 0.68	2.81 ± 1.52
	30-40 m	1.44 ± 0.89*	1.31 ± 0.95	0.94 ± 0.77#	3.69 ± 2.72
Topa Sahip Olma (sn)	26-34 m	0.52 ± 0.27	0.44 ± 0.11	0.45 ± 0.19	1.40 ± 0.48
	30-40 m	0.45 ± 0.21	0.49 ± 0.23	0.44 ± 0.15	1.37 ± 0.39

* 26 x 34 m dar alan oyunundan daha yüksektir (p < 0.05)

¥ 30 x 40 m dar alan oyunundan daha yüksektir (p < 0.05)

Set 1'den anlamlı düzeyde daha düşüktür (p < 0.05)

26 x 34 m ve 30 x 40 m oyun alanlarında 3 set olarak uygulanan dar alan oyunlarında kadın futbol oyuncularının gerçekleştirdikleri teknik aksiyonlar tablo 2'de verilmiştir. Her bir dar alan oyunundaki teknik aksiyonların setlere göre karşılaştırılması ve oyun alanı büyüklüğüne göre teknik aksiyonların karşılaştırılması ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

Setler arası karşılaştırma

26 x 34 m olan bir alanda uygulanan dar alan oyununun setleri arasında gol vuruşu (Ki-Kare = 0,800; p = 0,620), olumlu pas (Ki-Kare = 5,522; p = 0,063), toplam pas (Ki-Kare = 5,911; p = 0,052), dripling (Ki-Kare = 2,400; p = 0,301), top kazanma (Ki-Kare = 1,786; p = 0,409), ikili mücadele (Ki-Kare = 1,902; p = 0,386) ve topa sahip olma (Ki-Kare = 1,574; p = 0,455) değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir (p > 0,05).

Araştırmada uygulanan diğer saha ebadı olan 30 x 40 m'lik alanda gerçekleştirilen teknik aksiyonlardan gol vuruşu (Ki-Kare = 1,550; p = 0,461), olumlu pas (Ki-Kare = 1,550; p = 0,461), olumsuz pas (Ki-Kare = 5,333; p = 0,069), toplam pas (Ki-Kare = 0,321; p = 0,852), top kazanma (Ki-Kare = 4,357; p = 0,113) ve topa sahip olma (Ki-Kare = 1194; p = 0,551) değişkenlerinin setler arasında farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p > 0,05). Dripling (Ki-Kare = 8,048; p = 0,018) ve ikili mücadele (Ki-Kare = 6,059; p = 0,048) sayılarının ise setler arası farklılık gösterdiği belirlenmiştir (p < 0,05). Futbol oyuncularının 1. setten tespit edilen dripling (Z = -2,244; p < 0,05) ve ikili mücadele (Z = -2,309; p < 0,05) sayılarının 3. setten istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Dar alan oyunları arasında karşılaştırma

26 x 34 m alanda oynanan dar alan oyunu ile 30 x 40 m alanda oynanan dar alan oyunu setlere göre karşılaştırıldığında; gol vuruşunun 1. sette (U = 90,000; p = 0,114)

ve 2. sette ($U = 112,500$; $p = 0,531$) dar alan oyunları arasında benzer olduğu görülmektedir. Ancak 3. sette gerçekleştirilen gol vuruşu sayısının 30 x 40 m dar alan oyununa göre 26 x 34 m dar alan oyununda daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($U = 71,000$; $p = 0,017$).

Olumlu pas sayısının her 3 sette de dar alan oyunları arasında farklı değildir (1. set: $U = 109,500$; 2. set: $U = 106,000$; 3. Set: $U = 107,500$; $p > 0,05$). Olumsuz pas sayısı için dar alan oyunları arasında 1. Sette ($U = 104,000$; $p = 0,335$) ve 2. Sette ($U = 117,000$; $p = 0,657$) anlamlı düzeyde farklılık görülmezken 3. sette olumsuz pas sayısının 26 x 34 m alanda daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($U = 43,000$; $p = 0,001$). Toplam pas sayısında ise 1. set, 2. set ve 3. sette dar alan oyunları arasında anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirlenmiştir (Sırasıyla: $U = 125,500$, $U = 121,000$, $U = 82,000$; $p > 0,05$).

30 x 40 m dar alan oyunu 1. setinde gerçekleştirilen dripling sayısının 26 x 34 m dar alan oyunundan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($U = 51,000$; $p = 0,002$). Buna karşın, 2. sette ($U = 104,500$; $p = 0,355$) ve 3. sette ($U = 113,500$; $p = 0,563$) anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Top kazanma değişkeni bakımından ise dar alan oyunları arasında 1. set ($U = 92,000$; $p = 0,140$), 2. set ($U = 107,000$; $p = 0,316$) ve 3. set ($U = 127,500$; $p = 0,983$) için anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

30 x 40 m alanda oynanan dar alan oyunu 1. setinde belirlenen ikili mücadele sayısının 26 x 34 m dar alandan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($U = 76,000$; $p = 0,040$), 2. set ($U = 116,000$; $p = 0,620$) ve 3. sette ($U = 127,500$; $p = 0,984$) ise farklılık olmadığı saptanmıştır. Topa sahip olma sürelerinin ise dar alan oyunları arasında 1. set ($U = 126,000$; $p = 0,940$), 2. set ($U = 126,000$; $p = 0,940$) ve 3. sette ($U = 118,000$; $p = 0,706$) anlamlı düzeyde farklı olmadığı belirlenmiştir.

Dar alan oyunları arasında her 3 sette gerçekleştirilen teknik aksiyonların toplamı; toplam gol vuruşu ($t = 2,001$; $p = 0,055$), toplam olumlu pas ($t = 0,624$; $p = 0,537$), toplam olumsuz pas ($t = 1,337$; $p = 0,192$), toplam pas sayısı ($t = 0,839$; $p = 0,408$), toplam top kazanma ($t = -0,374$; $p = 0,711$), toplam ikili mücadele ($t = -1,282$; $p = 0,210$) ve toplam topa sahip olma süresinin ($t = 0,191$; $p = 0,849$) farklı olmadığı belirlenmiştir. 30 x 40 m alanda oynanan dar alan oyununda gerçekleştirilen dripling sayısının ise 26 x 34 m alanda oynanan dar alan oyunundan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır ($t = -2,159$; $p = 0,039$).

TARTIŞMA

Bu araştırmada kadın futbol oyuncularında farklı saha ölçüleri kullanılarak oynatılan dar alan oyunları sırasında elde edilen bazı teknik aksiyonların değişimi incelenmiştir. Bu aksiyonlar olumlu pas, olumsuz pas, toplam pas, top kazanma, dripling, ikili mücadele, gol vuruşu ve topla oynama süresi ile sınırlı tutulmuştur.

Bu araştırmada ele alınan teknik aksiyonlar 26 x 34 m alanda setlere göre değişim göstermemiştir ancak oyun alanı büyütüldüğünde (30 x 40 m) muhtemelen yorgunluğun etkisi ile 3. sette oyuncuların daha az dripling ve ikili mücadele gerçekleştirdikleri görülmüştür.

Uygulanan iki dar alan oyununda gerçekleştirilen teknik aksiyonlar kıyaslandığında; olumlu pas, toplam pas, top kazanma ve topa sahip olma süresinin dar alan oyunlarında benzer oldukları görülmektedir. Diğer taraftan, kadın futbol oyuncuların her iki dar alan oyununun ilk 2 setinde benzer gol vuruşu ve olumsuz pas gerçekleştirdikleri ancak 3. sette 26 x 34 m alanda daha fazla gol vuruşu ve olumsuz pas yapıldığı görülmektedir. Dripling ve ikili mücadelenin ise 1. sette 30 x 40 m alanda daha fazla gerçekleştiği, 2. ve 3. sette her iki dar alan oyunda da benzer olduğu belirlenmiştir.

Dar alan oyunlarında uygulanan 3 setin toplam aksiyonları incelendiğinde; kadın futbol oyuncularının 30 x 40 m oyun alanında daha fazla dripling yaptıkları ancak diğer teknik aksiyonların dar alan oyunları arasında farklı olmadığı, benzer düzeyde gerçekleştirildikleri saptanmıştır.

Kadın futbol oyuncularının daha fazla vücut yağ yüzdesi, daha az kas kütlesi ve verim düzeyi düşük kardiyovasküler sistem nedeni ile fiziksel performansları erkek oyuncularından düşüktür¹⁹. Örneğin bir müsabaka sırasında erkek futbol oyuncuların koşu mesafesi¹² kadın futbolculardan² daha yüksektir. Fiziksel performanstaki farklılıklar bilinmesine rağmen kadın futbolcuların oyun sırasında gerçekleştirdikleri teknik aksiyonlar hakkında yeterli bilgi mevcut değildir.

Jastrzębski ve ark. (2015)¹⁹ 4 x 4 dar alan oyunu sırasında erkek ve kadın futbol oyuncularının kat ettikleri mesafelerinin benzer olduğunu ancak 4 m·s⁻¹'i aşan koşu hızı ile kat edilen mesafenin erkek futbolcularda fazla olduğunu bildirmiştir. López-Fernández ve ark. (2018)²⁴ dar alan oyunlarında daha büyük oyun alanının kadın futbol oyuncularının kalp atım hızını artırdığını vurgulamıştır. Bu durumun, oyun süresinin artması ile yorgunluğun artmasına ve dolayısıyla oyuncuların dripling ve ikili mücadele sayılarının azalmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Güven ve ark. (2016)¹⁵ dar alan oyunlarında bu çalışma ile aynı oyun alanı ölçüleri ve oyun sürelerini kullanarak erkek bölgesel amatör futbol oyuncularında teknik aksiyonları incelemiştir. Onların çalışmasında gol vuruşu, pas sayısı, olumlu pas, olumsuz pas, dripling, top kazanma ve topla oynama süresinin saha boyutundan etkilenmediği yani her iki dar alan oyununda da benzer teknik aksiyonların gerçekleştiği bildirilmiştir. Ayrıca 30 x 40 m oyun alanında oynanan dar alan oyunun 3. setinde oyuncuların olumsuz pas sayılarının ve dripling sayılarının azaldığı vurgulanmıştır. Her iki araştırmada benzer bulgular olmasına karşın, bu araştırma ile Güven ve ark. (2016)¹⁵'nin bulgularındaki farklılıkların erkek oyuncuların antrenman düzeyi ve spor deneyimlerinin daha yüksek olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada kadın futbol oyuncularının 30 x 40 m alanda daha fazla dripling yaptıklarını işaret etmektedir. Fakat Testistore ve ark (2006)³⁰ erkek futbol oyuncularının 30 x 40 m ve 40 x 50 m alanlarda oynadıkları dar alan oyunlarında benzer teknik aksiyonlar sergilediklerini işaret etmektedir. Kell ve Drust (2009)²² ise pas sayısı, kafa vuruşu ve dripling gibi teknik aksiyonlar bakımından dar alan oyunları arasında farklılık olmadığını ancak 20 x 30 m alanda top kazanma sayısının 30 x 40 m alandan daha fazla olduğu belirtmiştir.

Yorgunluk futbol oyuncularının bireysel olarak oyuna katılımını doğrudan etkileyebilmektedir. Böylece oyun sırasında topla ilişkili teknik aksiyonların

gerçekleştirilmesinde azalmaya neden olabilir²². Fanchini ve ark (2011)¹³ 2 dk ile 6 dk arasında uygulanan dar alan oyunlarının teknik aksiyonları etkilemeyebileceğini, bu yüzden teknik becerilerin ön planda olduğu çalışmalarda yorgunluğun olumsuz bir etki oluşturmaması amacıyla 2 ila 6 dk arasında dar alan oyunlarının uygulanmasını faydalı olabileceğini bildirmiştir.

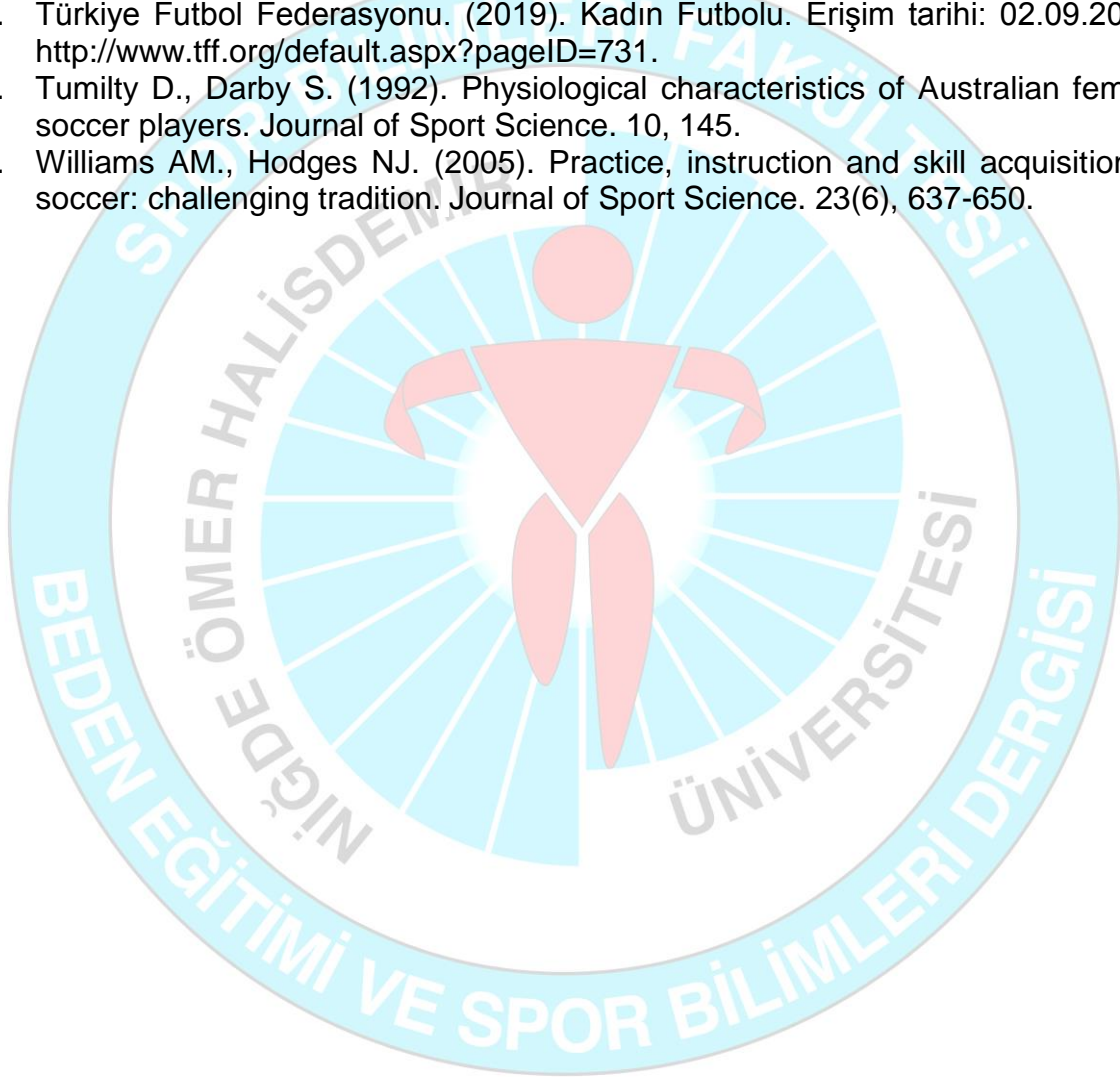
Sonuç olarak; 26 x 34 m alanda uygulanan dar alan oyununda ele alınan teknik aksiyonların setler arasında farklılık göstermediği ancak 30 x 40 m oyun alanında oynanan dar alan oyununun son setinde dripling ve ikili mücadele sayısının azaldığı söylenebilir. Diğer taraftan, 26 x 34 m oyun alanına kıyasla 30 x 40 m oyun alanında uygulanan dar alan oyununun kadın futbol oyuncularının dripling sayılarını artırabileceği düşünülmektedir. Kadın futbol oyuncularının teknik aksiyonlarının gelişimine yönelik çalışmalarda 26 x 34 m ve 30 x 40 m oyun alanının her ikisinin de kısa süreli olarak uygulanabileceği, dripling becerisinin ön planda olduğu çalışmalarda ise 30 x 40 m oyun alanında dar alan oyunu uygulanması önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Aguiar M., Botelho G., Lago C., Macas V., Sampaio J. (2012). A review on the effect of soccer small-sided games. *Journal of Human Kinetics*. 33, 103-113.
2. Andersson HA., Randers MB., Heiner-Moller A., Krstrup P., Mohr M. (2010). Elite female soccer players perform more high-intensity running when playing in international games compared with domestic league games. *The Journal of Strength & Conditioning Research*. 24(4), 912-919.
3. Barros RML., Misuta MS., Menezes RP., Figueroa PJ., Moura FA., Cunha SA., Anido R., Leite NJ. (2007). Analysis of the distances covered by first division Brazilian soccer players obtained with an automatic tracking method. *Journal of Sports Science and Medicine*. 66, 233-242.
4. Bizans G., Gerisch G. (1990). Moderne football-trainingslehre. *Futboltraining*.
5. Bizati Ö. (2010). Futbola özgü dar alan oyunlarında planlı gruplar oluşturmanın antrenman kalitesini belirlemedeki önemi. *Türkiye Klinikleri Spor Bilimleri Dergisi*. 2(2), 75-79.
6. Bloomfield J., Polman R., O'Donoghue P., McNaughton L. (2007). Effective speed and agility conditioning methodology for random intermittent dynamic type sports. *The Journal of Strength & Conditioning Research*. 21(4), 1093-1100.
7. Bompa T. (1983). *Theory and methodology of training*. Dubusque, Iowa. Kendall/Hunt Publishing.
8. Brandes M., Heitmann A., Müller LI. (2012). Physical responses of different small-sided game formats in elite youth soccer players. *The Journal of Strength & Conditioning Research*. 26(5), 1353-1360.
9. Castellano J., Casamichana D., Dellal A., (2013). Influence of game format and number of players on heart rate responses and physical demands in small-sided soccer games. *The Journal of Strength & Conditioning Research*. 27(5), 1295-1303.
10. Dellal A., Chamari K., Pintus A., Girard O., Cotte T., Keller D. (2008). Heart rate responses during small- sided games and short intermittent running training in elite soccer players: A comparative study. *The Journal of Strength & Conditioning Research*. 22,1449–1457.

11. Dellal A., Owen A., Wong DP., Krustup P., Van Exsel, M., Mallo J. (2012). Technical and physical demands of small vs. large sided games in relation to playing position in elite soccer. *Human Movement Science*. 31(4), 957-969.
12. Di Salvo V., Baron R., Tschan H., Calderon Montero FJ., Bachl N., Pigozzi F. (2007). Performance characteristics according to playing position in elite soccer. *International Journal of Sports Medicine*. 28, 222-227.
13. Fanchini M., Azzalin A., Castagna C., Schena F., Mcall A., Impellizzeri FM. (2011). Effect of bout duration on exercise intensity and technical performance of small-sided games in soccer. *The Journal of Strength & Conditioning Research*. 25, 453-458.
14. Gabbett TJ., Mulvey MJ. (2008). Time-motion analysis of small-sided training games and competition in elite women soccer players. *The Journal of Strength & Conditioning Research*. 22(2), 543-552.
15. Guven F., Erkmén N., Aktas S., Taskin C. (2016). Small-sided games in football: effect of field sizes on technical parameters. *Sport Scientific & Practical Aspects*. 13(2), 35-43.
16. Helgerud J., Engen LC., Wisloff U., Hoff J. (2001). Aerobic endurance training improves soccer performance. *Medicine and Science in Sports and Exercise*. 33, 1925-1935.
17. Hill-Haas SV., Dawson B., Impellizzeri, FM., Coutts AJ. (2011). Physiology of small-sided games training in football: a systematic review. *Sports Medicine*. 41(3), 199-220.
18. Impellizzeri FM., Marcora SM., Castagna C., Reilly T., Sassi A., Laia FM., Rampinini E. (2006). Physiological and performance effects of generic versus specific aerobic training in soccer players. *International Journal of Sports Medicine*. 27(6), 483-492.
19. Jastrzębski Z., Radzimiński L., Stępień P. (2015). *Baltic Journal of Health and Physical Activity*. 7(4), 42-50
20. Jastrzebski Z., Radziminski L., Stepien P. (2016). Comparison of time motion analysis and physiological responses during small sided games in male and female soccer players. *Baltic Journal of Health and Physical Activity*. 7, 42-50.
21. Jastrzębski Z., Radzimiński L. (2017). Default and individual comparison of physiological responses and time-motion analysis in male and female soccer players during small-sided games. *Journal of Human Sport and Exercise*. 12(4), 1176-1185.
22. Kelly DM., Drust B. (2009). The effect of pitch dimensions on heart rate responses and technical demands of small-sided soccer games in elite players. *Journal of Science and Medicine in Sport*. (12), 475-479.
23. Konstadinidou X., Tsigilis N., (2005). Offensive playing profiles of football teams from the 1999 Women's World Cup Finals. *International Journal of Performance Analysis in Sport*. 5(1), 61-71.
24. López-Fernández J., Sánchez-Sánchez J., Rodríguez-Cañamero S., Ubago-Guisado E., Colino E., Gallardo L. (2018). Physiological responses, fatigue and perception of female soccer players in small-sided games with different pitch size and sport surfaces. *Biology of Sport*. 35(3), 291-299.
25. Mascarín RB., De Andrade VL., Barbieri RA., Loures JP., Kalva-Filho CA., Papoti M. (2018). Dynamics of recovery of physiological parameters after a small-sided game in women soccer players. *Frontiers in Physiology*. 9(article: 887).
26. Owen A., Twist C., Paul F. (2004). Small-sided games: the physiological and technical effect of altering pitch size and player numbers. *Insight*. 7(29), 50-53.

27. Rampinini E., Impellizzeri FM., Castagna C., Abt G., Chamari K., Sassi A., Marcora SM. (2007b). Factors influencing physiological responses to small-sided soccer games. *Journal of Sports Sciences*. 25(6), 659-666.
28. Reilly T. (2005). An ergonomics model of the soccer training process. *Journal of Sports Sciences*. 23(6), 561-572.
29. Scaglia AJ., Reverdito R., Leonardo L., Lizana C. (2013). Collective sports games teaching: essential competencies and logic amid the systemic organizational process. *Movimento*. 19(4), 227-249.
30. Tessitore A., Meeusen R., Piacentini M.F., Demarie S., Capranica L. (2006). Physiological and technical aspects of "6-a-side" soccer drills. *The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*. 46(1), 36-42.
31. Türkiye Futbol Federasyonu. (2019). Kadın Futbolu. Erişim tarihi: 02.09.2019, <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=731>.
32. Tumilty D., Darby S. (1992). Physiological characteristics of Australian female soccer players. *Journal of Sport Science*. 10, 145.
33. Williams AM., Hodges NJ. (2005). Practice, instruction and skill acquisition in soccer: challenging tradition. *Journal of Sport Science*. 23(6), 637-650.

SPORDA SÖYLENTİ ETKİ ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

RUMOR EFFECTS IN SPORTS SCALE DEVELOPMENT STUDY

"Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisinin 2019 yılı 13(2) sayısında yayımlanan "Sporda Söylenti ve Etkileri Ölçeği Geliştirme Çalışması" isimli makale, yazarın isteği doğrultusunda hem isim hem de içerikte gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra "Sporda Söylenti Etki Ölçeği Geliştirme Çalışması" adı ile 2020 yılı 14(2) sayısında düzeltme olarak yayımlanmıştır."

Hanifi ÜZÜM

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Bolu, Türkiye

Orcid: 0000-0002-0555-266X

Ünal KARLI

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Bolu, Türkiye

Orcid: 0000-0002-4497-4443

Yılmaz ÜNLÜ

Bartın Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Bartın, Türkiye

Orcid: 0000-0002-2190-3300

Adem SOLAKUMUR

Bartın Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Bartın, Türkiye

Orcid: 0000-0001-8377-7912

* Sorumlu Yazar: Adem SOLAKUMUR, Bartın Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, asolakumur@bartin.edu.tr

Sporda Söylenti Etki Ölçeği Geliştirme Çalışması

ÖZ

Söylenti genel olarak inanılması amacıyla kişiden kişiye aktarılan resmi olmayan ve kaynağı bilinmeyen bir iletişim tarzıdır. Kişiler arası etkileşim ve iletişimin bir sonucu olarak ortaya çıkan söylenti, ne kadar doğru bilgi barındırmak istese de yanlıştan, eksiklikten ve abartıdan çoğu zaman kurtulamaz. Bu çalışma, sporda söylentinin sporcuların çeşitli faktörler açısından durumlarını ölçmeye yönelik ölçüm aracı geliştirmek amacı ile yapılmıştır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçek "Sporda Söylenti Etki Ölçeği (SSEÖ)" olarak adlandırılmıştır. Ölçeğe açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Bu analizler sonucunda ölçeğin 28 madde ve 5 alt boyuttan oluştuğu gözlenmiştir. Ölçeğin alt boyutları "Bireysel Etkilenim, $\alpha=0.90$ ", "İletişim, $\alpha=0.80$ ", "Motivasyon, $\alpha=0.71$ ", "Reklam, $\alpha=0.63$ " ve "Örgüt içi Yayılım, $\alpha=0.53$ " olarak adlandırılmıştır. Bu beş boyut toplam varyansın %49.10'unu açıklamaktadır. Sonuç olarak, Sporda Söylenti Etki Ölçeği; Bireysel Etkilenim, İletişim, Motivasyon, Reklam ve Örgüt içi Yayılım alt boyutları çerçevesinde sporcuların söylenti etkilenim durumlarını ölçmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak kabul edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor, söylenti, etki

Rumor Effects in Sports Scale Development Study

ABSTRACT

Rumor is an informal and unknown source of communication that is passed on from person to person for the sake of general belief. The rumor that emerges as a result of interpersonal interaction and communication cannot be escaped from the wrong, deficiency and exaggeration, no matter how accurate information it wishes to contain. This study was carried out with the aim of developing a measurement tool to measure the rumors of athletes in terms of various factors in sports. The scale developed by the researchers was named as "Rumor Effect Scale in Sport (RESS)" Explanatory and confirmatory factor analyzes were performed on the scale. As a result of these analyzes, it was observed that the scale consists of 28 items and 5 sub-dimensions. The sub-dimensions of the scale are "Personal Influence, $\alpha = 0.90$ ", "Communication, $\alpha = 0.80$ ", "Motivastion, $\alpha = 0.71$ " The advertisement was named as " $\alpha = 0.63$ " and "Organizational Spread, $\alpha = 0.53$ ". These five dimensions explain 49.10% of the total variance. As a result, Rumor Effect Scale in Sport; Within the framework of Individual Influence, Communication, Motivation, Advertising and In-Organization Spread sub-dimensions, it has been accepted as a valid and reliable measurement tool for measuring rumor influences of athletes.

Key Words: Sport, rumor, effect

GİRİŞ

Söylentiler sosyal yaşamda herkesin bir şekilde karşı karşıya kaldığı bir gerçekliktir. Sporda, siyasette, sağlıkta, sosyal medyada, sosyal ve bireysel yaşamın her alanında belli belirsiz söylenti ile karşılaşmaktayız. Özellikle sosyal medya söylentileri, çok kısa sürede büyük kitlelere yaymaktadır. Söylenti iletişim sürecinde informal bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın en eski medyası olarak adlandırılan söylentinin sosyal medyada en çok spor camiasında kendini gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu durumu formal iletişim kanallarının açık olmamasıyla başka bir deyişle informal iletişim kanallarının etkinleştirilmesiyle açıklayabiliriz. Söylenti inanılması amacıyla kişiden kişiye aktarılan resmi olmayan ve kaynağı bilinmeyen informal bir iletişim tarzıdır. Kişiler arası etkileşim ve iletişimin bir sonucu olarak ortaya çıkan söylenti, ne kadar doğru bilgi barındırmak istese de yanlıştan, eksiklikten ve abartıdan çoğu zaman kurtulamaz. Bu durumu toplum içerisinde bireylerin algılarının, yaşantılarının, amaç ve beklentilerinin farklı olmasına yorabiliriz.

Solmaz'a (2004)¹ göre söylenti; yeni durumlarla karşılaşan ve baş edemeyen, yeni sorunları çözmeye gücü olmayan insanların savunma mekanizmalarıdır. Söylenti kişiden kişiye kulaktan kulağa yayıldığı için genel olarak ilk çıktığı nokta olan söylentinin kaynağı bilinmez ve tespit etmekte çok zordur. Ayrıca mesaj kişiden kişiye aktarımı sırasında bozulmalara uğrar ve söylentinin ilk çıktığı andaki mesaj bazı değişiklikler geçirir. Böylece aktarımda bozulan mesaj her ulaştığı kişinin kişisel yorumuna maruz kalır. Ancak insanların topluluk ruhunu koruyabilmesi için hem geçerli hem de ortak bir çözüme sahip olmaları gerekir. Söylentinin yarattığı manipülasyon ise bu çözümleri hazırlar. Söylentiler haber işlevi görür fakat kitlesel medyanın ya da resmi otoritenin himayesinin dışında yayılmasıyla ayırt edilirler². Söylenti ve dedikodu birbirleriyle aynı kavramlar olduğu düşünülse de birbirinden ayrılan birçok yönü bulunmaktadır. Öncelikle söylenti ve dedikodunun ortak yönleri: 1- İkisinin de ikinci veya üçüncü kişilerden bilgi edinmesi. 2-Herikisinin de kaynağının belli olmaması, 3- İkisinin de insanları şüpheden kurtarmak için geliştirilmeleridir³.

Farklı olan yönlerinden bahsedecek olursak: 1- Dedikodu çok sığ bir alanı etkilerken, söylenti bir toplumu, bir ülkeyi hatta ülkeleri etkileyerek büyük bir alana yayılarak insanları etkisi altına alabilir. 2- Dedikodu genel olarak iki kişinin birbirleriyle, ortamda bulunmayan üçüncü bir kişi hakkında konuşmasıdır ve daha çok kişisel konulardan meydana gelir. Ancak söylenti toplumsal olayları da konu alır. 3- Kapsama alanı daha genişler ve söylentiler yayılırken birtakım değişikliklere uğrar. 4- Genellikle dedikoduyu yapanların kim olduğu ortaya çıkabilmekte ama söylentinin kaynağını, kimin çıkardığını bulmak söz konusu değildir. 5- Söylentiler genelde bilgi eksikliği ve belirsizliğin olduğu endişe ve kaygı verici durumlarda meydana gelirken, dedikodular keyfi sohbetlerden de, kişinin karakteristik özelliklerinden de meydana gelebilir⁴. Kapferer (1992)⁵ söylentilerin başlayabilmesi için bilgi eksikliği, güvensizlik ve çelişki durumlarının gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir. Yine Difonzo ve ark. (1994)⁶ güvenilir olmayan veya yetersiz bilgi durumunda insanların inançlarından yola çıkarak dedikodu ve söylenti oluşturdıklarından bahsetmektedir. Yazarlara göre tüm söylentiler üç aşamada oluşmaktadır: 1- Ortaya çıkma aşaması: Belirsizlik ve endişe durumunda söylentiye yatkınlık oluşmaktadır. Belirsizlik ortamında insanlar kendilerini rahatsız ve gergin hissetmekte, bu durumdan kurtulmaya çalışmaktadırlar.

Dedikodu ve söylenti de bu gerginliği azaltmak amacıyla oluşturulan alternatif bir çözüm yoludur. 2- Değerlendirme aşaması: Solmaz'a (2004)¹ göre insanlar söylentinin

yalan olduğunu düşündüklerinde onu iletmeye daha fazla eğilim göstermektedirler. Doğrulukta kıstas, geleneksel bakış açısidir. Bu bakış açısına uygun olan söylentiler doğru kabul edilmektedir. 3- Yayılma aşaması: Belirsizlik ortamında oluşan ve özellikle endişe yaratan söylentiler çok hızlı bir şekilde yayılmaktadır. Yayılma esnasında söylenti bazı değişikliklere uğrar. Solmaz (2004)¹ bu değişiklikleri şöyle belirlemiştir: Söylenti yayıldıkça kısalmakta ve detaylardan daha az bahsedilmektedir.

Sınırlı sayıdaki detay giderek daha çok vurgulanmaktadır. Söylenti, aktaran kişinin görüş ve inançlarına uygun olarak yeniden şekillendirilmektedir. Söylenti birçok alanda olduğu gibi spor alanında da kendini göstermektedir. Spor alanında ki söylentileri; transferler, sporcu özel yaşantıları, antrenörler, hakemler, rakip takım ve sporcular hakkındaki söylentiler şeklinde sıralayabiliriz. Sporcular, antrenörler, hakemler ve kulüpler hakkında yapılan olumlu ya da olumsuz söylentiler başarı, performans, motivasyon, iletişim ve reklam gibi boyutlarda etkisini doğrudan veya dolaylı olarak göstermektedir. Örneğin; özellikle forma şansı bulamayan futbolcuların transfer dönemlerinde birçok medya kuruluşları tarafından farklı takımlar ile görüştüğü dile getirilmektedir. Herhangi bir kaynağa dayanmayan, ilk çıkışı ve yayılma süreci belirsiz olan bu tür söylentiler sporcu-kulüp, sporcu-seyirci ve kulüp-seyirci arasında olumlu ya da olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Bu durumun sonucu olarak söylentinin etkisine maruz kalan kişinin söylenti ile mücadele etme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Söylenti durumuyla mücadele ile ilgili Kapferer (1992)⁵ ortada bir söylenti varsa şu önerilere dikkat edilmesini tavsiye etmektedir: 1- Bir söylenti dolaştıktan sonra onu analiz edin. Muhtemel kaynak nedir? Niçin başladı? Mümkün olan etkisi nedir? Uzaklaşacak mı? Mantar gibi hızla yayılacak mı? Nerede merkezlenmiş? Ulusal mı? Ya da bir şehir, bölge ya da kişi ile sınırlanmış mı? 2- Hiçbir şey yapmayın. Bazen bir yalanlama sessiz kalmaktan daha çok dikkat çeker, bu şekilde bazı söylentiler uzaklaşır. 3- Söylentiye herkesin önünde ve şiddetli bir şekilde yalanlayın. Gerçekte hiçbir temeli olmadığını ispat edin. Bir kez asılsız olduğu gösterildiğinde, söylentiye aktaran kişi de “Bu tamamen asılsız. Biliyorum, çünkü...” diyerek söylentiye reddedebilir. 4- İnanırcı olmak için, dışarıdan söylentinin itibarını düşürmeye yönelik konu ile ilgili bir uzman bulun. 5- Yüksek tirajlı yayınlarda basılı reklâmlar verin. Eğer mesajınız inandırcı ise bu çok sayıda insana ulaşmak için güçlü bir araçtır. Mesajınız inandırcı değil ise basılı reklâm söylentinin değerini artırır. Söylentinin sonuçları itibarıyla daha çok üzüntü, öfke ve kızgınlık gibi olumsuz psikolojik durumlar oluşturduğu bilinmektedir. Bu bilgiler ışığında yapılan bu çalışmada muhtemel durumlarda ortaya çıkan söylentinin birey, örgüt, iletişim, reklam ve motivasyonel etki durumlarını belirlemeye yönelik likert türü bir ölçme aracı geliştirilmeye çalışılmıştır.

MATERYAL VE METOT

Ölçek geliştirme sürecinde, genel tarama modellerinden biri olan kesit alma modeli kullanılmıştır.

Açıklayıcı Faktör Analizi Çalışma Grubu

Açıklayıcı faktör analizi için toplanan verilerin örneklem grubu, bireysel sporlarda veya takım sporlarında Amatör veya Profesyonel olarak aktif sporculuk hayatına devam eden 160 erkek ve 51 kadın olmak üzere toplam 211 sporcudan oluşmuştur.

Doğrulayıcı Faktör Analizi Çalışma Grubu

Doğrulayıcı faktör analizi örneklem grubu, spor hayatına bireysel sporlarda ve takım sporlarında Amatör veya Profesyonel olarak spor yapan 96'sı kadın ve 293'ü erkek olmak üzere toplam 389 sporcudan oluşmuştur. Veriler yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır.

Ölçek Madde Puanlarının Oluşturulması ve Yapı Geçerliliği

"Sporda Söylenti Etki Ölçeği" madde havuzunu oluşturmak için öncelikli olarak söylenti ve sporda söylentiye yönelik literatürde yayımlanan çalışmalar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu bilgilerden yola çıkılarak soru havuzu 64 maddeden oluşturulmuş ve bu soruların 5 alt boyutta toplanabileceği öngörülmüştür. 5 kategori üzerinden değerlendirilen maddelerin sayısal olarak karşılığı; "Hiçbir zaman=1.....Her zaman=5" olacak şekilde puanlanmıştır.

Ölçek maddelerinin "Yapı" geçerliliğinin sağlanması amacı ile literatür taraması sonucu oluşturulan maddeler Beden Eğitimi ve Spor Yönetimi alanlarında akademisyen olan ve aynı zamanda elit olarak bir branşta spor yapmış veya halen yapmakta olan; 2 Doçent, 4 Öğretim görevlisi ve 3 Araştırma görevlisi tarafından;

- 1- Ölçeklerin hangi derecede sporcuların söylenti algı puanını ölçtüğü,
- 2- Ölçeklerin hedeflenen kitleye uygun olup olmadığı,
- 3- Ölçekteki maddelerin yapısal doğruluğu, incelenerek görüşleri alınmıştır.

Uzman görüşleri doğrultusunda yeniden düzenlenen ölçek, her bir maddedeki ifadelerin, anlaşılıp anlaşılmadığının test edilmesi amacıyla Beden Eğitimi ve Spor alanındaki akademisyenlere tekrar sunularak her bir maddenin anlaşılır olmasına çalışılmıştır. Bu aşamalardan sonra oluşan ölçek maddeleri, Türk dili açısından değerlendirilmek üzere, iki Türk dili uzmanı tarafından incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılarak ölçekler faktör analizi için hazır hale getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin geçerlik analizinde Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) kullanılmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizinde varimax eksen döndürme testi ile birlikte temel bileşenler analizi yöntemi uygulanmıştır. AFA'nın uygulanabilirliğinin ölçümü için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO), örneklem yeterliliği ölçümüne ve Bartlett Küresellik testine bakılmıştır. Anlamlı bileşim maddelerinin saptanması ve kaç sayıda faktör seçileceğine karar vermek için ise Öz değer (Eigen value) ve Scree Plot testleri yapılmıştır. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) için ise uyum iyiliğine ve standart yüklerle, R² değerlerine ve t değeri testlerine bakılmıştır. Güvenilirlik analizleri için ise, ölçeğin iç tutarlılığını test etmek amacıyla Cronbach's-Alpha iç tutarlılık testi yapılmıştır. Son olarak ölçekten elde edilen alt boyutların birbiri ile olan ilişkisini belirleyebilmek amacıyla Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Açıklayıcı faktör analizi için 211 katılımcıdan toplanan verilere yapılan faktör analizinde izlenen süreçte öncelikle ölçeğin geçerliği ve faktör analizine uygunluğu için ön testlere bakılmıştır. Tablo 1’de ölçeğe ait KMO ve Bartlett testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 1. Söylenti Etki Ölçeği KMO ve Bartlett Küresellik Testi Tablosu

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterlilik Ölçümü		0,86
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki-kare	1858,373
	Serbestlik derecesi	378
	p	0,000

Tablo 1 incelendiğinde ölçeğin KMO örneklem yeterlilik ölçümü değerinin 0,86 düzeyinde olduğu ve Bartlett Küresellik Testi’nin anlamlılık değerinin $p < 0.01$ olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Özdeğerler ve Açıklanan Toplam Varyans Temel Yapı Analizi

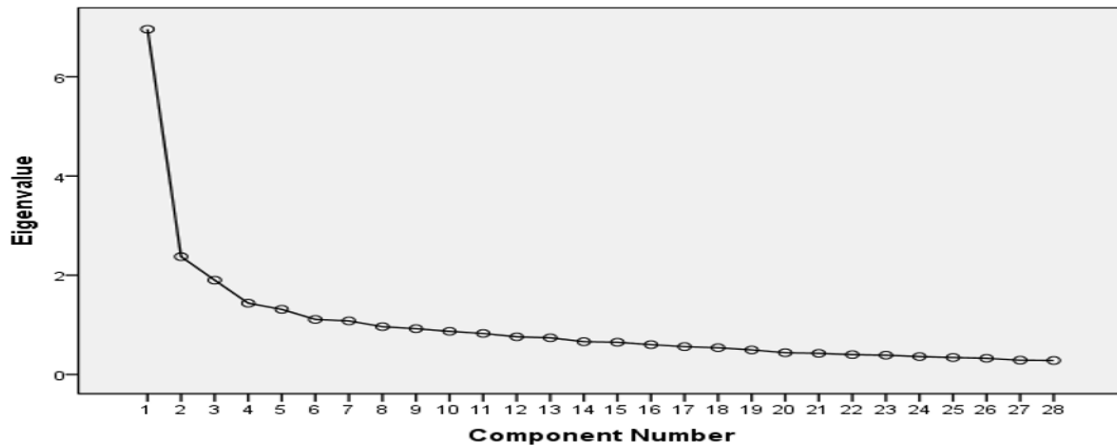
Bileşen	Açıklanan Toplam Varyans Başlangıç Özdeğerleri		
	Toplam	Varyans %	Toplam Varyans %
1	5,43	19,41	19,41
2	2,99	10,68	30,10
3	1,95	6,97	37,08
4	1,87	6,69	43,77
5	1,49	5,33	49,10

Tablo 2 incelendiğinde, analize alınan maddelerin 28’inin özdeğerinin 1’den büyük beş faktör altında toplandığı görülmektedir. Elde edilen bu beş faktör, toplam varyansın yaklaşık % 49,10’unu açıklamaktadır.

Özdeğerlere göre maddelerin kaç boyutta toplanabileceğini gösteren Scree Plot analiz sonuçları grafik 1’de sunulmuştur. Grafik 1 incelendiğinde, yüksek ivmeli hızlı düşüşlerin yaşandığı dikey eksendeki optimal faktör sayısının beş olduğu ve beşten sonraki faktörlerin getirdikleri ek varyansların katkılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Grafik 1. Ölçeğin Faktör Analizi Çizgi Grafiği

Scree Plot

Tablo 3. Sporda Söylenti Etki Ölçeği Döndürülmüş Faktör Yükleri

Ölçek soru	1	2	3	4	5
S31	,719				
S52	,711				
S51	,688				
S32	,667				
S42	,664				
S36	,661				
S40	,635				
S30	,614				
S47	,574				
S46	,559				
S24	,545				
S49	,544				
S34	,531				
S27		,766			
S12		,711			
S13		,646			
S62		,626			
S33		,544			
S53		,508			
S59			,806		
S48			,755		
S37			,501		
S35				,702	
S64				,670	
S19					,404
S1					,796
S3					,494
S28					,384

Metod: Temel yapı analizi. Döndürme metodu: Varimax normalleştirilmesi

Tablo 3 incelendiğinde, birinci alt boyutun (31., 52., 51., 32., 42., 36., 40., 30., 47., 46., 24., 49., ve 34.) maddelerden, ikinci alt boyutun (27., 12., 53., 62., 13., ve 33.) maddelerden, üçüncü alt boyutun (59., 48., ve 37.) maddelerden, dördüncü alt boyutun (35., ve 64.) maddelerden, beşinci alt boyutun (19., 1., 3., ve 28.) maddelerden oluştuğu görülmektedir.

Soru numarası 1'den 64'e kadar olan madde numaraları Doğrulayıcı faktör analizi için küçükten büyüğe doğru 1'den 28'e kadar yeniden numaralanarak, hangi numaralı maddelerin hangi alt boyutta yer alacağı yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme sonucunda birinci faktör (6., 9., 10., 11., 13., 15., 17., 18., 19., 20., 22., 23., ve 24.) madde, ikinci faktör (3., 4., 7., 12., 25., ve 27.) madde, üçüncü faktör (16., 21., ve 26.) madde, dördüncü faktör (14., ve 28.) madde, beşinci faktör ise (1., 2., 5., ve 8.) madde numaralarını almıştır. Bu işlemlerden sonra yeniden düzenlenen anket formu, 389 katılımcıya uygulanarak doğrulayıcı faktör analizi için yeni veriler toplanmıştır.

Tablo 4. DFA Uyum İyiliği Sonuçları

Uyumluluk indeksi	Uyum indeksi değerleri	Kabul edilir uyum	İyi uyum
Ki-Kare (X^2)	753,87		
Serbestlik Derecesi	340		
Ki-Kare/sd	2,22	$2 \leq X^2/sd \leq 5$	$0 \leq X^2/sd \leq 2$
RMSEA	0,05	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,08$	$0 \leq RMSEA < 0,05$
SRMR	0,05	$0,05 \leq SRMR \leq 0,10$	$0 \leq SRMR \leq 0,05$
GFI	0,88	$0,85 \leq GFI \leq 0,90$	$0,90 \leq GFI \leq 1,00$
AGFI	0,85	$0,85 \leq AGFI \leq 0,90$	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$
CFI	0,97	$0,95 \leq CFI \leq 0,97$	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$
NNFI	0,96	$0,95 \leq NNFI \leq 0,97$	$0,97 \leq NNFI \leq 1,00$
NFI	0,94	$0,90 \leq NFI \leq 0,95$	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$

Tablo 4 incelendiğinde, Yapılan DFA sonucunda 5 faktörlü 28 maddelik açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen yapı doğrulanmış ve RMSEA, SRMR, GFI, AGFI, CFI, NNFI ve NFI uyum iyiliği indekslerinin kabul edilebilir seviyede, olduğu tespit edilmiştir. Bu uyum indeksine ilişkin standart yükler, R² ve t değerleri Tablo 5 te verilmiştir.

Tablo 5. DFA Sonucu R² Değerleri ve t Değerleri

Maddeler	R ²	t değeri
Faktör 1		
M6	0,29	10,97
M9	0,35	12,29
M10	0,55	16,55
M11	0,43	14,05
M13	0,44	14,36
M15	0,46	14,73
M17	0,40	13,35
M18	0,47	14,92
M19	0,36	12,52
M20	0,49	15,30
M22	0,34	12,04
M23	0,48	15,05
M24	0,52	16,05
Faktör 2		
M3	0,45	13,74
M4	0,37	12,19
M7	0,43	13,39
M12	0,45	13,73
M25	0,28	10,23
M27	0,51	14,90
Faktör 3		
M16	0,36	11,32
M21	0,40	12,13
M26	0,65	15,75
Faktör 4		

M14	0,40	11,68
M28	0,55	13,39
Faktör 5		
M1	0,12	5,62
M2	0,34	9,54
M5	0,30	8,95
M8	0,14	6,22

Tablo 5 incelendiğinde; madde 10'nun en yüksek t-değerine (=16,55) ve R² (=0,55) sahip olduğu, madde 1'in ise en düşük t-değerine (=5,62) ve R² (=0,12) sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Sporda Söylenti Etki Ölçeği Alt Boyutlarının Tanımlanması, Alt Boyutların ve Toplam Ölçeğin Alfa Değerleri

		Madde sayısı	Alfa değerleri	Toplam alfa değeri
Bireysel Etkilenim Boyutu	Madde 10.Olumsuz Söylentiler yedek kalmamda etkendir. Madde 24.Söylentiler olumsuz olduğunda takımdan dışlanırım. Madde 23.Söylentiler sosyal ilişkilerimi etkiler. Madde 11.Söylentiler sportif imajımı etkiler. Madde 18.Söylentiler maddi gelirim etkiler. Madde 15.Olumsuz söylentiler beni kulübümden uzaklaştırır. Madde 17.Hakemler hakkındaki söylentiler maç performansımı etkiler. Madde 9.Söylentiler takım arkadaşlarımdan beni uzaklaştırır. Madde 20.Kulüp yöneticileri hakkındaki söylentiler performansımı etkiler. Madde 19.Söylentiler kendime güvenimi olumsuz etkiler. Madde 6.Söylentiler kulübümün itibarını etkiler. Madde 22.Söylentiler aile ilişkilerimi etkiler. Madde 13.Antrenörler hakkındaki söylentiler maç performansımı etkiler	13	$\alpha = 0.90$	$\alpha = 0.90$
İletişim Boyutu	Madde 7.Söylentileri başkalarına aktarırım. Madde 3. Söylenti aktarmak beni rahatlatır. Madde 4. Söylentiye inanırım. Madde 27. Söylenti dinlemek beni rahatlatır. Madde 12. Söylentiler haber alma aracıdır. Madde 25. Söylenti bir iletişim tarzıdır.	6	$\alpha = 0.80$	
Motivasyon Boyutu	Madde 26.Söylentiler olumlu olduğunda motivasyonum artar. Madde 21.Olumlu söylentiler sportif performansımı artırır. Madde 16. Olumlu Söylentiler takdir edilmemde etkendir.	3	$\alpha = 0.71$	
Reklam Boyutu	Madde 14.Söylentiler reklam gelirlerini etkiler. Madde 28.Söylentiler tanınmam için bir reklam aracıdır.	2	$\alpha = 0.63$	
Örgüt İçi Yayılım Boyutu	Madde 5.Hakemler hakkında söylenti daha yaygındır. Madde 1.Antrenörler hakkında söylenti daha yaygındır. Madde 2.Kulüp yöneticileri hakkında söylenti daha yaygındır. Madde 8. Sporcular hakkında söylenti daha yaygındır.	4	$\alpha = 0.53$	
Ölçeğin Toplam Madde Sayısı		28		

Tablo 6 incelendiğinde, toplam ölçeğin ve alt boyutların Cronbach Alpha iç tutarlılık değerleri, birinci alt boyut olan (Bireysel Etkilenim boyutu için $\alpha = 0.90$), ikinci alt boyut olan İletişim boyutu için $\alpha = 0.80$), üçüncü alt boyut olan (Motivasyon boyutu için $\alpha = 0.71$), dördüncü alt boyut olan (Reklam boyutu için $\alpha = 0.63$) ve beşinci alt boyut olan (Örgüt içi Yayılım boyutu için $\alpha = 0.53$) olarak belirlenmiştir. Toplam ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık değerleri ise ($\alpha = 0.90$) olarak bulunmuştur. Söylenti ölçeği Bireysel Etkilenim boyutunda (6., 9., 10., 11., 13., 15., 17., 18., 19., 20., 22., 23., ve 24.)'üncü maddelerden, İletişim boyutunda (3., 4., 7., 12., 25., ve 27.)'inci maddelerden, Motivasyon boyutunda (16., 21., ve 26.)'inci maddelerden, Reklam boyutunda (14., ve 28.)'inci maddelerden, Örgüt içi Yayılım boyutunda ise (1., 2., 5., ve 8.)'inci maddelerden oluşmaktadır.

Sporda Söylenti Etki Ölçeğinin beş alt boyutu arasındaki ilişkiyi ölçmek için pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Sporda Söylenti Etki Ölçeği Anketinin Alt Boyutları Arasındaki İlişki

		Bireysel Etkilenim	İletişim	Motivasyon	Reklam	Örgüt içi Yayılım
Bireysel Etkilenim	R	1	,503**	,323**	,329**	,162**
	p		,00	,00	,00	,00
İletişim	R		1	,288**	,294**	,209**
	p			,00	,00	,00
Motivasyon	R			1	,187**	,220**
	p				,00	,00
Reklam	R				1	,231**
	p					,00
Örgüt içi Yayılım	R					1
	p					

**p < 0.01 *p < 0,05

Tablo 7 incelendiğinde; Bireysel Etkilenim alt boyutu ile İletişim ($r=0,50$), alt boyutları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki görülmektedir. Bireysel Etkilenim alt boyutu ile Motivasyon ($r=0,32$), Reklam($r=0,33$) ve Örgüt içi Yayılım($r=0,16$), alt boyutları arasında ise pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki görülmektedir. İletişim alt boyutu ile Motivasyon ($r=0,29$), Reklam ($r=0,29$) ve Örgüt içi Yayılım($r=0,20$), alt boyutu arasında, Motivasyon ile Reklam ($r=0,19$) ve Örgüt içi Yayılım ($r=0,22$), alt boyutu arasında, Reklam ile Örgüt içi Yayılım ($r=0,23$) alt boyutu arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

TARTIŞMA

Bu bölümde, amatör veya profesyonel sporcuları değerlendirmek amacı ile geliştirilen "Sporda Söylenti Etki Ölçeği"nin tüm geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda elde edilen bulguları tartışılmıştır.

Çalışmada verilerin faktör analizine uygunluğunu belirlemek için örneklem yeterlilik testi Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçümü yapılmıştır. Tablo 1 incelendiğinde ölçeğin KMO örneklem yeterlilik ölçüm değerinin 0,86 olduğu görülmektedir. Literatüre göre elde edilen değer 1'e ne kadar yakın ise elde edilen veri grubuna faktör analizinin yapılması o kadar uygun olduğu vurgulanmaktadır. Daha sonra Korelasyon matrisinin benzer matris

olup olmadığı hipotezini test etmek için Bartlett Küresellik Testi kullanılmış ve bu test sonucunda hipotez $p < 0.01$ seviyesinde reddedilmiştir. Böylece maddeler arasında ilişkinin varlığını ortaya koyarak faktör analizi için verilerin uygunluğu saptanmıştır^{7,8,9,10}.

Elde edilen verilerin faktör analizine uygunluğunu saptadıktan sonra, elde edilen verilerin özdeğerleri (Eigenvalue) incelenerek son faktör analizi aşamasında analize alınan maddelerin özdeğeri 1'den büyük beş faktör altında toplandığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu beş faktör, toplam varyansın yaklaşık % 49,10'unu açıklamaktadır (Tablo 2). Konu ile ilgili yazına göre elde edilen varyans oranları ne kadar yüksekse, ölçeğin faktör yapısı da o kadar güçlü olacağı kanısına karşın, sosyal bilimlerde yapılan analizlerde %40 ile %60 arasında değişen varyans oranları yeterli kabul edilmektedir¹⁰. Bu bilgiler ışığında geliştirilen ölçek için elde edilen varyansın kabul edilebilir değerler aralığında iyi olduğu görülmektedir.

Dikey eksende özdeğerlerin, yatay eksende ise, faktörlerin yer aldığı öz değerler grafiği olan Scree plot grafik 1 de görülmektedir. Grafik incelendiğinde; yüksek ivmeli hızlı düşüşlerin yaşandığı dikey eksendeki en uygun faktör sayısının beş olduğuna karar verilebilir. Beşten sonraki faktörlerin getirdikleri ek varyansların katkılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu sonuca dayanarak ölçme aracımızın beş faktörden oluşabileceği kabul edilmiştir.

Faktör yükleri alt kesme noktası ise .30 olarak alınmıştır. Faktör yük değerinin .30 olarak alınmasının uygun olduğu ilgili kaynaklar tarafından da desteklenmektedir^{7,10,11}.

Verilerin faktör analizine uygunluğu ve ölçeğin beş boyutlu bir yapıdan oluşacağı test edildikten sonra hangi maddelerin hangi boyutlar altında yer alacağını tespit etmek amacıyla ölçek maddeleri varimax eksen döndürme testine tabi tutulmuştur. Birinci, aşamada yapılan varimax döndürme eksen testi, faktör yükü .30'ın altında kalan ve bir maddede toplanan iki faktör yükü arasındaki değer 1'in altında olan maddeler ile hiç faktör yükü almayan maddeler (44, 43, 57, 55, 60, 54, 25, 17, 56, 38, 15, 45, 26, 7, 14, 18, 11, 29, 50 ve 41) döndürme ekseninden çıkartılmıştır.

İkinci ve üçüncü aşamada kalan maddelere yeniden varimax faktör analizi uygulanmış ve (20,5,21,4,2,23 ve 9)'uncu maddelerin birden fazla faktör yükü almasından dolayı ve iki faktör yükü arasındaki değer 1'in altında olmasından dolayı bu maddeler de ölçekten çıkartılmıştır. Dördüncü aşamada 38 soru ve altı alt boyuttan oluşan ölçeğin alt boyutlarına Cronbach Alpha güvenirlik analizi uygulanmış ve (61,65,22,10,16,8,6, ve 58.) maddeler güvenirlik kat sayısını düşürdüğü için ölçekten çıkartılmıştır. Ayrıca 63. madde anlam bütünlüğünü bozduğundan dolayı ölçekten çıkarılmıştır.

Beşinci ve son aşama sonrasında yapılan varimax eksen döndürme testi sonucunda anketin beş alt boyut ve 28 maddeden oluştuğu, her alt boyut altında toplanan soruların ise içerik olarak anlamca benzer ifadeler içerdiği görülmüştür (Tablo 3).

Açıklayıcı faktör analizi sonucu tanımlanan 28 maddelik 5 faktörlü yapıya başka bir geçerlilik yöntemi olan doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi daha önceden tanımlanmış ve sınırları çizilmiş bir yapının, uygun bir model olarak doğrulanıp doğrulanmayacağını test eden bir analiz yöntemidir¹². Yapılan doğrulayıcı faktör analizi için öncelikli olarak uyum iyiliği analizi yapılmıştır ve sonuçları Tablo 4'te verilmiştir. Yapılan DFA sonucunda 5 faktörlü 28 maddelik bir yapı doğrulanmış ve

RMSEA, SRMR, GFI, AGFI CFI, NNFI ve NFI uyum iyiliği indekslerinin kabul edilebilir seviyede, olduğu tespit edilmiştir^{12,13,14}.

Yapılan DFA sonucunda 5 faktörlü 28 maddelik bir yapı doğrulanmıştır. Tablo 5'te bu yapıya ilişkin, R² ve t değerleri verilmiştir. Tablo 5 incelendiğinde; madde 6'nın en yüksek t-değerine (=16,55) ve R² (=0,55) sahip olduğu, madde 4'ün ise en düşük t-değerine (=5,62) ve R²(=0,12) sahip olduğu görülmektedir. Gözlenen değişken ve gizli değişken arasındaki ilişkiyi ortaya çıkaran t-değerinin 1,96'yı aştığında 0,05 düzeyinde; 2,56'yı aştığında ise 0,01 düzeyinde anlamlı olacağı ifade edilmektedir¹². Bu analizle ortaya çıkan 28 maddenin gizli değişkenleriyle arasındaki t-değerleri incelendiğinde en düşük t-değerinin madde 1'de (=5,62) olduğu ve 2,56 değerinin üzerinde bulunduğu görülmektedir. Standart yük değerleri, her bir gözlenen değişken ile bağlı olduğu gizli değişkenin arasındaki korelasyonu belirtirken, R² ise gözlenen değişken ile gizli değişken arasındaki ilişkinin gücünü göstermektedir^{12,13}. Analize alınan 28 maddenin R² değerleri incelendiğinde makul sınırlar içinde olduğu söylenebilir.

Daha sonra tüm alt boyutlara ve maddelerin toplamından oluşan ölçeğe ayrı ayrı Cronbach Alpha iç tutarlılık testi yapılmıştır. Toplam ölçeğin ve alt boyutların Cronbach Alpha iç tutarlılık değerleri Tablo 6 da verilmiştir. Tablo 6 ya göre alfa değerleri, birinci alt boyut olan (Bireysel Etkilenim Boyutu için $\alpha=0.90$), ikinci alt boyut olan (İletişim boyutu için $\alpha=0.80$), üçüncü alt boyut olan (Motivasyon boyutu için $\alpha=0.71$), dördüncü alt boyut olan (Reklam boyutu için $\alpha=0.63$) ve beşinci alt boyut olan (Örgüt içi Yayılım Boyutu için $\alpha=0.53$) olarak belirlenmiştir. Toplam ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık değerleri ise ($\alpha=0.90$) olarak bulunmuştur.

George ve Mallery' e (2003)¹⁵ göre Alfa değerleri “.90 ve üzeri mükemmel, .80 ve üzeri iyi, .70 ve üzeri uygun, .60 ve üzeri kabul edilebilir, .50 ve üzeri zayıf, son olarak, .50 ve altı kabul edilemez” olarak açıklanmıştır. Dolayısıyla analizden elde edilen alfa katsayıları incelendiğinde iyi değerlere sahip oldukları görülmektedir. Sporda Söylenti Etki ölçeği Bireysel Etkilenim boyutu (6., 9., 10., 11., 13., 15., 17., 18., 19., 20., 22., 23., ve 24)'üncü maddelerden, İletişim boyutu (3., 4., 7., 12., 25., ve 27)'inci maddelerden, Motivasyon boyutu (16., 21., ve 26)'inci maddelerden, Reklam boyutu (14., ve 28)'inci maddelerden, Örgüt içi Yayılım boyutu ise (1., 2., 5., ve 8)'inci maddelerden oluşmuştur. Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan alt boyutların yapı geçerliliklerini değerlendirmek için ise ortaya çıkan beş alt boyutun korelasyon değerleri hesaplanmıştır (Tablo 7). Bu hesaplama sonucunda; alt boyutlardan Bireysel Etkilenim ile İletişim ($r=0,50$), Motivasyon ($r=0,32$), Reklam ($r=0,32$) ve Örgüt içi Yayılım ($r=0,16$), alt boyutları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki görülmektedir. İletişim alt boyutu ile Motivasyon ($r=0,29$), Reklam ($r=0,29$) ve Örgüt içi Yayılım ($r=0,20$), alt boyutları arasında, Motivasyon ile Reklam ($r=0,19$) ve Örgüt içi Yayılım ($r=0,22$), alt boyutları arasında, Reklam ile Örgüt içi Yayılım alt boyutunda ($r=0,23$) pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, amatör veya profesyonel sporcular tarafından değerlendirilmek amacı ile geliştirilen “Sporda Söylenti Etki Ölçeği” için yapılan tüm geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları, ölçeğin bu çalışmanın amacına uygun olarak ölçmek istenilen özellikleri ölçen likert türü bir ölçek olduğu saptanmıştır.

KAYNAKLAR

1. Solmaz B. (2004). Söylenti ve dedikodu kavramı. Kurumsal söylenti ve dedikodu, Türkiye'deki işletmeler üzerine bir uygulama. *Tablet Yayınları*. Konya, 21-51.
2. Danovan P. (2007). How idle is idle talk? One hundred years of rumor research. *Diogenes*. 54(1), 59-82.
3. Michelson G., Mouly VS. (2004). Do loose lips sink ships? The meaning, antecedents and consequences of rumour and gossip in organisations. *Corporate Communications: An International Journal*. 9(3), 189-201.
4. Artaç M. (2017). Dedikodu ve söylentinin işletme verimliliğine etkisi üzerine Mersin ilinde hemşireler üzerine bir uygulama. *Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Mersin.
5. Kapferer JN. (1992). Dünyanın en eski medyası, dedikodu & söylenti. *İletişim Yayınları*. İstanbul.
6. DiFonzo N., Bordia P., Rosnow RL. (1994). Reining in rumors. *Organizational Dynamics*. 23(1), 47-62.
7. Akgül A., Çevik O. (2005). İstatiksel analiz teknikleri, SPSS'te işletme yönetimi uygulamaları. *Emek Ofset*. Ankara.
8. Bayram N. (2004). Sosyal bilimlerde SPSS ile veri analizi. *Ezgi Kitapevi*. Bursa.
9. Şencan H. (2005). Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik. *Seçkin Yayıncılık*. Ankara.
10. Tavşancıl E. (2006). Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi. 3. Baskı. *Nobel Yayınları*. Ankara.
11. Hatcher L. (1994). A step-by-step approach to using the SAS (R) system for factor analysis and structural equation modeling. *Cary*. SAS Institute.
12. Çokluk Ö., Şekercioğlu G., Büyüköztürk Ş. (2010). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik. *Pagem Akademi*. Ankara.
13. Şimşek ÖF. (2007). Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları. *Ekinoks Yayınları*. Ankara.
14. Seçer İ. (2017). SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi, *Anı Yayıncılık*. Ankara.
15. George D., Mallery P. (2003). SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference 11.0 update. 4. Baskı. *Allyn & Bacon*. Boston.

SPOR GİYİM MARKASI TÜKETİCİLERİNİN KARAR VERME TARZLARI İLE MARKA BAĞLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ARAŞTIRILMASI

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SPORTSWEAR BRAND CONSUMERS' DECISION MAKING STYLES AND BRAND LOYALTY

Gönderilen Tarih:10/02/2020
Kabul Edilen Tarih:02/07/2020

Hakan ÜNAL

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Muğla, Türkiye
Orcid: 0000-0002-4570-6205

Aykut AKSU

İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu, Spor Yönetimi Programı, İzmir, Türkiye
Orcid: 0000-0003-1047-1992

Spor Giyim Markası Tüketicilerinin Karar Verme Tarzları ile Marka Bağlılığı Arasındaki İlişkinin Araştırılması

ÖZ

Bu çalışma, spor giyim markası tüketicilerinin karar verme tarzları ile marka bağlılığı arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile yapılmıştır. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören 267 (174 erkek, 93 kadın) öğrenciye, Dursun ve ark. (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Tüketici Karar Verme Tarzları Ölçeği" ve Khiabaniyan ve Karakadılar (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan "Marka Sadakatı Ölçeği" (MSÖ) uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak, frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında pearson korelasyon ve regresyon analizi uygulanmıştır. Spor tüketicisi üniversite öğrencilerinin satın alma tarzı ve marka bağlılığı puan ortalamaları incelendiğinde, mükemmeliyetçilik, memnuniyet, marka algısı ve bilgi karmaşası yaşama düzeylerinin yüksek, marka odaklılık, moda odaklılık, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık, satın alma tarzı, benimseme, satın alma niyeti düzeylerinin orta düzeyde, dikkatsizlik ortalamalarının zayıf düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Spor markalarında satın alma tarzları ve marka bağlılığı puanları arasında korelasyon analizi sonucunda, satın alma tarzları ile marka bağlılığı arasında pozitif korelasyon olduğu, arka bağlılığı genel ortalamalarının yüksek olduğu ve satın alma tarzının marka bağlılığı düzeyini arttırdığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor markası, tüketici karar verme tarzı, marka bağlılığı, spor pazarlaması

Investigation of the Relationship between Sportswear Brand Consumers' Decision Making Styles and Brand Loyalty

ABSTRACT

This study was carried out to investigate the effects of sports consumers' experiences of buying sportswear brands on brand loyalty. 267 (174 male, 93 female) students of Muğla Sıtkı Kocman University Faculty of Sport Sciences were applied consumer decision-making styles scale and brand loyalty scale by researchers. Frequency, percentage, average and standard deviation were used as descriptive statistical methods in the evaluation of the data. Pearson correlation and regression analysis were used among the continuous variables of the study. When the average of purchasing style and brand loyalty scores of the students of sports consumers are examined, the level of perfectionism, satisfaction, brand perception and informational convergence are high, brand orientation, fashion orientation, familiarity, shopping avoidance, instability, purchasing style, adoption, purchase intent levels are medium, carelessness averages were found to be weak. As a result of the correlation analysis between purchasing styles and brand loyalty scores in sports brands, there was a positive correlation between purchasing styles and brand loyalty and brand loyalty averages are high and it turns out that the style of purchase increases the level of brand loyalty.

Key Words: Sports brand, consumer decision making styles, brand loyalty, sports marketing

GİRİŞ

Modern pazarlamanın odak noktasını tüketici oluşturmaktadır. Bu sebeple, tüketici davranışları pazarlama açısından kilit rol oynamaktadır. Tüketici davranışını anlayabilmek için insan davranışının anlaşılması gerekmektedir². Küresel rekabetin giderek artmasıyla, işletmeler etkin pazarlama stratejileri geliştirebilmek amacıyla tüketicilerin satın alma davranışları hakkında detaylı bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar¹⁴. Neden bazılarımız Nike spor ayakkabılarını Adidas'a tercih eder? Neden sabahları kahvaltımızı yaparken belirli bir gazeteyi okuruz?^{11,21}. Sorduğumuz tüm bu sorular aslında bizim hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olan ve "tüketici davranışları" olarak adlandırılan somut yaşantı ve örneklerle dolu bir alanı kapsar¹¹.

Tüketici davranışları bir yandan tüketicilerin bireysel olarak ihtiyaçlarının ve güdülerinin, öğrenme sürecinin, kişiliğinin, algılamalarının, tutum ve inançlarının etkisiyle; diğer taraftan, kişinin üyesi olduğu toplumda kültür, sosyal sınıf, referans grup ve aile gibi sosyo-kültürel faktörlerin etkisiyle ortaya çıkmaktadır¹². Bireylerin veya grupların ihtiyaç ve arzularını karşılamak için; ürün, hizmet, fikir ve deneyimleri seçmeleri, satın almaları, kullanmaları ve elinde bulundurmalarını kapsayan süreçlerden oluşan bir kavramdır²⁶. Tüketicinin satın alma kararı öncesinde, sırasında ve sonrasında hangi aşamalardan geçtiğini, hangi etmenlerden etkilendiğini ve kararını nelere göre şekillendirdiğini araştıran ve bu yönde bilgiler sunan söz konusu süreç üreticilere ve pazarlamacılara dikkat etmeleri gereken hususları açık biçimde işaret etmektedir¹⁶. Bir bireyin nasıl güdülendiği birçok etmene bağlı olmakla birlikte son yıllarda geliştirilen yeni bakış açıları güdülemeyi "bilgi edinme", "iletişim" ve bunların sonucunda edinilen bilgiler ışığında "anlam çıkarma" şeklinde açıklamaktadır. Böylece tüketici bir "sorun çözücü" ve "bilgi işlemci" olarak kabul edilmekte ve tüketici davranışlarını açıklamak üzere çeşitli kuramsal modeller geliştirilmektedir⁵.

Markaların tüketici davranışları ve satın alma alışkanlıkları üzerindeki etkilerini anlayabilmek için öncesinde, satın alma davranışlarının etkileyen faktörler ve tüketici davranış modellerini incelemek gerekmektedir¹².

Tüketicinin çok sayıdaki ürün ve hizmetler arasında nasıl tercih yaptığı ve karar verdiğini belirlemek amacı ile birçok yöntem ve yaklaşım geliştirilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda tüketicinin bir "satın alma tarzı" olduğu ve satın alma kararını verirken bu tarzın yol gösterici olduğu belirlenmiştir. Satın alma tarzı, tüketicinin satın alma öncesi, anı ve sonrasında etkili olan duygusal ve düşünsel odaklı yapı olarak tanımlanmıştır³⁵.

Tüketici ve marka arasındaki ilişki ne kadar güçlü olursa, geri alım olasılığı o kadar artar²⁵. Satın alma davranışında, hem beklenti hem de algı önemli rol oynamaktadır. Tüketici, ürünü ilk kez satın alırken, marka ve ambalaj tasarımının yanı sıra ürün kategorisinde ve/veya ilgili ürün kategorilerinde daha önce edinilmiş olduğu deneyimlere dayanarak beklentileri esas alarak karar verir. Tüketici ürünü yeniden satın alırken, ürünün önceki kullanım deneyimi beklentileri ve dolayısıyla satın alma davranışını etkiler¹⁹. Marka, tüketici zihninde farkındalık oluşturarak satın almaya teşvik etmek için önemli bir faktördür. Tüketicilerin satın alma davranışları, ürünün ve hizmetin niteliklerinin yanında hedef kitlenin demografik, psikolojik, sosyolojik, kültürel ve durumsal özellikleri tarafından da etkilenmektedir¹². Markanın rekabetçi avantajın geliştirilmesinde ve sürdürülmesinde devam eden bir rolü olduğunu yansıtan pek çok

çalışmanın artan sayısı söz konusudur. Literatürdeki bu çalışmalar ana olarak marka ve ürünün tüketicilerin karar verme süreçlerine etkilerini incelemektedir⁶.

Günümüz yoğun rekabet ortamında ayakta kalmak isteyen işletmeler, müşterileri ile uzun dönemli ilişkiler kurmak zorundadırlar. Müşteriler ile işletmeler arasında kurulacak olan uzun dönemli değişim ilişkileri için en önemli kavramlardan biri de marka bağlılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoğun rekabet içeren pazar koşullarında uzun dönemli tüketici ilişkileri kurabilmek adına işletmeler ve markalar için önemli bir pazarlama aracıdır. Marka bağlılığı, uzun dönemli bir müşteri-marka iletişim ve değişim sürecidir³¹. Marka bağlılığı, "tüketicilerin daha önceden satın alıp denedikleri bir markayı satın almayı sürdürme eğilimi" ya da "tüketiminin belirli bir süre içinde bir ürün kategorisi içinde yer alan bir ya da daha çok markaya karşı takındığı olumlu tutum (tercih) ve davranışsal tepkidir" şeklinde ifade edilir¹⁰. Marka bağlılığı sadece geçmişteki davranışlardan ibaret değildir. Tekrar edilen bir davranışın yanında sadakatin de olması gerekmektedir³⁴. Marka bağlılığı kişinin ya markaya karşı alma niyeti veya isteği olan ya da o markaya karşı gerçek satın alma davranışı gösteren ya da her ikisini gerçekleştiren bir durumdur²⁰.

Spor kuruluşları giderek daha rekabetçi bir iş ortamında faaliyet gösteriyorlar ve bu ortamın getirdiği zorluklarla ilgili ve stratejik kararlar almaları gerekmektedir. Spor giyim markası üreten işletmelerin pazarlama stratejilerini oluştururken marka bağlılığı yaratabilecek unsurları daha titizlikle incelemeleri gerekmektedir. Marka bağlılığının tüketici satın alma davranışları üzerinde oldukça büyük bir etkisi bulunmaktadır. Tüketiciler ürünleri satın alırken çeşitli faktörlerden etkilenmektedirler. Bu faktörlerin araştırılması spor giyim marka yöneticilerinin ve pazarlama planlamacılarının gelecek planlarındaki en önemli stratejik bir yer tutmaktadır. Literatürde araştırmanın temel yapısını oluşturan birçok çalışma olmasına rağmen; spor endüstrisinde araştırmanın konusu ile örtüşen çalışmaların azlığı çalışmayı önemli kılmaktadır. Bu bilimsel temellerden yola çıkarak, bu araştırmanın problem cümlesi, spor tüketicilerinin spor giyim markası satın alma tarzları marka bağlılığını etkilermi? Sorusu oluşturmaktadır. Bu problem cümlesi ışığında, spor giyim markası tüketicilerin karmaşık satın alma karar süreci içerisinde tüketici davranışını anlayabilmek ve pazarlama araştırmacılarına fikir verebilmesi açısından önem teşkil edeceği düşünülmektedir.

MATERYAL VE METOT

Bu araştırma, Muğla Sıtkı Kocman Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerini kapsamaktadır. Bu çalışma, Üniversite öğrencilerinin tamamına genelleştirilmesi açısından sınırlılıklar içermektedir. Ayrıca, çalışma spor endüstrisine odaklanmıştır; bu nedenle, bu çalışmanın sonucu diğer endüstrilere genelleştirilmesi açısından sınırlılıklar içermektedir.

Katılımcılar

Bu çalışma, spor markası tüketicilerinin karar verme tarzları ile marka bağlılığı arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile yapılmıştır. Örneklem grubunu, spor giyim sektörü tüketicisi olan Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencisi 267 öğrenci oluşturmaktadır.

Tablo 1. Tanımlayıcı Özelliklerin Dağılımı

Tablolar	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Yaş	18-23	235	88,0
	24-29	32	12,0
Cinsiyet	Erkek	174	65,2
	Kadın	93	34,8
Bölüm	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	73	27,3
	Spor Yöneticiliği	71	26,6
	Antrenörlük Eğitimi	58	21,7
	Rekreasyon	65	24,3
	Toplam	267	100,0
Aylık Gelir	1000-2500	119	44,6
	2501-4000	94	35,2
	4001-5500	26	9,7
	5501 TL ve üzeri	28	10,5
Tercih Edilen Spor Markası	Nike	158	59,2
	Adidas	56	21,0
	Asics	4	1,5
	New Balance	5	1,9
	Reebok	3	1,1
	Skechers	2	0,7
	Under Armour	4	1,5
	Puma	6	2,2
	Mizuno	1	0,4
	Hummel	15	5,6
	Slazenger	1	0,4
	Kinetix	8	3,0
	Lescon	1	0,4
	Diğer	3	1,1

Spor Markası tüketicisi öğrenciler yaşlarına göre 235'i (%88,0) 18-23, 32'si (%12,0) 24-29 olarak; cinsiyete göre 174'ü (%65,2) erkek, 93'ü (%34,8) kadın olarak; bölüme göre 73'ü (%27,3) Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, 71'i (%26,6) Spor Yöneticiliği, 58'i (%21,7) Antrenörlük Eğitimi, 65'i (%24,3) Rekreasyon olarak; aylık gelire göre 119'u (%44,6) 1000-2500, 94'ü (%35,2) 2501-4000, 26'si (%9,7) 4001-5500, 28'i (%10,5) 5501 TL ve üzeri olarak; tercih edilen spor markasına göre 158'i (%59,2) nike, 56'sı (%21,0) Adidas, 4'ü (%1,5) Asics, 5'i (%1,9) New Balance, 3'ü (%1,1) Reebok, 2'si (%0,7) Skechers, 4'ü (%1,5) Under Armour, 6'sı (%2,2) Puma, 1'i (%0,4) Mizuno, 15'i (%5,6) Hummel, 1'i (%0,4) Slazenger, 8'i (%3,0) Kinetix, 1'i (%0,4) Lescon, 3'ü (%1,1) diğer olarak dağılmaktadır.

Verilerin Toplanması

Veriler, araştırma modelinin uygulanabilmesi için birincil kaynaklardan elde edilmesi gereken bilgi, anket yöntemiyle araştırmacılar tarafından toplanmıştır. İki bölümden oluşan anket, tüketici karar verme tarzları ölçeği ve marka sadakati ölçeğini içermektedir.

Tüketici Karar Verme Tarzları Ölçeği

Spor tüketicilerinin satın alma davranışlarını ölçmek amacıyla, Sproles ve Kendall'ın (1986)²⁷ tarafından geliştirilen ve Dursun ve ark. (2013)¹³ tarafından Türkçe'ye uyarlanarak, geçerlik ve güvenilirliği yapılan "Tüketici Karar Verme Tarzları Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin orijinali 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçek; (1)

Mükemmeliyetçilik- Yüksek Kalite Odaklılık, (2) Marka Odaklılık, (3) Moda Odaklılık (4) Fiyat Odaklılık, (5) Dikkatsizlik, (6) Bilgi Karmaşası Yaşama, (7) Alışkanlık, (8) Alışverişten Kaçınma ve (9) Kararsızlık olmak üzere toplam 9 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğe verilen cevaplar; 1 “Kesinlikle Katılmıyorum”, 5“Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevaplanmakta ve 5’likert tipi ölçek üzerinden hesaplanmaktadır¹³. Ölçek, mükemmeliyetçilik, marka odaklılık, moda odaklılık, fiyat odaklılık, dikkatsizlik, bilgi karmaşası yaşama, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık alt boyutlarını içermektedir. İç tutarlılık kat sayısı .81 olan ölçeğin alt boyutlarının tutarlılık kat sayıları şu şekilde hesaplanmıştır.

Tablo 2. Tüketici Karar Verme Tarzları Ölçeğinin Alt Boyutlarının Güvenirlik Test Sonuçları

Alt Boyutlar	Cronbach’s Alpha İç Tutarlılık Kat Sayısı
Mükemmeliyetçilik	.76
Marka Odaklılık	.72
Moda Odaklılık	.75
Fiyat Odaklılık	.76
Dikkatsizlik	.74
Bilgi Karmaşası Yaşama	.78
Alışkanlık	.79
Alışverişten Kaçınma	.80
Kararsızlık	.79

Marka Sadakati Ölçeği (MSÖ)

Spor tüketicilerin marka bağlılığını ölçmek amacıyla, Khiabanian ve Karakadılar (2016)¹⁶ tarafından Türkçeye uyarlanarak, geçerlik ve güvenilirliği yapılan “Marka Sadakati” ölçeği kullanılmıştır. Ölçek; marka algısı, memnuniyet, benimseme, satın alma niyeti olmak üzere toplam 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğe verilen cevaplar; 1 “Kesinlikle Katılmıyorum”, 5 “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde cevaplanmakta ve 5’likert tipi ölçek üzerinden hesaplanmaktadır. İç tutarlılık kat sayısı .88 olan ölçeğin alt boyutlarının tutarlılık kat sayıları şu şekilde hesaplanmıştır;

Tablo 3. Marka Sadakati Ölçeğinin Alt Boyutlarının Güvenirlik Test Sonuçları.

Alt Boyutlar	Cronbach’s Alpha İç Tutarlılık Kat Sayısı
Marka Algısı	.85
Memnuniyet	.87
Benimseme	.88
Satın Alma Niyeti	.89

Bu sonuçlara göre her iki ölçek güvenilir olarak kabul edilmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında pearson korelasyon ve regresyon analizi uygulanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için, araştırmaya katılan öğrenciler ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

Tablo 4. Satın Alma Tarzı ve Marka Bağlılığı Puan Ortalamaları

	N	Ort	Ss	Min.	Mak.	Alpha
Mükemmeliyetçilik	267	3,479	1,140	1,000	5,000	0,801
Marka Odaklılık	267	2,621	0,914	1,000	5,000	0,755
Moda Odaklılık	267	2,614	1,095	1,000	5,000	0,759
Fiyat Odaklılık	267	3,345	1,044	1,000	5,000	0,798
Dikkatsizlik	267	2,558	1,095	1,000	5,000	0,809
Bilgi Karmaşası Yaşama	267	3,573	1,124	1,000	5,000	0,845
Alışkanlık	267	3,120	1,056	1,000	5,000	0,857
Alışverişten Kaçınma	267	2,931	1,075	1,000	5,000	0,869
Kararsızlık	267	2,961	1,063	1,000	5,000	0,806
Satın Alma Tarzı Genel	267	3,027	0,600	1,000	5,000	0,846
Marka Algısı	267	3,811	0,874	1,000	5,000	0,902
Memnuniyet	267	3,722	0,835	1,000	5,000	0,899
Benimseme	267	3,004	0,912	1,000	5,000	0,944
Satın Alma Niyeti	267	2,897	0,972	1,000	5,000	0,917
Marka Bağlılığı Genel	267	3,466	0,729	1,000	5,000	0,936

Öğrencilerin “mükemmeliyetçilik” ortalaması yüksek $3,479 \pm 1,140$ (Min=1; Maks=5), “marka odaklılık” ortalaması orta $2,621 \pm 0,914$ (Min=1; Maks=5), “moda odaklılık” ortalaması orta $2,614 \pm 1,095$ (Min=1; Maks=5), “fiyat odaklılık” ortalaması orta $3,345 \pm 1,044$ (Min=1; Maks=5), “dikkatsizlik” ortalaması zayıf $2,558 \pm 1,095$ (Min=1; Maks=5), “bilgi karmaşası yaşama” ortalaması yüksek $3,573 \pm 1,124$ (Min=1; Maks=5), “alışkanlık” ortalaması orta $3,120 \pm 1,056$ (Min=1; Maks=5), “alışverişten kaçınma” ortalaması orta $2,931 \pm 1,075$ (Min=1; Maks=5), “kararsızlık” ortalaması orta $2,961 \pm 1,063$ (Min=1; Maks=5), “satın alma tarzı genel” ortalaması orta $3,027 \pm 0,600$ (Min=1; Maks=5), “marka algısı” ortalaması yüksek $3,811 \pm 0,874$ (Min=1; Maks=5), “memnuniyet” ortalaması yüksek $3,722 \pm 0,835$ (Min=1; Maks=5), “benimseme” ortalaması orta $3,004 \pm 0,912$ (Min=1; Maks=5), “satın alma niyeti” ortalaması orta $2,897 \pm 0,972$ (Min=1; Maks=5), “marka bağlılığı genel” ortalaması yüksek $3,466 \pm 0,729$ (Min=1; Maks=5), olarak saptanmıştır.

Tablo 5. Spor Markalarında Satın Alma Tarzları ve Marka Bağlılığı Puanları Arasında Korelasyon Analizi

	Mükemmeliyetçilik	Marka Odaklılık	Moda Odaklılık	Fiyat Odaklılık	Dikkatsizlik	Bilgi Karmaşası Yaşama	Alışkanlık	Alışverişten Kaçınma	Kararsızlık	Satın Alma Tarzı Genel
Marka Algısı	r 0,502**	0,173**	0,149*	0,296**	0,090	0,531**	0,282**	0,091	0,167**	0,485**
	p 0,000	0,005	0,015	0,000	0,142	0,000	0,000	0,136	0,006	0,000
Memnuniyet	r 0,413**	0,183**	0,188**	0,280**	0,077	0,506**	0,284**	0,112	0,237**	0,470**
	p 0,000	0,003	0,002	0,000	0,208	0,000	0,000	0,068	0,000	0,000
Benimseme	r 0,224**	0,365**	0,295**	0,201**	0,186**	0,341**	0,290**	0,059	0,303**	0,453**
	p 0,000	0,000	0,000	0,001	0,002	0,000	0,000	0,339	0,000	0,000
Satın Alma Niyeti	r 0,166**	0,319**	0,256**	0,061	0,233**	0,280**	0,298**	0,044	0,301**	0,387**
	p 0,007	0,000	0,000	0,321	0,000	0,000	0,000	0,475	0,000	0,000
Marka Bağlılığı Genel	r 0,427**	0,293**	0,256**	0,274**	0,160**	0,530**	0,349**	0,100	0,295**	0,551**
	p 0,000	0,000	0,000	0,000	0,009	0,000	0,000	0,102	0,000	0,000

Mükemmeliyetçilik, marka odaklılık, moda odaklılık, fiyat odaklılık, dikkatsizlik, bilgi karmaşası yaşama, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık, satın alma tarzı genel, marka algısı, memnuniyet, benimseme, satın alma niyeti, marka bağlılığı genel, arasında korelasyon analizleri incelendiğinde satın alma tarzları ile marka bağlılığı arasında pozitif korelasyon olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6. Spor Markalarında Satın Alma Tarzlarının Marka Bağlılığı Üzerine Etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Marka Bağlılığı Genel	Sabit	1,439	7,484	0,000	115,475	0,000	0,301
	Satın Alma Tarzı Genel	0,670	10,746	0,000			
Marka Bağlılığı Genel	Sabit	1,366	6,826	0,000	17,256	0,000	0,355
	Mükemmeliyetçilik	0,112	2,983	0,003			
	Marka Odaklılık	0,056	1,036	0,301			
	Moda Odaklılık	-0,007	-0,157	0,876			
	Fiyat Odaklılık	0,085	2,313	0,022			
	Dikkatsizlik	0,017	0,468	0,640			
	Bilgi Karmaşası Yaşama	0,226	5,883	0,000			
	Alışkanlık	0,085	1,909	0,057			
	Alışverişten Kaçınma	0,026	0,715	0,475			
	Kararsızlık	0,036	0,808	0,420			
Marka Algısı	Sabit	1,470	6,276	0,000	19,380	0,000	0,383
	Mükemmeliyetçilik	0,223	5,094	0,000			
	Marka Odaklılık	-0,015	-0,242	0,809			
	Moda Odaklılık	-0,061	-1,121	0,263			
	Fiyat Odaklılık	0,144	3,348	0,001			
	Dikkatsizlik	0,007	0,172	0,864			
	Bilgi Karmaşası Yaşama	0,277	6,143	0,000			
	Alışkanlık	0,120	2,310	0,022			
	Alışverişten Kaçınma	0,030	0,724	0,470			
	Kararsızlık	-0,064	-1,232	0,219			
Memnuniyet	Sabit	1,581	6,685	0,000	14,402	0,000	0,312
	Mükemmeliyetçilik	0,141	3,184	0,002			
	Marka Odaklılık	-0,035	-0,544	0,587			
	Moda Odaklılık	0,012	0,219	0,827			
	Fiyat Odaklılık	0,112	2,570	0,011			
	Dikkatsizlik	-0,027	-0,633	0,527			
	Bilgi Karmaşası Yaşama	0,263	5,778	0,000			
	Alışkanlık	0,085	1,625	0,105			
	Alışverişten Kaçınma	0,046	1,071	0,285			
	Kararsızlık	0,024	0,449	0,654			
Benimseme	Sabit	0,956	3,448	0,001	8,724	0,000	0,207
	Mükemmeliyetçilik	0,003	0,065	0,949			
	Marka Odaklılık	0,220	2,911	0,004			
	Moda Odaklılık	0,018	0,281	0,779			
	Fiyat Odaklılık	0,078	1,524	0,129			
	Dikkatsizlik	0,041	0,804	0,422			
	Bilgi Karmaşası Yaşama	0,161	3,021	0,003			
	Alışkanlık	0,044	0,711	0,478			
	Alışverişten Kaçınma	0,011	0,227	0,821			
	Kararsızlık	0,102	1,659	0,098			
Satın Alma Niyeti	Sabit	1,188	3,919	0,000	6,935	0,000	0,167
	Mükemmeliyetçilik	-0,006	-0,106	0,916			
	Marka Odaklılık	0,183	2,225	0,027			
	Moda Odaklılık	0,009	0,133	0,894			
	Fiyat Odaklılık	-0,050	-0,889	0,375			
	Dikkatsizlik	0,097	1,752	0,081			
	Bilgi Karmaşası Yaşama	0,143	2,453	0,015			
	Alışkanlık	0,072	1,065	0,288			
	Alışverişten Kaçınma	-0,007	-0,123	0,902			
	Kararsızlık	0,145	2,145	0,033			

Satın alma tarzı genel ile marka bağlılığı genel arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=115,475$; $p=0,000<0.05$). Marka bağlılığı genel düzeyindeki toplam değişim %30,1 oranında satın alma tarzı genel tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,301$). Satın alma tarzı genel marka bağlılığı genel düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,670$).

Mükemmeliyetçilik, marka odaklılık, moda odaklılık, fiyat odaklılık, dikkatsizlik, bilgi karmaşası yaşama, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık ile marka bağlılığı genel arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=17,256$; $p=0,000<0.05$). Marka bağlılığı genel düzeyindeki toplam değişim %35,5 oranında mükemmeliyetçilik, marka odaklılık, moda odaklılık, fiyat odaklılık, dikkatsizlik, bilgi karmaşası yaşama, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,355$). Mükemmeliyetçilik marka bağlılığı genel düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,112$). Marka odaklılık marka bağlılığı genel düzeyini etkilememektedir ($p=0.301>0.05$). Moda odaklılık marka bağlılığı genel düzeyini etkilememektedir ($p=0.876>0.05$). Fiyat odaklılık marka bağlılığı genel düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,085$). Dikkatsizlik marka bağlılığı genel düzeyini etkilememektedir ($p=0.640>0.05$). Bilgi karmaşası yaşama marka bağlılığı genel düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,226$). Alışkanlık marka bağlılığı genel düzeyini etkilememektedir ($p=0.057>0.05$). Alışverişten kaçınma marka bağlılığı genel düzeyini etkilememektedir ($p=0.475>0.05$). Kararsızlık marka bağlılığı genel düzeyini etkilememektedir ($p=0.420>0.05$).

Mükemmeliyetçilik, marka odaklılık, moda odaklılık, fiyat odaklılık, dikkatsizlik, bilgi karmaşası yaşama, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık ile marka algısı arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=19,380$; $p=0,000<0.05$). Marka algısı düzeyindeki toplam değişim %38,3 oranında mükemmeliyetçilik, marka odaklılık, moda odaklılık, fiyat odaklılık, dikkatsizlik, bilgi karmaşası yaşama, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,383$). Mükemmeliyetçilik marka algısı düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,223$). Marka odaklılık marka algısı düzeyini etkilememektedir ($p=0.809>0.05$). Moda odaklılık marka algısı düzeyini etkilememektedir ($p=0.263>0.05$). Fiyat odaklılık marka algısı düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,144$). Dikkatsizlik marka algısı düzeyini etkilememektedir ($p=0.864>0.05$). Bilgi karmaşası yaşama marka algısı düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,277$). Alışkanlık marka algısı düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,120$). Alışverişten kaçınma marka algısı düzeyini etkilememektedir ($p=0.470>0.05$). Kararsızlık marka algısı düzeyini etkilememektedir ($p=0.219>0.05$).

Mükemmeliyetçilik, marka odaklılık, moda odaklılık, fiyat odaklılık, dikkatsizlik, bilgi karmaşası yaşama, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık ile memnuniyet arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=14,402$; $p=0,000<0.05$). Memnuniyet düzeyindeki toplam değişim %31,2 oranında mükemmeliyetçilik, marka odaklılık, moda odaklılık, fiyat odaklılık, dikkatsizlik, bilgi karmaşası yaşama, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,312$). Mükemmeliyetçilik memnuniyet düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,141$). Marka odaklılık memnuniyet düzeyini etkilememektedir ($p=0.587>0.05$). Moda odaklılık memnuniyet düzeyini etkilememektedir ($p=0.827>0.05$). Fiyat odaklılık memnuniyet düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,112$). Dikkatsizlik memnuniyet düzeyini etkilememektedir ($p=0.527>0.05$). Bilgi karmaşası yaşama memnuniyet düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,263$). Alışkanlık memnuniyet

düzeyini etkilememektedir ($p=0.105>0.05$). Alışverişten kaçınma memnuniyet düzeyini etkilememektedir ($p=0.285>0.05$). Kararsızlık memnuniyet düzeyini etkilememektedir ($p=0.654>0.05$).

Mükemmeliyetçilik, marka odaklılık, moda odaklılık, fiyat odaklılık, dikkatsizlik, bilgi karmaşası yaşama, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık ile benimseme arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=8,724$; $p=0,000<0.05$). Benimseme düzeyindeki toplam değişim %20,7 oranında mükemmeliyetçilik, marka odaklılık, moda odaklılık, fiyat odaklılık, dikkatsizlik, bilgi karmaşası yaşama, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,207$). Mükemmeliyetçilik benimseme düzeyini etkilememektedir ($p=0.949>0.05$). Marka odaklılık benimseme düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,220$). Moda odaklılık benimseme düzeyini etkilememektedir ($p=0.779>0.05$). Fiyat odaklılık benimseme düzeyini etkilememektedir ($p=0.129>0.05$). Dikkatsizlik benimseme düzeyini etkilememektedir ($p=0.422>0.05$). Bilgi karmaşası yaşama benimseme düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,161$). Alışkanlık benimseme düzeyini etkilememektedir ($p=0.478>0.05$). Alışverişten kaçınma benimseme düzeyini etkilememektedir ($p=0.821>0.05$). Kararsızlık benimseme düzeyini etkilememektedir ($p=0.098>0.05$).

Mükemmeliyetçilik, marka odaklılık, moda odaklılık, fiyat odaklılık, dikkatsizlik, bilgi karmaşası yaşama, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık ile satın alma niyeti arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=6,935$; $p=0,000<0.05$). Satın alma niyeti düzeyindeki toplam değişim %16,7 oranında mükemmeliyetçilik, marka odaklılık, moda odaklılık, fiyat odaklılık, dikkatsizlik, bilgi karmaşası yaşama, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,167$). Mükemmeliyetçilik satın alma niyeti düzeyini etkilememektedir ($p=0.916>0.05$). Marka odaklılık satın alma niyeti düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,183$). Moda odaklılık satın alma niyeti düzeyini etkilememektedir ($p=0.894>0.05$). Fiyat odaklılık satın alma niyeti düzeyini etkilememektedir ($p=0.375>0.05$). Dikkatsizlik satın alma niyeti düzeyini etkilememektedir ($p=0.081>0.05$). Bilgi karmaşası yaşama satın alma niyeti düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,143$). Alışkanlık satın alma niyeti düzeyini etkilememektedir ($p=0.288>0.05$). Alışverişten kaçınma satın alma niyeti düzeyini etkilememektedir ($p=0.902>0.05$). Kararsızlık satın alma niyeti düzeyini arttırmaktadır ($\beta=0,145$).

TARTIŞMA

Spor giyim markası tüketicilerinin karar verme tarzları ile marka bağlılığı arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile yapılan bu çalışma sonuçlarına göre, spor tüketicisi üniversite öğrencilerinin, satın alma tarzı ve marka bağlılığı puan ortalamaları incelendiğinde, mükemmeliyetçilik, memnuniyet, marka algısı ve bilgi karmaşası yaşama düzeylerinin yüksek, marka odaklılık, moda odaklılık, alışkanlık, alışverişten kaçınma, kararsızlık, satın alma tarzı, benimseme, satın alma niyeti düzeylerinin orta düzeyde, dikkatsizlik ortalamalarının zayıf düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Spor markalarında satın alma tarzları ve marka bağlılığı puanları arasında korelasyon analizi sonucunda, satın alma tarzları ile marka bağlılığı arasında pozitif korelasyon olduğu ve marka bağlılığı genel ortalamalarının yüksek olduğu ve satın alma tarzının marka bağlılığı düzeyini arttırdığı ortaya çıkmıştır.

Örnekleme grubumuzun, çoğunlukla küresel spor markalarını tercih ettikleri görülmektedir. Orhan ve Kaplan (2018)²³ Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin marka tercihi ve sadakati üzerine yapmış oldukları araştırmada Adidas, Nike ve Hummel markaları daha çok tercih edildiği ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, genç tüketicilerin karar vermelerinde tanınmış markaların önemli bir yeri bulunmaktadır. Çok reklamı yapılan, pahalı markaları tercih etmektedirler. Fiyatı yüksek olan ürünün kalitesinin de iyi olacağına inanmaktadırlar. Alacakları ürünlerden beklentileri oldukça yüksek olup, kaliteli ürün bulmak için özel çaba sarf etmekten çekinmemektedirler³⁵. Yenidoğan (2008)³⁷, üniversite öğrencilerinin marka algılarını çok boyutlu ölçekleme analiziyle belirlemeye çalıştığı araştırmada, spor ayakkabı markalarına ilişkin algıları belirlemeye çalışmış ve sonuçta iki grup ayakkabı markasının olduğu ve gruplardaki markaların birbirlerine benzediği görülmüştür. Aynı zamanda küresel markalar reklamlarında ünlüleri sıklıkla kullanmaktadır. Birçok ünlü, genç tüketiciler için rol modeli olmaktadır. Raza ve ark. (2019)²⁴ yapmış oldukları araştırmada ünlülerin desteklediği reklam ve girişimcilik pazarlamasının satın alma davranışı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur.

Markanın tüketici davranışları ile ilişkisi incelendiğinde ise; tüketicilerin satın alma kararlarında oldukça büyük bir etkisinin olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Tüketiciler markalı ürün kullandıklarında; kendilerini daha güvende, tatmin olmuş hissetmektedir. Sonucunda ise; müşteri memnuniyeti ortaya çıkmaktadır. Memnun olan tüketici ise; bir daha satın alma tercihinin yine aynı markadan yana kullanacaktır ve bunun sonucunda zamanla tüketicide o markaya karşı bir bağlılık oluşacaktır. Bu da işletmelerin rakiplerine karşı üstünlük sağlamada minimum maliyetli ve en önemli rekabet silahı olacaktır¹⁸.

Diğer bir yönden, Kytö ve ark. (2019)¹⁹ yapmış oldukları çalışmada yeni bir üründen ziyade, mevcut bir ürün olduğunda satın alma niyetinin en güçlü satın alma davranışı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Aktuğlu ve Temel (2006)⁴ ise kamu kurumlarında çalışanların giysi markalarını nasıl tercih ettiklerini belirlemek için yaptıkları çalışmalarında, katılımcıların yaklaşık %65'inin markanın garanti ve bilinirlik konusunda fikir verdiğini ve yaklaşık %75'inin ise sürekli tercih ettikleri bir giyim markasının olmadığını belirtmişlerdir.

Araştırmamız sonucunda, üniversite öğrencisi genç tüketicilerin satın alma tarzları ile marka bağlılığı arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu ve marka bağlılığı genel ortalamalarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Markadan etkilenmenin, marka bağlılığı üzerinde etkili olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir^{8,20,28,29,31}. Ural ve Perk (2012)³³ yapmış oldukları çalışmada "algılanan kalite", "marka imajı", "marka farkındalığı" ve "marka bağlılığının" tüketici temelli marka değerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Tüketici temelli marka değeri ise satın alma niyeti ile pozitif ilişkilidir. Ayrıca, marka farkındalığı, marka imajı, cinsiyet ve öğrenim düzeyi ile marka bağlılığı arasında ilişki bulunmuştur.

Markaya güvenin marka bağlılığı üzerinde pozitif yönde etkili olduğu yönünde bulgular da literatürde yer almaktadır^{8,20,28,29,31}. Tsordia ve ark. (2018)³² markaya bağlılık, marka sadakati ($\beta = .51, p < .001$) ve satın alma davranışı ($\beta = .18, p < .05$) üzerinde pozitif ve önemli bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Şahin (2018)³⁰ yapmış olduğu araştırmada, hazır giyim sektöründe alışveriş yapan

tüketicilerin karar verme tarzları ile marka bağlılığı düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yani katılımcıların karar verme tarzlarının marka bağlılığını olumlu yönde orta düzeyde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Tüketiciler çok sayıdaki ürün/marka arasından seçim yaparken, kendisiyle arasında bağlantı kurabildiği ürünlere/markalara yönelmektedirler. Bunun sebebi teknolojik gelişmelerle ürünlerin/markaların fonksiyonel özellikleri bakımından birbirlerine giderek daha çok benzemeleri ve ürünün/markanın fonksiyonel özelliklerinin ötesinde seçim kriterlerinin giderek daha belirleyici hale gelmeye başlamasıdır^{1,22}.

Müşteri tatmini, marka imajı, marka değeri, müşterilerin alışkanlıkları, müşteri ödüllendirilmeleri, güven ve satış sonrası hizmetler gibi pek çok faktör marka bağlılığını etkileyebilir. Üniversite öğrencilerinin marka konusundaki düşüncelerinin belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada genel itibarıyla öğrencilerin markaya ilişkin ifadelerle katılım düzeylerinin yüksek olduğu yani marka tercihi ve marka algısı ile ilgili verilen genel ifadelerle kesinlikle katılıyorum ve kesinlikle katılmıyorum şeklinde beşli dereceleme göre "katılıyorum" aralığına denk gelen ortalamalarda katıldıkları görülmüştür³.

Çakır ve ark. (2010)⁹ öğrencilerin marka tercihi, ürün çeşitliliği, reklamlar, renkler vb. faktörlerin tüketim tercihlerine etkilerini araştırdıkları çalışmada etkili olan faktörler arasında ürünün üretildiği şehir/ülke, mağazanın görünümü, ürünün reklamı, fiyatı, garantisi, bulunabilirliği, saygınlığı, tanınmışlığı, markası dikkat çekmektedir.

Yapraklı ve ark. (2018)³⁶ çalışmalarına katılan bireyler arasında diğer karar verme tarzı boyutlarına kıyasla, "mükemmeliyetçilik" en yüksek algılanan boyut olmuştur. Çalışmanın sonucuna göre ise mükemmeliyetçiler, satın almış/alacak oldukları ürünlere ilişkin yüksek kalite beklentisi olan tüketicilerdir. Bunu sırasıyla fiyat odaklılık, marka bağlılığı, moda odaklılık, haz odaklılık, bilgi karmaşası yaşama ve dikkatsiz alışveriş yapma boyutları takip etmiştir. Bireylerin en düşük algıladıkları boyut ise "marka odaklılık" olmuştur. Marka odaklı tüketicilerin ise, ürünün fiyatıyla kalitesi arasında bir ilişki kurmadığı ve bu tüketiciler için bir ürünün fiyatın yüksek olmasının o ürünün kaliteli olduğu anlamına gelmediği görülmüştür.

KAYNAKLAR

1. Aaker DA. (2009). Marka değeri yönetimi. (Çev. Ender Orfanlı) İstanbul, Medaicat Kitapları.
2. Akat Ö., Çağatan T., Özdemir A. (2006). Uluslararası alışveriş merkezi tüketicilerinin satın alma davranışı: Bursa ilinde bir uygulama. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(2), 13-30.
3. Akçi Y., Göv S. (2015). Üniversite öğrencilerinin marka konusundaki düşüncelerinin incelenmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 13(2), 255-271.
4. Aktuğlu İK., Temel A. (2006). Tüketiciler markaları nasıl tercih ediyor? (Kamu sektörü çalışanlarının giysi markalarını tercihini etkileyen faktörlere yönelik bir araştırma). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*. 15, 3-57.
5. Arslan İK. (2003). Otomobil alımında tüketici davranışlarını etkileyen faktörler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*. 2, 83-103.
6. Ayas N. (2012). Marka değeri algılamalarının tüketici satın alma davranışı üzerine etkisi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 7(1), 163-183.

7. Brakus JJ., Schmitt BH., Zarantonello L. (2009). Brand experience: What is it? How do we measure it? And does it affect loyalty? *Journal of Marketing*. 73(3), 52-68.
8. Chaudhuri A., Holbrook MB. (2001). The chain of effects from brand trust and brand affect to brand performance: the role of brand loyalty. *Journal of Marketing*. 65(2), 81-93.
9. Çakır M., Çakır F., Usta G. (2010). Üniversite öğrencilerinin tüketim tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*. 2(2), 1309- 8039.
10. Çalık N. (1997). Marka bağlılığı ve marka bağlılığına etki eden faktörler. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 13(1), 109-120.
11. Çetin K. (2018). Satın alma davranışlarında kadınların giysi markası tercihlerini etkileyen faktörler. *Uluslararası Turizm, Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*. 2(2), 354-366.
12. Deniz M. (2011). Markalı ürün tercihlerinin satın alma davranışları üzerindeki etkisi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. (61), 243-268.
13. Dursun İ., Alnıaçık Ü., Tümer KE. (2013). Tüketici karar verme tarzları ölçeği: yapısı ve boyutları. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*. 9(19), 293-304.
14. Ergin EA., Akbay HÖ. (2011). Giyim ve gıda ürünleri kategorilerinde tüketicilerin plansız satın alma davranışları üzerine bir araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 13(2), 275-292.
15. Hacıoğlu DM. (2011). Markalı ürün tercihlerinin satın alma davranışları üzerindeki etkisi. In *Conference Journal of Social Policy* (No. 61).
16. Khiabaniyan YH., Karakadılar İS. (2016). Marka sadakati yaklaşımlarına etki eden öncül faktörlerin incelenmesine yönelik bir ampirik çalışma. *Electronic Journal of Vocational Colleges*. 6(1), 56-66.
17. Kitapçı O., Dört Yol T. (2009). Tüketici satın alma karar sürecinde aile bireylerinin etkileri: kadının rolü. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 18(2), 332-348.
18. Koçoğlu C. (2015). Marka bağlılığının tüketici satın alma davranışları üzerindeki etkisi: Ankara ili, parfüm örneği. Yüksek Lisan Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
19. Kytö E., Virtanen M., Mustonen S. (2019). From intention to action: Predicting purchase behavior with consumers' product expectations and perceptions, and their individual properties. *Food quality and preference*. 75, 1-9.
20. Matzler K., Bidmon S., Grabner-Krauter S. (2008). Individual determinants of brand affect: the role of the personality traits of extraversion and openness to experience. *Journal of Product and Brand Management*. 15(7), 427-434.
21. Odabaşı Y., Gülfidan B. (2003). Tüketici davranışları. *Mediacat Kitapları*. 2. Baskı.
22. Odabaşı Y. (2006). Tüketim Kültürü: Yetinen Toplumdan Tüketen Topluma. 2. Baskı. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
23. Orhan S., Kaplan Z. (2018). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin marka tercihi ve sadakati üzerine analiz. *Evrensel Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 6, 2471-2477.
24. Raza M., Isa NM., Rani SHBA. (2019). Effect of celebrity-endorsed advertisement and entrepreneurial marketing on purchase behavior of smartphone consumers in Pakistan. *Journal of Management Sciences*. 6(1), 15-29.
25. Ronald B., Jean-Pierre D. (2019). The role of commercialisation of the european football business for the emotional bond between fans and clubs. *Advances in Management*. 12(1), 8-29.

26. Solomon MR. (2011). Consumer behaviour. Second Edition. Pearson College Div; 9th Edition. USA.
27. Sproles GB., Kendall EL. (1986). A methodology for profiling consumers' decision making styles. *The Journal of Consumer Affairs*. 20(2), 267-279.
28. Sung Y., Kim J., Jung JH. (2009). The predictive roles of brand personality on brand trust and brand affect: a study of korean consumers. *Journal of International Consumer Marketing*. 22(1), 5-17.
29. Sung Y., Kim J. (2010). Effects of brand personality on brand trust and brand affect. *Psychology & Marketing*. 27(7), 639-661.
30. Şahin E. (2018). Satın alma davranışlarını etkileyen demografik faktörlerin marka bağlılığına etkisi: Ankara ili örneği. Yüksek Lisans Tezi. Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
31. Torlak Ö., Doğan V., Özkara BY. (2014). Marka farkındalığı, marka imajı, markadan etkilenme ve markaya güvenin marka bağlılığı üzerindeki görece etkilerinin incelenmesi: Turkcell örneği. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*. 9(1), 147-161.
32. Tsordia C., Papadimitriou D., Parganas, P. (2018). The influence of sport sponsorship on brand equity and purchase behavior. *Journal of Strategic Marketing*. 26(1), 85-105.
33. Ural T., Perk HG. (2012). Tüketici temelli marka değerinin kişisel bilgisayar satın alma niyeti üzerine etkisi: Antakya'da bir çalışma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 12(3), 11-26.
34. Usta R., Memiş S. (2009). Hizmet kalitesi ve marka bağlılığı arasındaki ilişki üzerine müşteri tatmininin aracılık etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 23(4), 87-108.
35. Ünal S., Erciş A. (2007). Genç pazarın satın alma tarzlarının belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 21(1), 321-336.
36. Yapraklı TŞ., Hoş B., Ünal M. (2018). Tüketici karar verme tarzları ile algılanan mahremiyetin online tekrar satın alma niyeti üzerindeki etkisi, IV. Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresi.1680-1696, Erzurum. Türkiye
37. Yenidoğan TG. (2008). Pazarlama araştırmalarında çok boyutlu ölçekleme analizi: üniversite öğrencilerini marka algısı üzerine bir araştırma. *Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 15, 138-169.

ÜNİVERSİTE SPORCU ÖĞRENCİLERİNDE KENDİNE GÜVEN HEDEF BELİRLEME VE KARARLILIK

SELF-CONFIDENCE COMMITMENT AND GOAL-SETTING IN TURKISH UNIVERSITY STUDENT ATHLETES

Gönderilen Tarih:11/03/2020
Kabul Edilen Tarih:02/07/2020

Bülent Okan MIÇOOĞULLARI

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü,
Nevşehir, Türkiye

Orcid: 0000-0001-5258-5766

Rıdvan EKMEKÇİ

Pamukkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü,
Denizli, Türkiye

Orcid: 0000-0001-5085-5988

Yeliz DAĞAŞAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü,
Nevşehir, Türkiye

Orcid: 0000-0001-6659-2190

* Sorumlu Yazar: Bülent Okan Miçooğulları, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü,
omicoogullari@nevsehir.edu.tr

Üniversite Sporcu Öğrencilerinde Kendine Güven Hedef Belirleme ve Kararlılık

ÖZ

Yapılan birçok araştırma sonucu göstermiştir ki sporda başarılı bir performans için gereken psikolojik beceriler içerisinde kendine güven, hedef belirleme ve kararlılık becerileri üst sıralarda yer almaktadırlar. Performansın temeli olarak da tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın ilk amacı; Ottawa Mental Beceriler Değerlendirme Anketi-3⁹ Türk sporcu popülasyonu üzerinde geçerliliğinin ve güvenilirliğinin test edilmesidir. Doğrulamalı faktör analizi kullanılarak yapılan modelleme analizinde uyum indeksleri içerisinde Tahmini Kök Hata Kareler Ortalaması, Karşılaştırmalı uyum indeksi ve Ölçeklendirilmemiş Uyum İndeksi kullanılmıştır. İkinci amaç ise Türkiye’de üniversitelerde öğrenim gören ve aynı zamanda müsabık sporcu olarak mücadele eden bireylerin kendine güven, hedef belirleme ve kararlılık becerilerinin belirlenmesi ve incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda da Bağımsız örneklem T testi kullanılmıştır. Son olarak ta Çekya ülkesi sporcularından elde edilen aynı verilerle karşılaştırılmasıdır. Ottawa Mental Beceriler Değerlendirme Anketi-3 (OMBDA-3) Türkçe versiyonu 90 kadın sporcu, 90 erkek sporcu; 109 takım sporları ve 71 bireysel spor yapan toplam 180 sporcuya uygulanmıştır. OMBDA-3’ün 3 alt boyutundan sadece temel beceriler (kendine güven, hedef belirleme ve kararlılık) boyutu kullanılmıştır. Uyum iyiliği indeks değerleri, $\chi^2/df= 2.11$, NNFI= .90, CFI= .90, RMSEA= .64 olarak saptanmıştır. Doğrulamalı faktör analizi skorları orijinal ölçekte elde edilen 3 boyutlu yapıyı destekler sonuçlara ulaşmıştır. Ayrıca elde edilen veri 241 Çekya sporcusu tarafından elde edilen veriler ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler göstermiştir ki, uyum indeksleri içerisinde psikolojik becerilerin ortalamaları arasında cinsiyet ve spor branşları açısından anlamlı farklılığa ulaşılmamıştır. Gruplar arası karşılaştırmalarda her 3 beceri içinde elde edilen değerler birbirine çok yakın bulunmuştur. Çekya sporcularının elde ettikleri değerler ile sporcu öğrencilerimizin elde ettikleri değerler incelendiğinde ise sporcularımızın tüm becerilerin ortalamalarında daha yüksek değerlere ulaştıkları saptanmıştır. Sonuç olarak cinsiyet ve yapılan spor branşı türüne göre sporcular arasında kendine güven, hedef belirleme ve kararlılık becerileri arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Ülkemiz sporcularının seçilen beceriler kapsamında Çekya sporcularından daha yüksek değerlere ulaştıkları belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Zihinsel beceriler, hedef belirleme, kendine güven, kararlılık

Self-Confidence Commitment and Goal-Setting in Turkish University Student Athletes

ABSTRACT

Researches rank self-confidence, commitment and goal-setting among the foundation psychological skills in all type of athletes, conditioning the development of successful performance and also contributing to achieving first rate results during competition. The skills named as essential for successful performance. The first goal of this research was to adapt one sub-dimension (foundation skills) of the Ottawa Mental Skills Assessment Tool- 3 (OMSAT-3) for use in Turkey, and to test its reliability and validity. Confirmatory Factor Analysis was conducted by Analysis Moments of Structures 18. Comparative fit index, non-normed fit index and root mean square error of approximation were used to check if the model fit the data. Second goal of this research was a comparison of self-confidence, commitment and goal-setting in Turkish athletes performing at different type of sports and different genders. For this aim Independent sample T test was used. The last aim is to compare the values gathered in Turkish and Czech populations. The Turkish OMSAT-3* questionnaire was distributed to 180 athletes at team sports (n = 109), and individual sports (n = 71). Only the part of the questionnaire focusing on the selected mental skills (3 out of 12 scales) was used. Subsequently, Chi-square/degrees of freedom ratio was found as $(\chi^2/df) = 2.11$. The other parameters were determined as RMSEA = .64, NNFI = .90, and CFI = .90. The confirmatory factor analysis results supported the three-factor structure and indicated proper models should include correlations among the three factors. Moreover, the data were compared with the Czech population (N = 241) used for standardization of the original questionnaire. The values among Turkish university student athletes indicated that the differences in mean values are statistically not significant in all psychological skills. Turkish participants show statistically significant higher mean values than Czech athletes in all selected psychological skills. The level of self-confidence, goal-setting, and commitment in Turkish university student athletes not differs according to gender and types of sports. Czech athletes show lower values in all psychological skills considered compared to the Turkish sample.

Key Words: Mental skills, goal setting, self-confidence, commitment

GİRİŞ

Sportif aktivitelerin başarısının altında kalıtsal unsurlar, yetenekler, beceriler ve çevresel unsurların ön planda oldukları saptanmıştır. Ancak başarılı performans sürecinin sadece bu parametrelerle tanımlanması yeterli değildir. Sportif aktivitelerin başarısının ardında yatan sebep birçok araştırmacının ilgi alanını oluşturmuş ve araştırmacılar bu başarının sebeplerini kendi bakış açılarıyla ortaya koymaya çalışmıştır. Günümüz modern araştırmaları ise farklı bir noktaya dikkat çekerek, fiziksel özelliklerin yanı sıra psikolojik faktörlerinde ne kadar önemli olduğunu bize göstermektedir.

Psikolojik parametreler ile ilgili yapılan ilk bilimsel makaleler incelendiğinde; elit sporcuların sahip oldukları psikolojik becerilerin neler olduğu araştırılmıştır. Bu bağlamda, elit olmayan sporcular ile elit sporcuların sahip oldukları parametreler karşılaştırılarak, bazı sporcuların üst düzey olabilmeleri için gereken parametreler ortaya konmaya çalışılmıştır. Psikolojik parametreler (beceriler) içerisinde Durand-Bush ve ark. (2001)⁹ tarafından zihinsel beceriler kategorisinde bağlılık, hedef belirleme ve kendine güven becerileri öne çıkarılmıştır. Sporcuların sahip oldukları yetenek ve beceri hareketlerinin geliştirilmesi ile spor amaçlı yapılan aktivitelerdeki zihinsel faktörler ortaya çıkarılabilir. Psikolojik antrenman; eğitilen bu hareketlerin, bilinçaltına yerleştirilmesi ve zihinde canlandırılması ile önemini ortaya çıkarılacağı bir kavramdır. Bu nedenle psikolojik beceri antrenmanı (PBA) kavramının tanımlanması oldukça önemlidir. PBA performansın artırılması, hazzın yükseltilmesi ya da spor ve fiziksel aktivite de daha fazla kişisel doyum amacıyla zihinsel ya da psikolojik becerilerin tutarlı ve sistematik olarak çalışmasını ifade eder²⁸.

Durand-Bush ve ark. (2001)⁹ yılında, kendine güven, hedef belirleme ve bağlılığı temel psikolojik beceriler kategorisinde tanımlamışlardır. Aynı bilim adamları elit düzeyde sportif performansın sürekliliği için gereken temel yapı taşları olarak bu becerileri göstermişlerdir. Sonuç olarak bu beceriler geriye kalan zihinsel becerilerin de geliştirilmesinde önemli yapı taşları olarak kabul edilmişlerdir. Başka bir bakış açısıyla ise genel anlamda yetenek gelişiminin sürdürülmesi için bu becerilerin geliştirilmesinin desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir³⁶.

Sporda elit performans düzeyine ulaşmak için kendine güven becerisinin önemi bazı bilimsel çalışmalar tarafından ortaya konmuştur. Başarılı gelecek performansına olan inanca dair bireyin becerileri ve özelliklerinin farkında olması anlamına gelen, kendine güven üst düzey performansın belirleyicileri arasında kabul edilmektedir^{15,27}. Orlick (1992)²⁶ yılında üst düzey performansla ulaşabilmek için birkaç tane inanış olduğunu iddia etmiştir. İlk inanış olarak kişinin kendi potansiyeline inanması, kişinin kendi hedeflerine inanması, bu hedefin önemli ve anlamlı olduğuna inanması ve bu hedefi gerçekleştirebileceğine olan inancı şeklinde açıklamıştır. Kendine güven parametrelerinin arasında olan yüksek beklentiler üst düzey sporcuları amatör düzeydeki sporculardan ayıran önemli bir faktör olarak hareket eder²². Kendine güven becerisinin göstergelerinden bir tanesi kişinin alabileceği sonuçları önceden tahmin edebilme becerisi kişinin beklentilerini de gerçekleştirebilmesi sürecini kısaltmaktadır. Diğer bir şekilde beklentilerin aşağı doğru çekilmesi kişinin gerilme düzeyini artırabilir, öfke, saldırganlık ve hayal kırıklığı olarak sonuçlanabilir³¹. Bu bağlamda kendine güven becerisi pozitif duyguların ön plana çıkmasına ön ayak olmaktadır¹⁷. Aynı zamanda konsantrasyonun artırılmasında³⁸, Hedef belirlemenin kolaylaştırılmasında¹⁷, kişinin

çabasını branşına adanmasında ve son olarak kişinin oyun içinde kendisinin geliştirmesi gereken zihinsel süreçlerinde devamlılığına yardımcı olmaktadır¹⁶.

Hedef belirleme becerisi kendine güven becerisi gibi sportif performans içerisindeki temel beceriler açısından eşit düzeyde öneme sahip bir beceridir. Hedefler, bireyin başarısına ilham veren sonuçları yönlendiren olgulardır. Birer motivasyonel faktör olarak kısa dönem ve uzun dönem hedeflerin başarılı performansla olan olumlu etkileri birçok çalışma tarafından belirlenmiştir^{19,23}. Mücadeleci ve gerçekçi hedefler belirleyebilme becerisi Üst düzey performansla ulaşmayla ilişkili temel psikolojik beceri olarak tanımlanmıştır. Sahip olunan hedef belirleme ile ilgili alanyazın taraması sonucunda Locke ve Latham sporcuların içinde buldukları çevre ve sahip oldukları görevler doğrultusunda hedef belirleme becerisinin başarılı performansla ulaşmak için birçok sporcuya faydaları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu faydaların içerisinde ise dikkatlerini odaklama, bağlılık düzeylerini artırma ve devamlılığını sağlama, sahip olunan korkuları düzenleme ve kendine güveni arttırmanın olduğunu belirtmişlerdir⁷.

Çalışma içerisinde kullanılmak üzere seçilen üçüncü psikolojik becerinin yani bağlılığın ilk ön koşulu motivasyon sürecidir. Bununla birlikte fiziksel yeterli ve hazır olan bir sporcunun kendini içinde bulunduğu spora adanmadan elit performans düzeyine ulaşması mümkün değildir. Yapılan aktivite ne olursa olsun sporcu yaşamının merkezinde bulunması gerekir. Yani içinde bulunduğu branşı hayatının odak noktası olarak kabul etmesi gerekir. Bunun yanı sıra sporcunun sahip olduğu bağlılık düzeyi başarısındaki anahtar parametrelerden biri olarak görülmektedir²⁶. Bağlılık olgusunun sportif performans içerisindeki önemi belli bilimsel çalışmaların desteğiyle tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu bilimsel çalışmalarda yetenek potansiyeli olan sporcuların antrenman ve müsabakalarda sahip oldukları rollere odaklanılmıştır. Bu çalışmaların yöntem bölümlerinde ise elit sporcuların uzman olabilmek için 10.000 saat veya 10 yıl harcama prensibi üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda üst düzey performans kriterlerini göstermeden önce harcadıkları bilinçli çaba edindikleri deneyim ve müsabakalardaki kazanma oranları incelenmiştir. Bu çalışma sonucunda elde edilen anlayış 10 yıl kuralı olarak tanımlanmıştır ve herhangi bir sporcunun maksimum performansla ulaşabilmesi için 10 yıl boyunca antrene edilmesi ve müsabakalara katılması ilkesi kabul edilmiştir. Bu anlayış diğer birçok bilim adamı tarafından desteklenmiştir^{4,18,32}. Birçok bilim adamının yaptığı çalışma sonucunda elit performansla ulaşmanın sadece antrenmanlarda harcanan zaman ile ilgili olmadığı, temel becerilerin geliştirilmesi için yapılan çalışmalara sporcunun kendini adanması ve bu bağlılık düzeyini spor yaşamının bitimine kadar devam ettirmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Erikson'un çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılan bağımlılık becerisi birçok çağdaş yetenek geliştirme teorileri içerisinde kendine yer bulmuştur³.

Önceden de belirtildiği üzere psikolojik becerilerin sporcu performanslarına olan etkilerini araştıran birçok araştırma ve bu araştırmaların oluşturduğu alanyazın mevcuttur. Araştırma içerisinde birçok bilimsel çalışmaya konu olan ve Durand-Bush ve ark. (2001)⁹ yılında geliştirilen Ottawa Zihinsel Beceriler Değerlendirme anketinin 3 alt boyutundan biri olan temel zihinsel beceriler (kendine güven, bağlılık ve hedef belirleme) kullanılmıştır. Çalışma iki farklı amacın analiz edilebileceği şekilde tasarlanmıştır. Amaçların ilki, Ottawa Zihinsel Beceriler Değerlendirme anketinin Türk sporcular üzerinde geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin tekrar yapılmasından sonra; elde edilen sonuçlar ışığında var olan bu bilgi dağarcığına katkı yapılmasıdır. Yani, Türkiye popülasyonunda elde edilecek sonuçlar doğrultusunda zihinsel becerilerin sporcular

üzerindeki etkileri ile ilgili alan yazına katkı yapılması planlanmaktadır. İkinci amaç ise temel zihinsel becerilerin Çekya ve Türkiye popülasyonlarında elde edilen değerlerin karşılaştırılmasıdır.

MATERYAL VE METOT

Katılımcılar

Çalışma Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği öğrencileri gönüllü olarak katılmıştır. Üniversite öğrencileri arasından 90 kadın sporcu, 90 erkek sporcu; 109 takım sporları ve 71 bireysel spor yapan toplam 180 sporcu araştırmaya katılmıştır. Bütün katılımcıların yaş ortalamaları X yaş= 21.74, $Ss= 3.42$ 'dir. Erkek sporcunun yaş ortalamaları X yaş= 23.79 $Ss= 2.24$ ve kadın sporcunun yaş ortalamaları X yaş= 20.92, $Ss= 1.86$ dir.

Verilerin Toplama

Kişisel bilgi formu, katılımcıların yaş, cinsiyet gibi özelliklerinin yanı sıra sporcuların ilgilendikleri spor dalı bilgileri ve zihinsel beceri düzeylerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Ottawa Mental Beceri Değerlendirme Ölçeği- 3 (Ottawa Mental Skill Assessment Tool-3)

Sporcuların sahip oldukları zihinsel becerilerini öz değerlendirme yolu ile incelemeyi amaçlayan ölçek Durand-Bush ve ark. (2001)⁹ tarafından düzenlenmiştir. Spor içerisindeki paydaşlar için geliştirilen ölçme aracı 12 maddeden, 3 alt boyuttan oluşmakta ve her alt boyut ise 4 madde ile tanımlanmaktadır. Toplam 48 maddeden oluşan ölçek 7'li likert tipi ölçek yapısındadır. Puanlama, 'Kesinlikle katılmıyorum', 'Katılmıyorum', 'Biraz katılmıyorum', 'Kararsızım', 'Biraz katılıyorum', 'Katılıyorum', 'Kesinlikle katılıyorum' ifadelerine göre 1 ile 7 arasındadır. Bu çalışma içerisinde 3 alt boyut (temel beceriler, psiko-somatik beceriler ve zihinsel beceriler) içerisinde sadece temel beceriler (kendine güven, kararlılık ve hedef belirleme) alt boyutu kullanılacaktır⁹. Orijinal ölçeğin Türk popülasyonuna uyarlama çalışması Erhan ve arkadaşları tarafından 2015 yılında yapılmıştır. 220 sporcunun gönüllü olarak katıldığı çalışmada yapı geçerliğine ilişkin bulgular, orijinal envanterin on iki faktör yapısı ile tutarlı olarak saptanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi uyum indeks değerleri $RMSEA=0.072$, $SRMR=0.066$, $NFI=0.92$, $NNFI=0.95$ ve $CFI=0.956$ olarak; envanterin iç tutarlık değeri ise 0.94 olarak bulunmuştur¹¹.

Verilerin Analizi

Ottawa Zihinsel Beceriler Değerlendirme anketinin 3 alt boyutundan biri olan temel zihinsel becerilerin (kendine güven, bağlılık ve hedef belirleme) geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde, Ki-kare istatistiği örneklem büyüklüğünden çok çabuk etkilendiği için örneklemden daha az etkilenen χ^2 /sd oranı bunun yerine kullanılmıştır³⁷. χ^2 değerinin serbestlik derecesine bölünmesiyle elde edilen bu değer iki veya altında olmalıdır. Beş ve daha az ise kabul edilebilir bir değerdir²⁰. Ortalama hata karekök yaklaşımı ($RMSEA$)³³, Karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI)⁶, Normlaştırılmış uyum indeksi (NFI)⁵ ve Normlaştırılmamış uyum indeksi ($NNFI$)³⁴ gibi uyum indeksleri de incelenmiştir. Uyum indekslerinde, $RMSEA$ değeri 0-0.05 aralığı iyi uyumu, 0.05-0.10 kabul edilebilir uyumu; NFI , $NNFI$ ve CFI değerlerinin 0.95-1.00 aralığı iyi uyumu, 0.90-0.95 kabul edilebilir uyumu; işaret etmektedir³⁰. Doğrulayıcı faktör analizi tekniği sonuçları AMOS 18 programı kullanılarak

belirlenmiştir. İstatiksel analizlerde IBM SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Bununla birlikte elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Shapiro-Wilk testi ve Histogram teknikleri ile analiz edilmiştir. Homojenlik seviyesini ölçmek için Levene's testi kullanılmıştır. Ölçüm sonuçları, aritmetik ortalama (\bar{X}) ve standart sapma (S) olarak verilmiştir. Psikolojik parametreler ölçümlerindeki farklılıkları tespit etmek için Bağımsız Örneklem T testi testi kullanılmıştır. Testlerin istatistiksel anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır^{1,12}.

BULGULAR

Cinsiyet ve yapılan branş türünün sporcu öğrencilerde ki temel becerilere olan etkileri ve değişkenlere göre seçilen psikolojik beceriler arasında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki bilgiler elde edilmiştir.

Tablo 1. Ottawa Mental Beceriler Değerlendirme Anketinin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri

	N	\bar{X}	S	Çarpıklık	Basıklık
Hedef Belirleme	4 soru	5.70	1.00	-1.31	2.035
Kendine Güven	4 soru	6.11	.86	-1.47	2.104
Kararlılık	4 soru	5.63	1.31	.40	2.331

Tablo 1. incelendiğinde Ottawa Mental Beceriler Değerlendirme anketi temel beceriler alt boyutunun sahip olduğu psikolojik becerilere ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiştir. Buna göre temel beceriler alt boyutunun hedef belirleme becerisi ile ilgili aritmetik ortalama değeri 5.70 ve standart sapma değeri 1.00 olarak bulunmuştur. Kendine güven becerisi ile ilgili aritmetik ortalama değeri 6.11 ve standart sapma değeri .86 olarak belirlenmiştir. Kararlılık becerisi ile ilgili aritmetik ortalama değeri 5.63 ve standart sapma değeri 1.31 olarak bulunmuştur.

Tablo 2. Ottawa Mental Beceriler Değerlendirme Anketi, Temel Beceriler Alt Boyutunun Standart Regresyon Yükleri (Faktör Yükleri) Değerleri

Madde	Hedef Belirleme	Kendine Güven	Kararlılık
Madde 1	.71		
Madde 10	.69		
Madde 23	.73		
Madde 41	.71		
Madde 2		.68	
Madde 12		.70	
Madde 28		.69	
Madde 48		.68	
Madde 7			.72
Madde 17			.69
Madde 30			.66
Madde 39			.70

Tablo 2 incelendiğinde Hedef Belirleme alt boyutunu oluşturan maddelerin faktör yükleri .69 ile .73 arasında değişmektedir. Kendine güven alt boyutunu oluşturan maddelerin faktör yükleri .68 ile .70 arasında değişmektedir. Kararlılık alt boyutunu oluşturan maddelerin faktör yükleri .66 ile .72 arasında değişmektedir.

Doğrulayıcı faktör analizi tekniğinde elde edilen uyum indeksleri skorları incelendiğinde Ki Kare ortalaması / Serbestlik derecesi (χ^2/df), Tahminin Kök Hata Kareler Ortalaması (RMSEA), Karşılaştırmalı uyum İndeksi (CFI) ve Ölçeklendirilmemiş Uyum İndeksi (NNFI) değerleri incelenmiştir. Buna göre $\chi^2/df=2.11$, NNFI= .90, CFI= .90, RMSEA=.64 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu verilerde Ottawa Mental Beceriler Değerlendirme anketinin Türk popülasyonu için geçerli bir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları ve Cinsiyete Göre Alınan Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Mental Beceriler	T testi sonuçları		Cinsiyet	
	F	p	Kadın	Erkek
Hedef Belirleme	.00	.23	5.79 ± .94	5.62 ± .76
Kendine Güven	.09	.98	5.22 ± .86	5.54 ± .87
Kararlılık	.00	.22	5.25 ± 1.04	5.31 ± 1.18

Cinsiyet bağımsız değişkenine göre farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre temel beceriler içerisinde olan hedef belirleme, kendine güven ve kararlılık becerilerinin hiçbiri ile anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 4. Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları ve Uygulanan Spor Branş Türüne Göre Alınan Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Mental Beceriler	T testi sonuçları		Branşlar	
	F	p	Takım	Bireysel
Hedef Belirleme	.88	.53	5.67 ± .91	5.76 ± 1.13
Kendine Güven	.13	.78	5.12 ± .83	5.09 ± .92
Kararlılık	.03	.78	5.19 ± 1.15	5.20 ± 1.02

Sporcu öğrencilerin uyguladıkları spor branşı bağımsız değişkenine göre farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre temel beceriler içerisinde olan hedef belirleme, kendine güven ve kararlılık becerilerinin hiçbiri ile anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Araştırmanın bir diğer amacı olan Çekya ülkesinde Vicar (2017)³⁵ tarafından yapılan ve çalışmamız ile ortak amacı olan araştırma da sporcuların yarıştıkları kategoriler incelenmiştir. Bu bağımsız değişkenin içeriği olarak ta bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyler seçilmiştir. Sahip olduğumuz örneklem içerisinde bu kategorilere göre ayırım yaptığımız zaman özellikle uluslararası düzey çok az sayıda katılımcı ile temsil edilecek olduğundan dolayı kendi araştırmamızda sporcuların kategorileri bir bağımsız değişken olarak seçilmemiştir. Fakat uygulanan anket formu içerisinde bir soru olarak irdelenerek cevaplar alınmış ve Çekya ülkesinde yapılan araştırma ile karşılaştırma yapmak amacıyla aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri saptanmıştır.

Tablo 5. Çekya ve Türkiye Popülasyonlarının Seçilen Mental Becerilere Göre Karşılaştırılması

Uluslararası	Çekya		Türkiye		\bar{X} fark
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	
Hedef Belirleme	5.34	.87	5.40	.91	.06
Kendine Güven	5.14	1.00	5.33	.75	.19
Kararlılık	5.27	1.34	5.41	1.06	.14
Ulusal - Bölgesel					
Hedef Belirleme	5.12	.99	5.68	1.09	.56
Kendine Güven	4.85	.94	5.23	.78	.38
Kararlılık	4.94	1.37	5.15	.95	.21

Çekya sporcularının elde ettikleri değerler ile Türk sporcu öğrencilerimizin elde ettikleri değerler incelendiğinde ise sporcularımızın tüm becerilerin ortalamalarında daha yüksek değerlere ulaştıkları saptanmıştır.

TARTIŞMA

Ottawa Mental Beceriler Değerlendirme Anketi-3'nin Türk sporcu popülasyonu üzerinde geçerliliğinin ve güvenilirliğinin test edilmesinin ilk amaç olduğu çalışmada, ikinci amaç Türkiye'de üniversitelerde okuyan ve aynı zamanda müsabık sporcu olarak mücadele eden sporcu öğrencilerin kendine güven, hedef belirleme ve kararlılık becerilerinin belirlenmesi ve incelenmesi olarak belirlenen ve son olarak ta Çekya ülkesi sporcularından elde edilen aynı verilerle karşılaştırılması amacıyla yapılan çalışmada sonucunda; Vicar (2017)³⁵ Çekya popülasyonu üzerinde yaptığı araştırmada Ottawa Mental Beceriler Değerlendirme Anketi-3'nin geçerliliğini belirlemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulamıştır. Bu analiz sonucunda hedef belirleme (.74), kendine güven (.84) ve kararlılık (.94) iç tutarlılık analizi sonuçlarına ve ek olarak uyum indeksleri sonuçlarında $\chi^2 / df = 1.89$, RMSEA = 0,05; GFI = 0,80; CFI = 0,87; TLI = 0,87; PCFI = 0,79 değerlerine ulaşmıştır³⁵. Elde edilen sonuçlar çalışmamızı destekler niteliktedir.

Sanati-Monfared (2006)²⁹ 161 basketbolcu ve 114 jimnastikçi üzerinde yaptıkları geçerlik güvenilirlik çalışmasında Ottawa Mental Beceriler Değerlendirme Anketinin temel beceriler alt boyutu ile ilgili olarak hedef belirleme .77, kendine güven .77 ve kararlılık .78 iç tutarlılık derecelerine ulaşılmış ve uyum indeksleri arasından AGFI= .95 olarak tespit edilmiştir²⁹. Çalışmanın sonuçları araştırmamız sonuçları destekler niteliktedir.

Noomen ve ark. (2015)²⁵ 16–19 yaş arasındaki 526 Tunuslu sporcu üzerinde yaptıkları çalışmada temel becerilerin iç tutarlılık değerleri .70 ve üzeri olarak bulunmuştur. Uyum indeksleri değerlerinde ise $\chi^2 / df = 1.42$, RMSEA = 0,03; GFI = 0,89; CFI = 0,96; TLI = 0,95; PCFI = 0,90 skorlarına ulaşılmıştır²⁵. Araştırma sonuçları çalışmamızı destekler niteliktedir.

Craciun ve ark. (2011)⁸ 212 Romen sporcu ile yaptığı geçerlik güvenilirlik çalışmasında Ottawa Mental Beceriler Değerlendirme Anketi-3 üzerinde çalışmış ve yapılan istatistiksel analizler sonucunda anketin Romanya popülasyonu için geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna varmışlardır. Yapılan analizlerin ayrıntılı sonuçları incelendiğinde ise

sonuçlarında $\chi^2 / df = 1.74$, RMSEA = 0,05; GFI = 0,81; CFI = 0,94; TLI = 0,87; PCFI = 0,78 değerlerine ulaşılmıştır⁸. Bu değerler çalışmamızı destekler yapıdadır. Zeidabadi ve ark. (2014)³⁹ İran popülasyonun da geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olup olmadığını belirlemek için Ottawa Mental Beceriler Değerlendirme Anketi-3'ü kullanmıştır. 480 İranlı sporcu kullanarak yaptığı çalışmada uyum indeksleri değerleri incelendiğinde $\chi^2 / df = 1.96$, RMSEA = 0,045; IFI = 0,96; CFI = 0,96; TLI = 0,96; PCFI = 0,71 olarak bulunmuştur³⁹. Elde edilen skorlar çalışmamız skorlarına destek sağlamaktadır.

Çalışmamızın ikinci amacı olarak üniversite sporcu öğrencilerinin sahip oldukları temel becerilerin düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda elde edilen değerler ile literatürde aynı amaçla yapılan çalışmaların sonuçları incelenecek olursa; Fathirezaie ve ark. (2018)¹³ elit futbolcu ve voleybolcuların sahip oldukları mental becerilerin karşılaştırılması amacıyla yaptıkları çalışmada toplam 100 sporcuya ulaşılmıştır. Araştırmamız içerisinde kullanılan temel beceriler ile ilgili skorlar incelendiğinde hedef belirleme, kendine güven ve kararlılık becerilerinde; katılımcılarımızdan daha düşük değerlere ulaşılmıştır. Aynı zamanda beceriler arasında futbolcular ve voleybolcular arasında anlamlı farklılığa ulaşılmamıştır¹³. Çalışmamızda ki branş değişkeni göz önüne alındığında çalışmamızı destekler nitelikte skorlar elde edilmiştir.

Znazen ve ark. (2016)⁴⁰ elit sprint ve uzun mesafe (dayanıklılık) sporcuları üzerine yaptıkları çalışmada, sporcuların genetik özelliklerine göre sahip oldukları mental beceriler arasında karşılaştırma yapmayı amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda toplam 40 elit sporcu ile çalışmışlar ve tüm temel beceri komponentlerin de elit sprint sporcularının dayanıklılık sporculardan daha yüksek değerlere ulaştıkları ve sporcu grupları arasında temel mental beceriler alt boyutlarında farklılıklar olduğu saptanmıştır⁴⁰.

Aziz ve ark. (2016)² yaptıkları çalışmada öncelikle 202 sporcu öğrencinin mental beceri profilini ortaya koymak sonrasında da mental becerilerin sportif performans ile olan korelasyonunu belirlemeyi amaçlamışlardır. 202 bireysel spor yapan sporcu öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada temel beceriler içerisinde kendine güven becerisinin en yüksek değere ulaştığını kararlılık becerisinin en düşük düzeye sahip olduğunu belirlemişlerdir. Çalışma sonunda ayrıca temel becerilerin (hedef belirleme, kendine güven ve kararlılık) sportif performans ile pozitif düzeyde yüksek korelasyon gösterdiğini saptamışlardır².

Fathirezaie ve ark. (2018)¹³ mental becerilerin karşılaştırılması amacıyla yaptıkları çalışmada futbolcu ve voleybolcular ile bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Temel beceriler ile ilgili elde edilen sonuçlar incelendiğinde kendine güven düzeylerinin futbolcular içinde voleybolcular içinde diğer becerilere göre yüksek düzeylerde olduğu gözlemlenmiştir. Azeri sporcular üzerinde yapılan bu çalışmada hedef belirleme becerisinin en düşük değerleri aldığı görülmüştür. Elit sporcuların elde ettikleri değerlerin diğer kategoride ki sporculara göre yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır¹³.

Eloff ve ark. (2011)¹⁰ Güney Afrikalı 197 hokey sporcusu üzerinde yaptıkları çalışmada sporcuların cinsiyetlerine göre hangi psikolojik becerilere ne kadar ihtiyaçları olduklarının belirlenmesini amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda Ottawa Mental Beceriler Değerlendirme Anketi-3'ü kullanmışlar ve elde ettikleri değerler

incelendiğinde cinsiyet faktörüne göre bizim araştırmamız ile benzer sonuçlar göstermiştir. Kendine güven becerisi en yüksek düzeydeki beceri olarak bulunmuştur¹⁰.

Kruger (2010)²¹ yılında, 106 kadın hokey sporcunun başarılı olma veya olamama düzeylerinin psikolojik beceriler ile ilişkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada; başarılı sportif performans sergileyen sporcuların başarısız olan sporculara göre % 66.7 oranında daha yüksek değerlere ulaşıldığını belirlemiştir²¹. Çalışmamıza konu olan temel becerilerin detaylı sonuçları incelendiğinde hedef belirleme, kendine güven ve kararlılık becerileri ile ilgili çalışmamızın cinsiyet değişkenine göre elde edilen değerlere benzer sonuçlar elde ettikleri saptanmıştır.

Fournier ve ark. (2005)¹⁴ yılında 12 yaşında olan 10 kadın jimnastikçinin psikolojik beceri antrenmanı uygulaması sonrasında psikolojik becerilerindeki değişimleri belirleme amacıyla yapılan çalışmalarında Ottawa Mental Beceriler Değerlendirme Anketi-3 kullanmışlardır. Sonuçlar incelendiğinde psikolojik beceri antrenmanı yaptırılan jimnastikçilerin diğer jimnastikçilere göre paralel, denge ve zemin kategorilerinde % 5 oranında daha başarılı sonuçlar elde etmişlerdir. Bu sonuçlar anlamlı farklılıklar oluşmasına sebebiyet vermiştir¹⁴.

Elde edilen veriler göstermiştir ki, uyum indeksleri içerisinde psikolojik becerilerin ortalamaları arasında cinsiyet ve spor branşları açısından anlamlı farklılığa ulaşılmamıştır. Gruplar arası karşılaştırmalarda her 3 beceri içinde elde edilen değerler birbirine çok yakın bulunmuştur. Çekya sporcuların elde ettikleri değerler ile sporcu öğrencilerimizin elde ettikleri değerler incelendiğinde ise sporcularımızın tüm becerilerin ortalamalarında daha yüksek değerlere ulaştıkları saptanmıştır. Sonuç olarak cinsiyet ve yapılan spor branşı türüne göre sporcular arasında kendine güven, hedef belirleme ve kararlılık becerileri arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Ülkemiz sporcularının seçilen beceriler kapsamında Çekya sporcularından daha yüksek değerlere ulaştıkları belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

1. Alpar R. (2018). Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinde Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlilik Güvenirlik. Detay Yayıncılık. Ankara. 154-159.
2. Aziz K., Elamin M., El-Saadoun N., El-Gabry D., Barakat M., Alhayyas F., Moselhy H. (2016). Schizophrenia: Impact of psychopathology, faith healers and psycho-education on adherence to medications. *International Journal of Social Psychiatry*. 62(8), 719-725.
3. Bailey R., Morley D. (2006). Towards a model of talent development in physical education. *Sport Education and Society*. 11, 211-230.
4. Baker J., Cote J., Abernethy B. (2003). Sport specific training, deliberate practice and the development of expertise in team ball sports. *Journal of Applied Sport Psychology*. 15, 12–25.
5. Bentler PM., Bonett DG. (1980). Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin*. 88(3), 588-606.
6. Bentler PM. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*. 107, 238–246.

7. Burton D., Naylor S., Holliday B. (2001). Goal setting in sport: Investigating the goal effectiveness paradox. İçinde: Singer RN., Hausenblas HA., Janelle CM. (Editör), *Handbook of sport psychology*. 2. Baskı. New York: Wiley, 497-528.
8. Craciun M., Dobosi S., Loan N., Prodea C. (2008). Confirmatory factor analysis of the ottawa mental skill assessment tool (OMSAT-3*)-Romanian Version. *Human Movement*. 12, 159-164.
9. Durand-Bush N., Salmela JH., Green-Demers I., (2001). The ottawa mental skills assessment tool (OMSAT-3). *Sport Psychologist*. 15, 1-19.
10. Eloff M., Monyeki MA., Grobbelaar HW. (2011). Mental skill levels of South African male student field hockey players in different playing positions. *African Journal for Physical, Health Education, Recreation and Dance*. 17(4), 636-646.
11. Erhan ES., Güler MŞ., Ağduman F., Gerek Z. (2015). Ottawa mental ability assessment scale-3 Turkish validity and reliability study. *Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2(2), 33-39.
12. Erkuş A. (2016). Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme-i: temel kavramlar ve işlemler. Pegem Akademi Yayıncılık. Ankara. 30-64.
13. Fathirezaie Z., Sani ZHS., Ebrahimi S., Brand S., Jahanbakhsh I., Nazari S. (2018). Discriminating mental skills among adolescent elite and competitive soccer & volleyball players. *Annual Applied Sport Science*. 6(3), 23-29.
14. Fournier JF., Calmels C., Durand-Bush N., Salmela JH. (2005). Effects of a season-long PST program on gymnastic performance and psychological skills development. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 3, 59-77.
15. Hartl P., Hartlova H. (2000). *Psychology dictionary*. Praha: Portal.
16. Harwood C., Cumming J., Fletcher D. (2004). Motivational profiles and psychological skills use within elite youth sport. *Journal of Applied Sport Psychology*. 16, 318-332.
17. Hays K., Maynard I., Thomas O., Bawden M. (2007). Sources and types of confidence identified by world class sport performers. *Journal of Applied Sport Psychology*. 19, 434-456.
18. Helsen WF., Starkes JL., Hodges NJ. (1998). Team sports and the theory of deliberate practice. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 20, 12-34.
19. Holgado F., Navas L., López-Núñez M. (2010). Goal orientations in sport: a causal model. *European Journal of Education and Psychology*. 3, 19-32.
20. Hooper D., Coughlan J., Mullen MR. (2008). Structural equation modelling: guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*. 6(1), 53-60.
21. Kruger A. (2010). Sport psychological skills that discriminate between successful and less successful female university field hockey players. *African Journal for Physical Health Education, Recreation and Dance*. 16(2), 239-250.
22. Kruger P., Potgieter J., Malan D., Steyn F. (2010). Prior experience, cognitive perceptions and psychological skills of senior south african rugby players. *South African Journal for Research in Sport Physical Education and Recreation*. 32(1), 69-84.
23. Locke EA., Latham GP. (2002). Building a practically useful theory of goal setting and task motivation. *American Psychologist*. 57(9), 705-717.
24. Durand-Bush J., Salmela HI., Green-Demers N. (2001). The ottawa mental skills assessment tool (OMSAT-3). *The Sport Psychologist*. 15, 1-19.
25. Noômen G., Mohamed J., Nasri H., Brahim A. (2015). Sensitivity, internal consistency and factorial structure of the Arabic version of omsat-3. *Advances in Physical Education*. 5, 18-25.

26. Orlick T. (2000). In pursuit of excellence: How to win in sport and life through mental training. 3. Baskı. Champaign, IL. Human Kinetics.
27. Porter K. (2003). The mental athlete: Inner training for peak performance in all sports. Canada. Human Kinetics.
28. Ryba T., Stambulova N., Wrisberg C. (2005). The Russian origins of sport psychology: A translation of an early work of A. C. Puni. *Journal of Applied Sport Psychology*. 17, 156-169.
29. Sanati-Monfared SH. (2006). Validation of OMSAT-3 questionnaire and the effect of mental fitness program on selection mental skills of athletes to participate in the Doha Asian Games 2006. *Academy Sports Psychology Center of Olympic and Paralympic*.
30. Schermelleh-Engel K., Moosbrugger H., Müller H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Test of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research – Online*. 8(2), 23-74.
31. Šlepická P., Hósek V., Hatlová B. (2009). *Sport Psychology*. Praha: Nakladatelství Karolinum. 240.
32. Starkes JL., Deakin JM., Allard F., Hodges NJ., Hayes, A. (1996). Deliberate practice in sports: What is it anyway? İçinde: Ericsson KA. (Editör). *The road to excellence: The acquisition of expert performance in the arts and sciences, sports and games*, Mahwah, NJ. Erlbaum. 81–106.
33. Steiger JH, Lind JC. (1980). Annual spring meeting of the psychometric society: statistically-based tests for the number of common factors. *Lowa City*.
34. Tucker HR., Lewis C. (1973). A reliability coefficient for maximum likelihood factor analyses. *Psychometrika*. 38(1), 1-10.
35. Vicar M. (2017). Self-confidence, commitment and goal-setting in Czech athletes at different performance levels. *Acta Gymnica*. 1-8.
36. Vičar M., Protič M., Válková H. (2014). Sportovní nadání-psychologická perspektiva. Olomouc. Vydavatelství UP.
37. Waltz CF., Strickland OL., Lenz ER. (2010). *Measurement in nursing and health research*. Springer Publishing Company. New York. 176-178.
38. Weinberg RS., Gould D. (2011). *Foundations of sport and exercise psychology*. 52. Baskı. Champaign, IL. Human Kinetics.
39. Zeidabadi R., Rezaie F., Motashareie E. (2014). Psychometric properties and normalization of persian version of ottawa mental skills assessment tools (OMSAT-3). *Sport Psychology Review*. 15(7), 63-82.
40. Znazen H., Mejri A., Touhami I., Chtara M., Siala H., Le Gallais D., Ahmetov II., Messaoud T., Chamari K., Soussi N. (2016). Genetic advantageous predisposition of angiotensin converting enzyme id polymorphism in Tunisian athletes. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*. 56, 724-730.

KONYA AMATÖR LİG FUTBOLCULARINDA ZİHİNSEL DAYANIKLILIĞIN İNCELENMESİ

EXAMINING THE MENTAL TOUGHNESS OF THE AMATEUR FOOTBALL PLAYERS IN KONYA

Gönderilen Tarih: 29/03/2020
Kabul Edilen Tarih: 02/07/2020

Uğur Mehmet UÇAR

Konya BŞB Kosova Spor Tesisleri Yüzme Antrenörü, Konya, Türkiye

Orcid: 0000-0002-6150-5235

Turgut KAPLAN

Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Konya, Türkiye

Orcid: 0000-0002-6150-5235

Konya Amatör Lig Futbolcularında Zihinsel Dayanıklılığın İncelenmesi

ÖZ

Yapılan çalışmada Konya Süper Amatör ve 1. Amatör Lig futbolcularında zihinsel dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi ve demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2018-2019 futbol sezonunda ve 320 amatör futbolcunun katılımı ile yapılmıştır. Madrigal, Hamill ve Gill (2013) tarafından geliştirilen 11 madde ve 1 alt boyuttan oluşan ve Erdoğan (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Zihinsel dayanıklılık ölçeği kullanılmıştır. Ölçekten en düşük 11 en yüksek ise 55 puan alınmaktadır. Puanların yüksek olması zihinsel dayanıklılığın yüksek olmasına işaret etmektedir. Araştırmaya katılan futbolcuların zihinsel dayanıklılık değeri $46,31 \pm 6,14$ olarak belirlenmiştir. Ölçeğe ait sıra ortalamalarının değişkenler göre karşılaştırılması Kruskal Wallis-H testi ile yapılmıştır. Test sonuçları; sırası ile statü değişkenine göre $[X^2(4)=11,738; p<0,05]$ ait sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde, futbolculuk algı değişkenine göre $[X^2(3)=23,488; p<0,05]$ ait sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir. Diğer değişkenlerde anlamlılık bulunamamıştır. Sonuç, futbolculuğunu çok iyi algılayanların diğerlerine göre zihinsel dayanıklılığının daha yüksek olması, gelişim düzeyi ve gelecekte bir beklenti içinde olduklarına bağlanabilir. Çalışmayan ve memur futbolcuların diğerlerine göre zihinsel dayanıklılığının düşük olması, geleceğe yönelik mesleki gelişme ve ilerleme beklentisinin azalması olarak kabul edilebilir.

Anahtar Sözcükler: Amatör, futbol, zihinsel dayanıklılık

Examining the Mental Toughness of the Amateur Football Players in Konya

ABSTRACT

In this study, it has been aimed to be determined mental toughness of Super Amateur League and the First Amateur League footballers and whether they have differences according to demographic variables or not. The research was carried out in the 2018-2019 football season with the participation of 320 amateur footballers. Mental toughness scale, consisting of 11 items and 1 sub-dimension which was developed by Madrigal, Hamill and Gill (2013), and adapted to Turkish by Erdoğan (2016) was used. In the scale, the lowest is 11 points and the highest is 55 points. High scores indicate high mental toughness. The mental toughness value of the football players participating in the research was determined as 46.31 ± 6.14 . Comparison of the mean ranges of the scale according to the variables was made with the Kruskal Wallis-H test. The test results are according to the status variable $[X^2(4) = 11,738; p < 0.05]$ rank averages significantly, according to football perception variable $[X^2(3) = 23,488; p < 0.05]$ showed that the mean ranges of the group differ significantly. No significance was found in other variables. The result can be attributed to those who perceive being football players very well, having higher mental toughness compared to others, their level of development and an expectation in the future. The low level of mental toughness of non-working and officer football players compared to others can be considered as a decrease in the prospect of future professional development and progress.

Key Words: Amateur, football, mental toughness

GİRİŞ

Sporcular; zihinsel antrenman programlarının yardımıyla duygu ve düşüncelerini kontrol edebilme, kendine güven, motivasyon, stresle başa çıkabilme ve beceri öğrenme gibi konularda başarı sağlayabilmektedirler. Literatürde yer alan çalışmalarda sporcuların birçok zamanlarda zihinsel durumlarının, fiziksel, teknik ve taktiksel duruma göre daha etkili olduğu kanıtlanmıştır¹⁵.

Birçok yarışmada, oyuncuların kazanma ya da kaybetmeleri, onların müsabaka gününde nasıl performans sergilediklerine bağlıdır. Fiziksel yeteneğin rakipler arasında denk olması durumunda ise kazanan genellikle daha iyi zihinsel becerilere sahip olan sporcular olmaktadır²⁸. İlk kez Loehr (1882)¹⁶ tarafından ortaya atıldığı ifade edilen zihinsel dayanıklılık, bireysel ve takım sporcularında yarışma performansı sergilenirken ideal performans durumunu koruma becerisi olarak¹⁸ tanımlanmakla birlikte, zihinsel dayanıklılık genellikle sporcunun odaklanma yeteneği, hatalardan geri dönebilme yeteneği, baskıyla başa çıkabilme becerisi, şanssızlıkla yüzleştiğinde ısrar etme kararlılığı ve zihinsel sağlamlıkla ilgili⁵. Özel olarak zihinsel dayanıklılık; bir kişinin hedeflerini tutarlı bir şekilde elde etmek için zorlayıcı olaylara yaklaşması, bunlara yanıt vermesi ve değerlendirme şeklini etkileyen değerleri, tutumları, duyguları ve bilişleri topluluğu olarak tanımlanır^{8,12}. Zihinsel dayanıklılık önceleri kişiliğin bir parçası olarak kabul edilirken daha sonra sporcular için psikolojik performanslarını tanımlamak için kullanılmıştır^{4,11,27}.

Yüksek düzeyde bir performans için zihinsel dayanıklılığın önemli bir etken olduğu vurgulanmıştır⁶. Doğal veya geliştirilmiş psikolojik bir güç olarak ifade edilen zihinsel dayanıklılık, müsabaka ve yarışmanın sürekli değişebilen koşullarında zihinsel süreçleri daha iyi yönetebilme ve sorunlarla başa çıkma özelliğini ön plana çıkarır¹⁰. Sağlam kişilik farklı koşullarda kontrollü olabilme, koşullar ne olursa olsun mücadeleyi sürdürebilme, yapılan iş veya verilen uğraşa bağlılık gibi yapıları kapsamaktadır¹³. Üst düzey sporcularda spor yapma yılının zihinsel dayanıklılığın devamlılık boyutu ile ilişkili olduğu bildirilmiştir^{9,20}. Yapılan bir araştırmada güdülenme düzeyi düşük golf oyuncularında zihinsel dayanıklılık düzeylerinin düşük olması ve bununla bağlantılı olarak artan kaygının artış gösterdiği saptanmıştır²². Futbol oyuncularında ise zihinsel dayanıklılık düzeyleri düşük olan oyuncuların müsabakanın koşulları gereği karşılaştıkları zorlukları kendilerine karşı tehdit olarak algılamaktadırlar²⁵.

Bu araştırmada, Konya Süper ve 1. Amatör Lig futbolcularında zihinsel dayanıklılık düzeylerinin belirlenmesi ve demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırma, nicel araştırma yöntem ve teknikleri bütününde, tarama yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılarak yapılandırılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın evrenini 2018-2019 futbol sezonu Konya Süper Amatör Küme (12 takım) ve 1. Amatör Kümede (18 takım) yer alan futbolcular, araştırmanın örneklemini ise gönüllü olarak katılmayı kabul eden 320 futbolcu oluşturmuştur. Araştırma hakkında gerekli bilgiler aktarılmış, verilere yüz yüze görüşme yolu ile ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacı kişisel bilgi formu ve Zihinsel Dayanıklılık Ölçeği kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu, araştırmaya katılan futbolcuların, kişisel (yaş, medeni durum, eğitim durumu, statü ve gelir algısı) ve branş (spor yaşı, mevki, haftalık antrenman günü, futbolculuk algısı, oynanan futbol algısı ve zararlı alışkanlık) değişkenleriyle ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Zihinsel Dayanıklılık Ölçeği (ZDÖ)

Spor ortamındaki zihinsel dayanıklılık seviyesini belirlemek amacıyla Madrigal ve ark. (2013)¹⁹ tarafından 87'si erkek ve 184'ü kadın olmak üzere 271 amatör ve profesyonel sporcu üzerinde geliştirilen "Zihinsel Dayanıklılık Ölçeği" (Mental Strength Scale-MTS) 11 maddeden oluşmaktadır. Tek faktörlü bir yapıya sahip olan Zihinsel Dayanıklılık Ölçeği 5'li Likert tipindedir (1=hiç katılmıyorum; 5=tamamen katılıyorum). Sporda Zihinsel Dayanıklılık Ölçeği (ZDÖ) Türkçe'ye uyarlanma çalışması, bireysel ve takım spor branşlarından oluşan 210 (yaş=21,6±3,2) sporcu üzerinde Erdoğan (2016)⁵ tarafından yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonucunda özgün ölçeğin tek faktörlü yapısı ile tutarlı olduğu görülmüştür, 11 madde ile belirlenen Cronbach Alpha değerleri 0.87 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .79 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyonları .48 ile .76 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Zihinsel Dayanıklılık Ölçeğinden en düşük 11 en yüksek ise 55 puan alınmaktadır. Puanların yüksek olması zihinsel dayanıklılığın yüksek olmasına işaret etmektedir.

Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde frekans, aritmetik ortalama, standart sapma gibi betimsel istatistikler kullanılmıştır. Verilerin normallik analizi Kolmogorov-Smirnov testi ve Shapiro-Wilk testi ile test edilmiştir. Tüm değişkenlerin normal dağılım göstermedikleri için araştırma sorularını test etmede parametrik olmayan testler kullanılmıştır. İkili karşılaştırmalar için Mann-Whitney U Testi ve çoklu karşılaştırmalar için Kruskal-Wallis Varyans Analizi tercih edilmiştir. Verilerin istatistiksel analizi SPSS 24.0 for Windows istatistik paket programında yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Zihinsel Dayanıklılık Ölçeği İstatistik Bulgular

	Madde Sayısı	N	Ort.	Ss	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Mak.
Zihinsel Dayanıklılık	11	320	46,31	6,14	-1,349	3,264	16	55

Araştırmaya katılan futbolcuların, Zihinsel Dayanıklılık Ölçeğinden aldıkları toplam puanların aritmetik ortalaması, standart sapması, minimum ve maksimum değerleri, çarpıklık ve basıklık değerleri verilmiştir.

Tablo 2. Futbolculara Ait Kişisel Bilgilerin Dağılımı

Kişisel Özellikler	f	Yüzde (%)	
Yaş	18 yaş altı yaş	50	15,7
	18-21 yaş	128	40,0
	22-25 yaş	83	25,9
	26-29 yaş	25	7,8
	30 ve üstü yaş	34	10,6
Medeni Durum	Evli	63	19,7
	Bekar	257	80,3
Eğitim Durumu	İlköğretim	11	3,4
	Lise	132	41,3
	Üniversite	166	51,9
	Lisansüstü	11	3,4
Statü	Öğrenci	171	53,4
	Memur	22	6,9
	İşçi	56	17,5
	Serbest Meslek	37	11,6
	Çalışmıyor	34	10,6
Gelir Algısı	Düşük	112	35,0
	Orta	167	52,2
	Yüksek	34	10,6
	Çok yüksek	7	2,2
Toplam	320	100,0	

Tablo 3. Futbolculara Ait Branş Bilgilerinin Dağılımı

Branş Bilgileri	f	Yüzde (%)	
Spor Yaşı	1-2 yıl	11	3,4
	3-4 yıl	64	20,0
	5-6 yıl	78	24,4
	7-8 yıl	75	23,4
	9 yıl ve üzeri	92	28,8
Mevki	Kaleci	36	11,4
	Defans	108	33,8
	Orta saha	112	35,0
	Forvet	64	20,0
Haftalık antrenman günü	1 gün	10	3,0
	2 gün	39	12,2
	3 gün	166	51,9
	4 gün	92	28,8
	5 gün	13	4,1
Futbolculuğu algısı	Vasat	13	4,1
	Orta	79	24,7
	İyi	154	48,1
Oynanan Futbol algısı	Çok iyi	74	23,1
	Vasat	81	25,3
	Orta	116	36,3
	İyi	97	30,3
Zararlı alışkanlık	Çok iyi	26	8,1
	Var	134	41,9
Yok	Yok	186	58,1
	Toplam	320	100,0

Tablo 4. Futbolcuların Zihinsel Dayanıklılıklarının Yaşlarına Göre Karşılaştırılmasını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Yaş	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p
Zihinsel Dayanıklılık	18 yaş altı yaş	50	161,57	4	1,747	,782
	18-21 yaş	128	158,97			
	22-25 yaş	83	168,89			
	26-29 yaş	25	142,12			
	30 ve üstü yaş	34	157,72			

*p<0,05

Bu sonuçlar, yaş değişkenine göre futbolcuların zihinsel dayanıklılık ölçeğine [$X^2(4)=1,747$; $p>0,05$] ait sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 5. Futbolcuların Zihinsel Dayanıklılıklarının Medeni Durumlarına Göre Karşılaştırılmasını Gösteren Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Medeni Durum	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Zihinsel Dayanıklılık	Evli	63	157,65	9932,00	7916,00	,785
	Bekar	257	161,20	41428,00		

*p<0,05

Bu sonuçlar, medeni durum değişkenine göre futbolcuların zihinsel dayanıklılık ölçeğine ($U=7916,00$; $p>0,05$) ait sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 6. Futbolcuların Zihinsel Dayanıklılıklarının Eğitim Durumlarına Göre Karşılaştırılmasını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Eğitim Durumu	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p
Zihinsel Dayanıklılık	İlköğretim	11	119,36	3	3,341	,342
	Lise	132	162,01			
	Üniversite	166	163,79			
	Lisansüstü	11	133,91			

*p<0,05

Bu sonuçlar, eğitim durumu değişkenine göre futbolcuların zihinsel dayanıklılık ölçeğine [$X^2(3)=3,341$; $p>0,05$] ait sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 7. Futbolcuların Zihinsel Dayanıklılıklarının Statülerine Göre Karşılaştırılmasını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Statü	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark
Zihinsel Dayanıklılık	Öğrenci (A)	171	166,68	4	11,738	,019*	A-E B-C C-E
	Memur (B)	22	134,30				
	İşçi (C)	56	181,81				
	Serbest Meslek (D)	37	150,19				
	Çalışmıyor (E)	34	122,50				

*p<0,05

Bu sonuçlar, statü değişkenine göre futbolcuların zihinsel dayanıklılık ölçeğine [$X^2(4)=11,738$; $p<0,05$] ait sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmış olduğunu göstermiştir.

göstermiştir. Gruplar arasında gözlenen anlamlı farkın, hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere zihinsel dayanıklılık ölçeği, statü değişkeninin ikili kombinasyonu üzerinden Mann Whitney U-testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre; çalışmayan futbolcuların, statüleri öğrenci ve işçi olan futbolculara göre, memur futbolcularında statüleri işçi olan futbolculara göre zihinsel dayanıklılığı daha düşük düzeydedir.

Tablo 8. Futbolcuların Zihinsel Dayanıklılıklarının Aylık Gelir Algılarına Göre Karşılaştırılmasını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Aylık Gelir	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p
Zihinsel Dayanıklılık	Düşük	112	154,82	3	1,392	,708
	Orta	167	163,57			
	Yüksek	34	169,16			
	Çok yüksek	7	136,21			

*p<0,05

Bu sonuçlar, aylık gelir algı değişkenine göre futbolcuların zihinsel dayanıklılık ölçeğine [$X^2(3)=1,392$; $p>0,05$] ait sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 9. Futbolcuların Zihinsel Dayanıklılıklarının Spor Yaşına Göre Karşılaştırılmasını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Spor Yaşı	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p
Zihinsel Dayanıklılık	1-2 yıl	11	88,18	4	7,592	,108
	3-4 yıl	64	158,63			
	5-6 yıl	78	161,62			
	7-8 yıl	75	160,93			
	9 yıl ve üzeri	92	169,15			

*p<0,05

Bu sonuçlar, spor yaşı değişkenine göre futbolcuların zihinsel dayanıklılık ölçeğine [$X^2(4)=7,592$; $p>0,05$] ait sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 10. Futbolcuların Zihinsel Dayanıklılıklarının Mevkilerine Göre Karşılaştırılmasını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Mevki	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p
Zihinsel Dayanıklılık	Kaleci	36	171,07	3	1,862	,602
	Defans	108	160,25			
	Orta saha	112	152,48			
	Forvet	64	169,02			

*p<0,05

Bu sonuçlar, mevki değişkenine göre futbolcuların zihinsel dayanıklılık ölçeğine [$X^2(3)=1,862$; $p>0,05$] ait sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 11. Futbolcuların zihinsel dayanıklılıklarının haftalık antrenman günlerine göre karşılaştırılmasını gösteren Kruskal Wallis-H testi sonuçları

	Haftalık Antrenman Günü	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p
Zihinsel Dayanıklılık	1 gün	10	151,10	4	5,310	,257
	2 gün	39	146,36			
	3 gün	166	162,18			
	4 gün	92	157,15			
	5 gün	13	212,46			

*p<0,05

Bu sonuçlar, haftalık antrenman günü değişkenine göre futbolcuların zihinsel dayanıklılık ölçeğine [$X^2(4)=5,310$; $p>0,05$] ait sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 12. Futbolcuların Zihinsel Dayanıklılıklarının Futbolculuk Algısına Göre Karşılaştırılmasını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Futbolculuk Algısı	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark
Zihinsel Dayanıklılık	Vasat (A)	13	85,65	3	23,488	,000*	A-B, A-C, A-D, B-D, C-D
	Orta (B)	79	147,6				
	İyi (C)	154	154,3				
	Çok İyi (D)	74	199,4				

*p<0,05

Bu sonuçlar, futbolculuk algı değişkenine göre futbolcuların zihinsel dayanıklılık ölçeğine [$X^2(3)=23,488$; $p<0,05$] ait sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir. Gruplar arasında gözlenen anlamlı farkın, hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere zihinsel dayanıklılık ölçeği, futbolculuk algı değişkeninin ikili kombinasyonu üzerinden Mann Whitney U-testi uygulanmıştır. Bu test sonuçlarına göre; futbolculuğunu vasat algılayan sporcuların, orta, iyi ve çok iyi algılayan sporculara göre zihinsel dayanıklılığı daha düşük düzeydedir. Ayrıca futbolculuğunu çok iyi algılayan sporcuların, orta ve iyi algılayan sporculara göre zihinsel dayanıklılığı daha yüksek düzeydedir.

Tablo 13. Futbolcuların Zihinsel Dayanıklılıklarının Oynanan Futbol Algısına Göre Karşılaştırılmasını Gösteren Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Oynanan Futbol Algısı	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	p
Zihinsel Dayanıklılık	Vasat	81	158,92	3	6,745	,080
	Orta	116	150,29			
	İyi	97	162,92			
	Çok iyi	26	201,94			

*p<0,05

Bu sonuçlar, oynanan futbol algı değişkenine göre futbolcuların zihinsel dayanıklılık ölçeğine [$X^2(3)=6,745$; $p>0,05$] ait sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

Tablo 14. Futbolcuların Zihinsel Dayanıklılıklarının Zararlı Alışkanlıklarına Göre Karşılaştırılmasını Gösteren Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Zararlı Alışkanlık	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Zihinsel Dayanıklılık	Var	134	157,89	21157,00	12112,00	,668
	Yok	186	162,38	30203,00		

*p<0,05

Bu sonuçlar, zararlı alışkanlık değişkenine göre futbolcuların zihinsel dayanıklılık ölçeğine (U=12112,00; p>0,05) ait sıra ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

TARTIŞMA

Çalışma kapsamında yer alan futbolcuların zihinsel dayanıklılık ölçeğinden aldıkları en düşük puan 16 iken en yüksek puan ise 55'dir. Amatör futbolcuların aldıkları toplam puanların aritmetik ortalaması $46,31 \pm 6,14$ olduğu görülmüştür (Tablo 1). Amatör futbolcuların, yaş değişkeni incelendiğinde (Tablo 2). Gündoğdu (2000)⁸, Sivri (2018)²⁴, Alemdar (2018)¹ çalışma bulguları ile benzerliklerin yanı sıra farklılıklar olduğu görülmüştür. Görülen farklılıklar, sosyolojik yapı ve futbola olan katılımdan kaynaklandığı düşünülebilir. Zihinsel dayanıklılığının, yaş değişkenine göre karşılaştırılması (Tablo 4) verilmiştir. Bulgular, anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir (p>0,05). Kurtay (2018)¹⁵, zihinsel dayanıklılık; güven, kontrol ve devamlılık alt boyutlarında spor yaşları ile anlamlı bir farklılık olmadığını bildirmiştir (p>0,05). Yapılan çalışma ve Kurtay (2018)¹⁵ bulgularına dayanarak futbolcuların zihinsel dayanıklılıklarını yaştan etkilemediği söylenebilir.

Amatör futbolcuların, medeni durumu (Tablo 2) verilmiştir. Sivri (2018)²⁴ ve Sarıkabak (2012)²¹ araştırmalarıyla kısmen paralellik görülmüştür. Bekar olma oranının yüksek olması, kültürel ve ekonomik nedenlere bağlanabilir. Zihinsel dayanıklılığının medeni durum değişkenine göre karşılaştırılması (Tablo 5) verilmiştir. Bu sonuçlar, anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir (p>0,05). Madahi ve ark. (2013)¹⁸ duygusal zeka ve medeni hâl değişkeni arasında anlamlı fark olmadığını bildirmiştir (p>0,05). Araştırma grupları ve ölçekler farklılık göstermekle birlikte medeni hal değişkeninin zihinsel dayanıklılığı etkilemediği söylenebilir.

Amatör futbolcuların eğitim durumunun çoğunlukla üniversite olduğu görülmüştür (Tablo 2). Çalışma bulgusu, Yıldız (2007)²⁷ tarafından bildirilen bulguyla paralellik göstermektedir. Zihinsel dayanıklılığının eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılması (Tablo 6) verilmiştir. Bu sonuçlar, anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir (p>0,05). Yıldız (2007)²⁷ sporcuların öz yeterlik algıları ve zihinsel dayanıklılık düzeyleri ile sporcuların eğitim durumu arasında anlamlı bir fark olduğunu bildirmiştir (p<0,05). Çalışma bulguları arasındaki farklılığın araştırma gruplarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırmaya katılan futbolcuların statüleri (Tablo 2) verilmiştir. Karayılmaz (2006)¹² öğrenci olanların oran olarak daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Çalışma bulguları birbirini desteklemektedir. Zihinsel dayanıklılığının statü değişkenine göre karşılaştırılması (Tablo 7) verilmiştir. Bu sonuçlar, anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir (p<0,05). Statüsü çalışmayan futbolcular, statüleri öğrenci ve işçi olanlara,

statüsü memur olanların statüsü işçi olan futbolculara göre zihinsel dayanıklılığı anlamlı düzeyde düşüktür. Bu durum; statüsü çalışmayan futbolcu olanlarda, düzenli bir işlerinin olmamasına bağlı psiko-sosyal etkilerden, statüsü memur olan futbolcularda ise gelişim ve mesleki ilerlemenin sınırlı olmasından kaynaklandığı kabul edilebilir.

Araştırmaya katılan futbolcuların gelir düzeyleri algısı (Tablo 2) verilmiştir. Zihinsel dayanıklılık ve aylık gelir algı değişkenine göre (Tablo 8) anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ulaşılan literatürde gelir düzeyleri rakamsal olarak ifade edilmektedir. Sivri (2018)²⁴ gelir düzeyinin belirlenmesinde rakam aralıkları farklılıklar gösterirken, bu çalışmada olduğu gibi, gelir düzeyi algı olarak değerlendirilmiştir. Amatör futbolcularda aylık gelir algısının zihinsel dayanıklılığı etkilemediği söylenebilir.

Araştırmaya katılan futbolcuların mevki değişkeni bulguları (Tablo 3) verilmiştir. Bulgular Alemdar (2018)'in¹ çalışması ile örtüşmektedir. Futbolda orta saha oyuncularının çok daha fazla görev yeri çeşitliliğine sahip olması, kalecilerin görev alan ve çeşitliliğinin az olması sayısal farklılığın nedeni olduğu söylenebilir. Futbolcuların zihinsel dayanıklılığı ile mevki değişkenine göre karşılaştırılmasında (Tablo 10) anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$). Mevkiler arasında zihinsel dayanıklılığın değişmediği söylenebilir.

Amatör futbolcularda spor yaşı 9 yıl/yaş ve üzeri ile en fazla katılımın olduğu görülmüştür (Tablo 3). Yapılan çalışma ile Coşkun (2018)'un³ bulgusu çelişmektedir. Spor yaşının, spor tesislerinin olup olması, tesislere ulaşım imkanı, spor kulübü sayısı gibi durumlardan etkilendiği düşünülmektedir. Zihinsel dayanıklılık ile spor yaşı değişkeni karşılaştırması (Tablo 9) verilmiştir. Bu sonuçlar, anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir ($p<0,05$). Yıldız (2007)²⁷ sporcuların yaş değişkenine göre öz yeterlik algılarında anlamlı bir farklılık bildirmemiştir. Spor yaşı değişkeninin zihinsel dayanıklılığı etkilemediği söylenebilir.

Amatör futbolcularda haftalık antrenman günü en fazla üç, en az bir gün olduğu görülmüştür (Tablo 3). Antrenman gün sayısının amatör futbolda genel geçerliliği olan bir durum olduğu kabul edilebilir. Zihinsel dayanıklılığı ile haftalık antrenman günü değişkenine göre sonuçlar (Tablo 11) verilmiştir. Anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür ($p<0,05$). Ulaşılan literatür bilgide zihinsel dayanıklılık ve antrenman gün sayısına yönelik veri bulunamamıştır. Çalışma bulgusuna göre haftalık antrenman gün değişkeninin etkili olmadığı söylenebilir.

Amatör futbolcuların futbolcu olarak kendilerini nasıl algıladıkları incelendiğinde, en fazla-en az sıralaması; iyi futbolcu, orta, çok iyi, vasat olarak algılandığı görülmüştür (Tablo 3). Zihinsel dayanıklılık ile futbolculuk algı değişkenini gösteren sonuçlar (Tablo 12) verilmiştir. Sonuçlar, anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermiştir ($p<0,05$). Anlamlı fark; futbolculuğunu vasat algılayanlar ile orta, iyi ve çok iyi algılayanlar arasında bulunmuştur. Futbolculuğunu çok iyi algılayanların, orta ve iyi algılayanlara göre zihinsel dayanıklılığı daha yüksek düzeydedir. Bu durum futbolun gerektirdiği donanımına sahip futbolcularda zihinsel dayanıklılığın daha yüksek olacağı şeklinde yorumlanabilir. Ulaşılan literatür bilgide zihinsel dayanıklılık ve futbolculuk algısına ilişkin veriye rastlanmamıştır.

Futbolcuların futbol oynadığı il/ortamda oynanan futbol ile ilgili algıları; en fazla katılımın oynanan futbolu orta düzeyde, en az katılımın ise oynanan futbolu çok iyi olarak algıladığı görülmüştür (Tablo 3). Zihinsel dayanıklılık ile oynanan futbol algı değişkeni karşılaştırması (Tablo13) verilmiştir. Sonuçlar, anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir ($p>0,05$). Oynanan futbolu, büyük çoğunluğun orta düzeyde tanımlaması ve zihinsel dayanıklılıkla ilişki bulunmaması; oynanan futbol düzeyinin fiziksel ve zihinsel zorlama, odaklanma, baskı, yorgunluk, karar verme gibi psiko-fizik etkilerin üst düzeyde oluşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Ulaşılan literatür bilgi içerisinde oynanan futbol düzeyi algısı ile zihinsel dayanıklılık ilişkisini tespit eden çalışmalara rastlanamamıştır.

Amatör futbolcularda zararlı alışkanlığın bulunma değişkenine ait sonuçlar (Tablo 3) verilmiştir. Zararlı alışkanlığı olmayan futbolcuların daha yüksek oranda olduğu tespit edilmiştir. Bu durum sporun beraberinde getirdiği bir özellik olarak kabul edilebilir. Zihinsel dayanıklılığı ile zararlı alışkanlık değişkeni karşılaştırmasında (Tablo 14) anlamlı düzeyde farklılık görülmemiştir ($p>0,05$). Ulaşılan literatür bilgi içerisinde zararlı alışkanlık ve zihinsel dayanıklılık durumlarını tespit eden araştırmalara rastlanamamıştır.

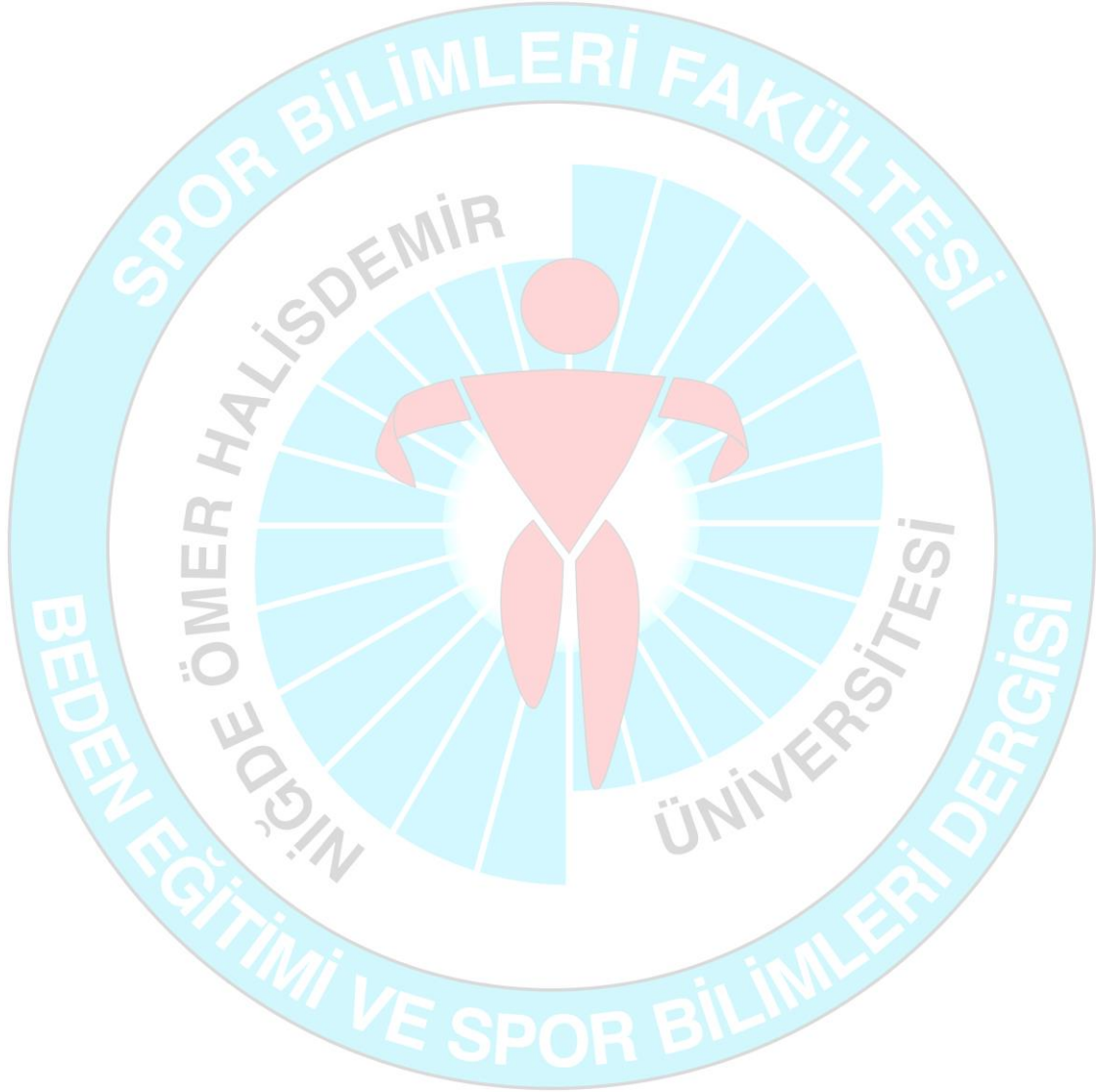
Sonuç olarak: Amatör futbolcuların zihinsel dayanıklılığı ile iki demografik değişken arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Futbolculuğunu çok iyi algılayanların diğerlerine göre zihinsel dayanıklılığının daha yüksek olması, gelişim düzeyi ve gelecekte bir beklenti içinde olduklarına bağlanabilir. Çalışmayan ve memur futbolcuların diğerlerine göre zihinsel dayanıklılığının düşük olması, geleceğe yönelik gelişme ve ilerleme beklentisinin azalması olarak kabul edilebilir.

KAYNAKLAR

1. Alemdar U. (2018). Amatör futbolcuların antrenörlerde bulunmasını istedikleri liderlik tarzlarının belirlenmesi ve örgütsel özdeşleşme ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sakarya.
2. Coşkun K. (2018). Amatör ve profesyonel futbolcuların psikolojik beceri düzeylerinin ölçülmesi. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Erzincan.
3. Crust L. (2008). A review and conceptual re-examination of mental toughness: implications for future researchers. *Personality and Individual Differences*. 45(7), 576-583.
4. Crust L., Clough PJ. (2011). Developing mental toughness: from research to practice. *Journal of Sport Psychology in Action*. 2, 21-32.
5. Erdoğan N. (2016). Mental Toughness Scale (MTS): The study of adaptation to Turkish, validity and reliability study. *International Journal of Science Culture and Sport*. 4(S2), 652-664.
6. Gould D., Hodge K., Peterson K., Petlichkoff L. (1987). Psychological foundations of coaching: Similarities and differences among intercollegiate wrestling coaches. *The Sport Psychologist*. 1, 293-308.
7. Gucciardi DF., Gordon S., Dimmock JA. (2008). Towards an understanding of mental toughness in Australian football. *Journal of Applied and Sport Psychology*. 20, 261-281.

8. Gündoğdu C. (2000). Malatya ve Elazığ bölgesindeki amatör ve profesyonel futbolcuların beslenme ve bilgi düzeylerinin araştırması. Yüksek Lisans Tezi. *Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı*. Elazığ.
9. Güvendi B., Türksoy A., Güçlü M., Konter E. (2018). Profesyonel güreşçilerin cesaret düzeyleri ve zihinsel dayanıklılıklarının incelenmesi. *Uluslararası Spor Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi*. 4(2), 70-78.
10. Jones G., Hanton S., Connaughton D. (2007). A framework of mental toughness in the world's best performers. *The Sport Psychologist*. 21, 243-264.
11. Jones G., Moorhouse A. (2007). *Developing mental toughness: gold medal strategies for transforming your business performance*. Oxford, UK. Spring Hill.
12. Karayılmaz A. (2006). Amatör küme futbolcularını saldırganlığa iten psiko-sosyal nedenler. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
13. Kobasa SC. (1979). Stressful life events, personality and health: an enquiry into hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology*. 37, 1-11.
14. Konter E. (1998). *Psikolojik Hazırlığın Teori ve Pratiği*. Birinci baskı. Bağırhan Yayınevi. Ankara. 16-41.
15. Kurtay M. (2018). Gelişim liglerinde oynayan futbolcuların zihinsel dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Antalya.
16. Loehr J. (1982). *Athletic excellence: mental toughness training for sports*. 1. Baskı. New York. Plume.
17. Mack GM., Ragan GB. (2008). Development of the mental, emotional, and bodily toughness inventory in collegiate athletes and nonathletes. *Journal of Athletic Training*. 43(2), 125-132.
18. Madahi EM., Javidi N., Samadzadeh M. (2013). The relationship between emotional intelligence and marital status in sample of college students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 84, 1317-1320.
19. Madrigal L., Hamill S., Gill DI. (2013). Mind over matter: the development of the mental toughness scale (mts). *Sport Psychologist*. 27(1), 62-77.
20. Nicholls AR., Levy AR., Polman RC., Crust L. (2011). Mental toughness, coping self-efficacy, and coping effectiveness among athletes. *International Journal of Sport psychology*. 42(6), 513-524.
21. Sarıkabak M. (2012). Amatör ve profesyonel futbolcuların sporu bıraktıktan sonraki ileriye dönük beklentilerinin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Kırıkkale.
22. Schaefer J., Vella SA., Allen MS., Magee CA. (2016). Competition anxiety, motivation, and mental toughness in golf. *Journal of Applied Sport Psychology*. 28, 309-320.
23. Sheard M. (2013). *Mental toughness: the mindset behind sporting achievement*. 7. Baskı. Hove, East Sussex. Routledge.
24. Sivri E. (2018). Amatör futbolcularda kişilik özellikleri ile kariyer uyum yeteneklerinin araştırması. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
25. Türkyılmaz HB. (2019). Futbolcuların zihinsel dayanıklılık düzeyleri ile sporda mücadele ve tehdit algılarının belirlenmesi. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
26. Weinberg S., Gould D. (2015). *Introduction to psychological skills training*. Foundations of sport and exercise psychology. Human Kinetics. Champaign. II, 247-271.

27. Yıldız H. (2007). Isparta süper amatör ligindeki futbolcuların ergojenik yardımcıları hakkındaki bilgi ve faydalanma düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kütahya.
28. Weinberg RS., Gould D. (2015). Introduction to psychological skills training. İçinde: Weinberg RS., Gould D (Editör). *Foundations of sport and exercise psychology*. Human Kinetics. Champaign.

FİZİKSEL AKTİVİTE KONULU TEZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF THESES ON PHYSICAL ACTIVITY

Gönderilen Tarih: 02/04/2020
Kabul Edilen Tarih: 02/07/2020

Gamze MURATHAN

Adıyaman Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Adıyaman

Orcid: 0000-0003-3325-0252

Eren BOZYILAN

Adıyaman Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Adıyaman

Orcid: 0000-0002-8450-880x

Fatih MURATHAN

Adıyaman Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Adıyaman

Orcid: 0000-0001-8887-4463

* Sorumlu Yazar: Gamze MURATHAN, Adıyaman Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, gmurathan@adiyaman.edu.tr

Fiziksel Aktivite Konulu Tezlerin Bibliyometrik Analizi

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, 2002-2019 yılları arasında çeşitli enstitülerde öğrenim gören lisansüstü öğrenciler tarafından hazırlanmış "fiziksel aktivite" konulu yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık tezlerinin içeriğinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırmada veriler, Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi Arşivi'nde yapılan tarama sonucunda elde edilmiştir. Araştırmada, ilgili yıllar arasında tarama sonucu elde edilen 453 tezdten erişim izni olan 416 tez araştırmada incelemeye tabi tutulmuştur. Erişilen tezler, doküman incelemesi yöntemi ile üniversitelere, enstitülere, türlere, yıllara, temalara, yöntemlere, anabilim/anasanat dallarına ve kaynakça durumlarına göre incelenmiştir. Araştırma sonucunda, yüksek lisans alanında 350, doktora alanında 64 ve tıpta uzmanlık alanında 39 tez olduğu belirlenmiştir. Tezler, yirmiyedi üniversitede üç enstitüye bağlı 15 farklı anabilim dalında hazırlanmıştır. Hazırlanan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı incelenmesi sonucunda en fazla tezin 118 tez ile 2019 yılında yayınlandığı, en az tezin de 2006 (1), 2003 (4), 2004 (4) ve 2005 (4) yıllarında yayınlandığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak günümüzde teknolojik gelişmelerle birlikte, fiziksel aktivitelerde azalma meydana gelmiş ve günümüzde fiziksel aktivitenin yapılmamasıyla büyük halk sağlığı sorunu ortaya çıkmıştır. Fiziksel aktivitenin insan sağlığı açısından öneminin gün geçtikçe artması ülkemizdeki bilimsel eserlerin hazırlanması ve bu konu ile ilgili araştırmaların artmasına neden olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Fiziksel aktivite, bibliyometrik, lisansüstü tezler, üniversite, enstitü

Bibliometric Analysis of Theses on Physical Activity

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the content of master theses, doctorate and medical specialty theses on "physical activity" prepared by graduate students studying at various institutes between 2002-2019. The data in the study were obtained as a result of the screening made in the Archives of the Higher Education Institution National Thesis Center. In the research, 416 theses with access permission from 453 theses obtained as a result of scanning between the relevant years were examined in the research. The theses reached were analyzed by the method of document analysis according to the departments of the universities, institutes, types, years, themes, methods, and their bibliography. As a result of the research, it was determined that there are 350 theses in the master's degree, 64 in the doctorate and 39 theses in the specialty in medicine. Theses were prepared in 15 different departments of 3 universities in 27 universities. As a result of examining the distribution of graduate theses prepared by years, it was determined that the most theses were published in 2019 with 118 theses and at least in thesis in 2006 (1), 2003 (4), 2004 (4) and 2005 (4). As a result, with the technological developments today, a decrease in physical activities has occurred and today, due to the lack of physical activity, a large public health problem has arisen. It can be concluded that the importance of physical activity in terms of human health increases day by day, the preparation of scientific works in our country and the research on this subject increase.

Key Words: Physical activity, bibliometric, graduate theses, university, institute

GİRİŞ

Fiziksel aktivite, iskelet kaslarının kasılması sonucunda üretilen, bazal düzeyin üzerinde enerji harcamayı gerektiren bedensel hareketler olarak tanımlanmaktadır¹. Bir başka tanıma göre, kaslara dinlenme seviyesi üzerinde uygulanan ve enerji harcanmasına sebep olan herhangi bir güç olarak tanımlanabilir².

Fiziksel aktivite enerji harcamasının artması ve yağ yakımının yanı sıra yağsız kitlenin kaybına karşı koruma sağlamakta, kardiyorespiratuar dayanıklılığı geliştirmekte, obeziteye bağlı kalp hastalığı risk faktörlerini azaltmakta, iyileşme sürecini hızlandırmaktadır³.

Günümüzde teknolojik gelişmelerle birlikte, fiziksel aktivitelerde azalma meydana gelmiş ve günümüzde fiziksel aktivitenin yapılmamasıyla büyük halk sağlığı sorunu ortaya çıkmıştır. Hareket azlığının kalp ve damar sisteminin sağlığı açısından olumsuz bir faktör olduğu inkâr edilemez bir gerçek olmakla birlikte, mesleğin gerektirdiği bedensel faaliyetlere yönelik aşırı iyimserlikten kaçınmak gerekir⁴.

Lisansüstü eğitim, lisans derecesini tamamlamış öğrencinin ilgi gösterdiği bilim dalında yüksek lisans veya doktora öğrenimi yaparak öğrenciye uzmanlaşma imkânı veren, üst düzey eğitim programıdır. Lisansüstü çalışmaların gerçekleştirilmesinde, ülkenin ihtiyaçlarına uygun programların yapılması, geliştirilmesi ve bu programları yürütecek öğretim elemanı kadrolarının yetiştirilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda lisansüstü eğitimin bilimsel bilgi üretimi açısından üniversitelerin en önemli görevleri arasında yer aldığı söylenebilir.

"Bibliyometri", yayınlara ilişkin tüm veriler için kullanılan jenerik bir terim olup, bilimsel yayınların konularına, yayımlandıkları dergilere, yazarlarına ve aldıkları atıflara ait sayısal ve sayısal olmayan verileri içermektedir. Bu veriler, bireysel araştırmacıların, araştırma gruplarının, kurumların ve ülkelerin çıktılarını ölçmek, ulusal ve uluslararası ağları tespit etmek ve bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeleri takip etmek amacıyla kullanılmaktadır⁵. Atıf analizleri de sıklıkla kullanılan bibliyometrik yöntemlerden bir tanesidir⁶.

"Bibliyometri" terimi, kısaca, "matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin kitaplar ve diğer iletişim ortamlarına uygulanması" olarak tanımlanmaktadır⁷. Bilimsel iletişim araştırmaları yayıncılık sistemine dayanmaktadır. Bilimsel yayıncılığın niceliksel analizi 1920'li, 1930'lu ve 1940'lu yıllarda Lotka, Bradford ve Zipf'in geliştirdiği matematiksel modellerle başlamıştır. Bilimsel literatürün saçılımı ve yazarların verimlilikleriyle ilgili bu modeller günümüzde bibliyometrik yasalar, saçılım yasaları ya da "güç yasaları" (power laws) olarak bilinmektedir⁸. Bibliyometrik araştırmalarda belgelerin ya da yayınların belirli özellikleri analiz edilerek bilimsel iletişim ve yayıncılığa ilişkin çeşitli bulgular elde edilmektedir. Bibliyometrik veriler büyük oylumlu verilerin kullanılmasını gerektirdiğinden, bilimsel disiplinlerin uzunlamasına (longitudinal) araştırılmasında büyük kolaylık sağlamaktadır. Bibliyometri, bilginin saçılımı, büyümesi ve yaşlanması ile ilgili araştırmalarda da kullanılmaktadır.

Atıf endekslerinden derlenen veriler; ülkeler, kurumlar, bölümler, araştırma grupları ve bireysel araştırmacılar tarafından yapılan araştırmaların hem miktar hem de kalite açısından değerlendirilmesinde kullanılmaktadır^{9,13}. Bu tip çalışmaların bir

kısımında ülkeler arası karşılaştırma yapılırken, bir kısmında aynı ülke içerisindeki araştırma kurumlarının, bölümlerin ya da bireysel araştırmacıların performansları değerlendirilmektedir. Ayrıca, üniversiteleri akademik performanslarına göre sıralamaya tabi tutan ve uluslararası kabul görmüş olan derecelendirme sistemleri (Shangai Ranking, Times Higher Education Ranking, Leiden Ranking, vb.) de çeşitli bibliyometrik verileri kullanmaktadır.

Lisansüstü tezlerle yönelik farklı alanlarda farklı araştırmalar yapılmıştır. Özellikle eğitim bilimleri alanında yoğunlaşmış bu araştırmaların bibliyometrik analizler, tezlerin içerik analizi ve konu dağılımları, en sık atıf yapılan kaynaklar, kullanılan araştırma yöntemleri ve veri toplama teknikleri analizi şeklinde olduğu görülmektedir. Bir alanla ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin analiz edilmesi o konunun derinliği ve yaygınlığı hakkında bilgiler verebilir, incelenen alanın genel görünümünü ortaya çıkarabilir¹⁴. Farklı disiplinlerde lisansüstü tezleri inceleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır^{15,30}.

Bu bilgiler ışığında bu araştırmada 2002-2019 tarihleri arasında Yükseköğretim Kurumu bünyesinde üniversitelerin ilgili enstitüleri lisansüstü öğrencilerince hazırlanmış olan "fiziksel aktivite" konulu tezlerin bibliyometrik analizi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, belge (doküman) incelemesi veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme ve gözlem yapmanın olanaklı olmadığı durumlarda başvuru belge incelemesi hedeflenen olay ya da olgular hakkında yazılı bilgi içeren kaynakların ayrıntılı biçimde analiz edilmesidir³¹. Doküman incelemesi tekniği ile yapılan bu çalışma yayınların farklı yöntemlerle analiz edilmesine ve bilimsel amaçlı çalışmaların değerlendirilmesine olanak sağlayan bibliyometrik araştırmalar şeklinde de adlandırılmaktadır²⁸. Bibliyometrik yöntemler bilimsel çalışmaların sonuçlarının ve etkinliğinin ölçülmesini sağlamaktadır.

Katılımcılar

Araştırmanın evrenini Türkiye'de Yükseköğretim kurumuna bağlı üniversitelerin enstitüleri lisansüstü öğrencileri tarafından hazırlanmış "Fiziksel Aktivite" konusunda yayınlanmış lisansüstü tezlerin tamamı oluşturmaktadır. Örneklemin belirlenmesinde ise amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Örneklemin belirlenmesinde dikkat edilen temel ölçüt tezlerin "2002-2019" yılları arasında yapılmış olması ve Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezinde erişime açık olarak yayımlanmış olmasıdır.

Örnekleme yer alan tezlerle ulaşmak amacıyla tez veri tabanından dizin arama alanına "Fiziksel Aktivite" anahtar kelimesi yazılarak 453 teze ulaşılmıştır. Bu tezlerin 37 adedi erişime kapalı olduğundan analizler 416 tez üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

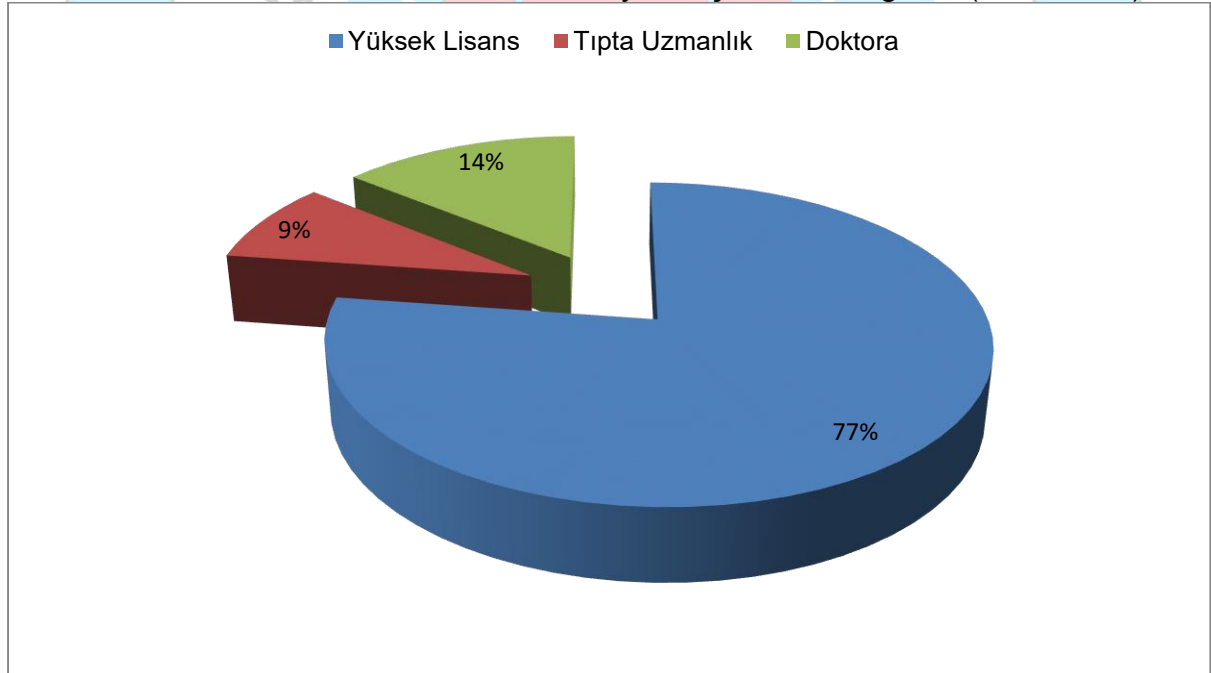
Araştırmanın verileri birincil kaynak olarak YÖK Tez Merkezi'nin internet sayfasında³⁴ paylaşılan, tezlerin yazarları tarafından hazırlanan tez künyelerinden ve özet bölümlerinden edinilmiştir. Verilerin analizinde nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan "içerik analizi" tekniği kullanılmıştır. Bhattacharjee (2012)³² içerik analizini; bir metnin içeriğinin nicel veya nitel bir yaklaşımla, titizlikle seçilerek analiz edilmesi olarak tanımlamıştır.

İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmeyi ve okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamayı gerektirmektedir³¹. Araştırma kapsamında içerik analizi gerçekleştirilirken tezlerin konu alanına yönelik temalar ve kodların oluşturulması; betimsel analiz gerçekleştirilirken ise araştırma yaklaşımları, örneklem grubu, veri toplama teknikleri ve veri analiz yöntemlerine ait frekans analizleri yapılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen verilerin istatistiki değerlendirmeleri sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

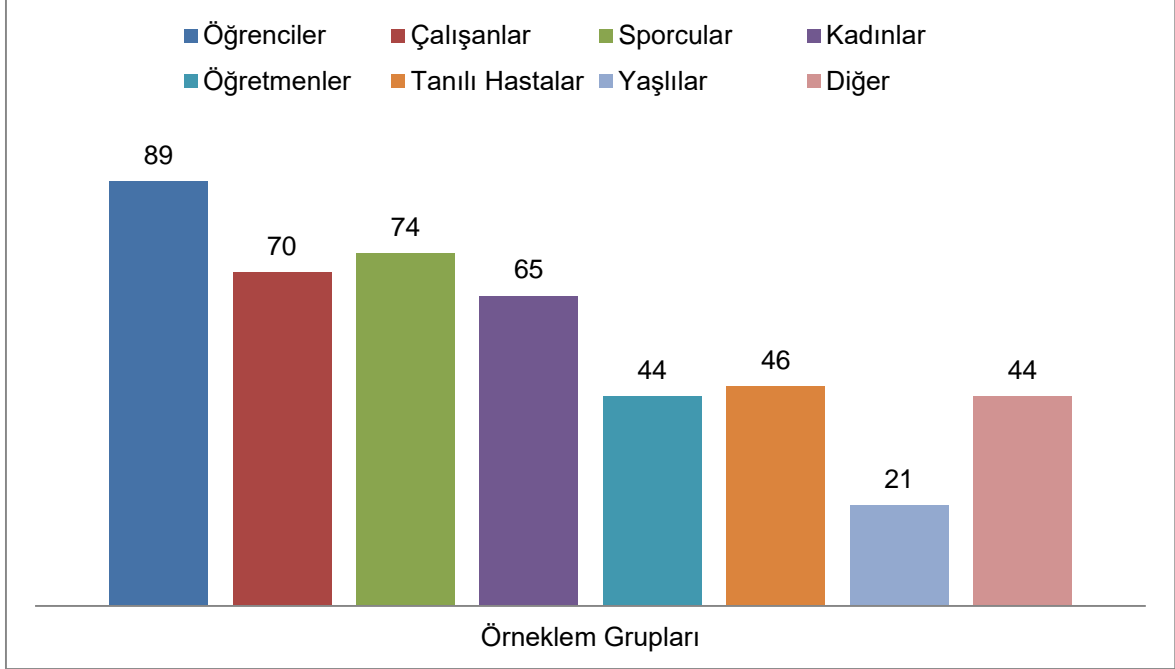
Grafik 1. Tezlerin Lisansüstü Düzeyleri Açısından Dağılımı (2002-2019)

Grafik 1'de yayınlanan "Fiziksel Aktivite" konulu tezlerin 350 (%77,26)'sının yüksek lisans tezi olduğu, 64 (%14,12)'sinin doktora tezi olduğu ve 39 (8,62)'sininde Tıpta uzmanlık tezi olduğu tespit edilmiştir.

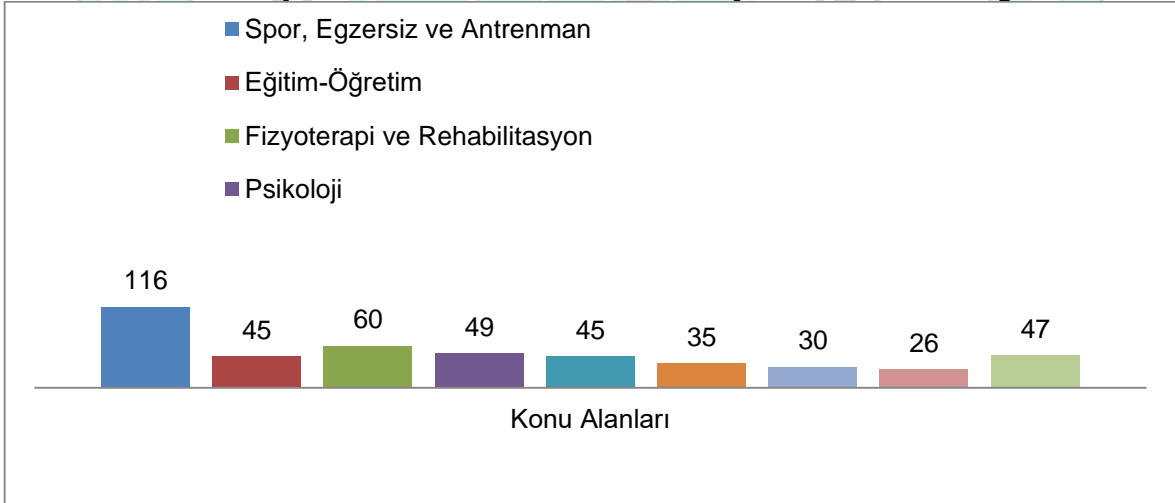
kelimenin boyutunu kelimenin kullanım sıklığını ifade etmek için kullanılan bir yöntemdir. Buna göre "fiziksel aktivite" ile beraber en fazla obezite, fiziksel uygunluk, kadın, yaşam kalitesi, sağlık ve beslenme kavramlarının sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Grafik 4. Yayınlanan Tezlerin Örneklem Gruplarına Göre Dağılımı

Grafik 4'de tezlerin örneklem gruplarına yer yerilmiştir. Buna göre tezlerin örneklem grubu bakımından en fazla öğrenciler üzerinde gerçekleştirildiği bu grubunda (Orta öğretim, lise, ve üniversite öğrencileri alt boyutunda şekillendiği tespit edilmiştir. Diğer örneklem grubunda da nitel çalışmalar ile beraber doküman analizlerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Grafik 5. Yayınlanan Tezlerin Konu Alan Başlıkları Frekans Dağılımı

Grafik 5'de tezlerin konu alanlarına göre dağılımına yer verilmiştir. Buna göre tezlerin konu alan başlıkları bakımından en fazla "spor" alanında gerçekleştirildiği, devamında da sırasıyla, fizyoterapi ve rehabilitasyon ve psikoloji ve eğitim ve öğretim alanlarında yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

TARTIŞMA

Bu araştırmada ülkemizdeki üniversitelerde lisansüstü eğitimini tamamlamış öğrencilerin hazırladıkları "fiziksel aktivite" konulu tezlerin 2002-2019 yılları arasındaki bibliyometrik analizini değişkenler açısından incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda elde edilen bulgulara göre ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara yönelik öneriler aşağıda sunulmuştur.

Üniversitelerin enstitülerinde gerçekleştirilen lisansüstü eğitimin en önemli çıktısı olarak kabul edilen, ele aldıkları konular bakımından, bir taraftan yazarlarının gelecekteki akademik çalışma alanlarını seçmelerine etkide bulunurken bir taraftan da literatürün gelişimine katkıda bulunmaktadır. Belirli bir bilim dalında hazırlanan tez sayısı kadar tezlerde ele alınan konuların çeşitliliği de önemlidir. Tez sayısı o alanda hazırlanan tezler sayesinde üretilen bilimsel bilginin miktarı (derinliği) hakkında fikir verebilirken, tezlerin çeşitliliği ise üretilen bilimsel bilginin kapsamı (genişliği) hakkında fikir verebilir. Belirli bir bilim dalında hazırlanan tezlerin yukarıda açıklanan şekilde nicel ve nitel açıdan ele alınması; o alanda hazırlanan tezlerin odaklandığı konular hakkında kapsamlı bir durum tespiti yapabilmeye olanağıyla birlikte, yoğunlaşılan konuların ve gözden uzakta kalan konuların tespit edilmesi sonucuna ulaşmaya da olanak sunar. Bu sonucun; lisansüstü öğrencilerin ve tez danışmanlarının tez konusuna karar verme sürecine ve daha az ele alınan veya göz ardı edilen konuların da incelenmesine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Bu araştırmanın hazırlanmasında temel motivasyon, bu düşünceye dayanmaktadır.

Bu araştırmada yalnız YÖK Tez Merkezi'nde paylaşımına açılmış tezlerin incelenmiş olması, araştırmanın en büyük kısıtlılığıdır. Gelecekte bu konuya ilgi duyabilecek araştırmacıların YÖK Tez Merkezi'nde henüz paylaşımına açılmamış tezlere de ulaşarak daha kapsamlı bir değerlendirme yapmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Öte yandan bu araştırmanın en azından her on yılda bir tekrar edilmesinin hem beden eğitimi ve spor alanındaki tezlerinde sıkça ve nadiren ele alınan konular hakkında hem de odaklanılan konuların yükselişi hakkında faydalı bilgiler sunabileceği böylece tez hazırlayan öğrencilere ve akademik danışmanlara fikir verebileceği düşünülmektedir. Konuya ilgi duyabilecek araştırmacıların bir başka araştırmada da Türkiye'de "fiziksel aktivite" ile ilgili yazılmış bilimsel makaleleri benzer bir yöntemle inceleyerek makalelerde en çok ve en az ele alınan konuları değerlendirmelerinin Türkiye'deki spor bilimi alan yazınının başka bir boyutuna ışık tutabileceği tahmin edilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Özer K. (2001). Fiziksel uygunluk. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
2. Baranowski T., Bouchard C., Bricker T., Heath G., Strong WB., Truman B., Washington R. (1992). Assessment, prevalence and cardiovascular benefits of physical activity and fitness in youth. *Medicine Science and Sports Exercise*. (24)6, 237-247.
3. Okay MD., Jackson PV., Marcinkiewicz M., Papino MN. (2009) Exercise and obesity. *Primary Care: Clinics in Office Practice*. 36, 379-393.
4. Zorba E., İkizler HC., Tekin A., Miçooğullar O. (2006). Herkes için spor. Morpa Kültür Yayınları. İstanbul. 125.

5. OECD (2002). Frascati manual. Sixth edition, http://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/BTYPD/kilavuzlar/Frascati.pdf, [Erişim Tarihi: 19.07.2019]
6. Garfield E. (2003). The meaning of the impact factor. *International Journal of Clinical and Health Psychology*. 3, 363-369.
7. Pritchard A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics? *Journal of Documentation*. 24(4), 348-349.
8. Subramanyam K. (1979). Scattering, laws of. In *Encyclopedia of Library and Information Science*. İçinde: Kent A. (Editör). New York. Marcel Dekker. 26, 336-354.
9. Edgar F., Geare A. (2010). Characteristics of high- and low-performing university departments as assessed by the new zealand performance based research funding (pbrf) exercise. *Australian Accounting Review*. 52(20), 55-63.
10. Goodall AH. (2009). Highly cited leaders and the performance of research universities. *Research Policy*. 38, 1079-1092.
11. Guan J., Gao X. (2008). Comparison and evaluation of Chinese research performance in the field of bioinformatics. *Scientometrics*. 75(2), 357-379.
12. Shin JC. (2009). Classifying higher education institutions in Korea: a performance-based approach. *Higher Education*. 57, 247-266.
13. Van Raan AFJ. (2006). Performance-related differences of bibliometric statistical properties of research groups: Cumulative advantages and hierarchically layered networks. *Journal of The American Society for Information Science And Technology*. 57(14), 1919-1935.
14. Karadağ E. (2009). Eğitim bilimleri alanında yapılmış doktora tezlerinin tematik açıdan incelemesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10(3), 75-87.
15. Herubel JPM. (1991). Philosophy dissertation bibliographies and citations in serials evaluation, *Serials Librarian*. 20, 65-73.
16. Walcott R. (1994). Local citation studies: A Shortcut to local knowledge, *Science and Technology Libraries*. 14(3), 1-14.
17. Sylvia M., Leshner M. (1995). What journals do psychology graduate students need? A citation analysis of thesis references. *College and Research Libraries*. 56, 313-318.
18. Zipp LS. (1996). Thesis and dissertation citations as indicators of faculty research use of university library journal collections. *Library Resources and Technical Services*. 40, 335-342
19. Buttlar L. (1999). Information sources in library and information science doctoral research. *Library and Information Science Research*. 21, 227-245.
20. Edwards S. (1999). Citation analysis as a collection development tool: A bibliometric study of polymer science theses and dissertations. *Serials Review*. 25, 11-20
21. Kuyper-Rushing, L. (1999). Identifying uniform core journal titles for music libraries: A dissertation citation study. *College and Research Libraries*. 60, 153-163.
22. Wehmeyer JM., Wehmeyer S. (1999). The comparative importance of books: Clinical psychology in the health sciences library. *Bulletin of the Medical Library Association*. 87(2), 187-191.
23. Waugh CK., Ruppel, M. (2004). Citation analysis of dissertation, thesis, and research paper references in workforce education and development. *Journal of Academic Librarianship*. 30(4), 276-284.

24. Şimşek A., Özdamar N., Uysal Ö., Kobak K., Berk C., Kılıçer T., Çiğdem H. (2009). İkibinli yıllarda Türkiye'deki eğitim teknolojisi araştırmalarında gözlenen eğilimler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 9(2), 941-966.
25. Uçak N., Al U. (2009). Bilimsel iletişimin zamana göre değişimi: Bir atıf analizi çalışması. *Bilgi Dünyası*. 10(1), 1-27.
26. Tatlı S., Adıgüzel OC. (2012). Türkiye'deki lisansüstü karşılaştırmalı eğitim tezlerinin çok boyutlu bir incelemesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 12(1), 143-150.
27. Şahin M., Çetinoğlu A., Ayvaz S. (2013). Türkiye'de öğretmen eğitiminin tarihçesi ile ilgili tezler üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6(27), 494-504.
28. Coşkun İ., Dündar Ş., Parlak C. (2014). Türkiye'de özel eğitim alanında yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (2008-2013). *Ege Eğitim Dergisi*. 15(2), 375-396.
29. Bayın G. (2015). Türkiye'de sağlık turizmi alanında yapılan lisansüstü tezlerin içerik değerlendirmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 17(28), 49-55.
30. Yorulmaz B. (2016). Türkiye'de din eğitimi alanında yapılan lisansüstü çalışmalar hakkında genel bir değerlendirme. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*. 12(46), 41- 62.
31. Yıldırım A., Şimşek H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 6. Baskı. Seçkin Yayıncılık. Ankara.
32. Bhattacharjee A. (2012). *Social science research: principles, methods and practice*. University of South Florida Textbooks Collection, South Florida.
33. Walcott R. (1991). Characteristics of citations in geoscience doctoral dissertations accepted at united states academic institutions 1981-1985. *Science and Technology Libraries*. 12(2), 5-16.
34. Web 1: www.tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/, [Erişim Tarihi: 28.12.2019]

DÖVÜŞ SPORCULARININ KENDİ KENDİLERİNE KONUŞMALARI İLE SALDIRGANLIK VE ÖFKE DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

THE EXAMINATION OF SELF-TALKS AND AGGRESSION AND ANGER BEHAVIORS IN COMBAT ATHLETES

Gönderilen Tarih: 17/05/2020
Kabul Edilen Tarih: 02/07/2020

Burcu GÜVENDİ

Yalova Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Yalova, Türkiye

Orcid: 0000-0002-6170-9107

Muhammet Yunus PEHLİVAN

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü,

Beden Eğitimi ve Spor, Ankara, Türkiye

Orcid: 0000-0003-1790-3145

Dövüş Sporcularının Kendi Kendilerine Konuşmaları İle Saldırganlık ve Öfke Davranışlarının İncelenmesi

ÖZ

Bu çalışmanın amacı dövüş sporcularının kendi kendilerine konuşmaları ile saldırganlık ve öfke davranışlarının incelenmesidir. Araştırmaya yaş ortalaması 18,51±4,99 ve ortalama 6,43±5,48 spor yılına sahip Judo, teakwondo, kicboks, muaythai, boks ve karete branşlarından toplamda 418 sporcu oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama amacıyla sporda saldırganlık ve öfke ölçeği ile kendi kendine konuşma ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde gibi betimleyici istatistikler ile nonparametric testlerden; Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testlerinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre dövüş sporcularının kendi kendine konuşma ölçeğinin motivasyonel ve bilişsel işlev boyutuna katıldıkları, sporda saldırganlık ve öfke ölçeğinde ise öfke boyutuna katılmadıkları ancak saldırganlık boyutunda kararsızlık yaşadıkları belirlenmiştir. Cinsiyete göre kendi kendine konuşma ölçeğinin alt boyutlarında ve sporda saldırganlık ve öfke ölçeğinin öfke boyutunda anlamlı farklılık görülmüştür. Yaşa göre yalnızca saldırganlık alt boyutunda anlamlı farklılık saptanmıştır. Millilik ve spor deneyimine göre ölçeklerde anlamlı farklılık belirlenmemiştir. Sonuç olarak, yüksek düzeyde temas gerektiren dövüş sporlarıyla uğraşan sporcuların olumlu yönde kendileriyle konuştukları görülmüştür. Özellikle kadın dövüş sporcuların sorunlarını çözmek ve üst düzey performanslara ulaşmak için daha fazla olumlu içsel konuşma gerçekleştirdikleri ve bu durumda öfke ve saldırganlık puanlarının erkeklere göre daha düşük olmasına yardımcı olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Dövüş sporları, kendi kendine konuşma, saldırganlık, öfke

The Examination of Self-Talks and Aggression and Anger Behaviors in Combat Athletes

ABSTRACT

The purpose of this study is the examination of self-talks and aggression and anger behaviors in combat athletes. The study consists of a total of 418 athletes with an average age of 18.51 ± 4.99 and an average of 6.43 ± 5.48 sports years in the branches of judo, teakwondo, kicboks, muaythai, boxing and karate. In the research, aggression and anger scale and soliloquization scale were used in these sports to collect data. Descriptive statistics such as frequency, percentage and non parametric tests and Mann Whitney U test and Kruskal Wallis test were used in the analysis of the data. According to the findings obtained, it has been determined that martial athletes participate in the motivational and cognitive function dimension of the self-talks scale and do not participate in the anger dimension in the scale of aggression and anger in sports, however they experienced instability in the aggressiveness dimension on the other hand. In terms of gender, significant differences were observed in the sub-dimensions of the self-talks scale and in the anger dimension of aggression and anger scale in sports. In terms of age, a significant difference was found only in sub-dimension of aggression. There was no significant difference in the scales in terms of being national athlete and sports experience. As a result, it was observed in a positive way that the athletes who are engaged in martial sports requiring a high level of contact, self-talks. It can be said that female martial athletes have more positive internal speeches in order to solve their problems and reach high level performances and that this help lower anger and aggression scores in comparison with men in particular.

Key Words: Martial arts, self-talks, aggression, anger

GİRİŞ

Psikolojik beceriler motivasyonu yükselten yeteneklerin ortaya çıkmasını sağlayan ve sporcunun başarısını artıran faktörlerdir. Bu faktörlerin içinde kendi kendine konuşma, imgeleme, motive edici konuşma, düşüncenin yönünün değiştirilmesi gibi çeşitli psikolojik özellikler mevcuttur⁹. Günlük yaşantımızda sıklıkla kullandığımız kendinle konuşma şekli düşüncelerimizi, duygularımızı ve davranışlarımızı şekillendirmektedir¹⁸. Negatif kendinle konuşma şekli müsabaka kaygısının ve hedefe ulaşmak için sergilenen performans kalitesinin önemli bir göstergesidir¹³. Antrenman ya da müsabaka ortamında devamlı olarak kendileriyle konuşma gerçekleştiren sporcular, müsabaka ya da yarışma sırasında içsel ve dışsal faktörlerden kaynaklanan çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar²⁻⁷. Zor ve güç anlar yaşayan sporcu tepkilerini fiziksel ve sözel olarak gösterir. Kendisi ile olumsuz biçimde konuşan sporcu saldırganlaşır ve oyundan düşer³. Hayatın birçok alanında çeşitli şekilde karşımıza çıkan saldırganlık davranışları, spor alanlarında da sık sık gündeme gelmektedir⁸. Saldırganlık, bir başka canlıya bilerek zarar verme veya onu incitmeye yönelik çeşitli bir davranışlar şeklinde ifade edilmiştir²³. İki grupta toplanan sporda saldırganlığın birinci grup; yakın temas gerektiren ve saldırganlık davranışın görülmesine daha fazla olanak tanıyan boks, karate, güreş, judo, wushu ve taekwando bireysel mücadele sporları ikinci grup ise beden temasına belirli ölçülerde izin veren takım sporları yer almaktadır¹⁴.

Dövüş sporunun doğası gereği içinde barındırdığı saldırganlık gibi dürtülerin sporcuların davranışlarına nasıl yansıdığını ve bunları ortaya koyuş biçimlerinin nasıl olduğunun ortaya koyulması gerekmektedir¹². Son yıllarda özellikle boks, kick boks gibi dövüş sporlarının profesyonel olarak yapılmaya başlanması, bu tarz branşlara ilgiyi arttırmıştır²¹. Kendi kendine konuşma şekli kişilerin gün içerisinde sık sık başvurduğu ve sonuçları konusunda etkileri tartışılan bir konudur⁶. Sporcuların zihinlerinde kendileri ile olumsuz konuşmaları onları öfke ve saldırganlık gibi davranışlara yönlendirebilmektedir.

Özellikle dövüş sporcularının negatif kendi kendilerine konuşmaları, sahip oldukları gücü geri dönülemez sonuçları olabilecek şekilde, saldırganca kullanmalarına yol açabilir. Kafalı ve ark. (2017)¹⁵ öfke hissinin ilk meydana geldiği süreçte başkaları ile paylaşılmaması öfkenin şiddetini yükseltebildiğini ve paylaşıldığı anda da saldırganlık davranışlarına neden olabileceğini aktarmıştır. Bu bakımdan çalışmamızın amacı dövüş sporcularının kendi kendilerine konuşmaları ile saldırganlık ve öfke davranışlarının bazı bağımsız değişkenlere göre incelenmesidir.

MATERYAL VE METOT

Katılımcılar

Araştırmaya yaş ortalaması 18,51±4,99 ve ortalama 6,43±5,48 spor yılına sahip Judo, Taekwondo, Kicboks, Muaythai, boks ve karete branşlarından toplamda 418 sporcu katılmıştır.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Özelliklerin Analizi

		F	%
Cinsiyet	Kadın	189	45,2
	Erkek	229	54,8
Yaş	15-17 yaş	255	61,0
	18-20 yaş	96	23,0
	21 yaş ve üzeri	67	16,0
Spor Yılı	1-2 yıl	93	22,2
	3-4 yıl	91	21,8
	5-6 yıl	81	19,4
	7-8 yıl	46	11,0
	9-10 yıl	44	10,5
	11 yıl ve üzeri	63	15,1
Millilik	Evet	133	31,8
	Hayır	285	68,2
Yaralanma	Evet	60	14,4
	Hayır	358	85,6

Tablo 1’ de dövüş sporcularının 189 (%45,2)’sinin kadın, 229 (%54,8)’sinin ise erkek olduğu, katılımcıların 133 (%31,8)’ün milli sporcu, 285 (%68,2)’nin ise milli sporcu olmadığı ve büyük çoğunluğu 255 (%61,0) 15-17 yaş arasında yer aldığı tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada sporda saldırganlık ve öfke ölçeği ile kendi kendine konuşma ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır;

Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği: Maxwell ve Moores, (2007)¹⁷ tarafından geliştirilen sporda saldırganlık ve öfke ölçeğinin Türkçeye uyarlaması Gürbüz ve ark. (2019)¹¹ tarafından yapılmıştır. Sporcuların müsabaka sırasındaki öfke ve saldırganlık düzeylerinin tespit edilebilmesi için geçerli ve güvenilir bir ölçek olan sporda saldırganlık ve öfke ölçeği 12 maddelik ve “saldırganlık” ve “öfke” olmak üzere iki alt maddeden meydana gelmektedir. Ölçek, kesinlikle katılmıyorum (1), tamamen katılıyorum (5) olacak şekilde ifade edilen 5’li likert şeklinde puanlanmaktadır.

Kendi kendine konuşma ölçeği: Zervas ve ark. (2007)²⁴ tarafından geliştirilen, Engür, (2011)⁶ tarafından Türkçeye uyarlanan kendinle konuşma envanteri, motivasyonel işlev ve bilişsel işlev olmak üzere iki alt boyuttan meydana gelmektedir. Ölçek 5’li likert tipi olarak (1 kesinlikle katılmıyorum, 2 katılmıyorum, 3 kararsızım, 4 katılıyorum, 5 tamamen katılıyorum) puanlanmakta ve 11 maddeden oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

SPSS 21 paket program kullanılarak analizi yapılan verilerin, normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Kolmogorov-Smirnov testi uygulandı ve p değerlerine göre verilerin normal dağılmadığı belirlendi ($p < 0.05$). Verilerin analizinde frekans, yüzde gibi betimleyici istatistikler ile non parametric testlerden; Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testi kullanıldı.

BULGULAR

Dövüş sporcularının kendi kendilerine konuşmaları ile saldırganlık ve öfke davranışlarının incelenmesi amacıyla yapılan çalışmanın bulguları aşağıdaki gibidir;

Tablo 2. Kendi Kendine Konuşma ve Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği Alt Boyutlarının Ortalamalarının Analiz Sonuçları

Ölçekler	Alt boyutlar	N	Min.	Mak.	Ort. ± Ss
Kendi Kendine Konuşma Ölçeği	Motivasyonel İşlev	418	1,00	5,00	4,08±,900
	Bilişsel İşlev	418	1,00	5,00	3,99±,914
Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği	Saldırganlık	418	1,00	5,00	2,83±,819
	Öfke	418	1,00	5,00	1,95±,635

Tablo 2' de dövüş sporcularının kendi kendine konuşma ölçeğinin motivasyonel işlev ve bilişsel işlev boyutuna katıldıkları, sporda saldırganlık ve öfke ölçeğinde ise dövüş sporcularının öfke boyutuna katılmadıkları ancak saldırganlık boyutunda kararsızlık yaşadıkları belirlenmiştir.

Tablo 3. Cinsiyete Göre Kendi Kendine Konuşma ve Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği Alt Boyutlarının Mann Whitney-U Testi Analiz Sonuçları

Ölçekler	Alt boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Değ. Ort.	Z	U	p
Kendi Kendine Konuşma Ölçeği	Motivasyonel işlev	Kadın	189	226,47	-2,633	18433,500	,008
		Erkek	229	195,50			
	Bilişsel işlev	Kadın	189	222,97	-2,091	19095,000	,037
		Erkek	229	198,38			
Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği	Saldırganlık	Kadın	189	205,08	-,680	20806,000	,496
		Erkek	229	213,14			
	Öfke	Kadın	189	174,86	-5,344	15093,500	,000
		Erkek	229	238,09			

Tablo 3' de cinsiyete göre kendi kendine konuşma ölçeğinin alt boyutlarında ve sporda saldırganlık ve öfke ölçeğinin öfke boyutunda anlamlı farklılık görülürken ($p < 0.05$) saldırganlık alt boyutunda anlamlı farklılık görülmemiştir ($p > 0.05$).

Tablo 4. Millilik Durumlarına Göre Kendi Kendine Konuşma ve Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği Alt Boyutlarının Mann Whitney-U Testi Analiz Sonuçları

Ölçekler	Alt boyutlar	Millilik	N	Sıra Değ. Ort.	Z	U	p
Kendi Kendine Konuşma Ölçeği	Motivasyonel işlev	Evet	133	214,97	-,638	18225,000	,523
		Hayır	285	206,95			
	Bilişsel işlev	Evet	133	216,97	-,872	17958,500	,383
		Hayır	285	206,01			
Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği	Saldırganlık	Evet	133	206,65	-,330	18573,500	,741
		Hayır	285	210,83			
	Öfke	Evet	133	205,74	-,437	18452,000	,662
		Hayır	285	211,26			

Tablo 4' de sporcuların millilik durumlarına göre kendi kendine konuşma ölçeğinin alt boyutlarında ve sporda saldırganlık ve öfke ölçeğinin alt boyutlarında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0.05$).

Tablo 5. Yaşa Göre Kendi Kendine Konuşma ve Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği Alt Boyutlarının Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları

Ölçekler	Alt boyutlar	Yaş	N	Sıra Değ. Ort.	df	X ²	p
Kendi Kendine Konuşma Ölçeği	Motivasyonel İşlev	15-17	255	206,47	2	1,749	,417
		18-20	96	223,27			
		21 yaş ve üzeri	67	201,28			
	Bilişsel İşlev	15-17	255	209,16	2	,388	,823
		18-20	96	214,88			
		21 yaş ve üzeri	67	203,09			
Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği	Saldırganlık	15-17	255	217,65	2	8,642	,013
		18-20	96	215,52			
		21 yaş ve üzeri	67	169,87			
	Öfke	15-17	255	209,46	2	,957	,620
		18-20	96	217,27			
		21 yaş ve üzeri	67	198,52			

Tablo 5' de yaşa göre kendi kendine konuşma ölçeğinin alt boyutlarında ve sporda saldırganlık ve öfke ölçeğinin öfke alt boyutunda anlamlı farklılık görülmezken ($p>0.05$), saldırganlık alt boyutunda anlamlı farklılık belirlenmiştir ($p<0.05$).

Tablo 6. Spor Yılına Göre Kendi Kendine Konuşma Ve Sporda Saldırganlık Ve Öfke Ölçeği Alt Boyutlarının Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları

Ölçekler	Alt boyutlar	Spor yılı	N	Sıra Değ. Ort.	df	X ²	p
Kendi Kendine Konuşma Ölçeği	Motivasyonel İşlev	1-5 yıl	228	206,47	2	1,627	,443
		6-10 yıl	127	223,27			
		11 yıl ve üzeri	63	201,28			
	Bilişsel İşlev	1-5 yıl	228	209,16	2	1,245	,537
		6-10 yıl	127	214,88			
		11 yıl ve üzeri	63	203,09			
Sporda Saldırganlık ve Öfke Ölçeği	Saldırganlık	1-5 yıl	228	217,65	2	3,670	,160
		6-10 yıl	127	215,52			
		11 yıl ve üzeri	63	169,87			
	Öfke	1-5 yıl	228	209,46	2	,621	,733
		6-10 yıl	127	217,27			
		11 yıl ve üzeri	63	198,52			

Tablo 6' da dövüş sporcularının spor yıllarına göre kendi kendine konuşma ölçeğinin alt boyutlarında ve sporda saldırganlık ve öfke ölçeğinin alt boyutlarında anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0.05$).

TARTIŞMA

Dövüş sporcularının kendi kendilerine konuşmaları ile saldırganlık ve öfke davranışlarının incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada sporcuların kendi kendine konuşma ölçeğinin motivasyonel işlev ve bilişsel işlev boyutuna katıldıkları, sporda saldırganlık ve öfke ölçeğinde ise dövüş sporcularının öfke boyutuna katılmadıkları ancak saldırganlık boyutunda kararsızlık yaşadıkları belirlenmiştir. Buna göre kendileri ile konuşma düzeyleri olumlu yönde yüksek olan dövüş sporcularının öfkelerini kontrol edebildikleri ancak saldırganca davranışlar sergileme aşamasında

zaman zaman kendileri ile mücadele ettikleri başka bir ifade ile kararsızlık yaşadıkları söylenebilir.

Çalışmada kadın dövüş sporcularının kendi kendine konuşma ölçeğinin hem motivasyonel hem de bilişsel işlev boyutu ortalama puanlarının erkeklerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bununla birlikte erkeklerin ise öfke duygularını hissetme düzeyinin kadın sporculardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durumda kendileri ile olumlu düzeyde konuşan ve kendilerini içsel olarak motive eden sporcuların öfke duygularını kontrol edebildikleri söylenebilir. Çalışmamızla benzer olarak Engür (2011)⁶ kadın sporcuların kendi kendine konuşma ölçeğinin bilişsel işlev boyutu puan ortalamalarının erkek katılımcıların puan ortalamalarından yüksek olduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde Bayköse (2014)² kadınların kendileriyle konuşma düzeyi alt boyutlarından bilişsel işlev alt boyutu puanlarının erkeklere oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ifade etmiştir. Çalışmamızdan farklı olarak, Hocoğlu (2019)²⁰ kadın ve erkek sporcular arasında içsel konuşmanın motivasyonel ve bilişsel içsel konuşma alt boyutlarında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Gülşen ve ark. (2018)¹⁰ ise erkeklerin kendileriyle konuşma puanlarının her iki alt boyutunda da kadınlardan anlamlı şekilde yüksek olduğunu ifade etmiştir. Demir ve ark. (2017)⁵ sporcuların cinsiyetlerine göre öfke ifade tarzları alt boyutlarının farklılaşmadığını belirtmişlerdir. Certel ve Bahadır (2012)⁴ cinsiyetin sürekli öfke, içe yönelik öfke, dışa yönelik öfke ve öfke kontrolünde anlamlı bir farklılık yaratmadığını saptamıştır. Bu çalışmada cinsiyete göre saldırganlık boyutunda anlamlı farklılık görülmezken çalışmamızdan farklı olarak Güvendi ve Türksoy (2019)¹² tarafından yapılan çalışmada erkelerin fiziksel ve sözel saldırganlık puanlarının kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kafalı ve ark. (2017)¹⁵ saldırganlığın tüm faktörlerinde ve toplamda erkeklerin kadınlara göre saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Araştırmada dövüş sporcularının yaşa göre kendi kendilerine konuşma boyutlarında ve öfke boyutunda anlamlı farklılık görülmezken, yaşça küçük olan dövüş sporcuların saldırganlık puanlarının yaşça büyük sporculara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum tecrübenin getirdiği sakinlik ve üst düzeyde öfke kontrolü olarak ifade edebilir. Bu çalışmadan farklı olarak Güvendi ve İşim-Türksoy, (2019)¹² dövüş sporcularının saldırganlık puanlarında yaşa göre farklılık görülmediğini belirtmişlerdir. Benzer bir sonuç olarak Kafalı ve ark. (2017)¹⁵ ve Erdoğan ve ark. (2018)⁸ sporcuların yaşa göre saldırganlık boyutlarının farklılaşmadığını belirtmişlerdir. Demir ve ark. (2017)⁵ ise yaş değişkenleri ile öfke alt boyutları arasında anlamlı farka rastlanmadığını belirtmişlerdir. Nas ve ark. (2016)¹⁹ yaptıkları çalışmada 19-20 yaş aralığındaki futsal oyuncularının 21-22 yaş aralığındaki oyunculara göre öfkelerini içlerinde tutamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dövüş sporcularının millilik durumlarına ve spor yıllarına göre kendi kendilerine konuşma boyutları ile saldırganlık ve öfke boyutunda anlamlı farklılık saptanamamıştır. Bu çalışma ile benzer olarak Akman (2019)¹ ve Bayköse (2014)² sporcuların kendileriyle konuşma düzeylerinin spor yıllarına göre farklılaşmadığını belirtmişlerdir. Güvendi ve Türksoy (2019)¹² çalışmalarında spor yılına göre saldırganlık puanlarının farklılaşmadığını belirtmişlerdir. Çalışmamızdan farklı olarak, Certel ve Bahadır (2012)⁴ sporcuların milli olup olmama durumlarına göre sürekli öfke, içe yönelik öfke, dışa yönelik öfke ve öfke kontrolünde anlamlı bir farklılığın

olmadığını ancak 1-9 yıl spor yapan sporcuların 10-14 yıl spor yapan sporculara göre dışa yönelik öfke tarzlarını anlamlı düzeyde daha fazla kullandıklarını belirtmişlerdir.

Kafalı ve ark. (2017)¹⁵ bireysel sporlarla uğraşan sporcuların saldırganlık düzeylerinin takım sporcularına göre daha yüksek olmasını bireysel sporcuların daha çok kendisiyle baş başa kalıp içsel dünyasını diğer bireylerle paylaşamamasından kaynaklı olabileceği şeklinde ifade etmişlerdir. Tutkun ve ark. (2010)²² bireysel spor yapan oyuncuların yıkıcı saldırganlık puanlarının, takım sporu yapan oyunculardan anlamlı şekilde daha yüksek olmasını bireysel sporcuların rakiple doğrudan teması gerektirmesinden kaynaklanabileceğini belirtmişlerdir.

Bu bakımdan çalışmamızda elde edilen sonuçlara bakıldığında, yüksek düzeyde temas gerektiren dövüş sporlarıyla uğraşan sporcuların olumlu yönde kendiyile konuştukları görülmüştür. Özellikle kadın dövüş sporcularının sorunlarını çözmek ve üst düzey performanslara ulaşmak için daha fazla olumlu içsel konuşma gerçekleştirdikleri ve bu durumda öfke ve saldırganlık puanlarının erkeklere göre daha düşük olmasına yardımcı olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

1. Akman D. (2019). Yetişkin sporcuların imgeleme, içsel konuşma ve stresle başa çıkma biçimlerinin zihinsel dayanıklılık ile ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
2. Bayköse N. (2014). Sporcularda kendinle konuşma ve imgeleme düzeyinin optimal performans duygu durumunu belirlemedeki rolü. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Konya.
3. Biçer T. (2018). Yaşamda ve Sporda Doruk Performans: Başarının Zihinsel Dinamikleri. Beyaz yayıncılık. İstanbul.
4. Certel Z., Bahadır Z. (2012). Takım sporu yapan sporcularda benlik saygısı ve sürekli öfke ve öfke ifade tarz ilişkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*. 14(2), 157-164.
5. Demir H., Sezan T., Demirel H., Yalçın YG., Altın M. (2017). Sporcuların öfke ifade tarzları. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 9(19), 408-414.
6. Engür M. (2011). Performans başarısızlığı değerlendirme envanteri ve kendinle konuşma anketi'nin Türk sporcu popülasyonu'na uyarlanması ve uygulanması. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
7. Erdoğan N., Kocaekşi S. (2015). Elit sporcuların sahip olması gereken psikolojik özellikler. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*. 7(2), 57-64.
8. Erdoğan M., Koçyiğit M., Kayışoğlu NB., Yılmaz B. (2018). Futbol ve futsal branşlarında spor yapan genç kadınların saldırganlık yaklaşımları. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*. 4(SI), 1-14.
9. Erhan SE., Bedir D., Güler MŞ., Ağduman F. (2015). Sporcuların psikolojik becerilerini değerlendirme ölçeğinin Türkçe geçerlilik güvenilirlik çalışması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 17(1), 59-71.
10. Gülşen DBA., Yıldız AB., Bayköse N., Eryücel ME. (2018). Bireysel ve takım sporu yapan spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin kendinle konuşma düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*. 1(2), 58-66.

11. Gürbüz B., Kural S., Özbek O. (2019). Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(2), 206-217.
12. Güvendi B., Işım Türksöy A. (2019). Moral disengagement and aggression in fight sport athletes. *Journal of Education and Training Studies*. 7(7), 118-123.
13. Hatzigeorgiadis A., Biddle SJ. (2008). Negative self-talk during sport performance: relationships with pre-competition anxiety and goal-performance discrepancies. *Journal of Sport Behavior*. 31(3). 237-253.
14. İkizler HC., Karagözoğlu C. (1997). Sporda başarının psikolojisi. Alfa Basımevi. İstanbul.
15. Kafalı S., Hünkar İ., Keçeci O., Demiray E. (2017). Bireysel spor ve takım sporu yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin araştırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10(50), 36-390.
16. Kaplanoğlu E. (2014). Mesleki stresin temel nedenleri ve muhtemel sonuçları: Manisa ilindeki SMMM'ler üzerine bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 64, 131-150.
17. Maxwell JP., Moores E. (2007). The development of a short scale measuring aggressiveness and anger in competitive athletes. *Psychology of Sport and Exercise*. 8(2), 179-193.
18. Morrin A. (1993). Self-talk and self-awareness: On the nature of the relation. *Journal of Mind and Behaviour*. 14(3), 223-234.
19. Nas K., Birol SŞ., Temel V. (2016). Futsalcıların öfke tarzlarının bazı değişkenler açısından belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 3(1), 10-22.
20. Sezer Hocoğlu G. (2019). Sporcuların algılanan sportif yeterlik ve hedef yönelimlerinin içsel konuşma ve imgeleme biçimlerini belirlemedeki rolü. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
21. Tekin G., Aykora E., Bozacı S., Eliöz M. (2010). Dövüş ve takım sporlarının yalnızlık düzeyleri açısından karşılaştırılması: Türkiye Kick Boks Federasyonu. *Spor Bilimleri Dergisi*. 2(3), 1309-1336.
22. Tutkun E., Güner BÇ., Ağaoğlu SA., Soslu, R. (2010). Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*. 1(1), 23-29.
23. Weinberg RS., Gould D. (2015). Spor ve Egzersiz Psikolojisinin Temelleri. İçinde: Şahin M. ve Koruç Z. (editör). *Sporda saldırganlık*. Nobel. Ankara, 553-567.
24. Zervas Y., Stavrou NA., Psychountaki M. (2007). Development and validation of the self-talk questionnaire (S-TQ) for sports. *Journal of Applied Sport Psychology*. 19(2), 142-159.

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULU
ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN FARKLI
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**INVESTIGATION OF SOCIAL SKILL LEVELS OF PHYSICAL
EDUCATION AND SPORTS HIGH SCHOOL STUDENTS IN
TERMS OF DIFFERENT VARIABLES**

Gönderilen Tarih: 06/04/2020
Kabul Edilen Tarih: 02/07/2020

Ünal TÜRKÇAPAR

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
Kırgızistan

Orcid: 0000-0002-4205-6446

Ayhan KAYABAŞI

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Kahramanmaraş, Türkiye

Orcid: 0000-0001-7570-4748

Ökkeş ÇAM

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Kahramanmaraş, Türkiye

Orcid: 0000-0002-2536-8448

Hüseyin EROĞLU

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
Kahramanmaraş, Türkiye

Orcid: 0000-0002-6124-8187

* Sorumlu Yazar: Hüseyin EROĞLU, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
eroglu1@gmail.com

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

ÖZ

Araştırmanın amacı, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Çalışma grubu Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören 81 erkek 69 kadın olmak üzere toplam 150 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada tarama yöntemi uygulanmış betimsel bir araştırma olarak ele alınmıştır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ve Riggo (1986) tarafından geliştirilip, Türkçe 'ye uyarılma çalışmaları Yüksel (1998) tarafından gerçekleştirilen Sosyal Beceri Envanteri (SBE) ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın ortaya koyduğu bulgulara göre, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin; cinsiyet, sigara kullanma, spor yapma, algılanan sosyo-ekonomik değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Cinsiyet Değişkenine göre erkek öğrencilerin duyuşsal kontrol düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sigara kullanma değişkenine göre duyuşsal anlatımcılık ve sosyal kontrol alt boyutlarında ortalamaya bakıldığında sigara kullanmayan öğrencilerin sigara kullanan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Spor yapma değişkenine göre, Sosyal kontrol alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Spor yapmayan öğrencilerin spor yapan öğrencilere göre sosyal kontrol düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Algılanan sosyo-ekonomik değişkenine göre, duyuşsal duyarlılık alt boyutunda, öğrencilerin algıladıkları sosyo-ekonomik düzeyine göre sosyo-ekonomik durumu düşük olarak düşünen öğrencilerin orta ve iyi olarak hisseden öğrencilere göre duyuşsal duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Beden eğitimi ve spor yüksekokulu, sosyal beceri, değişken

Investigation of Social Skill Levels of Physical Education and Sports High School Students in Terms of Different Variables

ABSTRACT

The aim of the study is to examine the social skill levels of Physical Education and Sports School students among different variables. The study group consists of 150 students, 81 males and 69 females studying at Kahramanmaraş Sütçü İmam University, School of Physical Education and Sports. In the research, the scanning method was applied and it was considered as descriptive research. As the data collection tool, the Personal Information Form prepared by the researchers and the Social Skill Inventory (SBE) scale developed by Riggo (1986) and adapted to Turkish was used. According to the findings of the study, the School of Physical Education and Sports's social skill levels of students; It was determined that there was a significant difference according to gender, smoking, sports, perceived socioeconomic variables. It was determined that male students had high affective control levels according to the Gender Variable. When the average of affective expressiveness and social control sub-dimensions according to the smoking variable was examined, it was seen that non-smoking students were higher than smoking students. According to the variable of doing sports, a significant difference was found in the Social control sub-dimension. It was determined that students who do not do sports have higher social control levels than students who do sports. According to the perceived socio-economic variable, in the affective sensitivity sub-dimension, it was determined that the students who thought that the socio-economic status was low compared to the perceived socio-economic level of the students had higher affective sensitivity levels compared to the students who felt middle and good.

Key Words: School of physical education and sports, social skill, variable

GİRİŞ

İnsanların mutlu, sağlıklı ve eğitilmiş olmaları toplumsal kalkınmanın ana hattını oluşturmaktadır. Duygusal, bilişsel ve sosyal gelişim dönemlerini sağlıklı şekilde geçiren bireyler toplumda daha başarılı ve mutlu olabilmektedir²⁰. Bireyin yaşamını dengeli bir biçimde sürdürebilmesi için yaşadığı toplumun yapıcı davranış sistemiyle donanmış olması gerekmektedir. Bunu sağlayacak olan model ise eğitimidir¹⁵.

Sosyal beceriler, bireyin sosyal ortamlarda pozitif sosyal bulgular elde etmesini sağlayan, başkaları ile iletişimi mümkün kılan, sosyal yönden kabul edilebilir ve öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Sosyal beceriler bireyin diğer insanlarla iletişim kurmasını kolaylaştıran beceriler olduğundan insan yaşamında önemli bir role sahiptir^{4,5}. Bireyin duygularını anlatması, bunu karşısındaki kişinin anlamasını sağlaması, onların duygularını anlayıp yorumlaması, çözümlenmesi ve duygularını kontrol etmesi günlük yaşamda oldukça önemlidir. Anne çocuğa, eşler birbirine, öğretmen öğrenciye duygularını anlatma ve onların duygularını anlama ve duygularını kontrol etme becerisini kazanırsa günlük yaşamımızda karşımıza çıkan ve bireylerin kendilerini ifade edememelerinden kaynaklanan başarısızlık ve çatışmalar azalacaktır²⁴.

Öğretmenlik mesleğinin görev ortamı, okul ve sınıf ortamındaki öğrencilerle sınırlı değildir. Okul dışında veliler ve toplumla da iç içe olan bir meslek gurubudur¹⁶. Ataunal (2003)², öğretmenlik mesleğinin önemini ise şu şekilde vurgulamıştır: "Geleceğin dünyasını iyi yetiştirmiş insanlar şekillendirecektir. İyi yetiştirmiş insan gücü bir ülkenin en büyük zenginlik kaynağıdır². Öğretmenler bunu sağlayacak en önemli meslek adamlarıdır". Bu nedenle öğretmen olmaya karar vermiş öğrencilerin bütün toplumların kabul ettiği insani değerler ahlak ve bilgiyle, kendi toplumunun kültür ve değer yargıları konusunda gerekli bilinci kazanmaları ve bunları yaşayarak topluma örnek olmaları bakımında önemlidir²³. Toplumsal ve bireysel yaşam için oldukça önemli olan sosyal becerilerin neler olduğu ve niteliği psikolojinin 1900'lü yılların başlarından beri üzerinde durduğu, ancak henüz cevaplamadığı sorulardır. Bu becerilerle ilgili ilk bilimsel incelemeler William James'in Psikolojinin Prensipleri adlı eserine dayanır. Bu eserde insanların sosyal ilişkilerinde birçok sosyal benliklerinin bulunduğu tezi öne sürülmüştür. Bu benliklerin sosyal ilişkilerimizde nasıl davrandığımızı gösteren kalıplar olduğu belirtilmektedir⁶.

Sosyal becerileri gelişmiş bir birey, çevresinde kabul gören, sevilen, popüler olan, arkadaş bulmakta güçlük çekmeyen, saldırgan davranışları olmayan, öfkesini kontrol edebilen, stresli durumlarla başa çıkabilen, sosyal problemleri çözüme başarılı olan kişidir¹³. Çocuklardaki sosyal becerilerin gelişmesi ile saldırgan davranışlar azalır, aile ilişkileri güçlenir, sağlam akran ilişkileri kurulur, işbirliği ve paylaşma artar⁹. Sosyal becerilerin uygun eğitim programları kullanarak geliştirilebildiği, yapılan araştırmalarla da kanıtlanmıştır^{10,24}.

Buradan hareketle bu çalışmanın amacı Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesidir.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma tarama yöntemi uygulanmış, betimsel nitelikte bir çalışmadır. Tarama modelleri, geniş grupları içeren evrenden seçilmiş bir örneklem grup üzerinde yapılan, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle incelemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır¹⁷.

Araştırma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulunda 2018-2019 öğretim yılında eğitim-öğretim gören öğrencilerden gönüllü olarak katılmak isteyen 81 erkek 69 bayan olmak üzere toplam 150 birey oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerine ilişkin bilgileri toplamak için çalışmayı yapan araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ve Riggio (1986)²¹ tarafından geliştirilip ve Türkçe'ye uyarlama çalışmaları Yüksel (1998)²⁵ tarafından gerçekleştirilen Sosyal Beceri Envanteri (SBE) ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek; 90 madde olup 32 tanesi ters kodlanmıştır. SBE sosyal becerileri altı ayrı alt boyutta ölçmektedir. Bunlar; 1. Duyuşsal anlatımcılık, 2. Duyuşsal duyarlılık, 3. Duyuşsal kontrol, 4. Sosyal anlatımcılık, 5. Sosyal duyarlılık 6. Sosyal kontrol'dür. Envanterdeki maddelere beşli likert tipi cevaplama anahtarı hazırlanmıştır. Anahtarda en düşük puan 1, en yüksek puan ise 5'tir. Çalışma grubumuzda Cronbach alfa kat sayısı 0,69 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Çalışmaya katılan bireyler hakkında tanımlayıcı bilgiler sağlamak amacıyla yapılan çalışmanın verileri SPSS 24 programında değerlendirilmiştir. Anketlerin veri girişlerinde Eren (2018)¹²'in geliştirmiş olduğu yöntem kullanılarak kolay ve güvenilir şekilde bilgisayar ortamına aktarılması sağlanmıştır. Örneklemden alınan verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için kullanılan Kolmogorow-Smirnov testi ve veri sayısına bakılarak uygun olan test yöntemleri belirlenmiştir. Araştırmanın verileri parametrik test uygulayacak kadar normal dağılım göstermediğinden, ikili karşılaştırmalı değişkenlerin değerlendirilmesinde (Tablo.1, Tablo.2 ve Tablo.3) Mann-Whitney U testi, ikiden fazla grup değişkenin analizinde (Tablo.4) Kruskal-Wallis H testinden yararlanılmıştır. İstatistikî analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak seçilmiştir.

BULGULAR

Araştırma grubundan elde edilen veriler analiz edilerek aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	Z	p	
Duyuşsal Anlatımcılık	Bayan	69	75,91	5238,0	-0,108	0,914
	Erkek	81	75,15	6087,0		
Duyuşsal Duyarlılık	Bayan	69	76,40	5271,5	-0,234	0,815
	Erkek	81	74,73	6053,5		
Duyuşsal Kontrol	Bayan	69	67,92	4686,5	-1,979	0,048*
	Erkek	81	81,96	6638,5		
Sosyal Anlatımcılık	Bayan	69	77,25	5330,0	-0,456	0,649
	Erkek	81	74,01	5995,0		
Sosyal Duyarlılık	Bayan	69	69,64	4805,5	-1,526	0,127
	Erkek	81	80,49	6519,5		
Sosyal Kontrol	Bayan	69	73,12	5045,0	-0,622	0,534
	Erkek	81	77,53	6280,0		

*p<0,05

Tablo 1’de beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre, ölçeğin duyuşsal kontrol (Z=-1,979; p<0,05) alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur(p<0,05). Buna göre bayan öğrencilere göre erkek öğrencilerin duyuşsal kontrol düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Araştırma Grubunun Sigara Kullanma Durumu Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

Sigara kullanıyor musunuz?	N	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	Z	p	
Duyuşsal Anlatımcılık	Evet	77	67,38	5188,0	-2,361	0,018*
	Hayır	73	84,07	6137,0		
Duyuşsal Duyarlılık	Evet	77	76,88	5919,5	-0,399	0,690
	Hayır	73	74,05	5405,5		
Duyuşsal Kontrol	Evet	77	77,85	5994,5	-0,683	0,495
	Hayır	73	73,02	5330,5		
Sosyal Anlatımcılık	Evet	77	77,79	5989,5	-0,664	0,507
	Hayır	73	73,09	5335,5		
Sosyal Duyarlılık	Evet	77	79,64	6132,0	-1,199	0,230
	Hayır	73	71,14	5193,0		
Sosyal Kontrol	Evet	77	68,55	5278,5	-2,018	0,044*
	Hayır	73	82,83	6046,5		

*p<0,05

Tablo 2’de beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin sigara kullanıyor musunuz değişkenine göre, ölçeğin duyuşsal anlatımcılık (Z=-2,361; p<0,05) ve sosyal kontrol (Z=-2,018; p<0,05) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0,05). Bu farklılık duyuşsal anlatımcılık ve sosyal kontrol alt boyutlarında ortalamalarına bakıldığında sigara kullanmayan öğrencilerin sigara kullanan öğrencilere göre yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Araştırma Grubunun Spor Yapma Durumu Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

Spor Yapıyor musunuz?	N	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	Z	p
Duyuşsal Anlatımcılık	Evet	125	72,61	-1,827	0,068
	Hayır	25	89,94		
Duyuşsal Duyarlılık	Evet	125	75,62	-0,076	0,940
	Hayır	25	74,90		
Duyuşsal Kontrol	Evet	125	75,63	-0,081	0,935
	Hayır	25	74,86		
Sosyal Anlatımcılık	Evet	125	77,41	-1,206	0,228
	Hayır	25	65,96		
Sosyal Duyarlılık	Evet	125	74,46	-0,659	0,510
	Hayır	25	80,72		
Sosyal Kontrol	Evet	125	72,30	-2,026	0,043*
	Hayır	25	91,52		

*p<0,05

Tablo 3'de beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin spor yapma durumu değişkenine göre, ölçeğin sosyal kontrol (Z=-2,026; p<0,05) alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0,05). Buna göre spor yapmayan öğrencilerin spor yapan öğrencilere göre sosyal kontrol düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Araştırma Grubunun Algılanan Sosyo-Ekonomik Durum Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

Algılanan sosyoekonomik durum	N	Sıra Ortalama	df	X ²	p	Fark
Duyuşsal Anlatımcılık	1. Düşük	35	65,97	2	2,942	0,230
	2. Orta	80	80,68			
	3. İyi	35	73,19			
Duyuşsal Duyarlılık	1. Düşük	35	97,23	2	12,505	0,002*
	2. Orta	80	71,64			
	3. İyi	35	62,59			
Duyuşsal Kontrol	1. Düşük	35	67,61	2	1,609	0,447
	2. Orta	80	77,08			
	3. İyi	35	79,77			
Sosyal Anlatımcılık	1. Düşük	35	87,33	2	4,076	0,130
	2. Orta	80	74,09			
	3. İyi	35	66,90			
Sosyal Duyarlılık	1. Düşük	35	82,60	2	2,086	0,352
	2. Orta	80	75,83			
	3. İyi	35	67,66			
Sosyal Kontrol	1. Düşük	35	70,03	2	0,732	0,693
	2. Orta	80	77,01			
	3. İyi	35	77,53			

*p<0,05

Tablo 4'de beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin algılanan sosyo-ekonomik durum değişkenine göre, ölçeğin duyuşsal duyarlılık (X²=12,505; p<0,05) alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0,05). Buna göre, öğrencilerin algıladıkları sosyo-ekonomik düzeyine göre sosyo-ekonomik durumu düşük olarak düşünen öğrencilerin orta ve iyi olarak hisseden öğrencilere göre duyuşsal duyarlılık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir (p<0,05).

TARTIŞMA

Araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre yapılan çalışmada erkek öğrencilerin lehine duyuşsal kontrol düzeylerinin (Tablo 1) istatistiksel olarak yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum erkek öğrencilerin bayan öğrencilere göre beceri düzeylerinin iyi olduğunu göstermektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde; Şenol ve Türkçapar (2016)²² yaptıkları çalışmada cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri duyuşsal kontrol alt boyutunda erkeklerin bayanlara göre daha yüksek beceri seviyesinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç da yapmış olduğumuz çalışmayla benzerlik göstermektedir. Bu konuda yapılan birçok çalışma ile de örtüşmektedir^{6,26,14}. Avşar ve Kuter (2007)⁵ çalışmaları da bu sonucu desteklemektedir. Sosyal beceriler ve cinsiyet konusunda yapılan çalışmalarda, kızların erkeklere oranla daha fazla uygun sosyal davranışlar gösterdikleri bulunmuştur^{19,1}.

Araştırma grubunun sigara kullanım değişkenine göre, ölçeğin duyuşsal anlatımcılık ve sosyal kontrol alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda çalışmada duyuşsal anlatımcılık ve sosyal kontrol alt boyutlarında ortalama (Tablo 2) göz önüne alındığı zaman sigara kullanmayan öğrencilerinin, sigara kullanan öğrencilere göre sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırma grubunun spor yapma değişkenine göre, ölçeğin Sosyal Kontrol alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (Tablo 3). Buna göre Spor yapmayan öğrencilerin spor yapan öğrencilere göre Sosyal Kontrol düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sporun sosyalleşmeyi artırdığı birçok çalışmada belirtilmektedir¹⁸. Araştırma grubunun sosyo-ekonomik değişkenine göre, ölçeğin duyuşsal duyarlılık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (Tablo 3). Buna göre, öğrencilerin orta ve iyi olarak hisseden öğrencilere göre duyuşsal düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. İlgili yazın incelendiğinde Sosyo-ekonomik düzeyin de sosyal beceriler üzerinde etkisi olduğu belirtilmektedir¹¹.

Genel olarak baktığımızda beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Farklı değişkenlere göre bu etkilenmenin değişebileceği söylenebilir. Bununda sporun sosyalleşmeye yapmış olduğu olumlu katkıdan dolayı olduğu söylenebilir. Yapmış olduğumuz bu çalışma sonucunda beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerin kişisel bilgi formu aracılığıyla ulaştığımız cinsiyet, sigara kullanım, spor yapma, sosyo-ekonomik değişkenlerle birlikte incelediğimiz zaman ortaya farklı sonuçlar çıkmış olup; bu sonuç doğrultusunda değişkenleri değiştirilerek ve farklı gruplar üzerinden önemli sonuçlara ulaşılabilir.

KAYNAKLAR

1. Akfırat FÖ. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*. 1(1), 39-58.
2. Ataunal A. (2003). Niçin ve nasıl bir öğretmen. Milli Eğitim Vakfı Yayınları. Ankara.
3. Atkins-Burnett SM. (2001). Measuring social competence in the early elementary years: A Rasch analysis (Doctoral dissertation, ProQuest Information & Learning).

4. Avcioğlu H. (2005). *Etkinliklerle sosyal beceri öğretimi*. 2. Baskı. Kök Yayıncılık. Ankara.
5. Avşar Z., Kuter FÖ. (2007). *Beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi (Uludağ Üniversitesi örneği)*. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. 3(2), 197-206.
6. Bacanlı H. (1999). *Sosyal beceri eğitimi*. Nobel Yayınları. Ankara.
7. Bozgün K., Pekdoğan S. (2018). *Öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. *Sakarya University Journal of Education*. 8(4), 151-167
8. Deniz ME. (2003). *Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (9), 501-532.
9. Durualp E. (2014). *Ergenlerin sosyal duygusal öğrenme becerilerinin cinsiyet ve sınıfa göre incelenmesi*. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 26(2), 13-25.
10. Durualp E., Aral N. (2010). *Altı yaşındaki çocukların sosyal becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi*. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 39, 160-172.
11. Erdoğan F. (2002). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sosyal becerilerin sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet ve yaş ile ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi. Ankara.
12. Eren AS. (2018). *Anketlerin veri girişlerinin kolay bir şekilde yapılmasını sağlayan bilgisayar tabanlı bir yöntemin tanıtımı*. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*. 4(8), 76-83.
13. Gülay H., Akman B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. Pegem Akademi Yayınları. Ankara.
14. Hamarta E. (2000). *Üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve sosyal beceri düzeylerinin öğrencilerin özlük nitelikleri açısından incelenmesi*. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Konya.
15. Hizal A. (1982). *Programlı Öğretim Yönteminin Etkililiği (Karşılaştırmalı Uygulamalı Araştırma)*. Sevinç Matbaası. Ankara.
16. İltar İ. Köksalan B. (2011). *Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine olan tutumları*. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 21(1), 113-128.
17. Karasar N. (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Ankara.
18. Karasüleymanoğlu A. (1992). *Yeni boyutlarıyla spor*. 3. Baskı. Tamer ofset. Ankara.
19. Matson JL., Heinze AH., Helsel WJ., Kopperman G. (1986). *Assessing social behaviors in the visually handicapped: The matson evaluation of social skills with youngsters*. *Journal of Clinical Child Psychology*. 15(1), 78-87.
20. Okumuş M. (2011). *Öğretmenlerde meslek tatmini ve iş stresi*. Ark Kitap. İstanbul.
21. Riggio ER., Throckmorton B., De Paola S. (1990). *Social skills and self-esteem*. *Personality and Individual Differences*. 11, 799-804.
22. Şenol E., Türkçapar Ü. (2016). *Öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi*. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 40, 455-456.
23. Tanel Z., Tanel R. (2013). *Fizik öğretmen adaylarının, fizik dersine ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesine ilişkin boylamsal bir çalışma*. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(2), 451-468 .

24. Villares E., Brigman G., Peluso P. (2008). Ready to learn: an evidence-based individual psychology linked curriculum for prekindergarten through first grade. *Journal of Individual Psychology*. 64(4), 386-402.
25. Yüksel G. (1998). Öğretmen adayı öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından yordanması. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 19(2), 97-109.
26. Yüksel G. (1997). Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyine etkisi. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
27. Yüksel G. (2017). Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi. *Pegem Atıf İndeksi*. 349-395.

ÇOCUK OYUNLARININ İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNE ETKİSİ

EFFECTS OF CHILDREN'S GAMES ON THE LEVEL OF SOCIAL SKILLS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Gönderilen Tarih: 06/04/2020
Kabul Edilen Tarih: 03/07/2020

Alpaslan GÖZLER

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kayseri, Türkiye
Orcid: 0000-0002-0543-4524

Büşra Nur TURAN

Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kayseri, Türkiye
Orcid: 0000-0002-0026-0596

Mehmet Behzat TURAN

Erciyes Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Kayseri, Türkiye
Orcid: 0000-0002-5332-803X

Çocuk Oyunlarının İlkokul Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisi

ÖZ

Çalışmanın amacı 4. Sınıfta öğrenim gören tesadüfi şekilde belirlenmiş 340 öğrencinin sosyal beceri düzeylerinin, cinsiyet, tercih ettiği oyun alanı, oyunda tercih ettiği kişi sayısı ve günde oyun oynama süresi değişkenlerine göre farklılaşma durumunu ortaya koymak ve ölçek sonucunda aldıkları puanlar arasındaki farklılıkları belirlemektir. Çalışmanın örneklem grubunu Kayseri’de farklı okullardan tesadüfi şekilde seçilen 180 erkek ve 160 kız olmak üzere 340 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada, Riggio (1989) tarafından geliştirilen sosyal beceri envanteri ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. sosyal beceri envanteri; duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol alt boyutlarından oluşmaktadır. Yapılan çalışmada envanterin sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol alt boyutları kullanılmıştır. Ölçekten elde edilen puanların arasındaki farklılığı ortaya koyabilmek için cinsiyet değişkeni için t test istatistiği kullanılırken, oyunda tercih ettikleri oyun alanı, tercih ettikleri kişi sayısı ve günde oyun oynadıkları süre değişkenleri için tek yönlü varyans analizi test istatistiği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlık ve sosyal kontrol alt boyutlarında elde ettikleri puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin sosyal beceri puanları oyunda tercih ettikleri kişi sayısı, oyun oynarken tercih ettikleri oyun alanları ve günde oyun oynama süresi değişkenlerine göre istatistiksel anlamda anlamlı farklılık göstermektedir. Çocuklara sosyal anlamda ve akademik yaşantılarında oyunlarla daha iç içe olma imkânı verilmelidir. Gelişim süreçleri, farklı gelişim alanlarını destekleyecek şekilde oyunlarla desteklenmelidir

Anahtar Kelimeler: Oyun, sosyal beceri, ilkokul öğrencisi

Effects of Children's Games on The Level of Social Skills of Primary School Students

ABSTRACT

The purpose of the study is to reveal the social skill levels of 340 randomly determined students studying in the 4th grade according to the variables of gender, preferred playground, the number of people preferred in the game, and the duration of play per day, and to determine the differences between the scores obtained as a result of the scale. The sample group of the study consists of 340 4th grade students, including 180 boys and 160 girls randomly selected from different schools in Kayseri. In the research, Social Skills Inventory developed by Riggio (1989) and Personal Information Form developed by the researcher were used. Social Skill Inventory; Affective Expressiveness consists of Affective Sensitivity, Affective Control, Social Expressionism, Social Sensitivity and Social Control sub-dimensions. In this study, Social Expressionism, Social Sensitivity and Social Control sub-dimensions of inventory were used. In order to reveal the difference between the scores obtained from the scale, t-test statistics were used for the gender variable, while one-way variance analysis test statistics were used for the variables where they play, the number of people they prefer in the game and the time they spend for the game. According to the results of the research, the mean scores of the students in the Social Expressionism, Social Sensitivity and Social Control sub-dimensions do not differ according to the gender variable. According to the findings obtained, the students' social skill points differ statistically significantly according to the number of people they prefer in the game, the playgrounds they prefer while playing and the time they spend for the game. Children should be given the opportunity to be more intertwined with games in their social and academic lives. Development processes should be supported by games to support different areas of development

Key Words: Game, social skill, primary school

GİRİŞ

Oyun bireylerin hayatının her aşamasında yer alan uğraşlardan biridir. Çocukların sosyal uyum, zekâ ve becerilerinin gelişimini destekleyen belirli bir zaman ve yerde, belirli kurallar çerçevesinde yapılan, eğlenme yolu ile dinlenmelerini sağlayan etkinliklerdir¹. Çocukların oyunu sadece mutlu olmak, boş zamanlarını değerlendirmek, eğlenceli zaman geçirmek için oynadıkları hiçbir zaman düşünülmemelidir. Oyun, çocukların soyut kavramları, karmaşık olayları kavradıkları ve çocukları farklı gelişim alanlarında destekleyen bir unsurdur². Oyunlar, üzerinde titizlikle çalışılarak öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak şekilde, basit, anlaşılır, eğlenceli, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik, farklı yetenek, beceri ve kişisel özelliklere hitap edecek şekilde tasarlandığında aktif öğrenme stratejisi adı altında eğitsel oyun yöntemi olarak değerlendirilir³. Oyunlar, çocukların gelişimlerini birçok farklı alanda desteklemektedir. Oyun oynarken koşma, zıplama, tırmanma, çekme, itme, taşıma gibi yapılan eylemler, çocukların fiziksel yeteneklerini geliştirmelerine yardımcıdır. Oyun etkinliklerinin hareketlilik hali solunum, dolaşım, sindirim ve sinir sisteminin çalışmasını olumlu yönde etkilemektedir. İç salgı bezlerinin salgılama yapmasına katkı sağlayarak bireyin gelişimini hızlandırmaktadır^{4,5}. Oyun; çocukların öğrenmelerine ve dolayısıyla zihinsel gelişim sürecine katkı sağlayan, önemli bir araçtır. Çocuklara oyunlar sayesinde kazandırılmak istenen karmaşık, soyut kavramlar eğlenceli bir süreçte kazandırılabilir. Oyun içerisinde verilen bilgi sürekli pekiştirilerek çocuk için daha kalıcı hale getirilebilir ve öğrenci başarısının artması sağlanabilir⁶. Öğrencilerin farklı bakış açıları ile düşünebilmelerini destekler⁷.

Oyunlar çocukların düşünce dünyasını desteklemesi yanında duygu dünyası üzerinde de bazı etkileri vardır. Çocukların çevresi ile olan etkinliklerini, duygu dünyalarını ve ruhsal çatışmalarını içerisinde barındırır. Yaşadıkları toplumun karmaşası ve stresinin üstesinden çoğu zaman kurduğu ve oynadığı oyunlarla gelmektedir⁸. Çocuklar oyun esnasında sevinç, endişe, korku, mutluluk, sevgi, kaygı gibi birçok duygu ile tanışır. Duyguları hisseden ve arkadaşlarının da duyguları yansıtma şekillerini gören çocuk, duygusal ilişkileri ve duyguları yansıtma şekillerini gözlemleyebilirler. Oyun ile çocukların özgüvenleri artar, sorumluluk alma bilinci ve yardımlaşma duyguları gelişir⁹. Öğretici ve eğitici yanlarının yanında kültür taşıma ve kültür aktarımı sağlama açısından ele alındığında oyun, önemli bir sosyalleşme aracıdır. Oyun esnasında bireylerin devamlı şekilde diğer bireylerle etkileşim içerisinde olması, başkalarından bir şeyler öğrenmesi ve başkalarına da bir şeyler öğretmesi yönüyle önemlidir¹⁰. Eğitimde en etkili yollardan birisi olan oyun içerisinde çocuk kendisi için gerekli olan davranış, beceri ve bilgiyi oyun içerisinde kendiliğinden öğrenir. İnsan ilişkileri, yaşam rollerini anlama, dayanışma yardımlaşma gibi birçok kavramı oyun içerisinde öğrenir, benimser ve pekiştirir¹¹.

Mangır ve Aktaş (1993)¹⁰ oyunun çocukların sosyal gelişimindeki etkilerini aşağıdaki şekilde sıralamışlardır.

- Çocuklar oyunlar esnasında roller üstlenerek aile ve toplumdaki diğer bireylerin görev, sorumluluk ve davranış biçimlerini öğrenebilirler.
- Oyun, çocukların başkalarına saygılı olma, başkaları ve kendi haklarını koruma, verilen görevleri üstlenme, görev ve sorumluluk bilincinde olmak gibi bazı olumlu davranış ve alışkanlıklar kazanmasında etkilidir.
- Diğer insanlarla iletişim kurmayı, gözlem ve işbirliği içerisinde olmayı öğrenirler.
- Günlük yaşamda uymamız gereken kurallar, insanlarla kurduğumuz diyaloglar oyunlar yardımıyla çocuklar tarafından öğrenilir.

- Çocuklar oyun içerisinde doğru yanlış, iyi kötü, haklı haksız gibi ahlaki kavramlarla tanışır ve pekiştirirler.

Araştırma ile çocuk oyunlarının 4. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemek amaçlanmıştır. Söz konusu amacın gerçekleştirilebilmesi için aşağıdaki problem ve alt problemlere yanıt aranmaya çalışılmıştır.

Problem: Çocuk oyunları tercih ettikleri oyun alanlarına göre 4. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini etkilemekte midir?

Alt problemler: Araştırmanın genel amacına yönelik olarak ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri cinsiyetlerine, tercih ettikleri oyun alanlarına, oyundaki kişi sayısı ve oyun için ayrılan zamana göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

MATERYAL VE METOT

Katılımcılar

Bu araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model çok sayıda oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak örneklem üzerinde yapılacak taramadır¹².

Araştırmada farklı okullardan basit tesadüf yöntemi¹³ ile seçilen, 180' i erkek, 160' ı kız olmak üzere 340 öğrenciye 45 sorudan oluşan bir ölçek uygulanmıştır.

Araştırma, 2018–2019 eğitim öğretim yılında Kayseri merkez ilçelerinden Talas ilçesindeki 4. sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Envanter, toplamda 340 kişiye uygulanmıştır. Araştırma grubuna ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Değişken Durumuna Göre İncelenmesi

Değişkenler	f	%	
Cinsiyet	Kız	180	53.1
	Erkek	160	46.9
Tercih ettiği oyun alanı	Sokakta	198	58.7
	Evde	54	15.9
	Spor Salonunda	83	25.4
Tercih ettiği kişi sayısı	1-3	46	13.5
	4-6	80	23.5
	7-10	84	24.7
	11 ve daha fazla	130	38.3
	Günde oyun oynama süresi	1 saatten az	112
	1-2 saat	145	42.6
	2 saatten fazla	93	27.3
Toplam	340	100	

Araştırmaya katılan örneklemin cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde öğrencilerin 180'inin kız (%46,9), 160'ının erkek (%53,1) olduğu, tercih ettiği oyun alanına göre dağılımı incelendiğinde 198'inin (%58,7) sokakta, 54'ünün (%15,9) evde, 86'sının (%25,4) spor salonunda oynadığı, oyunda tercih ettiği kişi sayısına göre bakıldığında

46'sının (%13.5) 1-3 kişilik, 80'sinin (%23.5) 4-6 kişilik, 84'ünün (%24,7) 7-10 kişilik, 130'unun (%38.3) 11 kişiden fazla oyun oynadıkları ve son değişkenimiz olan günde oyun oynama sürelerine göre dağılımı incelendiğinde öğrencilerin 112'sinin (%32.9) yarım saat, 145'inin (%42,6) 1-2 saat, 93'ünün (%27.3) 2 saatten fazla olduğu Tablo 1'de görülmektedir.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini belirlemek için "Sosyal Beceri Envanteri" bu öğrencilerin kişisel verilerini toplamak amacıyla da araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Veri toplama araçları öğrencilerin ders saatinde öğretmenlerinin ve araştırmacının gözetiminde geniş zaman aralığı verilerek doldurulması sağlanmıştır.

Kişisel bilgi formu

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, tercih ettiği oyun alanı, oyunda tercih ettiği kişi sayısı ve günde oyun oynama süresi hakkında bilgi toplamak amacıyla kapalı uçlu sorulardan oluşturulmuştur.

Sosyal Beceri Envanteri

Araştırmada Riggio (1989)¹⁴ tarafından geliştirilmiş Sosyal Beceri Envanteri kullanılmıştır. Envanter, 6 alt ölçekten oluşmuştur. Bu alt ölçekler, Duyuşsal Anlatımcılık, Duyuşsal Duyarlık, Duyuşsal Kontrol, Sosyal Anlatımcılık, Sosyal Duyarlık ve Sosyal Kontrol oluşturmaktadır. Toplamda 90 sorudur. Yapılan araştırma da bu alt ölçeklerden sadece "Sosyal Anlatımcılık", "Sosyal Duyarlık" ve "Sosyal Kontrol" alt ölçekleri kullanılmış ve soru sayısı 45'e düşürülmüştür. Yüksel (1998)¹⁴ tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Riggio tarafından yapılan çalışmalarda SBE'nin güvenirlik katsayısı $r = .94$ olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerden elde edilen güvenirlik katsayıları ise $r = .81$ ile $r = .96$ arasında değişmektedir.

Verilerin Analizi

Kişisel Bilgi Formu ve Sosyal Beceri Envanterinden elde edilen veriler kodlanarak SPSS 22,0 paket programına girilmiş ve analizler bu program aracılığı ile yapılmıştır. Adaylara ilişkin kişisel bilgiler ve envanter toplam puanları ve faktör puanları frekans (f) ve yüzde (%) değerleri tespit edilerek verilmiştir. Ölçeklerden alınan puanların çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiş olup, katsayıların +1/-1 aralığında olduğundan dolayı araştırmada parametrik analiz yöntemleri uygulanmıştır. Ölçeklerden alınan puanların ikili karşılaştırılmasında bağımsız t testi kullanılırken, üç veya daha fazla değişkenin karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Üç veya daha fazla değişken arasında çıkan anlamlı farklılığın kaynağını tespit edebilmek için Levenne test istatistiği sonucunda verilerin homojen dağılımı tespit edildiğinden; varyans dağılımlarının normal aynı zamanda gruplardaki katılımcı sayılarının farklı olmasından dolayı LSD analizi uygulanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular araştırmanın alt amaçlarına uygun olarak aynı sırada verilmiştir.

1. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre Farklılaşmasına İlişkin T Testi Sonuçları

Sosyal Beceri	Cinsiyet	N	X	Ss	t	p
Sosyal Anlatıcılık	Kız	180	50,69	9,25	,259	,796
	Erkek	160	50,43	9,52		
Sosyal Duyarlık	Kız	180	44,69	7,92	-,901	,368
	Erkek	160	45,50	8,39		
Sosyal Kontrol	Kız	180	54,22	9,52	1,838	,067
	Erkek	160	52,37	8,98		

*p<0.05

Tablo 2 incelendiğinde Sosyal Anlatıcılık (SA) sosyal beceri düzeylerinde kız öğrencilerin puan ortalamasının 50,69, erkek öğrencilerin puan ortalamasının ise 50,43 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalaması arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan T değeri ($t = ,259$, $p > 0,05$) iki grubun puan ortalaması arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olmadığını göstermektedir. Sosyal Duyarlık (SD) sosyal beceri düzeylerinde kız öğrencilerin puan ortalamasının 44,69, erkek öğrencilerin puan ortalaması ise 45,50 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan T değeri ($t = -,901$, $p > 0,05$) iki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olmadığını göstermektedir.

Sosyal Kontrol (SK) sosyal beceri düzeylerinde kız öğrencilerin puan ortalamasının 54,22, erkek öğrencilerin puan ortalaması ise 52,37 olduğu görülmektedir. İki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan T değeri ($t = 1,838$, $p > 0,05$) iki grubun puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olmadığını göstermektedir. Bu bulgulara göre araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle araştırma örneklemine alınan kız ve erkek öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir fark yoktur.

2. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri tercih ettikleri oyun alanları değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin tercih ettikleri oyun alanlarına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (F testi) kullanılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 3 ve Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Nerede Oyun Oynadıklarına Göre Dağılımına İlişkin N, Aritmetik Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

Sosyal Beceri	Nerede oyun oynadığı	N	X	Ss
Sosyal Anlatıcılık	Sokakta	199	51,99	9,31
	Evde	54	48,96	8,88
	Spor Salonunda	86	48,23	9,33
Sosyal Duyarlık	Sokakta	199	45,59	8,53
	Evde	54	43,92	7,91
	Spor Salonunda	86	44,79	7,46
Sosyal Kontrol	Sokakta	199	53,96	9,19
	Evde	54	52,70	8,40
	Spor Salonunda	86	51,91	9,88

Tablo 3'de Sosyal Anlatıcılık (SA) alt ölçeği puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek puan ortalamasının 51,99 ile sokakta oynayan öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Onları sırasıyla 48,96 puan ortalaması ile evde oynayan öğrenciler, 48,23 puan ortalamasıyla spor salonunda oyun oynayan öğrenciler takip etmektedir.

Sosyal Duyarlık (SD) alt ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde ise en yüksek ortalamanın 45,59 ile sokakta oynayan öğrencilere ait olduğu, onları 44,79 ortalama ile spor salonunda oyun oynayan öğrencilerin izlediği görülmektedir. İlgili boyutta en düşük ortalamanın ise 43,92 ortalama ile evde oyun oynayan öğrencilere ait olduğu görülmektedir.

Sosyal Kontrol (SK) alt ölçeği puan ortalamalarına bakıldığında ise en yüksek puan ortalamasının 53,96 ile sokakta oyun oynayan öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Onları sırasıyla 52,70 puan ortalaması ile evde oynayan öğrenciler izlerken 51,91 puan ortalaması ile en düşük ortalamanın spor salonunda oyun oynayan öğrencilere ait olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin nerde oyun oynadıklarına göre farklılaşmasına ilişkin F testi (Varyans Analizi) sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Nerde Oyun Oynadıklarına Göre Farklılaşmasına İlişkin F Testi (Varyans Analizi) Sonuçları

Sosyal Beceri	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalama sı	F	p
Sosyal Anlatıcılık	Gruplararası	1013,359	2	506,679	5,920*	,003
	Grup içi	28758,270	336	85,590		
	Toplam	29771,628	338			
Sosyal Duyarlık	Gruplararası	130,830	2	65,415	,979	,377
	Grup içi	22453,966	336	66,827		
	Toplam	22584,796	338			
Sosyal Kontrol	Gruplararası	270,235	2	135,118	1,576	,208
	Grup içi	28802,443	336	85,722		
	Toplam	29072,678	338			

*p<0.05

Sosyal Anlatıcılık (SA) alt ölçeği gruplar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan F değeri ($F=5,920, p<.05$) boyutunda grupların puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Sosyal Duyarlık (SD) ($F=,979, p>.05$), Sosyal Kontrol (SK) ($F=1,576, p>.05$) boyutlarında ise grupların puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir.

Sosyal Anlatıcılık (SA) boyutlarında ortaya çıkan farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan LSD testi sonuçları Tablo 5'da verilmiştir.

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Nerde Oyun Oynadıklarına Göre Farklılaşmasına İlişkin LSD Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Nerde Oyun Oynandığı	(J) Nerde Oyun Oynandığı	Ortalamalar arası fark (I-J)	p
Sosyal Anlatıcılık	Sokakta	Evde	3,03201	,084
		Spor Salonunda	3,76242*	,005

* $p<.05$

Tablo 5'deki bulgular incelendiğinde Sosyal Anlatıcılık alt ölçeğinde sokakta ve evde oyun oynayan öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamsız, sokakta ve spor salonundaki farkı .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Diğer taraftan evde ve spor salonunda oyun oynayan öğrencilerin puan ortalaması arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamsız olduğu saptanmıştır.

3. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri oyunda tercih ettikleri kişi sayısı değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin oyunda tercih ettikleri kişi sayısına göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (F testi) kullanılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 6 ve Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 6. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Kaç Kişilik Oyun Oynadıklarına Göre Dağılımına İlişkin N, Aritmetik Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

Sosyal Beceri	Oyundaki Kişi Sayısı	N	X	Ss
Sosyal Anlatıcılık	1-3 Kişilik	21	48,00	10,46
	4-6 Kişilik	50	45,94	8,64
	7-10 Kişilik	87	50,43	7,47
	11 Kişiden fazla	181	52,18	9,84
Sosyal Duyarlık	1-3 Kişilik	21	44,24	7,93
	4-6 Kişilik	50	45,06	8,15
	7-10 Kişilik	87	45,28	8,23
	11 Kişiden fazla	181	45,16	8,24
Sosyal Kontrol	1-3 Kişilik	21	49,47	11,94
	4-6 Kişilik	50	50,34	8,12
	7-10 Kişilik	87	53,40	8,48
	11 Kişiden fazla	181	54,41	9,37

Tablo 6'da Sosyal Anlatımcılık (SA) alt boyut puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek puan ortalamasının 52,18 ile 11 kişiden fazla oyun oynamayı tercih eden öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Onları sırasıyla 50,43 ile 7-10 kişilik, 48,00 ile 1-3 kişilik, 45,94 ile 4-6 kişilik oyun oynamayı tercih eden öğrencilere ait olduğu görülmektedir.

Sosyal Duyarlık (SD) boyutundaki puan ortalamaları incelendiğinde ise en yüksek ortalamanın 45,28 ile 7-10 kişilik oynanan oyunları tercih eden öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Onları sırasıyla 45,16 ile 11 kişiden fazla, 45.06 ile 4-6 kişilik, 44.24 ile 1-3 kişilik oyunları oynamayı tercih eden öğrencilere ait olduğu görülmektedir.

Sosyal Kontrol (SK) boyutunda, en yüksek puan ortalamasının 54,41 ile 11 kişiden fazla oynanan oyunları tercih eden öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Onları sırasıyla 53,40 ile 7-10 kişilik, 50,34 ile 4-6 kişilik, 49,47 ile 1-3 kişilik oyun oynamayı tercih eden öğrencilere ait olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin kaç kişilik oyun oynadıklarına göre farklılaşmasına ilişkin F testi sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Kaç Kişilik Oyun Oynadıklarına Göre Farklılaşmasına İlişkin F Testi (Varyans Analizi) Sonuçları

Sosyal Beceri	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sosyal Anlatımcılık	Gruplararası	1685,793	3	561,931	6,703*	,000
	Grup içi	28085,836	335	83,838		
	Toplam	29771,628	338			
Sosyal Duyarlık	Gruplararası	19,323	3	6,441	,096	,962
	Grup içi	22565,473	335	67,360		
	Toplam	22584,796	338			
Sosyal Kontrol	Gruplararası	967,555	3	322,518	3,844*	,010
	Grup içi	28105,123	335	83,896		
	Toplam	29072,678	338			

*p<0.05

Sosyal Anlatımcılık (SA) (F=6703,p<.05) düzeyinde gruplar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan F değeri grupların puan ortalaması arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı bir farkı ifade ettiği görülmektedir. Sosyal Duyarlık (SD) sosyal beceri düzeylerinde gruplar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan F değeri (F=.096,p>.05)düzeyinde puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olmadığını ifade etmektedir. Gruplar arasındaki farkın kaynağını tespit etmek amacıyla LSD testi yapılmış, elde edilen bulgular Tablo8'de verilmiştir.

Tablo 8. Araştırmaya Katılan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin kaç kişilik oyun oynadıklarına göre farklılaşmasına ilişkin LSD testi sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Oyundaki Kişi Sayısı	(J) Oyundaki Kişi Sayısı	Ortalamalar arası fark (I-J)	p
Sosyal Anlatımcılık	1-3 Kişilik	4-6 Kişilik	2,06000	,823
		7-10 Kişilik	-2,43678	,693
		11 Kişiden fazla	-4,18785	,196
	4-6 Kişilik	4-6 Kişilik	-4,49678*	,030
		7-10 Kişilik	-6,24785*	,000
		11 Kişiden fazla	-1,75106	,459
Sosyal Kontrol	1-3 Kişilik	4-6 Kişilik	-,86381	,984
		7-10 Kişilik	-3,92611	,293
		11 Kişiden fazla	-4,93265	,092
	4-6 Kişilik	1-3 Kişilik	-3,06230	,237
		7-10 Kişilik	-4,06884*	,029
		11 Kişiden fazla	-1,00654	,834

*p<0.05

Tablo 8'deki bulgular incelendiğinde Sosyal Anlatımcılık (SA) düzeyinde sosyal becerinin 1-3 kişilik oyunu tercih edenlerde 4-6 kişilik ve 11 kişiden fazla oyun oynayan öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Sosyal Kontrol (SK) düzeyinde sosyal becerinin 4-6 kişilik oyun oynamayı tercih eden öğrencilerle, 7-10 kişilik oyun oynayanlar arasında anlamlı bir farklılık oluşmuştur.

4. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri oyun için harcadıkları süre değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin oyun için harcadıkları süreye göre farklılaşma durumunu ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi (F testi) kullanılmıştır. Yapılan analize ilişkin bulgular Tablo 10 ve Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 9. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Oynadıkları Oyun Süresine Göre Dağılımına İlişkin N, Aritmetik Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

Sosyal Beceri	Oyun Süresi	N	X	Ss
Sosyal Anlatımcılık	1 saatten az	69	47,58	9,47
	1-2 saat	192	51,29	9,16
	2 saatten fazla	53	52,28	9,57
Sosyal Duyarlık	1 saatten az	69	42,89	7,90
	1-2 saat	192	45,49	8,04
	2 saatten fazla	53	47,05	7,17
Sosyal Kontrol	1 saatten az	69	53,42	9,65
	1-2 saat	192	53,51	9,25
	2 saatten fazla	53	52,66	9,61

Tablo 9'daki bulgular incelendiğinde Sosyal Anlatıcılık (SA) alt boyut puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek puan ortalamasının 52,28 ile 2 saatten fazla oyun oynamayı tercih eden öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Onları sırasıyla 51,29 ile 1-2 saat, 49,44 ile 1 saatten az oyun oynamayı tercih eden öğrenciler takip etmektedir.

Sosyal Duyarlık (SD) alt boyut puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek puan ortalamasının 47,05 ile 2 saatten fazla oyun oynamayı tercih eden öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Onları sırasıyla 45,49 ile 1-2 saat ve 42,89 ile 1 saatten az oyun oynamayı tercih eden öğrenciler takip etmektedir.

Sosyal Kontrol (SK) alt boyut puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek puan ortalamasının 53,51 ile 1-2 saat oyun oynamayı tercih eden öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Onları sırasıyla 53,42 ile 1 saatten az, 52,66 ile 2 saatten fazla oyun oynamayı tercih eden öğrencilere ait olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin oynadıkları oyun süresine göre farklılaşmasına ilişkin F testi (Varyans Analizi) sonuçları Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Oynadıkları Oyun Süresine Göre Farklılaşmasına İlişkin F Testi (Varyans Analizi) Sonuçları

Sosyal Beceri	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Sosyal Anlatıcılık	Gruplarası	905,824	3	301,941	3,504*	,016
	Grup içi	28865,804	335	86,167		
	Toplam	29771,628	338			
Sosyal Duyarlık	Gruplarası	579,937	3	193,312	2,943*	,033
	Grup içi	22004,859	335	65,686		
	Toplam	22584,796	338			
Sosyal Kontrol	Gruplarası	71,985	3	23,995	,277	,842
	Grup içi	29000,693	335	86,569		
	Toplam	29072,678	338			

*p<0.05

Tablo 10'daki bulgular incelendiğinde Sosyal Anlatıcılık (SA) boyutunda gruplar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan F değeri (F=3,504,p<.05) grupların puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

Sosyal Duyarlık (SD) boyutunda gruplar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan F değeri (F=2.943,p<.05) grupların puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

Sosyal Kontrol (SK) boyutunda gruplar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan F değeri (F=,277,p>.05) grupların puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olmadığını ifade etmektedir.

Gruplar arasındaki farkın kaynağını tespit etmek amacıyla LSD testi yapılmış, elde edilen bulgular Tablo 11'de verilmiştir.

Diğer taraftan yarım saat oyun oynamayı tercih eden öğrenciler ile 2 saatten fazla oyun oynamayı tercih eden öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Oynadıkları Oyun Süresine Göre Farklılaşmasına İlişkin LSD Testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	(I) Oyun Süresi	(J) Oyun Süresi	Ortalamalar arası fark (I-J)	p
Sosyal Anlatımcılık	Bir saatten az	1-2 Saat	-3,71716*	,024
		2 Saatten fazla	-4,70331*	,030
Sosyal Duyarlık	Bir saatten az	1-2 Saat	-2,59103	,105
		2 saatten fazla	-4,15805*	,027

*p<0.05

Tablo 11'deki bulgular incelendiğinde Sosyal Anlatımcılık (SA) boyutunda bir saatten az oyun oynamayı tercih eden öğrenciler ile 1-2 saat ve 2 saatten fazla oyun oynamayı tercih eden öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Sosyal Duyarlılık (SD) boyutunda bir saatten az oyun oynamayı tercih eden öğrenciler ile 1-2 saat ve 2 saatten fazla oyun oynamayı tercih eden öğrencilerin puan ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir.

TARTIŞMA

Oyun, yaşamımızın her döneminde ve farklı bir çok alanda sıklıkla kullandığımız, bizi çeşitli alanlarda geliştiren önemli bir araçtır. İlgili literatür incelendiğinde oyun, oyun ve önemi, oyunun tarihsel gelişimi, oyunun farklı gelişim alanlarına etkileri, farklı ders ve konularda oyun kullanımının öğrenme sürecini çeşitli konularda ne şekilde etkilediği konusunda birçok çalışmaya rastlanılmaktadır. Oyunun çocukların sosyal, duygusal gelişimlerine ve sosyal becerileri kazanmalarında olumlu etkileri farklı birçok çalışma ile araştırılmaktadır^{15,16}. Woolf (2013)¹⁷ yapmış olduğu çalışmada ilkökul düzeyinde oyun ile desteklenerek uygulanan sosyo-duygusal beceri geliştirme programının öğrencilerin duygudaşlık, özdenetim, öfke kontrolü, ilişkilerdeki sosyal beceri geliştirmede elde edilen olumlu sonuçları ifade etmişlerdir¹⁷. Durualp ve Aral (2010)¹⁸, 60-72 aylık 96 çocuk ile yaptıkları çalışmalarında, uyguladıkları 8 haftalık oyun temelli programın olumlu çıktılarını ifade etmişlerdir. Deney grubu öğrencilerinin paylaşma, dinleme, yardım isteme, problem çözme ve duyguları ifade etme gibi farklı sosyal becerilerde kontrol grubu öğrencilerine göre daha fazla ilerleme gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır¹⁸. Çubukçu ve Girmen (2010)¹¹, 2., 3., 4. ve 5. sınıfa devam eden 86 öğrenci ile yaptıkları görüşmeler ile oyunların öğrencilerin sosyal becerilerine katkı sağladığı sonucuna ulaşmışlardır¹¹. Sağır (2010)¹⁹, yapmış olduğu çalışmada oyunun çocuğun sosyalleşme ve kimlik kazanma süreci üzerine etkilerini sosyolojik açıdan ele almıştır¹⁹. Günümüzde bilgisayar ortamlarında oynanan oyunların çocukların sosyal gelişimlerine olumsuz etkilerinden bahsetmiştir. Sosyal ağlar üzerinde oynanan oyunların olumsuzlukları, oyun bağımlılığı çevresinde kabul edilmiş çocukların ebeveynleri ile yapılan görüşmeleri çözümlenmiştir. Yapılan çalışmada, çalışmaya katılan ilkökul 4. Sınıf öğrencilerinin Sosyal Anlatımcılık, Sosyal Duyarlık ve Sosyal Kontrol alt boyutlarında elde ettikleri puan ortalamaları farklı değişkenlere

göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Ulaşılan sonuçlar doğrultusunda çalışmaya katılan ilkokul 4. Sınıf öğrencilerinin Sosyal Anlatıcılık, Sosyal Duyarlık ve Sosyal Kontrol alt boyutlarında elde ettikleri puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Arı ve Hamarta (2000)²⁰; Şahin ve Yeşil (2010)²¹'un üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında çalışmaya katılan kadın ve erkeklerin Sosyal Beceri Envanterinin alt boyutlarında sosyal beceri düzeyleri cinsiyet değişkenine göre değişiklik göstermemektedir. Özbudak ve Serin (2011)²²'in psikolojik danışmanlar ile yaptıkları çalışmalarında Sosyal Beceri Envanterinin alt boyutlarında sosyal beceri düzeyleri cinsiyet değişkenine göre değişiklik göstermemektedir. Leff ve ark. (2009)²³'un üniversite öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada ise sosyal beceri puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı ve kadın öğrencilerin sosyal becerilerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmışlardır. Sosyal becerilerdeki cinsiyet değişkenine göre farklılaşmalarının sebebinin örneklem gruplarının yaş aralığının farklı olmasından kaynaklanacağı düşünülebilir. Çünkü tam anlamıyla bireyler cinsiyet kavramını ve cinsiyete dayalı toplumsal rolleri ilerleyen yaşlarda edinmektedir²⁴.

Araştırmamızda öğrencilerin oyun oynarken tercih ettiği kişi sayılarına bakıldığında ise %53'lük oranın 11 kişiden fazla kişiyle oyun oynamayı tercih eden öğrencilere ait olduğu görülmüştür. Bunu sırasıyla %26'lık oranla 7-10 kişilik, %15'lik oranla 4-6 kişilik ve %6'lık oranla 1-3 kişilik oyun oynamayı tercih eden öğrencilere ait olduğu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Gezer (2010)²⁵'un yapmış olduğu çalışmada takım sporları yapan bireylerin sosyal beceri envanteri puan ortalamaları bireysel sporlar ile ilgilenen sporculara göre daha yüksektir. Yıldız, Şimşek ve Ağdaş (2017)²⁶'nin "Denetleyici ve Düzenleyici Sistemler" konusunun eğitsel oyun entegre edilmiş işbirlikli öğrenme modeli ile öğretiminin 7. sınıf öğrencilerinin fen öğrenimine yönelik motivasyonları ve sosyal beceri düzeyleri üzerine etkisini tespit etmeye yönelik yapmış oldukları çalışmada eğitsel oyun entegre edilerek işbirlikli öğrenme modeli ile yürütülen süreç sonunda sosyal beceri düzeylerinin kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çepikkurt ve Fındık (2017)²⁷'nin yapmış oldukları çalışmalarda bireysel sporlar ve takım sporları yapan üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinde bir farklılaşma görülmemiştir. Ulaştığımız sonuçların farklılaşma nedeninin, bireysel sporlar yapan ve takım sporları yapan bireylerin ilgilendikleri spor branşlarında diğer sporcularla profesyonel ilişkiler kurmaları olduğu düşünülebilir.

Çalışmanın bir başka değişkeni olan çocukların oyun oynarken tercih ettikleri oyun alanlarına göre sosyal beceri düzeylerinin değişimi Sosyal Anlatıcılık boyutunda en yüksek puan ortalamasının 51,99 ile sokakta oyun oynayan öğrencilere ait olduğu saptanmıştır. Bu anlamda sokakta oynayan öğrenciler daha cana yakın, sosyal ya da herhangi bir konuda sohbeti başlatma ve yönlendirme becerilerine sahiptirler. Topluluk içinde sevilirler ve sempatik görünürler. Grup içinde olmayı severler ve gösterişçi yönlerini yansıtırlar. Sosyal anlatıcılıktaki yüksek puan dışa dönük duygusal olarak tutarlı gruba bağlı ve gözü pek bireylere işaret etmektedir. En düşük puanı ise 48,23 ile spor salonunda oyun oynayan öğrenciler almıştır. Sosyal Duyarlık boyutunda en yüksek puan ortalamasının 45,59 ile yine sokakta oyun oynayan öğrencilere ait olduğu görülmüştür. Sosyal Duyarlık puanı yüksek olan bu öğrenciler sosyal davranışları sergilerken sosyal normlara özen gösterirler ve ortama uygun hareket etme bilincindedirler. Sokakta oyun oynayan öğrenciler bu anlamda iyi bir dinleyici ve izleyicidirler, çünkü sosyal normlar hakkında bilgi sahibidirler. İlgili boyutta

en düşük ortalamanın ise 43,92 ortalama ile evde oyun oynayan öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Sosyal Kontrol boyutunda ise en yüksek puan ortalamasının 53,96 ile sokakta oyun oynayan öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Yine bu anlamda sokakta oyun oynayan öğrenciler herhangi bir sosyal durumda ortama uygun hareket eden, kendinden emin ve sosyal durumlara kolayca ayak uydurabilen bireylerdir. Sempatik, duygusal olarak durağan, atılgan, samimi ve rahattırlar. Ayrıca sokakta oyun oynayan bu öğrenciler sosyal ilişkilerde aktif ve öz güvene sahiptirler. Farklı sosyal rolleri oynayabilirler ve tartışma sırasında kolayca özel tutum ve yönelim alabilirler. Sosyal olarak akıllı ve perspektif sahibidirler. Araştırmamızda, oyun oynama süreleri de dikkate alındığında %56'lık oranın gün içinde 1-2 saat oyun oynamayı tercih eden öğrencilere ait olduğu görülmektedir. Diğer oranlar ise %20 ile gün içinde yarım saat oyun oynamayı tercih eden öğrencilere, %16 ile gün içinde 2-3 saat oyun oynamayı tercih eden öğrencilere ve %8 ile de gün içinde 3 saatten fazla oyun oynamayı tercih eden öğrencilere aittir. Çalışmanın sonuçları göz önüne alındığında çocukların oyun oynadıkları saat aralıklarının Sosyal Duyarlık ve Sosyal Anlatıcılık alt boyutlarında oyun oynadıkları süre arttıkça beceri düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılırken, Sosyal kontrol alt boyutunda oyun oynadıkları saat aralığı azaldıkça sosyal kontrol beceri alt boyutu puanı arttığı görülmektedir. Oyunların, bireylerin sosyal becerileri üzerindeki etkileri çeşitli alt boyutlarda, farklılaşmalarının sonuçları değişkenler temel alınarak incelenmiştir. Oyunlar, sosyal yaşamda ve eğitim ortamlarında bireyleri birçok konuda destekleyen bir araçtır. Sosyal hayatlarında kendilerini rahatlıkla ifade edebilen, toplumsal görevleri ve sorumlulukları bilen, toplumsal rollerin bilincine varan ve toplumsal roller üstlenebilen bireylerin yetiştirilmesi sürecinde oyunlar, ebeveynlere ve öğretmenlere yardımcı önemli bir unsurdur. Eğitim sisteminde sosyalleşmeyi artıran sanatsal ve kültürel faaliyetler teşvik edilebilir²⁸.

Sonuç olarak; elde edilen bulgulara göre öğrencilerin sosyal beceri puanları oyunda tercih ettikleri kişi sayısı, oyun oynarken tercih ettikleri oyun alanları ve günde oyun oynama süresi değişkenlerine göre istatistiksel anlamda anlamlı farklılık göstermektedir. Çocuklara sosyal anlamda ve akademik yaşantılarında oyunlarla daha iç içe olma imkânı verilmelidir. Gelişim süreçleri, farklı gelişim alanlarını destekleyecek şekilde oyunlarla desteklenmelidir.

ÖNERİLER

- Çocuklara daha çok oyun imkânı tanınarak sosyal gelişimlerine katkı sağlanabilir.
- Oyun imkânı verilen ve verilmeyen çocukların sosyal gelişim düzeyleri incelenebilir ve bu şekilde oyunun çocuk üzerindeki sosyal gelişim etkisi deneysel olarak ortaya konabilir.
- Çocuklara bireysel oyunlar yerine grup oyunları oynatarak çocukların sosyal gelişimleri daha fazla artırılabilir.
- Çocuklara örgün eğitim esnasında ders konusu öğretimlerinde oyunlardan faydalanılarak çocukta hem akademik başarının hem de sosyal becerinin gelişmesi sağlanabilir.

KAYNAKLAR

1. Özer A., Gürkan C., Ramazanoğlu O. (2006). Oyunun çocuk gelişimi üzerine etkileri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*. 5(6), 67 -79.
2. Varışoğlu B., Şeref İ., Gedik, M., Yılmaz İ. (2013). Türkçe dersinde uygulanan eğitsel oyunlara yönelik tutum ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*. 6(11), 1060–1081.
3. Yıldız E., Şimşek Ü., Aras H. (2017). Eğitsel oyun yönteminin öğrencilerin sosyal becerileri, okula ilişkin tutumları ve fen öğrenimi kaygıları üzerine etkisi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*. 11(1), 281-400.
4. Piaget J. (1962). *Play, Dreams and imitation in childhood*. Norton. New York.
5. Hazar M. (1996). *Beden eğitimi ve sporda oyunla eğitim*. Tutibay Yayınları. Ankara.
6. Papatya E. (2012). Otizmli çocukların oyun becerileri ile davranış ve sosyal beceri özelliklerinin karşılaştırılması. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Trakya Üniversitesi, Edirne.
7. Çangır M. (2008). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde eğitsel oyun yönteminin uygulanma durumu (Tuzla örneği). *Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
8. Bayram E., Özgül E., Kaplan G., Ünal HA., Yapağılı H., Demir K. (1999). *İlköğretimde drama 1 (Öğretmen için)*. MEB Yayınları. Ankara.
9. Akandere M. (2003). *Eğitici okul oyunları*. Nobel Yayıncılık, Ankara.
10. Arslan Y., Bulgu N. (2010). Oyunla toplumsallaşma. *Pamukkale Journal of Sport Science*. 1(1), 8-22.
11. Çubukçu Z., Girmen P. (2010). Beceri gelişiminde oyunların yeri ve okulda oynanan oyunlara ilişkin öğrenci görüşleri. *Günümüzde Çocuk Oyunlarında ve Oyuncaklarında Yaşanan Değişimler Sempozyumu*, Ankara.
12. Karasar N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınları. Ankara, 207.
13. Çingı H. (1994). *Örnekleme kuramı*. Hacettepe Üniversitesi Basımevi. Ankara.
14. Yüksel G. (2004). *Sosyal beceri envanteri el kitabı*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
15. Broadhead P. (1997). Promoting sociability and cooperation in nursery settings. *British Educational Research Journal*. 23, 513-531.
16. Stanley M. (2010). *Çocuk ve beceri*, Ekinoks Yayıncılık. İstanbul.
17. Woolf A. M. (2013). Social and emotional aspects of learning: Teaching and learning or playing and becoming. *pastoral care in education. An International Journal of Personal, Social and Emotional Development*. 31(1), 28-42.
18. Durualp E., Aral, N. (2010). Altı yaşındaki çocukların sosyal becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 39, 160-172.
19. Sağır A. (2010). Sanal ile gerçeklik arasında bir kayboluş: modern zamanlarda çocuğun sosyolojisi. *Günümüzde Çocuk Oyunlarında ve Oyuncaklarında Yaşanan Değişimler Sempozyumu*. Ankara.
20. Arı R., Hamarta E. (2000). Investigation of social skills and loneliness levels of university students with respect to their personal characteristics. *Selcuk University Journals Faculty of Educations*. 10, 121-134.
21. Şahin C., Yeşil R. (2010). Sınıf öğretmenliği aday öğretmenlerinin sosyal beceri ve empatik eğilim düzeyleri (AEÜ Eğitim Fakültesi örneği). *E-Journal of New Word Sciences Academy*. 5(3), 1197-1212.

22. Özbudak E., Serin, N. (2011) Okul psikolojik danışmanlarının problem çözme ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 41, 302-312.
23. Leff SS., Gullan RL., Paskewich BS., Abdul-Kabir S., Jawad AF., Grossman MA., Munro M., Power. TJ. (2010). An initial evaluation of a culturally adapted social problem-solving and relational aggression prevention program for urban african-american relationally aggressive girls. *Journal of Prevention & Intervention in the Community*. 37, 260-274.
24. Vatandaş C. (2011). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. Web sitesi:<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusoskon/article/viewFile/1023006015/1023005539>. [Erişim Tarihi: 11.02.2020].
25. Gezer ED. (2010). Farklı spor branşlarındaki sporcuların sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
26. Yıldız E., Şimşek Ü., Ağdaş H. (2017). Eğitsel oyun entegre edilmiş işbirlikli öğrenme modelinin öğrencilerin fen öğrenimi motivasyonları ve sosyal becerileri üzerine etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. 18(2), 37-54.
27. Çepikkurt F., Fındık M. (2017). Takım sporu yapanlarla bireysel spor yapanların sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırılması. *Uluslararası Spor Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi*. 3(2), 55-63.
28. Koç K., Turan M. B. (2018). The impact of cultural intelligence on social skills among university students. *Journal of Education and Learning*. 7(6), 241-249.

ELİT ERKEK VOLEYBOL TAKIMLARININ PAS DAĞILIMI SERVİS KARŞILAMA KALİTESİ VE TAKIM SIRALAMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF ELITE MALE VOLLEYBALL TEAMS IN TERMS OF SET DISTRIBUTION SERVICE QUALITY AND TEAM RANKING

Gönderilen Tarih: 17/03/2020
Kabul Edilen Tarih: 02/07/2020

Faik GÜNEŞ

Halkbank Spor Kulübü Derneği, Ankara, Türkiye

Orcid: 0000-0003-2939-8756

Cengiz AKARÇEŞME

Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye

Orcid: 0000-0001-6231-0950

* Sorumlu Yazar: Cengiz AKARÇEŞME, Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, cengizakarcesme@gazi.edu.tr

** Bu çalışma, Türkiye Voleybol Federasyonu 4. Kademe Antrenör Kursu bitirme projesi olarak sunulmuştur.

Elit Erkek Voleybol Takımlarının Pas Dağılımı Servis Karşılama Kalitesi ve Takım Sıralaması Açısından Değerlendirilmesi

ÖZ

Bu çalışmada 2018-2019 Türkiye Efeler Voleybol Liginde mücadele eden 12 takımın, servis karşılama kalitesi ile kazandığı maç sayısı, pas dağılımları ve takım sıralaması arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmanın araştırma örneklemini, 2018-2019 sezonu Türkiye Efeler Voleybol Ligi takımlarının birinci ve ikinci devre maçlarına ait verileridir. Veriler, Data-Volley voleybol müsabaka analizi programında elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar 22 haftalık 132 maça ait, toplamda 1040 set, 18238 servis karşılama (8156 mükemmel-iyi karşılama, 6087 kötü-vasat karşılama), 1286 servis karşılama hatası verisinden türetilmiştir. Elde edilen çıktılar (SPSS, Windows 21.0) paket programı kullanılarak $\alpha=0.05$ güven düzeyi esas alınarak uygulanmıştır. Kullanılan verilerin sürekli değişken olması sebebiyle analiz için Pearson korelasyon katsayıları yöntemi kullanılmıştır. Analizler öncesinde serpilme grafiği yapılmış ve değişkenler arasındaki doğrusal ilişki analiz edilmiştir. Kazanılan maç sayısı ile mükemmel-iyi servis karşılama, vasat-kötü servis karşılama, servis karşılama hatası arasındaki ilişkiyi araştırmış ve sadece servis karşılama hatası ile kazanılan maç sayısı arasında pozitif bir ilişki tespit etmiştir ($p < 0.05$). Servis karşılama kalitesi (mükemmel-iyi servis karşılama ve vasat-kötü servis karşılama) ile pasörün pas tercihleri (4, 3, 1, ve 6 numara) arasındaki anlamlı ilişki tespit edilemezken ($p > 0.05$), sadece mükemmel-iyi servis karşılama ile 2 numaraya atılan paslar arasında istatistiksel olarak pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit etmiştir ($p < 0.05$).

Anahtar Kelimeler: Voleybol, servis karşılama kalitesi, pas dağılımı, takım sıralaması

Evaluation of Elite Male Volleyball Teams in Terms of Set Distribution Service Quality and Team Ranking

ABSTRACT

In this study, the 12 teams that competed in the Turkish Efeler Volleyball League 2018-2019 will be analyzed according to the team's number of serve reception quality in combination with number of matches won, and according to the team's set distribution, between final rankings will be reviewed. The research sample of the study are the teams inside the 2018-2019 Turkish Efeler league. These teams are the data of the first and second round matches. The results were derived from a total of 1040 sets, 18238 service coverage (8156 excellent-good welcome, 6087 poor-mediate return) and 1286 service failure error data for 132 games of 22 weeks. The average age of Efeler league players (27.6 ± 5.3) was observed as years. The outputs obtained (SPSS, Windows 21.0) were applied by using $\alpha = .05$ confidence level. Pearson's correlation coefficient method was used for the analysis since the data used were continuous variables. The scatter plot was made before the analysis and the linear relationship between the variables was analyzed. It investigated the relationship between the number of matches won and excellent-good service reception, mediocre-bad service reception, error, and found only a positive relationship between the service error and the number of matches won ($p < 0.05$). While the meaningful relationship between service reception quality (excellent-good service reception and mediocre-poor service reception) and setter's preferences (set to number 4, 3, 1 and 6) cannot be detected ($p > 0.05$), only with excellent-good service reception between and set to 2 found a statistically positive and significant relationship between the number of passes ($p < 0.05$).

Key Words: Volleyball, set distribution, service reception quality, team ranking

GİRİŞ

Ölçmenin bilimsel çalışmalarda ve günlük yaşamda önemi tartışılmaz. Bilim dalındaki ilerlemeler, o bilim dalına özgü ölçme yöntemlerinin bulunmasıyla olanaklı hale gelmiştir. Günümüzde bir ölçme yöntemine dayanmayan bilim dalı yoktur denilebilir. Yüksek duyarlılıkla ölçme araçlarıyla ölçüm yapabilen bilim dalları diğerlerine göre daha çok gelişmişlerdir. Gözlenen özelliklerin sayılarla gösterilmesi gözlemlerin duyarlılıkla ifade edilmesini sağlar ve o gözlemden yapılan genellemelerde kesinlik kazandırır¹. Müsabaka analizi çeşitli amaç ve görevlere hizmet etmektedir. Bunlar, beceri düzeyi ve beceri etkinliğinin saptanmasında, kitle iletişim araçları için bilgi kaynağı oluşturulmasında, takım taktiklerinin belirlenmesi ve düzenlenmesinde, antrenman planlamasında, rakiplerin istatistiklerinin tutulmasında, maç esnasında antrenörlere yardım olarak sıralanabilmektedir². Müsabaka analizi kavramı her ne kadar öncelikli olarak yazılı ve görsel medyaya voleybola dair ölçülebilir teknik parametreler sağlamak için voleybola dahil edilmişse de, daha sonrasında performans değerlendirilmesinde kullanılan temel araç haline dönüşmüştür. Müsabaka analizi programlarının kullanılması ve maç raporlarının üretilmesi; oyuncuların, takımların, milli takımların ölçülebilir daha objektif verilerle değerlendirilebilmesine imkan sağlamaktadır. Özellikle teknolojik gelişmelerle sayısal veriler, görsel verilerle desteklenebilir hale getirilmiştir. Bu da antrenörler tarafından gerek kendi takımlarındaki oyuncuları bireysel olarak değerlendirmede gerekse rakip takım oyuncularını ve eğilimlerini belirlemek için kullanılmaktadır³⁻⁵. Sadece bununla da kalmayıp oyuncuların ortalama olarak ortaya koydukları performanslardan hareketle oyunculara hedefler koymak ve antrenman programlarını bu hedefler doğrultusunda yürütmek günümüzde yeni yaklaşımlar olarak göze çarpmaktadır. İstatistiksel veriler maç ve antrenman gözlemleri sonrasında takımların güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek için kullanılmaktadır. Buradan hareketle takımların ve oyuncuların sezonluk değerlendirmelerini yapmak da mümkün hale gelmiştir⁶. Voleybol 6 temel teknik ve bunların bağlantılı olduğu diğer alanlarla oynanan fileli bir oyundur⁷. Voleybolda müsabaka hazırlıklarını, fiziksel hazırlık, teknik hazırlık, psikolojik hazırlık ve taktik hazırlık olarak sınıflandırabilmek mümkündür. Müsabaka hazırlıkları, özellikle taktik hazırlık, oyun öncesinde ve oyun esnasında sonucu değiştirebilecek etmenler arasında bulunup, yapılacak müsabaka için oyuncuların ve takımların güçlü-zayıf yönlerini dikkate alarak stratejiler geliştirmeyi mümkün kılar^{3,8}.

Voleybol dünyadaki en zor sporlar arasında kabul edilmektedir. Bunun sebebi olarak üst düzey performans göstermek için sadece fiziksel ve antropometrik özellikler değil teknik ve taktik olarak da kusursuza yakın oynamak gereklidir^{9,10}. Ayrıca bu ölçümler oyuncuların kendilerini değerlendirmeleri için de objektif veriler sağlarken; istatistikler her zaman doğrusal sonuçlar vermemektedir. Örneğin 2000 yılı Amerikan Kolej liginden bir istatistik verecek olursak, A takımı 6 servis sayısı ve 5 servis hatasıyla maçı tamamlarken, B takımı 4 servis sayısı ve 9 servis hatasıyla maçı tamamlamıştır. Buradan bir tahmin gerçekleştirecek olursak A takımının maçı kazandığını düşünebiliriz ancak maçı B takımı kazanmıştır⁶. Bu noktadan hareketle bir müsabaka sonucunda elde edilen istatistik raporunda değişik parametrelere ait onlarca değişken ve bu değişkenlerin birbiriyle olan kombinasyonları değerlendirme altına alınmaktadır. Bu değişkenler aracılığıyla takımların genel eğilimleri, güçlü ve zayıf yönleri tespit edilmeye çalışılmaktadır.

Bu çalışmada 2018-2019 Türkiye Efeler Voleybol Liginde mücadele eden 12 takımın, servis karşılama hatası ile kazandığı maç sayısı, servis karşılama kalitesi ile pas dağılımları ve takım sıralaması arasındaki ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

Servis voleybol oyununu başlatan teknik eylemdir¹¹. Fransız antrenör Philippe BLAIN servisi, modern voleybolun ilk hücumla yönelik eylemi olarak nitelendirmektedir. Servisten sayı almak hücumla yönelik bir eylemken, rakip takımın servis karşılama kalitesini bozarak onların düşük kalitede hücum etmelerini sağlamak da savunmaya yönelik bir eylemdir. Bu yüzden voleybolda servis çok önemlidir¹². Oyundaki ikinci eylem servis karşılama ve genellikle smaçörler ve libero tarafından yönetilir¹³. Bu eylemin kalitesi oluşturulacak hücum setinin ön koşuludur¹⁴⁻¹⁷. Servis karşılama kalitesine göre pasörün hücumda kullanacağı seçenekler de belirginleşir. Bu durum voleybolda Kompleks 1 (KI) aşaması olarak adlandırılır. (Kompleks 1: servis karşılama, pas, hücum. Kompleks II (KII): blok, defans, hücum)^{18,19}. 2016 Olimpiyat Oyunlarında ortalama maç süresinin 103,5 dakika olduğu belirtilmiştir²⁰. Bu da oyuncuların bu süre içerisinde yüzlerce defa konsantre olmasını gerektiren koşullara itmektedir. Oyundaki üçüncü aşamada pas gerçekleştirilir. Pasörün pas kalitesi hücum tercihini rakip blokçulardan gizlemekte saklıdır²¹.

Araştırma, 2018-2019 sezonunda, Türkiye Efeler Voleybol liginde mücadele eden takımların servis karşılama hatası, servis karşılama kalitesi ile hücum tercihleri ve lig sıralaması arasında ilişki olup olmadığını belirlemeyi amaç edinmiştir.

Bilindiği üzere ölçme, tüm disiplinlerde değerlendirme yapmak için kullanılmaktadır. Ölçme ve değerlendirme aralarında yakın ilişki olan kavramlardır. Bu çerçevede araştırma konusu ile ilgili sayısal değerleri elde etme işlemine ölçme denirken, değerlendirme ise test sonucunda elde edilen skorun yorumlanmasını gerektirmektedir²². Türkiye Voleybol Federasyonu (TVF) tarafından da 2013-2014 sezonundan itibaren www.tvf.org.tr adresinden müsabakalar canlı skor sistemiyle canlı olarak takip edilebilmektedir. Tüm takımların istatistiklerine haftalık ya da sezonluk olarak ulaşmak, oyuncuların belirli başlıklar içerisinde bireysel istatistiklerine ulaşmak mümkün hale getirilmiştir. Fakat toplanan bu binlerce verinin sınıflandırılması, değerlendirilmesi, oyunculara ve takımlara ait baskın özelliklerin tespit edilmesi ve baskınlıkların cinsiyet ve lig sıralaması açısından değerlendirilmesi şu ana kadar çalışılmamış bakir bir konu olarak göze çarpmaktadır.

Bu çalışma yukarıda açıklanan konuları içine alan ve erkek takım antrenörlerine somut veriler sunmayı amaç edinmiş olması bakımından önem arz etmektedir. Sadece A-Takım antrenörleri değil altyapı antrenörleri için de yetiştirecekleri oyuncuların karşılama gereken ihtiyaçlara dair somut veriler sunmaktadır. Sonuç olarak, üst düzey takım antrenörleri için (servis karşılama kalitesi, pas tercihi) değişkenleri bakımından Efeler liginde müsabakaların hangi aralıkta oynandığını, altyapı antrenörleri için yetiştirecekleri oyuncuların ileride hangi seviyeye ulaşmasının gerektiğini sayısal verilerle ifade edilmesidir. Ayrıca (servis karşılama kalitesi ve lig sıralaması) değişkenleri bakımından da bir ilişkinin durumu tespiti antrenörler için önem arz etmektedir.

MATERYAL VE METOT

Katılımcılar

Çalışmanın araştırma örneklemini, 2018-2019 sezonu Türkiye Efeler Voleybol ligi takımlarının birinci ve ikinci devre maçlarına ait verileridir. Elde edilen sonuçlar 22 haftalık 132 maça ait, toplamda 1040 set, 18238 servis karşılama (8156 mükemmel-iyi karşılama, 6087 kötü-vasat karşılama), 1286 servis karşılama hatası verisinden türetilmiştir. Efeler ligi oyuncularının yaş ortalaması (27,6±5,3) yıl olarak gözlemlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Veriler, Data-Volley²³ voleybol müsabaka analizi programında elde edilmiştir. Program teknik verileri (servis, servis karşılama, pas, blok, defans, dublaj gibi), hangi oyuncunun, sahanın neresinde, hangi değerlendirme kriterine göre yaptığını özel kodlarla hafızasına kaydeder. Aynı anda eş zamanlı olarak gerçekleşen video kaydı ile birleştirilerek senkronize edilen istatistik dosyası sayesinde oyuncuların hem sayısal olarak hem de görsel olarak gerçekleştirdikleri eylemin kaydı oluşturulur. Çalışmada kullanılan veriler hipotezler ve araştırmacının belirlediği problemler ışığında Data-Volley programından elde edilmiştir²³.

Servis karşılama değişkeni programda, mükemmel, iyi, kötü, vasat, hata olarak beşli bir değerlendirmeye kayıt edilmektedir. Servis karşılama hataları çalışmaya dahil edilemeyeceğinden dolayı geriye kalan 4 değişken mükemmel servis karşılama, iyi servis karşılama, vasat servis karşılama ve kötü servis karşılama olarak dört değişken çalışmaya dahil edilmiştir. Sonrasında elde edilen bu değişkenlerden mükemmel servis karşılama ile iyi servis karşılama verisi birleştirilerek mükemmel iyi servis karşılama değişkeni; vasat servis karşılama ile kötü servis karşılama değişkeni birleştirilerek kötü-vasat servis karşılama değişkeni türetilmiştir.

Toplam Karşılama: herhangi bir değerlendirme yapılmadan (mükemmel, iyi, vasat, kötü) bir sezonda gerçekleştirilen toplam servis karşılamasını ifade eder.

Toplam Servis Karşılama Hatası: Takımların tüm sezon boyunca yaptıkları toplam servis karşılama hatasını ifade eder.

Toplam Mükemmel-İyi Servis Karşılama: Takımların gerçekleştirdikleri toplam mükemmel ve iyi servis karşılama ifade eder. Ölçüm kriteri karşılamanın pasör yerine ya da çok yakınına gelmesidir.

Toplam Kötü-Vasat Servis Karşılama: Takımların tüm sezonda gerçekleştirdikleri toplam kötü ve vasat servis karşılama ifade eder. Ölçüm kriteri karşılamanın pasör yerinden uzağa ya da saha kenar çizgilerine doğru yapılmasıyla değerlendirilir.

Hücum Tercih: Pasörün attığı yeri ifade eder. Dört numara, üç numara, iki numara, bir numara ve altı numaraya atılan paslar değerlendirmeye alınmıştır.

Lig Sıralaması: Takımların iki devre sonucunda puan durumuna göre, 1'den 12'ye kadar aldığı sırayı belirtir.

Verilerin Analizi

Elde edilen çıktılar (SPSS, Windows 21.0) paket programı kullanılarak $\alpha=0.05$ güven düzeyi esas alınarak uygulanmıştır. Kullanılan verilerin sürekli değişken olması sebebiyle analiz için Pearson'un Korelasyon katsayıları yöntemi kullanılmıştır. Analizler öncesinde serpilme grafiği yapılmış ve değişkenler arasındaki doğrusal ilişki analiz edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Efeler Ligi 2018-2019 Sezonuna Ait Seçilmiş Değişkenler

Takımlar	S	+KM	-KM	TSM	TMİSK	TKVSK	TSKH
1 Halkbank	1	19	3	1424	615	474	87
2 Arkas	2	15	7	1514	697	549	88
3 Galatasaray	3	16	6	1635	730	507	118
4 Maliye MP	4	14	8	1592	737	459	109
5 Fenerbahçe	5	12	10	1487	647	504	113
6 İstanbul BBSK	6	12	10	1445	670	488	114
7 Tokat BLD	7	10	12	1599	729	527	112
8 Ziraat Bankası	8	11	11	1553	737	522	84
9 İnegöl BLD.	9	8	14	1579	727	535	102
10 Afyon BLD YÜN.	10	8	14	1538	671	484	117
11 Arhavi BLD.	11	7	15	1410	607	490	108
12 Jeopark Kula	12	0	22	1462	589	548	134
TOPLAM				18238	8156	6087	1286

*Kısaltmalar: S: Sıralama, +KM: Kazanılan maç, -KM: Kaybedilen maç, TSM: Toplam servis karşılama, TMİSK: Toplam mükemmel-iyi servis karşılama, TKVSK: Toplam kötü-vasat servis karşılama, TSKH: Toplam servis karşılama hatası.

Tablo 1'de Efeler ligi takımlarının 22 maç sonunda kazandığı maç sayısı, kaybettiği maç sayısı, toplam servis karşılama sayısı, toplam karşılama hatası, toplam mükemmel-iyi karşılama, toplam kötü-vasat karşılama ve takımların sezon sonu sıralaması değişkenlerine ait veriler bulunmaktadır.

Tablo 2. Kazanılan Maç Sayısı İle Toplam Karşılama Hatası, Toplam Mükemmel-İyi Karşılama Ve Toplam Kötü-Vasat Karşılama İlişkisi

			Toplam Karşılama Hatası	Toplam Mükemmel-İyi Karşılama	Toplam Kötü-Vasat Karşılama
Toplam kazanılan maç sayısı	R		-0.600	0.352	-0.424
	p		0.039*	0.261	0.169

Toplam kazanılan maç sayısı ile toplam karşılama hata sayısı arasında %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak önemli (p -değeri=0.039 < $\alpha=0.05$ olduğu için) negatif yönlü %60'lık bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre toplam karşılama hata sayısının her 6 azalışında toplam kazanılan maç sayısını da 10 artıracığı söylenebilir. Toplam kazanılan maç sayısı ile toplam mükemmel-iyi karşılama sayısı ve toplam kötü-vasat karşılama sayısı arasında ise sırasıyla pozitif yönlü %35.2'lik ve negatif yönlü %42.4'lük ilişkiler tespit edilmiş olsa da bu ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 3. Mükemmel-İyi Karşılama (MİK) ile Pas Tercihi İlişkisi

		Pas Atılan Bölge				
		4 no	3 no	2 no	1 no	6 no
MİK pas dağılımı	R	0.414	0.333	0.695	0.428	0.251
	p	0.181	0.291	0.012*	0.165	0.431

Toplam mükemmel-iyi karşılama sayısı ile pas atılan yerlerin çoğu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Mükemmel-iyi karşılama dört numaraya p-değeri=0.181>alfa=0.05, üç numaraya p-değeri=0.291>alfa=0.05, bir numaraya p-değeri=0.165>alfa=0.05 ve altı numaraya p-değeri=0.431>alfa=0.05 atılan paslar arasında bir ilişki tespit edilemezken, sadece toplam mükemmel-iyi karşılama sayısı ve pas atılan 2 numaralı yer arasında %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak önemli pozitif yönlü %69.5'lik bir ilişki bulunmuştur. p-değeri=0.012<alfa=0.05. Buna göre 2 numaralı alana 100 pas atıldığında yaklaşık 70 tanesinin mükemmel ya da iyi bir şekilde karşılanacağı söylenebilir.

Tablo 4. Kötü-Vasat Karşılama (KVK) ile Pas Tercihi İlişkisi

		Pas Atılan Bölge				
		4 no	3 no	2 no	1 no	6 no
KVK pas dağılımı	R	0.201	-0.519	0.156	-0.052	0.016
	p	0.531	0.084	0.628	0.873	0.962

Toplam kötü-vasat karşılama sayısı ile pas tercihleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Dört numaraya p=0.531>alfa=0.05, üç numaraya p=0.084>alfa=0.05, iki numaraya p=0.628>alfa=0.05, bir numaraya p=0.873>alfa=0.05 ve altı numaraya atılan paslar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. p=0.962>alfa=0.05.

Tablo 5. Servis Karşılama Kalitesi (Servis Karşılama Hatası, Mükemmel İyi Karşılama, Kötü-Vasat Karşılama) ve Lig Sıralaması Arasındaki İlişki

		Toplam Karşılama Hatası	Toplam Mükemmel-İyi Karşılama	Toplam Kötü-Vasat Karşılama
Takım sıralaması	R	0.485	-0.283	0.256
	p	0.110	0.373	0.422

Takımların sıralaması ile toplam karşılama hata sayısı, toplam mükemmel-iyi karşılama sayısı ve toplam kötü-vasat karşılama sayısı arasında ise sırasıyla pozitif yönlü %48.5'lik, negatif yönlü %28.3'lük ve pozitif yönlü %25.6'lık ilişkiler tespit edilmiş olsa da bu ilişkiler %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı değildir. (p-değerleri < alfa=0.05 olduğu için)

TARTIŞMA

Tüm performans sporlarında olduğu gibi voleybolda da sonuç değişkenine ulaşmayı açıklayan tüm etmenler spor bilimcilerin ve antrenörlerin merak alanını oluşturmaktadır^{9,24,25}. Çalışmada servis karşılama değişkenin, Türkiye Efeler liginde maç kazanıp kaybetmeye, takımların lig sıralamasındaki yerini belirlemeye olan etkisi araştırılmıştır. Bu değişkenlerin tek tek ilişkisi araştırıldığı gibi çoklu değişkenlerin etkileri de modellenmeler yapılarak cevap aranan problemlerdir¹⁵. Ayrıca benzer

problem cümlelerinin farklı cinsiyetler ve milletlerde değişik sonuçlar ortaya çıkardığı da bilinmektedir. Paula ve ark. (2016)²⁶, servis ve servis karşılama performansının erkek voleybolunda sonucu belirleyen faktörler olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, voleybolda hücumun sonuç üzerindeki etkisi birçok çalışma ile belirlenmiş bir durumdur²⁷⁻²⁹. Çalışma bu yönüyle birbiriyle bağlantı içerisinde olan servis karşılama kalitesi ve hücum ilişkisine dair sorulara cevap aramaktadır. Hücum değişkeni birçok faktör tarafından direkt ya da dolaylı olarak etkilenmektedir. Ancak takımların becerileri hakkında ortalama değerlere ait bilgiye hakim olmak bu konuda bazı çıkarımlarda bulunmaya imkan vermektedir²⁵. Örneğin Akarçeşme (2010)²⁴, yılında yapmış olduğu doktora çalışmasında iki ayrı modelleme yaparak oyuncuların mevkilerine ait etkinlik değerleri ve kullandıkları tekniklere ait etkinlik değerlerinden yola çıkarak maç sonucunu tahmin eden model geliştirmiştir. Etkinlik modeli, maç sonucunu %87.65 olasılıkla doğru tahmin ederken; Teknik Elementler Modeli maç sonucunu %84.66 olasılıkla doğru tahmin etmiştir²⁴. Ancak özellikle maç oynadığı esnada istatistik ekibinden ya da programından alınacak veriler çok daha yalın, anlaşılır ve basit elde edilir olmalıdır. Bu sebeple çalışmada araştırılan problemler antrenörler ve uygulayıcılar için çok önem arz eden somut bilgiler içermektedir.

Çalışmada irdelenen ilk durum toplam kazanılan maç sayısı ile toplam karşılama hata sayısı arasındaki ilişki olmuş ve kuvvetli ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir (p -değeri=0.039< α =0.05). Bir başka deyişle efeler liginde takımlarını antrene eden antrenörler ya da rakip analizi yapan takımlar için takımların servis karşılama zafiyetlerini mercek altında tutmak yalın ve basit bir analiz olarak antrenörlere hizmet edecektir. Takımların toplamda yaptıkları servis karşılama hataları azaltmaları durumunda kazanacakları maçların artacağı söylenebilir. Oliveira ve arkadaşları Brezilya süper liginde erkek voleybolcularla yapmış oldukları çalışmada toplam servis karşılama eyleminin maç kazanmaya etkisini araştırmış ve bir ilişki belirleyememiştir. Ancak bu çalışmada servis karşılama hatası üzerine bir araştırma yapılmamıştır³⁰.

Loureiro ve ark. (2017)²⁵, 2015 erkekler Dünya Kupası maçlarında 7 maç üzerinden yapmış oldukları çalışmada KI oyun durumunda takımların KII oyun durumuna göre daha fazla seçenikle hücum ettiklerini belirtmiştir. Ancak KI ve KII durumlarının maç kazanmayla ilişkisine değinmemiştir. Pena ve ark. (2013)³¹, 2010-2011 sezonunda İspanyol erkekler süper liginde servis karşılama hatasının ve bloktan alınan sayının maç sonucunu tahmin etmede önemli değişkenler olduğunu belirtmiştir³¹. Çalışma bu yönüyle elde ettiğimiz verileri destekler niteliktedir. Benzer şekilde Marcelino ve ark. (2008)²⁷, gerçekleştirdiği çalışma bulguları da araştırma ile örtüşmektedir²⁷.

Araştırmanın ikinci temel konusunu toplam kazanılan maç sayısı ile toplam mükemmel-iyi karşılama sayısı oluşturmuş ve pozitif yönlü %35.2'lik anlamlı olmayan bir ilişki tespit edilmiştir. Benzer şekilde, toplam kötü-vasat karşılama sayısı arasındaki ilişki de anlamsız olarak görülürken ilişki negatif yönlü olarak belirlenmiştir %42.4. Bu analizler bize mükemmel-iyi karşılamanın ya da kötü-vasat karşılamanın kazanılan maç sayısı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını, ancak servis karşılama hatasının belirleyici bir değişken olduğunu açıklamaktadır. Elde edilen sonuçlar Silva ve arkadaşlarının bulgularıyla örtüşmemektedir. Onlar çalışmalarında kazanılan maç ile servis karşılama değişkeni arasında anlamlı bir ilişki tespit etmiştir²⁸. Fernandez ve ark. (2017)³², yapmış oldukları çalışmada servis karşılama kalitesinin iyi ya da kötü olmasının iyi pas tercihi ve iyi hücumla ilişkisini araştırmış ancak bunun cinsiyetlere ve fiziksel kapasiteye göre de farklılaşabileceğini

belirtmiştir. Açıklanan sebepten dolayı çoklu lojistik analizlerin bu konuda daha açıklayıcı olacağını belirtmiştir. Aynı çalışmada evde ya da deplasmanda oynanan maçlarında servis karşılama üzerinde etkili olabileceği belirtilmiştir³². Bir başka çalışmada Paula ve arkadaşları erkek voleybolunda servis karşılama kalitesinin takım performansını belirlemede önemli bir rol oynadığını belirtirken diğer birçok faktörün de servis karşılama becerisini etkilediğini belirtmiştir^{26,33}.

Araştırmanın yoğunlaştığı üçüncü alanı, servis karşılama kalitesi ile pas tercihleri arasındaki bağlantının araştırılması oluşturmuştur. Alexandros, (2011)³⁴ 2009 yılında şampiyonlar ligi maçlarını analiz ederek benzer bir konuyu ele almış ve pasörün pas tercihleri ile servis karşılama kalitesi arasında çok yakın bir ilişki olduğunu, takımların mükemmel karşılama sonrasında doğru seçim yapabildiklerini, 3 numaralı hücumcuları daha etkin kullanabildiklerini belirtmiştir³⁴. Bizim elde ettiğimiz veriler de belirgin olan faktör mükemmel ve iyi karşılama pasör tercihinin yüksek bir oranda 2 numara olduğudur. Başka bir deyişle, 3 numara, 4 numara, 1 ve 6 numaraya atılan paslar ile mükemmel-iyi servis karşılama kalitesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Bu durum aslında Alexandros ve arkadaşlarının bulgularını destekler niteliktedir. Şöyle ki, mükemmel karşılama esnasında pasör 3 numaralı oyuncuyu kendisinden uzak noktaya yani 4 numaraya daha yakın olan kurşun pasa çağırılmaktadır. Servis karşılama kalitesi yüksek olduğu kurşun pasa giriş yapan 3 numaralı smaçörün karşısındaki 3 numaralı blokçu kendi oyuncusunu risk edememektedir. Bunu sezen ve gören pasör de rakip 3 numaralı blokçuyu daha uzakta tutarak kendi 2 numarasıyla oynamaktadır. Efeler ligi oyuncularının mükemmel-iyi karşılama yoğun bir şekilde 2 numarayı tercih etme durumu (p -değeri=0.012<alfa=0.05) bu şekilde açıklanabilir. Alexandros aynı çalışmada kötü servis karşılama durumunda, pasörlerin orta oyuncuyla çabuk oynama şansın kaybedip, hızlı onayamadığı için köşe oyuncularıyla (2 ve 4 numara) yüksek oynadığını ve etkili oyun kurmadığını belirtmiştir³⁴. Efeler ligi verileri ise bu çalışmayı destekler nitelikte değildir. Kötü-vasat karşılama sonrasında gerçekleştirilen pas tercihleri arasında bir belirginleştirilme tespit edilememiştir. Bunun sebebi olarak kötü karşılama ve vasat karşılama değişkeninin birleştirilerek yeni bir değişken türetilmesinden kaynaklanabilir.

Son olarak araştırmada, servis karşılama kalitesinin Efeler ligi takımlarının sezon sonundaki sıralama yerleri hakkında belirleyici bir etken olup olmadığı araştırılmıştır. Elde edilen bulgular Efeler liginde servis karşılama kalitesinin her iki durumda da (mükemmel-iyi ve vasat-kötü) lig sıralaması üzerine istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye bulunmadığı gözlenmiştir. Takımların sıralamadaki yerini hangi faktörlerin etkilediğini aydınlatmaya yönelik birçok çalışma bulunmaktadır^{27,35-37}. Zetou ve ark. (2006)³⁷, olimpiik erkek voleybolcuların maç kazanma ve olimpiyat finallerindeki sıralamalarını hangi faktörlerin belirlediğini araştırdıkları çalışmada, iki değişkenin çok önemli etki sağladığını belirtmiştir. Bunlardan ilki servis değişkenidir. Servisten alınan sayı ya da rakibin kötü karşılayarak topu rakip sahaya kaçırmaması analizlerde birinci etken olarak göze çarpmıştır. İkinci etken ise kompleks II safhasında sayıya dönüştürülen toplar olarak belirlenmiştir³⁷. Birinci sonuç yani servisten alınan sayı çalışmanın 1. araştırma konusunu (toplam kazanılan maç sayısı ile toplam karşılama hata sayısı arasındaki ilişki) desteklerken, Efeler liginde elde edilen servis karşılama ve lig sıralaması değerleriyle örtüşmemektedir.

Araştırma, Türkiye Efeler ligi örneklemeine dayalı olarak;

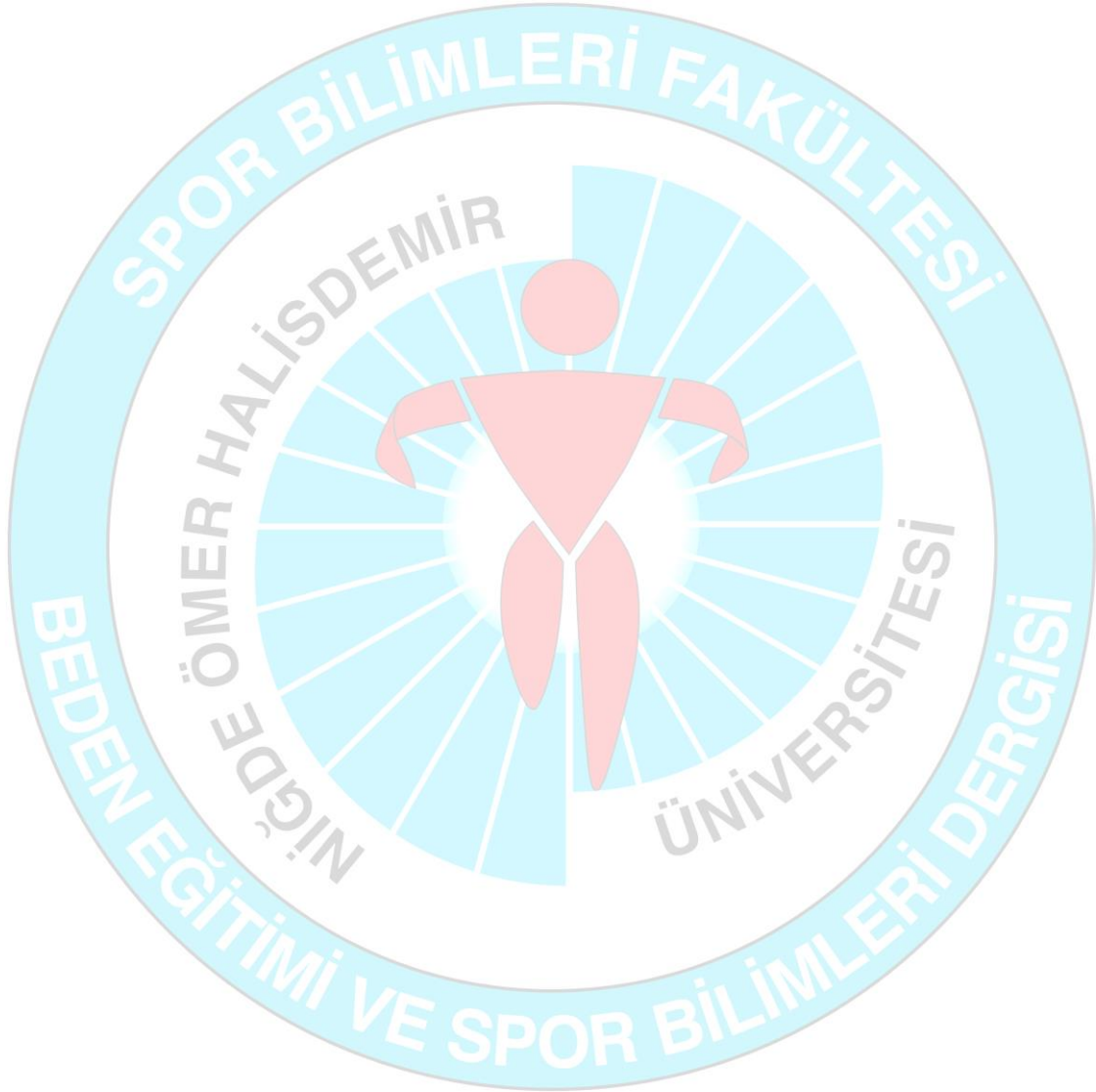
1. Kazanılan maç sayısı ile mükemmel-iyi servis karşılama, vasat-kötü servis karşılama, servis karşılama hatası arasındaki ilişkiyi araştırmış ve sadece servis hatası ile kazanılan maç sayısı arasında pozitif bir ilişki tespit etmiştir ($p<0.05$).
2. Servis karşılama kalitesi (mükemmel-iyi servis karşılama ve vasat-kötü servis karşılama) ile pasörün pas tercihleri (4 numaraya, 3 numaraya, 2 numaraya, 1 numaraya ve 6 numaraya) arasındaki ilişkiyi araştırmış ve sadece mükemmel-iyi servis karşılama ile 2 numaraya atılan paslar arasında istatistiksel olarak pozitif bir ilişki tespit etmiştir ($p<0.05$).
3. Servis karşılama kalitesi (mükemmel-iyi servis karşılama ve vasat-kötü servis karşılama) ile Efeler ligi takımlarının sezon sonu lig sıralaması arasındaki ilişkiyi araştırmış ancak her iki servis karşılama değişkeninin de lig sıralaması üzerinde salt olarak bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. ($p<0.05$).

KAYNAKLAR

1. Tavşancıl E. (2002). Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi. Nobel Yayınevi. Ankara, 4-5.
2. Baacke H. (2005). Voleybol antrenmanı üst düzey takımlar için el kitabı 2. Çağrı Baskı. İstanbul.
3. Hause-Petersen L. (1997). Coaches' digest. Lausanne, 208.
4. Reynaud C. (2015). The volleyball coaching bible. Human Kinetics. USA, 281.
5. Aytar SH., Akarçeşme C., Bakır MA. (2019). Rally length and rest time in women's volleyball. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. (3.1)(8), 84-90.
6. Don Shondell CR. (2002). The volleyball coaching bible. Human Kinetics. USA, 368.
7. Dearing J. (2019). Volleyball fundamentals. Human Kinetics Publishers. USA.
8. Baacke H. (2005). Voleybol antrenmanı üst düzey takımlar için el kitabı 1. Çağrı Baskı. İstanbul.
9. Drikos S., Kountouris P., Laios A., Laios Y. (2009). Correlates of team performance in volleyball. *International Journal of Performance Analysis in Sport*. 9(2), 149-156.
10. Lima R., Silva AF., Clemente FM. (2019). Temporal effects of final action on the performance of the Portuguese men's volleyball teams. *Biomedical Human Kinetics*. 11(1), 121-130.
11. FIVB. (2016). Official volleyball rules 2017-2020. Approved by the 35th FIVB Congress. 2016.
12. FIVB. (n.d). Top Volley Manual. https://www.fivb.org/EN/Development/document/FIVB_DEV_Top_Volley_Manual_eng.pdf. [Erişim tarihi: 01.02.2019]
13. Lebedew M. (2018). Coaching Manuel. Australian Government. Australia
14. Stanković M., Perić D., Ruiz-Llamas G., Quiroga-Escudero ME. (2017). Effects of tested rules on work-rest time in volleyball. *Motricidade*. 13(3), 13.
15. Marcelino RO., Sampaio JE., Mesquita IM. (2012). Attack and Serve Performances According to the Match Period and Quality of Opposition in Elite Volleyball Matches. *The Journal of Strength & Conditioning Research*. 26(12), 3385-3391.

16. Barbara L., Viera B.J.F. (1996). Volleyball steps to success. Human Kinetics. USA.
17. FIVB. (2016). Coach Manuel II. http://www.fivb.org/EN/Technical_Coach/Document/FIVB_DEV_Coaches_Manual_Level_II.pdf
18. Athanasios Papageorgiou WS. (2003). Handbook for competitive volleyball. Meyer & Meyer Sport. UK.
19. Rocha ACR., Freire AB., Martins LR., Maia MP., Guimarães JDS., Ugrinowitsch H., Castro HDO., Costa GDCT. (2019). Predictive factors of the attack efficacy: the case of the Brazilian women's volleyball league champion team. *Revista Brasileira de Cineantropometria & Desempenho Humano*. 21.
20. Sergey Titov SS. (2016). Picture of the game 2016. *Modern Volleyball Aspects*.
21. Hebert M. (2014). Thinking volleyball. Human Kinetics. USA.
22. Alpar R. (2010). Spor sağlık ve eğitim bilimlerinden örneklerle uygulamalı istatistik ve geçerlik güvenirlik. Detay Yayıncılık. Ankara.
23. Software DS. (2007). Software for the Scouting and analysis of volleyball matches.
24. Akarçeşme C. (2010). Elit bayan voleybolunda maç sonucunu açıklayan değişkenlerin lojistik regresyon yöntemi ile belirlenmesi ve maç kazanmaya yönelik olasılık modelinin tahmini. *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı*. Ankara.
25. Loureiro M., Hurst M., Valongo B., Nikolaidis P., Laporta L., Afonso J. (2017). A comprehensive mapping of high-level men's volleyball gameplay through social network analysis: analysing serve, side-out, side-out transition and transition. *Montenegrin Journal of Sports Science and Medicine*. 6(2), 35-41.
26. Paulo A., Zaal FTJM., Fonseca S., Araújo D. (2016). Predicting volleyball serve-reception. *Frontiers in Psychology*. 7, 1694.
27. Marcelino R., Mesquita I., Afonso J. (2008). The weight of terminal actions in Volleyball. Contributions of the spike, serve and block for the teams' rankings in the World League 2005. *International Journal of Performance Analysis in Sport*. 8(2), 1-7.
28. Silva M., Lacerda D., João PV. (2014). Game-related volleyball skills that influence victory. *Journal of Human Kinetics*. 41(1), 173-179.
29. Eom HJ., Schutz RW. (1992). Statistical analyses of volleyball team performance. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 63(1), 11-8.
30. Oliveira A., Vaz L., Pastore J., João PV. (2018). Discriminate scoring skills and non-scoring skills according to results in the Brazilian men's volleyball Super League. *Montenegrin Journal of Sports Science and Medicine*. 7(1), 73-79.
31. Peña J., Rodriguez-Guerre j., Buscà B., Serra N. (2013). Which skills and factors better predict winning and losing in high-level men's volleyball? *Journal of Strength and Conditioning Research*. 27(9), 2487-2493.
32. Fernandez-Echeverria C., Mesquita I., González-Silva J., Claver F., Moreno MP. (2017). Match analysis within the coaching process: a critical tool to improve coach efficacy. *International Journal of Performance Analysis in Sport*. 17(1-2), 149-163.
33. Afonso J, Mesquita, I., Marcelino, R. & da Silva, JA. (2010). Analysis of the setter's tactical action in high-performance women's volleyball. *Kinesiology*. 42(1), 82-89.
34. Alexandros L., Athanasios M. (2011). The setting pass and performance indices in Volleyball. *International Journal of Performance Analysis in Sport*. 11(1), 34-39.

35. Rodriguez-Ruiz D., Quiroga Miriam E., Miralles Jose A., Sarmiento S., de Saá Y., García-Manso Juan M. (2011). Study of the technical and tactical variables determining set win or loss in top-level european men's volleyball. *Journal of Quantitative Analysis in Sports*. 7(1).
36. Ugrinowitsch H., Lage GM., Santos-Naves SPD., Dutra LN., Carvalho MFSP., Ugrinowitsch AAC., Benda RN. (2014). Transition I efficiency and victory in volleyball matches. 20(1), 42-46.
37. Zetou E., Tsigilis N., Moustakidis A., Komninakidou A. (2006). Playing characteristics of men's Olympic Volleyball teams in complex II. *International Journal of Performance Analysis in Sport*. 6(1), 172-177.

**BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ AKADEMİK ÖZ
DÜZENLEME BECERİLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE
İNCELENMESİ**

**EXAMINATION OF TEACHER CANDIDATES' ACADEMIC SELF-
REGULATION SKILLS ACCORDING TO SOME VARIABLES**

Gönderilen Tarih: 12/05//2020
Kabul Edilen Tarih: 04/07/2020

Barış KARAOĞLU

Bingöl Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bingöl, Türkiye
Orcid: 0000-0003-3798-9740

Osman PEPE

Süleyman Demirel Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Isparta, Türkiye
Orcid: 0000-0001-8787-2538

Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz Düzenleme Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının akademik öz düzenleme becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırmaya Bingöl Üniversitesi bünyesinde bulunan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören tesadüfi yöntemle seçilmiş 170 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak; Manuel Martinez-Pons (2000) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlaması Kaplan (2014) tarafından yapılan akademik öz düzenleme ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu ve öz düzenleme ölçeğinden elde edilen veriler SPSS paket programı ile istatistiksel analizleri yapılmıştır. Adaylara ilişkin kişisel bilgiler ve envanter toplam puanları ve faktör puanları frekans (f) ve yüzde (%) değerleri tespit edilerek verilmiştir. Adayların öz düzenleme becerilerinin belirlemek için ikili karşılaştırmalarda t testi, çoklu karşılaştırmalarda ise tek yönlü varyans analizi (Anova) testleri yapılmıştır. Araştırma sonuçları neticesinde akademik öz düzenleme becerileri ile cinsiyet, yaş, sınıf ve genel akademik not ortalaması değişkenine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir. Sonuç olarak; beden eğitimi öğretmen adaylarının akademik öz düzenleme düzeyleri ile araştırmada kullanılan demografik özellikler olan cinsiyet, yaş, sınıf ve genel akademik not ortalaması değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir. Öz düzenlemenin bireyin hedeflerine ulaşması için çok önemli bir kavram olduğu ve kişinin planladığı hedeflerine yönelik olarak yapacağı davranışlara göre şekilleneceğinden, herhangi bir değişkene göre farklılaşmayacağı söylenilebilir.

Anahtar kelimeler: Akademik öz düzenleme, öğretmen adayları, beden eğitimi

Examination of Teacher Candidates' Academic Self-Regulation Skills According to Some Variables

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the candidates of physical education and sports teacher candidates according to some variables of their academic self-regulation skills. In the study, 170 students who were chosen to learn physical education and sports teaching at the School of Physical Education and Sports at Bingöl University participated in the study by random method. As data collection tools in the research; It includes the academic self-regulation scale and personal information form made by Manuel Martinez-Pons (2000) and adapted to Turkish by Kaplan (2014). It includes analysis related to SPSS package program. Candidates' personal information and inventory total scores and factor scores are for the examination examined in frequency (f) and percent (%). In order to examine the self-regulation skills of the candidates, t-test in binary comparisons and one-way analysis of variance (Anova) in multiple comparisons were examined. As a result of the research results, no significant differences were found according to gender, age, grade and general academic grade point average with academic self-regulation evaluation. As a result; physical education, academic self-regulation levels of the teacher candidates, and gender, age, class and general academic, which are demographic features. It can be said that it will not be differentiated according to different variables since it will be shaped according to the behaviors that it will aim to target different arrangements for different arrangements.

Key Words: Academic self-regulation, teacher candidates, physical education

GİRİŞ

Bilgi teknolojilerindeki yenilikler ile bilgi çağı olarak nitelendirilen günümüzde, yaşanan gelişmeler farklı alanların yanı sıra eğitim sistemlerini de etkileyerek sosyal değerleri, mesleki yeterlikleri ve kişilerin sahip olması gereken bilgi ve becerileri değiştirmiştir. Toplumların ayakta kalabilmeleri ve yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli bilginin verimli bir eğitim sistemiyle aktarılmalıdır.

Eğitimde verim, hedefler doğrultusunda sistemin bütün parçalarının doğru şekilde yönetilmesi ile mümkün olabilmektedir¹². Eğitim sistemi içerisinde önemli bir yeri olan öğretmen, eğitimde verimi sağlamak adına, öğretme-öğrenme süreçlerini hedefleri doğrultusunda iyi bir gözlemci ve rehber olmalıdır. Bu bağlamda öğretmenler, öğrencilerin öğrenme çabalarını anlamaları ve öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi konusunda yardım etmeleri bakımından önemlidir¹.

Eğitimin en önemli amaçlarından biri, özerk öğrenme becerisi kazanan ve eğitim süreçlerine katılan, özgüveni gelişmiş, bir başka deyişle kendi öğrenme sorumluluğunu üstlenebilen bireylerin yetiştirilmesidir. Bu doğrultu da bireyin öz düzenleme kabiliyeti önem taşımaktadır⁹. Öğrenme ve akademik gelişime etki eden faktörlerden biri olarak öz-düzenleme kavramının literatürde birçok tanımı görülmüştür. Öz düzenleme; kişinin uzun vadeli hedefleri doğrultusunda belirlediği amaçlara ulaşmak için duygu, düşünce ve davranışlarının bilinçli olarak yönetme kapasitesi olarak tanımlanmıştır^{5,29,35}. Bu tanıma ek olarak, bireyin içsel ve dışsal olarak gelen taleplere yanıt vermek için tepki, dikkat ve davranışlarını yönetme kapasitesi²², kendi eylemlerini değerlendirmeleri ve başarıya yönelik alternatif planlar yapmaları için kendi düşüncelerini keşfetmelerini gerektiren biliş üstü bir süreç²⁸ olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlar doğrultusunda öz-düzenlemenin kontrol ve yönetimi içerdiği görülmektedir.

Araştırmacılar tarafından yapılan literatür taramasında, farklı bölümlerde öğrenim gören öğrenci^{23,30,31,34} ve öğretmen adayı^{4,8,9,24,33} gruplarında öz düzenleme becerilerini inceleyen çalışmalar mevcuttur. Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının^{14,26,27}öz düzenleme becerilerini inceleyen çalışmaların azlığı görülmüştür. Çağımızda, bilginin sürekli değiştirdiği ve geliştirdiği için, üniversite öğrencilerinde ve öğretmen adaylarında öz-düzenleyici öğrenme beceri seviyelerinin belirlenmesi, öz-düzenleme merkezli öğrenme ortamlarında öğrenme beceri kazanmaları açısından özellikle önemlidir. Bu bağlamda, beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının öz düzenleme yeterliliklerini incelemek amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmada, betimsel tarama (survey) yöntemi kullanılmıştır. Betimsel taramada, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır¹⁵.

Katılımcılar

Araştırmaya Bingöl Üniversitesi bünyesinde bulunan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 183 öğrenciden basit tesadüfi yöntemle ile seçilmiş⁷ 170 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma da kullanılan veri toplama araçları; kişisel bilgi formu ve akademik öz düzenleme ölçeği uygulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda, katılımcıların cinsiyet, yaş, sınıf ve genel akademik not ortalaması bilgilerini içeren 4 sorudan oluşturulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo Demografik Özellikleri

	Değişkenler	N	%
Cinsiyet	Erkek	118	69,4
	Kadın	52	30,6
Yaş	18-21	91	53,5
	22-25	73	42,9
	26 ve üstü	6	3,5
Sınıf	1.sınıf	50	29,4
	2.sınıf	61	35,9
	3.sınıf	59	34,7
Genel Akademik Not Ortalaması	1.25-1.99	10	5,9
	2.00-2.99	124	72,9
	3.00-4.00	36	21,2

Akademik Öz Düzenleme Ölçeği

Manuel Martinez-Pons (2000)¹⁷ tarafından geliştirilen ve Türkçe 'ye uyarlaması Kaplan (2014)¹³ tarafından yapılan akademik öz düzenleme ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 48 madde, 4 (Hedef belirleme, Strateji uygulama, Strateji izleme ve Destek alma) alt boyut içermekte ve 7'li likert tipindedir. Kaplan; akademik öz düzenleme ölçeğinin, "hedef belirleme", "destek alma", "strateji uygulama" ve "strateji izleme" olan alt faktörlerinin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarını sırasıyla, .928, .879, .930 ve .947 olarak tespit etmiştir.

Verilerin Analizi

İstatistiksel analizler, bilgisayar ortamında yapılmıştır. Akademik öz düzenleme ölçeğine ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1 aralığında olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Ölçek Puanlarının Çarpıklık-Basıklık ve ShapiroWilk Testi Anlamlılık Düzeyi

	N	Çarpıklık	Basıklık
Hedef Belirleme	170	-.476	-.434
Destek Alma	170	-.514	-.522
Strateji İzleme	170	-.401	-.627
Strateji Uygulama	170	-.341	-.738
Öz Düzenleme Toplam	170	-.403	-.592

Büyüköztürk (2007)⁶, çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1 aralığında olmasının normallikten aşırı sapmalar olmadığı şeklinde yorumlanmıştır. Adayların öz düzenleme becerilerinin belirlemek için cinsiyet durumuna göre karşılaştırılmalarda t testi, yaş, sınıf ve genel akademik not ortalaması durumlarına göre ise tek yönlü varyans analizi (Anova) testleri yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo 3. Katılımcıların Ankete Verdiği Cevapların Betimsel İstatistiği

	N	Min.	Mak.	X±Ss
Hedef Belirleme	170	36.00	105.00	75.44±15.66
Destek Alma	170	4.00	28.00	19.22±6.58
Strateji İzleme	170	28.00	105.00	69.82±17.56
Strateji Uygulama	170	30.00	98.00	82.52±19.99
Akademik öz düzenleme toplam	170	128.00	342.00	247.00±50.90

Katılımcıların akademik öz düzenleme ölçeğinin alt boyutlarından, hedef belirleme skoruna ait ortalamaları 75,44±15,66, destek alma skoruna ait ortalamaları 19,22±6,58, strateji izleme skoruna ait ortalamaları 69,82±17,56, strateji uygulama skoruna ait ortalamaları 82,52±19,98 ve akademik öz düzenleme toplam skoruna ait ortalamaları ise 247,00±50.90 olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 4. Cinsiyet Değişkenine Göre Akademik Öz Düzenleme Becerileri

	Cinsiyet	N	X± Ss	t	p
Hedef Belirleme	Erkek	118	75.18±15.84	-.329	.740
	Kız	52	76.04±15.36		
Destek Alma	Erkek	118	19.22±6.97	-.009	.992
	Kız	52	19.23±5.65		
Strateji İzleme	Erkek	118	83.20±20.25	.187	.852
	Kız	52	80.94±19.48		
Strateji Uygulama	Erkek	118	69.99±17.04	.679	.498
	Kız	52	69.44±18.87		
Akademik öz düzenleme toplam	Erkek	118	247.59±51.37	.228	.820
	Kız	52	245.65±50.28		

Tablo 4'ye göre; katılımcıların akademik öz düzenleme ölçeği alt başlıklarında cinsiyet değişkenine göre farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 5. Yaş Değişkenine Göre Akademik Öz Düzenleme Becerileri

	Yaş	N	X± Ss	F	p
Hedef Belirleme	18-21	91	74.50±15.55	1.513	.223
	22-25	73	75.77±16.13		
	26 ve üstü	6	85.83±6.05		
Destek Alma	18-21	91	19.20±6.47	.002	.998
	22-25	73	19.25±6.71		
	26 ve üstü	6	19.33±7.74		
Strateji İzleme	18-21	91	81.98±19.73	1.935	.148
	22-25	73	82.77±20.78		
	26 ve üstü	6	87.50±19.99		
Strateji Uygulama	18-21	91	70.37±17.07	.223	.800
	22-25	73	68.11±18.28		
	26 ve üstü	6	82.33±11.64		
Akademik öz düzenleme toplam	18-21	91	246.04±50.34	.941	.392
	22-25	73	245.89±52.66		
	26 ve üstü	6	275.00±32.32		

Tablo 5’de, katılımcıların akademik öz düzenleme becerileri yaş değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel analiz sonucunda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 6. Sınıf Değişkenine Göre Akademik Öz Düzenleme Becerileri

	Sınıf	N	X± Ss	F	p
Hedef Belirleme	1.sınıf	50	72.76±17.25	1.898	.153
	2.sınıf	61	74.74±15.51		
	3.sınıf	59	78.44±14.07		
Destek Alma	1.sınıf	50	19.50±6.97	.111	.895
	2.sınıf	61	19.30±6.34		
	3.sınıf	59	18.92±6.58		
Strateji İzleme	1.sınıf	50	81.50±20.71	.310	.734
	2.sınıf	61	81.74±20.13		
	3.sınıf	59	84.17±19.44		
Strateji Uygulama	1.sınıf	50	69.46±18.73	.978	.378
	2.sınıf	61	67.79±18.63		
	3.sınıf	59	72.24±15.27		
Akademik öz düzenleme toplam	1.sınıf	50	243.22±55.14	.796	.543
	2.sınıf	61	243.56±51.10		
	3.sınıf	59	253.76±46.98		

Tablo 6’de, katılımcıların sınıf değişkenine göre akademik öz düzenleme becerileri incelendiğinde, istatistiksel analiz sonucunda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 7. Genel Akademik Not Ortalaması Değişkenine Göre Akademik Öz Düzenleme Becerileri

	Genel Akademik Not Ortalaması	N	X± Ss	F	p
Hedef Belirleme	1.25-1.99	10	67.90±18.00	1.264	.285
	2.00-2.99	124	75.76±15.46		
	3.00-4.00	36	76.44±15.59		
Destek Alma	1.25-1.99	10	18.90±7.11	.364	.695
	2.00-2.99	124	19.01±6.62		
	3.00-4.00	36	20.06±6.41		
Strateji İzleme	1.25-1.99	10	74.90±22.16	1.485	.229
	2.00-2.99	124	81.98±20.31		
	3.00-4.00	36	86.47±19.98		
Strateji Uygulama	1.25-1.99	10	63.00±18.14	1.130	.325
	2.00-2.99	124	69.65±17.61		
	3.00-4.00	36	72.33±17.17		
Akademik öz düzenleme toplam	1.25-1.99	10	224.70±61.21	1.456	.236
	2.00-2.99	124	246.39±51.18		
	3.00-4.00	36	255.31±46.11		

Tablo 7’de, katılımcıların genel akademik not ortalaması değişkenine göre akademik öz düzenleme becerileri incelendiğinde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

TARTIŞMA

Katılımcıların, akademik öz düzenleme ölçeğinin alt boyutları olan hedef belirleme, destek alma, strateji izleme, strateji uygulama ve öz düzenleme toplam skorlarının ortalama değerlerin üstünde olduğu görülmektedir (Tablo 3). Literatür incelendiğinde,

Saracaloğlu ve ark. (2017)²⁴ sınıf öğretmeni adaylarının öz düzenleme toplam skorları ve öz düzenleme ölçeğinin alt boyutlarına ait skorlarını ortalama düzeyinde olduğunu rapor etmişlerdir. Yine öğretmen adaylarının öz düzenleme becerilerini inceleyen bir başka çalışmada ise öz düzenleme becerisinin orta düzeyin üzerinde olduğu rapor edilmiştir²⁵. Bu bulgu bize öğretmen adaylarının akademik öz düzenleme becerilerinin daha da geliştirilebileceği anlamında yorumlanabilir. Bu bulgudan, beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının gerek sahip oldukları sportif öz geçmiş gerekse eğitim ve öğretimde uygulanmakta olan sportif eğitim öğretim içindeki yöntem ve tekniklerinin üstlenilen öğrenci ve öğretmen rollerinin, öğretmen adaylarının akademik öz düzenleme becerilerini geliştirir nitelikte olduğu söylenebilir.

Katılımcıların akademik öz düzenleme ölçeği alt başlıklarında cinsiyet değişkenine göre farklılık tespit edilmemesine rağmen, öz düzenleme toplam skorlarında erkekler lehine bulgular tespit edilmiştir (Tablo 3). Literatür incelendiğinde, Gömleksiz ve Demiralp (2012)⁹ ve Tezel Şahin'in (2015)²⁶ öğretmen adaylarının öz-düzenleyici öğrenme becerilerini inceledikleri çalışmalarında ölçeğinin alt boyutları ile geneline ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını tespit etmişlerdir. Haşlamam¹¹ ise yapmış olduğu çalışmasında erkek öğrencilerin daha yüksek öz düzenleme düzeyine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgular çalışmamızı destekler niteliktedir. Alıcı ve Altun'un (2007)¹ yapmış oldukları çalışmalarında kadın öğrencilerin lehine bulgular bulmuşlardır. Yüksel'in (2013)³³ yaptığı çalışmada da kadın öğretmen adaylarının öz-düzenleme becerilerinin erkek öğretmen adayların öz-düzenleme becerilerine göre daha yüksek düzeyde olduğunu rapor etmişlerdir. Sunulan bu çalışmada, erkek öğrenciler yönünde bulunan farklılığın, erkek öğrencilerin hem sportif anlamda kişisel hedeflerine ulaşma da hem de akademik anlamda öğrendiklerini kontrol edici bir davranış ile sergileme de kız öğrencilere göre daha verimli olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öz-düzenleme becerisi fazla olan öğrenciler, düşük olanlara kıyasla daha iyi öğrenme hedefleri seçer, daha verimli öğrenme stratejilerini uygular, hedefe ulaşma zamanlarını daha iyi görür ve değerlendirir¹⁶.

Katılımcıların akademik öz düzenleme becerileri yaş değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel analiz sonucunda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Literatür incelendiğinde, Tezel Şahin'in (2015)²⁶ öğretmen adaylarının öz-düzenleyici öğrenme becerilerini incelediği çalışmasında ölçeğin alt boyutları ile geneline ilişkin görüşlerinin yaş değişkenine göre farklılaşmadığını rapor etmiştir. Bu çalışma çalışmamızı destekler niteliktedir. Çalışmamızın aksine, Yılmaz'ın (2016)³² okul öncesi öğretmenler üzerinde yapmış olduğu çalışmasında öğretmenlerin öz-düzenleme düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığını rapor etmiştir. Sunulan bu çalışmada yaş değişkenine göre farklılık tespit edilmemesine rağmen, ölçek genelinde 26 ve üstü yaş grubu lehine bulgular tespit edilmiştir. Bu durumun öğretmen adaylarının yaşlarının artmasıyla akademik öz düzenleme becerilerinin zamanla kazanılan tecrübe neticesinde daha fazla artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öz-düzenleme becerisi öğrenilebilir ve geliştirilebilir bir beceridir. Akademik öz-düzenleme sadece okul yaşamıyla sınırlı kalmayıp aslında bireyin yaşam boyunca gereksinim duyacağı bir beceridir. Bunun sebebi, öz-düzenleme becerisi yüksek olan

bireylerin kendi çabaları ile bilgiyi edinip, belirledikleri amaçlara ulaşmak için uygun stratejiler seçip kullanabilmeleridir. Bunu başarabilen bireyler yaşamlarını da kolaylaştırmış olacaklardır³⁶.

Katılımcıların sınıf değişkenine göre akademik öz düzenleme becerileri incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Literatür incelendiğinde, Saracaloğlu ve ark. (2017)²⁴ sınıf öğretmeni adaylarının öz düzenleme toplam skorları ve öz düzenleme ölçeğinin alt boyutlarına ait skorların sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak manidar farklılık olmadığını rapor etmişlerdir. Güler (2015)¹⁰ tarafından yapılan araştırmada ise, öğretmen adaylarının öz-düzenleme becerileri sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Sunulan bu çalışmada sınıf değişkenine göre farklılık tespit edilmemesine rağmen, ölçek genelinde 3. sınıf öğrencilerinin lehine bulgular tespit edilmiştir. Bunun sebebinin diğer sınıf derecelerine göre görmüş oldukları dersler neticesinde bilgi ve beceri düzeylerinin daha yüksek olması ve de mesleki hayata geçiş noktasına daha yakın seviyede olmalarından daha fazla öz düzenleyici davranış gösterdikleri söylenilebilir.

Katılımcıların genel akademik not ortalaması değişkenine göre akademik öz düzenleme becerileri incelendiğinde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir (Tablo 7). Sunulan bu çalışmada genel akademik not ortalaması değişkenine göre farklılık tespit edilmemesine rağmen, ölçek genelinde 3.00-4.00 arası not ortalamasına sahip öğrencilerinin lehine bulgular tespit edilmiştir. Günümüzde bilginin öğrenciler tarafından aktif bir şekilde alınma ve düzenlenme sürecinin akademik başarı ve performans yönünden büyük önem taşıdığı bilinmektedir¹⁹. Literatür incelendiğinde; Pintrich ve de Groot (1990)²¹ ve Andrew ve Vialle (1998)² öz yeterlilik algısı ile birlikte öğrenmede öz-düzenleme stratejileri ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Öğrencilerin başarı düzeyleri ile öz-yeterlilik algıları ve öğrenmede öz-düzenleme stratejilerini kullanma becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Miller (2000)¹⁸, öğrenmede öz-düzenleme ve başarı arasındaki ilişkiyi, içsel ve dışsal karşılaştırmalar çerçevesinde araştırmıştır. Araştırma sonucunda öz-düzenleme ve başarı arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Literatürdeki bulgular araştırmamızı destekler niteliktedir.

Sonuç olarak; öğretmen adaylarının akademik öz düzenleme düzeyleri ile araştırmada kullanılan demografik özellikler olan cinsiyet, yaş, sınıf ve genel akademik not ortalaması değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir. Öz düzenlemenin bireyin hedeflerine ulaşması için çok önemli bir kavram olduğu ve kişinin planladığı hedeflerine yönelik olarak yapacağı davranışlara göre şekilleneceğinden, herhangi bir değişkene göre farklılaşmayacağı söylenilebilir.

ÖNERİLER

- Gönüllü gruplar sadece beden eğitimi ve spor bilimleri öğrencilerinden değil farklı bölümlerden de seçilip atıfta bulunarak karşılaştırmalar yapılabilir.
- Ebeveynlere akademik öz düzenleme becerileri konusunda eğitim verilerek bu sürecin öğrenciler üzerindeki etkisi incelenebilir.
- Öğrencilere öz düzenlemeli öğrenme hakkında bilgi verilmelidir. Öğrencilere nasıl öğrenme hedefleri belirleyecekleri, o hedeflere ulaşma yolunda

ilerlemelerini nasıl izleyecekleri, kendi kendilerini nasıl değerlendirebilecekleri öğretilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Martinez-Pons M. (2000). Effective transfer as a self-regulatory process: Implications for adult education. Paper Presented At The Royaumont Symposium On Self-Learning, Paris.
2. Kaplan E. (2014). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği öğrencilerinde öz-düzenleme: ölçek uyarılama çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
3. Izgar H., Dilmaç B. (2008). Yönetici adayı öğretmenlerin öz yeterlik algıları ve epistemolojik inançlarının incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 20, 437-446.
4. Alcı B., Altun S. (2007). Lise öğrencilerinin matematik dersine yönelik öz düzenleme ve biliş üstü becerileri, cinsiyete, sınıfa ve alanlara göre farklılaşmakta mıdır? Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 16(1), 33-44.
5. Gömleksiz MN., Demiralp D. (2012). Öğretmen adaylarının öz-düzenleyici öğrenme becerilerine ilişkin görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 11(3), 777-795.
6. Bandura A. (1991) Socia icognitive theory of regulation. Organizational Behavior and Human Decision Processes. 50, 248-287.
7. Vohs KD., Baumeister RF. (2004). Understanding self-regulation: An introduction. İçinde: Baumeister RF., Vohs KD. (Editör). Handbook of Self-Regulation: Research, Theory, and Application. Guilford Press. New York, NY.
8. Zimmerman BJ., Kitsantas A. (2014). Comparing the predictive power of self-discipline and self-regulation measures of learning. Contemporary Educational Psychology. 39, 145-155.
9. Raffaelli M., Crockett LJ., Shen Y. (2005). Develop mental stability and change in self-regulation from childhood to adolescence. Journal of Genetic Psychology. 166, 54-75.
10. Usher EL., Pajares F. (2008). Sources of self-efficacy in school: Critical review of the literatüre and future directions. Review of Educational Research. 78, 751-796.
11. Sağırılı MÖ., Azapağası E. (2009). Üniversite öğrencilerinin öğrenmede öz düzenlemeyi öğrenme becerilerinin incelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 42(2), 129-161.
12. Wolters CA., Hussain M. (2015). Investigating grit and its relation with college students' self-regulated learning and academic achievement. Metacognition Learning. 10, 293-311.
13. Wolters AA., Pintrich PR. (1998). Contextual differences in student motivation and self-regulated learning in mathematics, english and social studies classrooms. Instructional Science. 26, 27-47.
14. Zee M., De Bree E. (2016). Students' self-regulation and achievement in basic reading and math skills: The role of student-teacher relationships in middle childhood. European Journal of Developmental Psychology. 10, 1-16.

15. Aybek B., Aslan S. (2017). Öğretmen adaylarının öz-düzenleme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. 13(3), 455-470.
16. Demirel M., Erdoğan Ö., Aydın Ö. (2014). Öğretmen adaylarının öz düzenleyici öğrenme stratejilerini kullanma düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*. 4(8), 69- 84.
17. Gömleksiz MN., Demiralp D. (2012). Öğretmen adaylarının öz-düzenleyici öğrenme becerilerine ilişkin görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 11(3), 777-795.
18. Saracaloğlu AS., Aldan Karademir Ç., Dursun F., Altın M., Üstündağ N. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının öz-düzenleyici öğrenme becerilerinin, akademik öz-yeterlik, akademik kontrol odağı ve akademik başarıları ile ilişkisi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkishor Turkic*. 12(33), 379-402.
19. Yüksel İ. (2013). Öğretimsel stil tercihlerinin öz-düzenleme beceri düzeylerini yordama gücü. *Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. 20, 212-229.
20. Kaplan E., Certel Z. (2018). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği öğrencilerinin akademik öz-düzenlemelerinin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*. 8(1), 237-246.
21. Tezel Şahin F. (2015). Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin öz düzenleme yeterliliklerinin incelenmesi, *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*. 4, 425-438.
22. Turan MB., Koç K. (2018). Examination of the effect of the instructional styles of pre-service physical education and sports teachers on the ability of self-regulation. *Asian Journal of Education and Training*. 4(4), 302-308.
23. Karasar N. (2004). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel yayıncılık, Ankara, 52.
24. Çıngı H. (1994). Örneklem Kuramı, H.Ü. Fen Fakültesi Yayınları, Ankara, 346.
25. Büyüköztürk Ş. (2007). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. (7.Baskı), Pegem Akademi Yayıncılık, 40.
26. Taşkapı C. (2015). Öğretmen adaylarının öğrenme stillerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve öz düzenleme becerileri ile olan ilişkisi. Yüksek Lisans tezi. Doğu Akdeniz Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Kuzey Kıbrıs.
27. Haşlaman T. (2005). Programlama dersi ile ilgili öz-düzenleyici öğrenme stratejileri ile başarı arasındaki ilişkilerin incelenmesi: Bir Yapısallık Modeli, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
28. Kuyumcu VA. (2011). Öz-düzenleme stratejileri öğretiminin öğrencilerinin İngilizce başarılarına, öz-düzenleme stratejileri kullanımına ve tutumlarına etkisi. Doktora Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
29. Yılmaz H. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin öz-düzenleme düzeyleri ile kullandıkları öğretim uygulamaları düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
30. Zimmerman BJ. (2002). Becoming a self-regulated learner: An Overview, *Theory Into Practice*. 41(2), 64-70.
31. Güler M. (2015). Öğretmen adaylarının öz-düzenleme becerilerinin; duygusal zekâları, epistemolojik inançları ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

32. Özkatar Kaya E. (2018). *Beden eğitimi öğretmeni adaylarının epistemolojik inançları, akademik öz düzenleme ve öz yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Doktora Tezi. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.*
33. Pintrich PR., De Groot EV. (1990). *Motivational and self-regulated learning components of classroom academic performance. Journal of Educational Psychology*, 82(1), 33-40.
34. Andrew S., Vialle W. (1998). *Nursingstudents' self-efficacy, self-regulated Learning and academic performance in science teaching. Paper Presented at the Australian Association for Research in Education Conference.*
35. Miller JW. (2000). *Exploring the source of self regulated learning: TheInfluence of Internaland External Comparisons. Journal of Instructioanal Psycholohy*. 2(1), 1-34.

Üniversite Takımında Yer Alan Kadın Voleybolcularda 6 Haftalık Antrenmansızlığın Vücut Kompozisyonu Üzerine Etkisi

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, üniversiteler arası voleybol müsabakalarına katılan kadın voleybolcuların müsabaka sonrası antrenmanları bıraktıktan sonra vücut kompozisyonlarındaki değişimi incelemektir. Araştırmaya üniversite voleybol takımında yer alan, en az 3 yıl spor geçmişi olan, yaş ortalaması $19,14 \pm 0,77$ (yıl), boy ortalaması $165,43 \pm 4,25$ (cm), vücut ağırlığı (VA) $53,43 \pm 4,78$ (kg) olan 14 kadın sporcu gönüllü olarak katıldı. Katılımcıların vücut kompozisyonu ölçümleri *Inbody-720* bioelektrik impedans analizörü ile test protokollerine uygun olarak yapıldı. Katılımcıların ön test-son test olmak üzere vücut ağırlığı (VA), vücut kitle indeksi (VKİ), bel kalça oranı (BKO), hücre içi sıvıları (HİS), hücre dışı sıvıları (HDS), protein, kemik mineral içeriği (KMI), iskelet kas ağırlığı (İKA), yağsız vücut ağırlığı (YVA), vücut yağ yüzdesi (VYY), visceral yağ, fitness skoru, sağ kol yumuşak doku, sol kol yumuşak doku, gövde yumuşak doku, sağ bacak yumuşak doku, sol bacak yumuşak doku ölçümleri yapıldı. Araştırmamızda, VA ve VKİ değişkenlerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edilirken ($p < 0,01$), bel kalça oranı değerlerinde istatistiksel bir farklılık belirlenmedi ($p > 0,05$). HDS, Protein, İKA, YVA, VYY ve fitness skoru parametrelerinin ön test ve son test karşılaştırmalarında istatistiksel farklılıklar tespit edildi ($p < 0,05$, $p < 0,01$). Sağ kol yumuşak doku, sağ bacak yumuşak doku ve sol bacak yumuşak doku ön test-son test ölçüm ortalamaları arasında istatistiksel farklar belirlenirken ($p < 0,05$), sol kol yumuşak doku ve gövde yumuşak doku ön test-son test ölçüm ortalamaları arasında istatistiksel bir farklılık belirlenmedi ($p > 0,05$). Sonuç olarak, hareketsizliğin vücut yağ yüzdesi, iskelet kas ağırlığı, toplam vücut suyu ve kemik mineral yoğunluğu üzerine olumsuz etkilerinin olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Vücut kompozisyonu, antrenman, voleybol, egzersiz, sedanter

The Effect of 6 weeks of Non-Training on Body Composition of Women Volleyball Players in the University Team

ABSTRACT

The aim of this study is after post-competition to examine the changes in body compositions of women volleyball players who participated in inter-university volleyball competitions and stopped training. The average age of 14 female athletes, which in University Volleyball team and has at least 3 years of sports history, is $19,14 \pm 0,77$ (years), the average height is $165,43 \pm 4,25$ (cm), the average body weight (BW) is $53,43 \pm 4,78$ (kg) and has participated voluntarily. Body composition measurements of the participants were made in accordance with the test protocols with the *Inbody-720* bioelectrical impedance analyzer. Participants of BW, body mass index (BMI), waist hip ratio, intracellular fluids (ICF), extracellular fluids (ECF), protein, bone mineral content (BMC), skeletal muscle mass (SMM), lean body weight (LBW), body fat percentage (BFP), visceral fat, fitness score, right arm soft tissue, left arm soft tissue, body soft tissue, right leg soft tissue, left leg soft tissue have measured as the pretest-posttest. In our study, while a statistically significant difference was found in BW and BMI variables ($p < 0,01$), there was no statistically significant difference in waist-hip ratio values ($p > 0,05$). Statistical differences were detected in the pretest and posttest comparisons of ECF, Protein, SMM, LBW, BFP and fitness score parameters ($p < 0,05$, $p < 0,01$). When determining the statistical differences between measurement averages of pretest-posttest in right arm soft tissue, right leg soft tissue and left leg soft tissue, $p < 0,05$, a statistical difference was not observed between measurement averages of pretest-posttest in left arm soft tissue and body soft tissue ($p > 0,05$). As a result, it can be said that immobility has negative effects on body fat percentage, skeletal muscle weight, total body water and bone mineral density.

Key Words: Body composition, training, volleyball, exercise, sedentary

GİRİŞ

Hareketsiz bir yaşam süren kişiler (sedanterler) ciddi sağlık problemleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle de teknolojik gelişmeler sonucu bir yandan hayatımızı kolaylaştıran öte yandan fiziksel hareketi kısıtlamayan buluşlar insanları hareketsiz kılmaktadır⁵. Hareketsiz veya hafif aktif bir yaşam tarzı olan kişilerde egzersiz eğitiminin enerji dengesi ve vücut kompozisyonu üzerindeki etkileri, üzerinde durulması gereken bir konudur ve genel olarak baktığımızda egzersiz eğitimi kişilerde vücut yağının azalması ve daha sağlıklı bir vücut kompozisyonuyla sonuçlanır²⁷.

Vücut kompozisyonu genel olarak yağ, kemik, kas hücreleri, diğer organik maddeler ve hücre dışı sıvıların orantılı bir şekilde bir araya gelmesinden oluşur²⁴. Vücut kompozisyonu kişinin sağlığını ve fiziksel zindelik profilini yansıtan anahtar göstergelerden biridir ve fiziksel performansta optimal verime ulaşmak için önemli bir belirleyici etken olduğu kabul edilmektedir^{2,9}. Vücut kitle indeksi, vücut yağ yüzdesi gibi ölçümler klinik bilimlerinde, spor bilimlerinde ve halk sağlığı alanlarında oldukça yaygın olarak yapılmaktadır⁶. Dolayısıyla klinik açıdan önemli bilgilerin elde edildiği obezite ve vücut kompozisyonlarını konu alan çalışmalarda artış olduğu gözlenmektedir³.

Performansın temelini oluşturan kondisyonel yeteneklerin merkezinde ise kuvvet, sürat ve dayanıklılık gibi motorik özellikler bulunur¹⁶. Sportif performansı belirleyen biyomekanik, fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik faktörlerin yanı sıra sporcunun vücut boyutları ve vücut kompozisyonu gibi faktörler de fiziksel performansı kısıtlayan faktörler olarak görülebilir⁸.

Literatürde egzersizi bıraktıktan sonra vücut kompozisyonlarındaki değişimleri inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı, üniversiteler arası voleybol müsabakalarına katılan kadın voleybolcuların müsabaka sonrası antrenmanları bıraktıktan sonra vücut kompozisyonlarındaki değişimi incelemektir.

MATERYAL VE METOT

Katılımcılar

Araştırmaya Harran Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören ve aynı zamanda Üniversite Voleybol takımında yer alan, en az 3 yıl spor geçmişi olan, yaş ortalaması $19,14 \pm 0,77$ (yıl), boy ortalaması $165,43 \pm 4,25$ (cm). Vücut Ağırlığı $53,43 \pm 4,78$ (kg) olan 14 kadın sporcu gönüllü olarak katıldı.

Deneklerin ön test ölçümleri üniversiteler arası voleybol müsabakalarının olduğu dönemde alındı. Denekler, müsabaka sonrası voleybol antrenmanını bıraktıktan 6 hafta sonra son test ölçümleri alındı. Katılımcıların bu süreçte beslenme alışkanlıklarında kayda değer bir değişim olmadığı belirlendi. Bütün katılımcılardan bu süre boyunca antrenman veya fiziksel aktivite yapıp yapmadıkları konusunda bilgi alındı ve bu kritere uymayan 2 katılımcı araştırmadan çıkartıldı.

Verilerin Toplanması

Vücut Kompozisyonu Analizi Ölçümleri

Vücut kompozisyonu ölçümünde son yıllarda yaygın bir şekilde kullanılan biyoelektrik impedans analiz (BİA) yönteminin etkinliği yapılan birçok araştırmayla kanıtlanmıştır²². Katılımcıların vücut kompozisyonu ölçümleri Inbody-720 biyoelektrik impedans analizörü ile yapıldı. Tüm katılımcıların ölçümlerden en az 3

saat öncesine kadar herhangi bir şey yiyip içmemelerine dikkat edilerek ölçüldü. Ayakların ıslak olmamasına özen gösterilerek pençe ve topuklar elektrotlara gelecek şekilde yerleştirildi. Aletin üzerinde bulunan elektrot bağlı tutacaklar denek tarafından ölçüm süresince kollar yanlara sarkık vaziyette tutuldu. Tüm katılımcılara çalışmanın amacı ve önemi anlatılarak istek ve motivasyon düzeyleri yükseltilmeye çalışıldı.

İstatistiksel Analiz

Ölçümlerden elde edilen verilerin analizi için SPSS–16 istatistik programı kullanıldı. Deneklerin ön test ve son test ölçüm ortalamalarının karşılaştırılmasında Eşleştirilmiş Örneklem T-Testi (Paired Sample T-Test) uygulandı. Ölçümler arası farklılığın yorumunda anlamlılık düzeyi $p<0,01$ ve $p<0,05$ olarak belirlendi.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların Yaş, Boy, Vücut Ağırlığı, Vücut Kitle İndeksi ve Bel Kalça Oranı Ortalamalarının Ön Test – Son Test Karşılaştırmaları

Değişkenler	Ön Test	Son Test	p
	$\bar{(x)} / (Ss)$	$\bar{(x)} / (Ss)$	
Yaş (yıl)	19,14±0,77	-	-
Boy (cm)	165,43±4,25	-	-
VA (kg)	53,43 ±4,78	54,20±4,53	0,01**
VKİ (kg/m ²)	19,55±1,66	19,83±1,61	0,01**
Bel / Kalça Oranı (cm)	0,80±0,03	0,81±0,02	0,085

*($p<0,05$), **($p<0,001$) VA= Vücut ağırlığı; VKİ= Vücut kitle indeksi

Katılımcıların yaş ortalaması 19,14±0,77 (yıl), boy ortalaması 165,43±4,25 (cm) olarak ölçüldü. VA ön test değerleri 53,43 ±4,78 (kg) , son test değerleri 54,20±4,53 (kg), VKİ ön test değerleri 19,55±1,66 (kg/m²) ve son test değerleri 19,83±1,61(kg/m²) , bel kalça oranı ön test değerleri 0,80±0,03 cm ve son test değerleri 0,81±0,02 cm olarak tespit edildi. VA ve VKİ değişkenlerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edilirken ($p<0,01$), bel kalça oranı değerlerinde istatistiksel bir farklılık gözlenmedi ($p>0,05$) (Tablo 1).

Tablo 2. Katılımcıların Vücut Kompozisyonu Analiz Ortalamalarının Ön Test – Son Test Karşılaştırmaları

Değişkenler	Ön Test	Son Test	p
	$\bar{(x)} / (Ss)$	$\bar{(x)} / (Ss)$	
HİS (lt)	20,73±1,92	20,44±1,79	0,100
HDS (lt)	12,53±1,01	12,27±1,09	0,05*
Protein (kg)	9,00±0,77	8,80±0,82	0,05*
KMİ (kg)	2,63±0,24	2,58±0,22	0,054
İKA (kg)	25,15±2,34	24,57±2,45	0,01**
YVA (kg)	44,59±4,05	47,58±6,79	0,05*
VYY (%)	15,35±2,99	17,18±3,56	0,05*
Viseral yağ	35,55±10,68	38,95±14,61	0,132
Fitnes skoru	76,14±4,78	74,71±4,89	0,01**

*($p<0,05$), **($p<0,01$) HİS= Hücre içi sıvı; HDS= Hücre dışı sıvı; KMİ= Kemik mineral içeriği; YVA= Yağsız vücut ağırlığı VYY= Vücut yağ yüzdesi

HDS, Protein, İKA, YVA, VYY ve Fitness Skoru parametrelerinin ön test ve son test karşılaştırmalarında istatistiksel farklılıklar tespit edildi ($p<0,05$, $p<0,01$). Bununla birlikte HİS, KMİ ve Viseral Yağ parametrelerinde ön test ve son test ölçüm ortalamaları arasında değişkenlik olmasına rağmen istatistiksel açıdan anlamlılık gözlenmedi ($p>0,05$) (Tablo 2).

Tablo 3. Katılımcıların Segmental Analiz Ortalamalarının Ön Test – Son Test Karşılaştırmaları

Değişkenler	Ön Test	Son Test	p
	$\bar{x} / (Ss)$	$\bar{x} / (Ss)$	
Sağ Kol Yumuşak Doku (kg)	2,21±0,28	2,17±0,26	0,05*
Sol Kol Yumuşak Doku (kg)	2,13±0,24	2,10±0,28	0,125
Gövde Yumuşak Doku (kg)	19,45±1,17	19,22±1,72	0,078
Sağ Bacak Yumuşak Doku (kg)	6,98±0,66	6,81±0,77	0,05*
Sol Bacak Yumuşak Doku (kg)	7,06±0,58	6,94±0,59	0,05*

*($p<0,05$), **($p<0,001$)

Katılımcıların segmental analiz ölçüm ortalamaları; sağ kol yumuşak doku ön test değerleri 2,21±0,28, son test değerleri 2,17±0,26, sol kol yumuşak doku ön test değerleri 2,13±0,24, son test değerleri 2,10±0,28, gövde yumuşak doku ön test değerleri 19,45±1,17, son test değerleri 19,22±1,72, sağ bacak yumuşak doku ön test değerleri 6,98±0,66, son test değerleri 6,81±0,77, sol bacak yumuşak doku ön test değerleri 7,06±0,58, son test değerleri 6,94±0,59 olarak tespit edildi. Sağ kol yumuşak doku, sağ bacak yumuşak doku ve sol bacak yumuşak doku ön test-son test ölçüm ortalamaları arasında istatistiksel farklar belirlenirken ($p<0,05$), sol kol yumuşak doku ve gövde yumuşak doku ön test-son test ölçüm ortalamaları arasında istatistiksel bir farklılık gözlenmedi ($p>0,05$) (Tablo 3).

TARTIŞMA

Vücut kompozisyonu temel olarak yağ doku, kemik doku, kas hücresi, hücre dışı sıvıları ve organik maddelerin bir araya gelmesinden meydana gelir¹⁸. Vücut kompozisyonu vücudun fizyolojik yapısı ile ilgili bilgi verir ve yetişkin bir insanın vücut bileşiminin ortalama % 60'ını su % 16'sını protein, % 4-5'ini mineraller ve % 15-20'sini yağ oluşturur¹⁷.

Yapmış olduğumuz araştırmada, VA ve VKİ değişkenlerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edilirken ($p<0,01$), bel kalça oranı değerlerinde istatistiksel bir farklılık gözlenmedi ($p>0,05$). HDS, Protein, İKA, YVA, VYY ve fitness skoru parametrelerinin ön test ve son test karşılaştırmalarında istatistiksel farklılıklar tespit edildi ($p<0,05$, $p<0,01$). Bununla birlikte HİS, KMİ parametrelerinde ön test değerlerine oranla son test değerlerinde azalma bulunurken, viseral yağ ön test değerlerine oranla son test değerlerinde artış gözlenmesine rağmen istatistiksel açıdan anlamlılık gözlenmedi ($p>0,05$). Sağ kol yumuşak doku, sağ bacak yumuşak doku ve sol bacak yumuşak doku ön test-son test ölçüm ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlılık belirlenirken ($p<0,05$), sol kol yumuşak doku ve gövde yumuşak doku ön test-son test ölçüm ortalamaları arasında istatistiksel bir farklılık gözlenmedi ($p>0,05$).

Vücut kompozisyonu ve fiziksel performans arasındaki ilişkiyi inceleyen çok fazla araştırma vardır ve yapılan düzenli egzersizlerin beden yağını azalttığını, yağsız beden kitlesini artırdığını bildiren çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır^{20,23}.

Yetersiz fiziksel aktivite ve yüksek enerjili alımlar, çeşitli hastalıklarla ilişkili bulunan aşırı kilo ve obeziteye neden olan etkenler olarak belirtilmektedir⁴. Vücutta biriken yağlar çeşitli hastalıklara yol açmakta ve özellikle de vücudun üst kısmının yağlanması, alt bölümlerin (uyluk ve kalça gibi) yağlanmasından daha riskli olduğu bilinmektedir. Son yıllarda bu verilere dayanılarak tek başına bel çevresinin bile ölçülmesi abdominal bölgesindeki yağ dağılımının ve sağlığın bozulmasının bir göstergesi olarak kullanılmaktadır^{10,13}. Vücut ağırlığı yönetiminde beslenme, endokrin sistem ve iştah gibi farklı mekanizmaların dışında fiziksel aktivite düzeyi de önemli bir rol oynamaktadır²⁶. Özellikle de abdominal bölgedeki yağ doku artışı risk sınırlarını aştığında obezite ile ilişkili hastalıkların baş göstermesinde belirleyici bir unsur olmaktadır¹⁴. Toplam vücut ağırlığında ve visseral yağ kütlesinde meydana gelecek düşüşler ise kas dokusunun korunumu ve diğer fizyolojik faydalar için önemlidir²¹. Vücut yağ kütlesinin, yağsız vücut kütlesine oranla artması ile özellikle, yağ dokunun organ boşluğunda ağırlıklı olarak artması kardiyovasküler hastalığın gelişiminde önemli bir rol oynar¹⁵.

Çalışmamızda katılımcıların egzersizi bıraktıktan sonra vücut yağ kütlesi değerlerindeki artış kardiyovasküler risk faktörüne işaret etmektedir.

Gençlerde yapılan çalışmalarda, artan vücut yağ yüzdesine bağlı olarak aerobik sağlık ve egzersiz kapasitelerinde azalma olduğu bildirilmiştir^{19,25}. Futbolcular üzerine yapılan bir çalışmada vücut yağ oranı ve yağsız vücut kitlesinin kuvvet, sürat ve sıçrama performansını olumlu etkilediği bildirilmiştir²³. Tıp fakültesi öğrencilerinde bir yılda vücut kompozisyonlarında meydana gelen değişimlerin belirlenmesi amacıyla yapılan bir çalışmada yine bireylere fiziksel aktivite artışı önerilmiştir¹². Premenopozal kilolu kadınlarda 96 kişiye yapılan bir araştırmada aerobik egzersiz ve direnç egzersizlerinin yağ dokusunda kayıp oluşturduğu ve yağsız dokuyu koruduğu bildirilmiştir¹¹. Başka bir çalışmada yine 10 haftalık aerobik çalışmalar sonucu vücut yağ oranında %12'lik bir azalma olduğu bildirilmiştir⁷. Vücut kompozisyonunun önemli parametrelerinden biri olan kemik mineral yoğunluğu da yapılan fiziksel aktiviteler sonucu olumlu etkilendiği belirtilmektedir¹.

Vücut kompozisyonunu oluşturan unsurların performans üzerine etkileri önemle belirtilmektedir ve yapılan fiziksel aktivitelerin vücut elemanlarını olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Araştırmamızda kadın voleybolcuların antrenmanlara 6 hafta gibi bir süre ara vermesinin ardından vücut kompozisyonlarında meydana gelen gerileme literatür bilgiyle paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak, spor yapan kişilerde çalışmalara 6 haftalık bir ara verilmesinin ardından vücut yağ yüzdesi değerlerinde artış olurken, iskelet kas ağırlığı, toplam vücut suyu ve kemik mineral yoğunluğu değerlerinde düşüş gözlemlenebilir. Yapılan düzenli fiziksel aktivitelerin vücut yağ yüzdesi, iskelet kas ağırlığı, vücut sıvıları, kemik mineral içeriği gibi parametreler üzerinde olumlu etkileri olduğu gibi, hareketsizliğin veya inaktivitenin de tam tersi olumsuz etkilerinin olduğu söylenebilir. Çalışmamızda, antrenmanlara altı haftalık bir ara vermenin vücut kompozisyonunun

olumsuz etkilediğini gösteren bu veriler hem antrenörlere hem de spor yapanlara ışık tutacaktır.

KAYNAKLAR

1. Çolak H., Yiğit Z. (2017). Investigating the changes on body composition in women regularly exercise. *Journal of Current Researches on Health Sector*. 7(2), 69-78.
2. Westerterp KR. (2018). Exercise energy balance and body composition. *European Journal of Clinical Nutrition*. 72(9),1246-1250.
3. Ward LC. (2019). Bioelectrical impedance analysis for body composition assessment: Reflections on accuracy clinical utility and standardisation. *European Journal of Clinical Nutrition*. 73(2), 194-199.
4. Boileau RA., Horswill CA. (2000). Body composition in sports: Measurement and applications for weight loss and gain. *Exercise and Sport Science*. İçinde: Garrett EW., Kirkendall DT. (editör). Lippincott Williams ve Wilkins. 319-338.
5. Heyward VH. (1998). *Advanced fitness assessment & exercise prescription*. Third Edition, Human Kinetics. USA.
6. Faisy C., Rabbat A., Kouchakji B., Laaban JP. (2000). Bioelectrical impedance analysis in estimating nutritional status and outcome of patients with chronic obstructive pulmonary disease and acute respiratory failure. *Intensive Care Medicine*. 6(5), 518-525.
7. Bredella MA. (2017). Sex differences in body composition. *Advances in Experimental Medicine and Biology*. 104(3), 9-27.
8. Önder HU., Eler S. (2008). Ankara ili birinci lig takımlarında oynayan bayan voleybolcuların bazı fiziksel ve fizyolojik parametrelerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 10(3), 15-22.
9. Garrett WE., Kirkendall DT. (2002). *Exercise and sport science*. Lippincott Williams & Wilkins. Philadelphia (PA).
10. Sergi G., De Rui M., Stubbs B., Veronese N., Manzato E. (2017). Measurement of lean body mass using bioelectrical impedance analysis: A consideration of the pros and cons. *Aging Clinical and Experimental Research*. 29(4), 591-597.
11. Peker İ., Çiloğlu F., Buruk Ş., Bulca Z. (2000). *Egzersiz biyokimyası ve obezite*. Nobel Tıp Kitabevleri. İstanbul.
12. Özkarafakı İ. (2009). Üniversite öğrencilerinde vücut yağ yüzdesinin beden kitle indeksi ve biyoelektrik impedans analizi ile değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*. Kayseri.
13. Saçaklı H. (1992). *Sağlıklı yaşamak için bilimsel metotlarla zayıflama*, Berkay Matbaacılık, İstanbul.
14. Silvestre R., West C., Maresh CM., Kraemer WJ. (2006). Body composition and physical performance in men's soccer: A study of a national collegiate athletic association division I team. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 20(1), 177-183.
15. Condello G., Capranica L., Stager J., Forte R., Falbo S., Di Baldassarre A., Segura-Garcia C., Pesce C. (2016). Physical activity and health perception in aging: Do body mass and satisfaction matter? A three-path mediated link. *PLOS One*. 11(9), 1-16.
16. Hoeger WK. (1991). *Principles and labs*. 2nd Edition. West Publishing Company, USA, 23-25.

17. Kehayias JJ., Fiatarone MA., Zhuang H., Roubenoff R. (1997). Total body potassium and body fat: relevance to aging. *The American Journal of Clinical Nutrition*. 66(4), 904-910.
18. Westerterp KR. (2010). Physical activity, food intake, and body weight regulation: Insights from doubly labeled water studies. *Nutrition Reviews*. 68 (3), 148-154.
19. Marin P., Arver S. (1998). Androgens and abdominal obesity. *Bailliere's Clinical Endocrinology and Metabolism*. 12(3), 441-451.
20. Saris WHM., Blair SN., van Baak MA., Eaton SB., Davies PS., Pietro LD., Fogelholm M., Rissanen A., Schöller D., Swinburn B., Tremblay A., Westerterp KR., Wyatt H. (2003). How much physical activity is enough to prevent unhealthy weight gain? Outcome of the IASO 1st stock conference and consensus statement. *Obesity Reviews*. 4(2), 101-114.
21. Müller W. (2009). Towards research based approaches for solving body composition problems in sports: Ski jumping as a heuristic example. *British Journal of Sports Medicine*. 43(13), 1013-1019.
22. Rump P., Verstappen F., Gerver WJ., Hornstra G. (2002). Body composition and cardiorespiratory fitness indicators in prepubescent boys and girls. *International Journal of Sports Medicine*. 23(1), 50-54.
23. Watanabe K., Nakadomo F., Maeda K. (1994). Relationship between body composition and cardiorespiratory fitness in Japanese junior high school boys and girls. *The Annals of Physiological Anthropology*. 13(4), 167-174.
24. Kaya H., Özçelik O. (2005). Tıp öğrencilerinde bir yılda vücut kompozisyonlarında meydana gelen değişimlerin belirlenmesi. *Fırat Tıp Dergisi*. 10(4), 164-168.
25. Hunter GR., Byrne NM., Sirikul B., Fernández JR., Zuckerman PA., Darnell BE., Gower BA. (2008). Resistance training conserves fat-free mass and resting energy expenditure following weight loss. *Obesity*. 16(5), 1045-1051.
26. Futterman LG., Lemberg L. (2001). Lp (A) Lipoprotein-an independent risk factor for coronary heart disease after menopause. *American Journal of Critical Care*. 10(1), 63-67.
27. Akın S., Ersöz G., Bulca Y. (2004). Puberte öncesi ritmik cimnastik sporcularında fiziksel aktivite ve vücut kompozisyonunun kemik mineral yoğunluğuna etkisi. *Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Dergisi*. 50(3), 25-28.

**AKRAN ARACILI FİZİKSEL AKTİVİTELERİN OTİZM SPEKTRUM
BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN İLETİŞİM EKSİKLİĞİ
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

**THE EFFECT OF PEER-MEDIATED PHYSICAL ACTIVITIES ON
COMMUNICATION DEFICIT OF CHILDREN WITH AUTISM
SPECTRUM DISORDER**

Gönderilen Tarih: 14/05/2020
Kabul Edilen Tarih: 07/07/2020

Erkan YARIMKAYA
Milli Eğitim Bakanlığı, Bayburt, Türkiye
Orcid: 0000-0003-4337-5112
Ekrem Levent İLHAN
Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye
Orcid: 0000-0002-1117-2700

Akran Aracılı Fiziksel Aktivitelerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların İletişim Eksikliği Üzerindeki Etkisi

ÖZ

Bu çalışmada, akran aracılı fiziksel aktivitelerin otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocukların iletişim eksikliği üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma grubu, OSB olan 12 çocuk ve tipik gelişim gösteren (TGG) 6 çocuktan oluşmuştur. Katılımcılar random olarak bir uygulama grubuna (OSB olan çocuklar n= 6, ortalama yaş= 12.66; TGG çocuklar n= 6, ortalama yaş= 12.83) ve bir kontrol grubuna (OSB olan çocuklar n = 6, ortalama yaş= 12.33) ayrılmıştır. Uygulama grubunda yer alan çocuklar ile birlikte 10 hafta süreyle akran aracılı fiziksel aktiviteler gerçekleştirilmiştir. Veriler, Gilliam Otizm Derecelendirme Ölçeği-2 kullanılarak elde edilmiştir. Ölçek, OSB olan çocuklara ön test, son test ve izleme testi olarak uygulanmıştır. Bulgular, uygulama grubundaki OSB olan çocukların iletişim eksikliğinde akran aracılı fiziksel aktiviteler sonrası olumlu yönde anlamlı bir azalma olduğunu göstermiştir. OSB olan çocukların iletişim eksikliğinde gözlenen bu olumlu değişimin, araştırmadan bir ay sonra elde edilen izleme testinde devam ettiği saptanmıştır. Sonuç olarak, akran aracılı fiziksel aktivitelerin OSB olan çocukların iletişim eksikliği üzerinde olumlu yönde bir etki oluşturduğu izlenimi edinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, iletişim eksikliği, akran aracılı, fiziksel aktivite

The Effect of Peer-Mediated Physical Activities on Communication Deficit of Children with Autism Spectrum Disorder

ABSTRACT

This study examined the effect of peer-mediated physical activities on communication deficit of children with autism spectrum disorder (ASD). The study group constituted of 12 children with ASD and 6 typically developing (TD) children. Participants were randomly divided into an application group (children with ASD n= 6, mean age=12.66; TD children n= 6, mean age= 12.83) and a control group (children with ASD n= 6, mean age= 12.33). Peer-mediated physical activities were carried out for 10 weeks with children in the application group. Data were obtained using the Gilliam Autism Rating Scale-2. The scale was administered to children with ASD as pre-test, post-test and follow up test. The findings showed that there was a positively significant decrease in the communication deficit of children with ASD in the application group after peer-mediated physical activities. It was determined that this positive change observed in the communication deficit of children with ASD continued in the follow-up test one month after the study. As a result, it was gained the impression that peer-mediated physical activities had a positive effect on communication deficit of children with ASD.

Key Words: Autism spectrum disorder, communication deficit, peer-mediated, physical activity

INTRODUCTION

One of the core deficits in the majority of individuals with Autism Spectrum Disorder (ASD) is the profound and striking impairment in communication skills¹. This deficit includes: a) lack of eye contact, b) distance from people c) difficulties in initiating communication and responding, d) lack of communicative gestures, e) difficulties in initiating or joining social activities, f) non-functional use of language, g) lack of progress in joint attention skills, and h) engaging in inappropriate behaviors^{2,3,4,5,6,7}.

Communication is one of the prerequisite skills for individuals with ASD to be able to interact with others around them⁸, and especially it is one area of vital importance for development of children with ASD⁹. Typically developing (TD) children learn communication skills at school, home, and in social environments¹⁰. However, as children with ASD have limited communication skills, they may not learn communication opportunities as properly as TD children⁸. Communication deficits, which are unique to ASD, have a major influence on adaptation skills of children with ASD¹¹, and can lead them to a social isolation^{12, 13}. Therefore, the intervention programmes aimed at increasing communication skills in children with ASD are critically important to achievement both in real-world adaptation and school programs¹⁴. This has revealed the need to assess the effectiveness of interventions used in the field of ASD¹⁵. With the aim of determining effective interventions used in the field of ASD, a wide variety studies were analyzed by National Autism Center, (2015)¹⁶, and the results of the research review studies have been published¹⁵.

According to the National Standards Report from the National Autism Center, (2015)¹⁶, these interventions but are not limited to modeling, pivotal response treatment, parent training, sory-based intervention, language training, comprehensive behavioral treatment, and peer-mediated intervention (PMI). PMI is listed among the evidence-based practices (EBPs) that are frequently used and recommended for the individuals with ASD¹⁷. PMI is a set of practices in which TD children are selected, trained, and supervised to teach or support individuals with ASD¹⁸. PMI provides children with ASD the possibility of social interaction with TD children^{19, 20, 21}, increases communication among children with and without ASD^{22, 23}, and encourages children with ASD for social skill use²⁴.

Nowadays, PMI is one of the most frequently used techniques in diverse fields such as education²⁵, pharmacology²⁶, nurse²⁷, engineering²⁸, geology²⁹, and music³⁰. PMI has also been successful in improving the performances of students with disabilities in the physical education (PE)⁹. A growing number of studies indicate the beneficial effects of engaging in peer-mediated PE across a wide variety of skills in children with disabilities^{31, 32, 33, 34, 35, 36, 37} including children with ASD³⁸.

However, the efficiency of utilization of PMI in PE on communication deficit of children with ASD has been infrequently studied. Only, three studies administered a peer-mediated physical activity program as an intervention to improve communication deficit of children with ASD. For example, in the study of Brookman et al. (2003)³⁹, it was determined that the social interaction skills of children with ASD changed positively after a full-inclusion summer day camp program with their TD peers. In the study carried out by Chu and Pan, (2012)⁹, it was revealed that peer- and sibling-assisted aquatic program was effective in interaction behaviors and aquatic skills of children with ASD. In another study, Yarımkaya et al. (2017)⁴⁰ stated that the

individual with ASD positively increased eye contact, joint interest, initiating communication and responding to communication during the peer-mediated physical activity program.

With a paucity of studies in the area of peer-mediated physical activity and communication skills of children with ASD, the aim of the present study was to examine the effect of 10-weeks peer-mediated physical activities on communication deficit of children with ASD. In this regard, it is considered that the present study will provide an important contribution to the understanding towards utilization of PMI in the general physical education (GPE) context. The following research hypotheses guided this study:

- The 10-weeks peer-mediated physical activity program will have a significant improvement in communication deficit of children with ASD in the application group compared to children with ASD in the control group.
- This improvement in communication deficit of children with ASD in the application group will continue in the follow-up measurement thirty (30) days after the completion of the peer-mediated physical activity program.

MATERIALS AND METHODS

Research Design and Procedures

This study adopted the quasi-experimental model with a control group and an application group. In this model, two groups are created as application and control groups⁴¹. An independent variable is applied to one of these groups (application group) and if the post-test scores are higher than the pre-test scores, it is accepted that this is due to the independent variable⁴². Firstly in this study, the TD children were trained about the PMI. Then, the 10-weeks peer-mediated physical activity program was implemented with 3 days on a week and 1 hour on a day. Data were collected at pre-intervention, post intervention and 1 month follow-up. Children with ASD in the control group did not participate in formal physical activities.

Participants

Participants of the present study were 12 children with ASD and 6 TD children (see Table 1 for participants' demographic characteristic). Children with ASD, age from eight to ten years old, were recruited from a education center of children with ASD in Ankara province of Turkey. The children with ASD were determined based on the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-Fifth Edition (DSM-5)¹, and were randomly divided into an application group (n = 6, mean age = 12.66; SD = .51 years), and a control group (n = 6, mean age = 12.33; SD = .82 years). Children with ASD were eligible to participate in the peer-mediated physical activity program after an experienced doctor and a physical therapist examination.

TD children (mean age = 12.83; SD = .98 years), who may be effective in helping to increase communication skills of children with ASD were recruited from similar neighborhoods to the children with ASD. To select TD children, information was gathered from teachers and school administration in a public school. Then, the primary researcher interviewed TD children who were willing to participate in the study and had no ongoing medical treatment. As a result of the interview, 6 TD

children were determined as peer volunteers. The parents of the all participants were informed and their approvals were received.

Table 1. The Demographic Characteristic of the Participants

Group	Variables		N	%
Application group (N: 6)	Gender	Girls	3	50
		Boys	3	50
	Age (years)	12	2	33.3
		13	4	66.7
	Diagnosis	ASD	6	100
Control group (N: 6)	Gender	Girls	2	33.3
		Boys	4	66.7
	Age (years)	11	1	16.7
		12	2	33.3
		13	3	50
Diagnosis	ASD	6	100	
Peer volunteers (N: 6)	Gender	Girls	3	50
		Boys	3	50
	Age (years)	12	1	16.7
		13	2	33.3
		14	3	50

*ASD: Autism Spectrum Disorder.

Peer Training

Before the 10-weeks peer-mediated physical activity program, all TD children were trained by the primary researcher in 40 minutes per session and total 6 sessions. In the peer training sessions were used the steps proposed by Klavina and Block, (2008)³². At the beginning of peer training, researcher and TD children discussed differences in people, empathy, and the way to treat children with ASD. Next, they conversed rules and roles of being a peer volunteers (e.g. being friendly, talk softly, and providing praises). Then, TD children participated the practice sessions which were taught various physical and social initiation strategies: a) interdependent play, b) offering assistance, c) seek a playmate or playmates d) talking together, e) propose a game f) demonstration, g) inviting peers to play, h) cues and i) gestures. During the practice sessions, role-play scenarios which primary researcher promoted TD children to use learned physical and social initiation strategies were typically utilized.

Staff

The staff in this study were two male GPE teachers and two male special education (SE) teachers. One of the GPE teachers was the author of the study. He is a GPE teacher with 10 years of teaching experience, and is interested peer instruction in children with autism. The other GPE teacher has master's degree and with 10 years of teaching experience. Both GPE teachers served adapted PE in several schools where children with disabilities were educated. SE teachers were recruited based on their possession of information about peer-mediated instruction. They were teachers with 18 years and 16 years of teaching experience, and worked in a education center serving children with ASD. Prior to the 10-weeks peer-mediated physical activity program, staff training was implemented with a total of 3 sessions (with 40 minutes per session). This training was basically held to teach and introduce the peer-mediated physical activity program to both GPE and SE teachers.

Peer-Mediated Physical Activity Program

In the study, a peer-mediated physical activity program with distinctive features and advantages was designed, and carried out over 10-weeks (40 minutes a day for 3 days a week). The program was depended on PE and PMI recommendations for children with ASD in the literature^{37,40}. It was also a specialized program that included interactive activities to improve communication skills of children with ASD. In brief, the program consisted the peer-mediated warm-up activities, one-to-one and group games (traditional children games, funny athleticism and educational games) and cool down activities. During the peer-mediated physical activity program, all of the participants were encouraged to say hello and goodbye to influence communication skills of children with ASD. The intervention program was carried out in the gym of a public school of Ankara province.

Material

To monitor changes in communication deficits of children with ASD, the researchers used the communication subscale of Gilliam Autism Rating Scale-Second Edition (GARS-2)⁴³. GARS-2 is one of the most widely used instruments for the assessment communication deficits of children with ASD. The communication subscale of GARS-2 includes 14 items in which parents, teachers or other caregivers use a six-point Likert scale, from (0) *never observed* to (3) *frequently observed*. Parents, caregivers, and teachers evaluate the frequency of occurrence of each communication behavior over a 6-h period and under ordinary circumstances. The Turkish validity and reliability of GARS-2 was carried out by Diken et al. (2012)⁴⁴. The Cronbach's Alpha internal consistency of the communication subscale of the GARS-2 in the present study was calculated as .92.

Data analysis

Data of the study were analyzed with Version 20.0 of the Statistical Package for the Social Sciences. Due to the small number of data, Wilcoxon Signed Ranks Test and Mann Whitney U Test from non-parametric tests were used to determine whether peer-mediated physical activity program was effective on the communication deficit of children with ASD⁴⁵. Significance was tested at the $p < 0.05$ level.

FINDINGS

In this section, findings regarding comparison of communication deficit of children with ASD in the application and control groups at each assessment period (pretest, posttest, and follow-up test) are presented.

Table 2. Comparison of the Pretest Scores of the Application and Control Groups

	Group	N	Mean Rank	Sum of Ranks	U	p
Pretest	Application	6	6.67	40.00	17.000	0.867
	Control	6	6.33	38.00		

As shown in Table 2, it was found no significant difference in the mean score of communication deficit between two groups before the peer-mediated physical activity program ($U: 17.00, p > 0.05$). The mean scores of communication deficit were similar between two groups before the peer-mediated physical activity program.

Table 3. Comparison of the Posttest Scores of the Application and Control Groups

	Group	N	Mean Rank	Sum of Ranks	U	p
Posttest	Application	6	3.75	22.50	1.500	0.007*
	Control	6	9.25	55.50		

* $p < 0.05$.

When Table 3 is examined, a significant decrease was seen in the mean score of communication deficit for the application group compared with the control group after the peer-mediated physical activity program ($U: 1.500, p < 0.05$). These findings indicated that the peer-mediated physical activities had a positive influence on communication deficit of children with ASD in the application group.

Table 4. Comparison of the Follow-up Test Scores of the Application and Control Groups

	Group	N	Mean Rank	Sum of Ranks	U	p
Follow-up test	Application	6	3.58	21.50	0.500	0.005*
	Control	6	9.42	56.50		

* $p < 0.05$.

As shown in Table 4, a significant difference was found in the mean score of communication deficit between two groups at follow-up test ($U: 0.500, p < 0.05$). Significant differences of communication deficit between the groups' mean score of communication deficit at follow-up test continued.

Table 5. Comparison of the Pretest - Posttest Scores of the Application and Control Groups

Group	Posttest - Pretest	N	Mean Rank	Sum of Ranks	Z	p
Application	Negative Ranks	6	3.50	21.00	-2.264	0.024*
	Positive Ranks	0	0.00	0.00		
	Ties	0				
Control	Negative Ranks	2	1.75	3.50	-0.272	0.785
	Positive Ranks	1	2.50	2.50		
	Ties	3				

* $p < 0.05$.

When Table 5 is examined, it was found that there was a significant difference between the pretest - posttest scores of the application group in favor of the posttest ($Z: -2.264, p < 0.05$). However, it was seen that there was no significant difference between the pretest-posttest scores of the control group ($Z: -0.272, p > 0.05$).

Table 6. Comparison of the Pretest - Follow-up Test Scores of the Application and Control Groups

Group	Follow-up test - Pretest	N	Mean Rank	Sum of Ranks	Z	p
Application	Negative Ranks	6	3.50	21.00	-2.232	0.026*
	Positive Ranks	0	0.00	0.00		
	Ties	0				
Control	Negative Ranks	1	4.00	4.00	-0.378	0.705
	Positive Ranks	3	2.00	6.00		
	Ties	2				

* $p < 0.05$.

As seen in Table 6, it was determined that there was a significant difference between the pretest - follow-up test scores of the application group in favor of the follow-up test ($Z: -2.232, p < 0.05$). However, it was found that there was no significant difference between the pretest - follow-up test scores of the control group ($Z: -0.378, p > 0.05$).

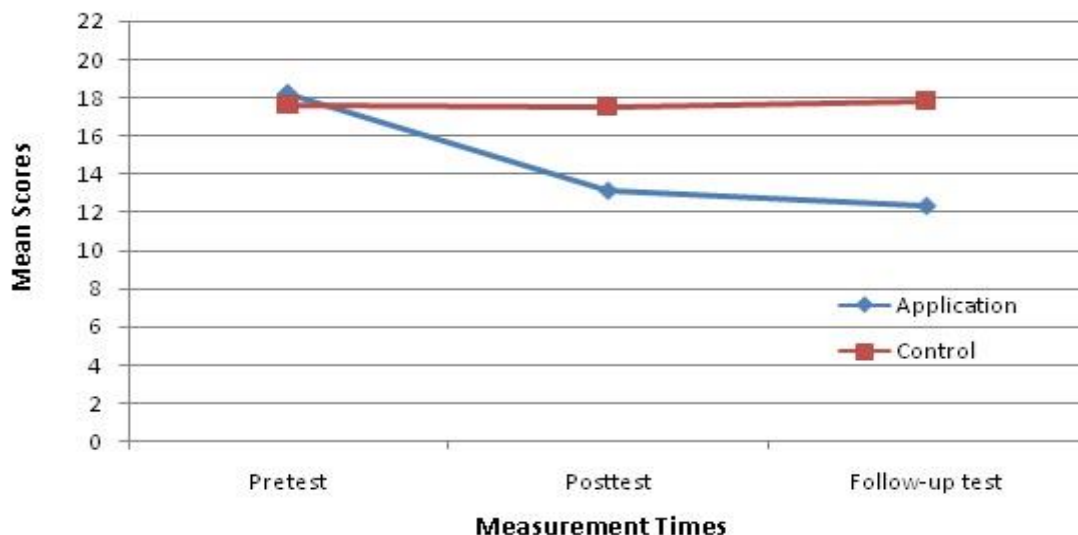

Figure 1. Mean Communication Deficit Scores of the Groups in Pre-test, Post-test, and Follow-up Test

As reported in in Figure 1, the findings revealed that there was a positive decrease in communication deficit of children with ASD for the application group at the pretest, posttest, and follow-up test. In contrast, no significant difference was found in communication deficit for the control group at the pretest, posttest, and follow-up test.

DISCUSSION

With increasing in the number of of students with ASD in general education classrooms, school personnel need evidence-based practices (EBPs) that can be implemented in inclusive settings for children with ASD^{46, 47, 48}. It is crucial to identify EBPs that are acceptable and feasible to school personnel²⁵. But, fewer EBPs are available for children with ASD at school⁴⁹. Especially, despite their status as an EBP, PMIs are not yet commonplace in school settings⁵⁰. Therefore, in the present study, it is aimed to determine the effectiveness of peer-mediated physical activities on communication deficits of children with ASD. It is considered that this study would have important implications for the planning and execution towards utilization of PMI in the GPE context.

The results of the present study showed that peer-mediated physical activities had a positive effect on communication deficit of children with ASD in the experimental group. An additional positive result was that the effect in communication deficit of the children with ASD at 1 month follow-up remained unchanged compared to posttest. More importantly, this positive improvements were observed in all children with ASD in the experimental group.

The possible explanations for the effectiveness of peer-mediated physical activities on communication deficit of children with ASD in the experimental group were that (1) the intervention program were designed based on recommendations on physical activity and peer instruction, and previous successful researches which aimed to improve communication deficit to children with ASD. (2) Prior to intervention program, all TD children were trained in various physical and social initiation strategies such as seek a playmate or playmates, talking together, propose a game and inviting peers to play. Thus, TD children provided a rich learning environment to children with ASD. (3) During the peer mediated physical activity program, all of the participants were encouraged to social interactions.

In the global literature, the extensive researches investigating the effect of physical activities on communication skills of children with ASD are limited⁵¹. The results of these previous studies showed that physical activities positively affects the communication skills of children with ASD. However, in the majority of these studies were implemented the activities such as karate⁵¹, swimming^{9, 52}, hydrotherapy⁵³, summer camp³⁹ and therapeutic horseback riding^{54, 55}, that were difficult to use in GPE settings, and required special and costly equipment. Moreover, only three studies^{39, 9, 40} included TD children to determine whether the physical activities were effective on communication skills of children with ASD. However, the present study provides to teachers and researchers with cost-effective peer-mediated activities that can be easily applied in the GPE settings to improve the communication deficits of children with ASD.

Results of the present study demonstrated that 10-weeks of peer-mediated physical activity program effectively decreased communication deficit of children with ASD. The results of this study provided useful information for future research, and extend the literature on how PMI may be implemented in GPE to improve the communication deficit of children with ASD. Because this study is among the few studies revealing the positive influences of peer-mediated physical activity on communication deficit of children with ASD. Given that peer-mediated physical activities had a positive influence on communication deficit of children with ASD, GPE seem a good context to implement PMI.

This study did suffer from some important limitations. First, this study was conducted with a relatively small group of children with ASD and their TD children, so the number of participants in this study may not represent the larger population of children with ASD and TD children. Second, this study did not report quantitative results. Therefore, it was not revealed which communication skills (e.g. eye contact, joint attention, communication initiation, and reaction to communication) developed. Further research is needed that has a larger, more representative sample, and report quantitative results. This will help the understanding towards utilization of PMI in the GPE context.

REFERENCES

1. American Psychiatric Association. (2013). The diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5), USA: American Psychiatric Association.

2. Landa RJ., Holman KC., Garrett-Mayer E. (2007). Social and communication development in toddlers with early and later diagnosis of autism spectrum disorders. *Archives of General Psychiatry*. 64(7), 853-864.
3. Ingersoll B., Lalonde K. (2010). The impact of object and gesture imitation training on language use in children with autism spectrum disorder. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*. 53(4), 1040-1051.
4. Callahan EH., Gillis JM., Romanczyk RG., Mattson RE. (2011). The behavioral assessment of social interactions in young children: An examination of convergent and incremental validity. *Research in Autism Spectrum Disorders*. 5(2), 768-774.
5. Orsmond GI., Shattuck PT., Cooper BP., Sterzing PR., Anderson KA. (2013). Social participation among young adults with an autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 43(11), 2710-2719.
6. Davis NO., Carter AS., Volkmar FR., Paul R., Rogers SJ., Pelphrey KA. (2014). Social development in autism. In: F. R. Volkmar, R. Paul, S. J. Rogers, K. A. Pelphrey (Eds.). *Handbook of autism and pervasive developmental disorders*, New Jersey: John Wiley & Sons.
7. Lee J., Vargo KK. (2017). Physical activity into socialization: A movement-based social skills program for children with autism spectrum disorder. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*. 88(4), 7-13.
8. Özen A. (2015). Effectiveness of siblings-delivered iPad game activities in teaching social interaction skills to children with autism spectrum disorders. *Educational Sciences: Theory & Practice*. 15(5), 1287-1303.
9. Chu CH., Pan CY. (2012). The effect of peer- and sibling-assisted aquatic program on interaction behaviors and aquatic skills of children with autism spectrum disorders and their peers/siblings. *Research in Autism Spectrum Disorders*. 6(3), 1211-1223.
10. Trent JA., Kaiser AP., Wolery M. (2005). The use of responsive interaction strategies by siblings. *Topics in Early Childhood Special Education*. 25(2), 107-118.
11. Aydın A. (2016). Development of the parent form of the preschool children's communication skills scale and comparison of the communication skills of children with normal development and with autism spectrum disorder. *Educational Sciences: Theory & Practice*. 16(6), 2005-2028.
12. Bellini S., Peters JK., Benner L., Hopf A. (2007). A meta-analysis of school-based social skills interventions for children with autism spectrum disorders. *Remedial and Special Education*. 28(3), 153-162.
13. Kasari C., Rotheram-Fuller E., Locke J., Gulsrud A. (2012). Making the connection: Randomized controlled trial of social skills at school for children with autism spectrum disorders. *Journal of Child Psychology*. 53(4), 431-439.
14. Prelock P., Paul R., Allen E. (2011). Evidence-based treatments in communication for children with autism spectrum disorders. In: F. Volkmar & B. Reichow (Eds.). *Evidence-based treatments for children with Autism*, New York: Springer.
15. Akmanoglu N., Kurt O., Kapan A. (2015). Comparison of simultaneous prompting and constant time delay procedures in teaching children with autism the responses to questions about personal information. *Educational Sciences: Theory & Practice*. 15(3), 723-737.

16. National Autism Center. (2015). Results of the national standards project, phase 2. <https://www.nationalautismcenter.org/national-standards-project/results-reports/>.
17. Wong C., Odom SL., Hume KA., Cox AW., Fettig A., Kucharczyk S., Brock M. E., Plavnick JB., Fleury VP., Schultz TR. (2015). Evidence-based practices for children, youth, and young adults with autism spectrum disorder: A comprehensive review. *Journal of Autism and Developmental Disorders.* 45(7), 1951-1966.
18. Płatos M., Wojaczek K. (2018). Broadening the scope of peer-mediated intervention for individuals with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders.* 48(3), 747-750.
19. Chan J., Lang R., Rispoli M., O'Reilly M., Sigafoos J., Cole H. (2009). Use of peer mediated interventions in the treatment of autism spectrum disorders: A systematic review. *Research in Autism Spectrum Disorders.* 3(4), 876-889.
20. Watkins L., O'Reilly M., Kuhn M., Gevarter C., Lancioni GE., Sigafoos J., Lang R. (2015). A review of peer-mediated social interaction interventions for students with autism in inclusive settings. *Journal of Autism and Developmental Disorders.* 45(4), 1070-1083.
21. Brock ME., Dueker SA., Barczak MA. (2018). Brief report: Improving social outcomes for students with autism at recess through peer-mediated pivotal response training. *Journal of Autism and Developmental Disorders.* 48(6), 2224-2230.
22. Lee S., Odom SL., Loftin R. (2007). Social engagement with peers and stereotypic behavior of children with autism. *Journal of Positive Behavior Interventions.* 9(2), 67-79.
23. Rodriguez-Medina J., Martin LJ., Carbonero MA., Ovejero A. (2016). Peer-mediated intervention for the development of social interaction skills in high-functioning autism spectrum disorder: A pilot study. *Frontiers in Psychology.* 7, 1-14.
24. Chang YC., Locke J. (2016). A systematic review of peer-mediated interventions for children with autism spectrum disorder. *Research in Autism Spectrum Disorders.* 27, 1-10.
25. Boudreau AM., Corkum P., Meko K., Smith IM. (2015). Peer-mediated pivotal response treatment for young children with autism spectrum disorders: A systematic review. *Canadian Journal of School Psychology.* 30(3), 218-235.
26. Trout MJ., Borges N., Koles P. (2014). Modified peer instruction improves examination scores in pharmacology. *Medical Education.* 48(11), 1112-1113.
27. Szlachta J. (2013). Peer instruction of first-year nurse anesthetist students: a pilot study of a strategy to use limited faculty resources and promote learning. *The Journal of Nursing Education.* 52(6), 355-359.
28. Schmidt B. (2011). Teaching engineering dynamics by use of peer instruction supported by an audience response system. *European Journal of Engineering Education.* 36(5), 413-423.
29. Mora G. (2010). Peer instruction and lecture tutorials equally improve student learning in introductory geology classes. *Journal of Geoscience Education.* 58(5), 286-296.
30. Draves TJ. (2017). Collaborations that promote growth: music student teachers as peer mentors. *Music Education Research.* 19(3), 327-338.

31. Klavina A. (2008). Using peer-mediated instructions for students with severe and multiple disabilities in inclusive physical education: A multiple case study. *European Journal of Adapted Physical Activity. 1(2), 7-19.*
32. Klavina A., Block ME. (2008). The effect of peer tutoring on interaction behaviors in inclusive physical education. *Adapted Physical Activity Quarterly. 25(2), 132-158.*
33. Hutzler S. (2011). Evidence-based practice and research: A challenge to adapted physical activity. *Adapted Physical Activity Quarterly. 28(3), 189-209.*
34. Temple VA., Stanish HI. (2011). The feasibility of using a peer-guided model to enhance participation in community-based physical activity for youth with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disabilities. 15(3), 209-217.*
35. Reid G., Bouffard M., MacDonald C. (2012). Creating evidence-based practice in adapted physical activity. *Adapted Physical Activity Quarterly. 29(2), 115-131.*
36. Stanish HI., Temple VA. (2012). Efficacy of a peer-guided exercise programme for adolescents with intellectual disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities. 25(4), 319-328.*
37. Yarımkaya E. (2018). Akran aracılı uyarlanmış fiziksel aktivitelerin orta düzeyde zihin yetersizliği olan öğrencilerin sosyalleşme düzeyleri üzerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi. 26(2), 335-344.*
38. Ward P., Ayzazo S. (2006). Classwide peer tutoring in physical education: Assessing its effect with kindergartners with autism. *Adapted Physical Activity Quarterly. 23(3), 233-244.*
39. Brookman L., Boettcher M., Klein E., Openden D., Koegel RL., Koegel LK. (2003). Facilitating social interactions in a community summer camp setting for children with autism. *Journal of Positive Behavior Interventions. 5(4), 249-252.*
40. Yarımkaya E., İlhan EL., Karasu N. (2017). Akran aracılı uyarlanmış fiziksel aktivitelere katılan otizm spektrum bozukluğu olan bir bireyin iletişim becerilerindeki değişimlerin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi. 18(2), 225-252.*
41. Karasar N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: Nobel.
42. Ekici G. (2008). Sınıf yönetimi dersinin öğretmen adaylarının öğretmen öz-yeterlik algı düzeyine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 35(35), 98-110.*
43. Gilliam JE. (2006). *GARS-2: Gilliam autism rating scale-second edition*, Austin, TX: Pro-Ed Inc.
44. Diken İH., Ardıç A., Diken Ö., Gilliam JE. (2012). Gilliam otistik bozukluk derecelendirme ölçeği-2 Türkçe versiyonu'nun (GOBDÖ-2-TV) geçerlik ve güvenilirliğinin araştırılması: Türkiye standardizasyon çalışması. *Eğitim ve Bilim. 37(166), 318-328.*
45. Büyüköztürk Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (Genişletilmiş 20. baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
46. Battaglia AA., Radley KC. (2014). Peer-mediated social skills for children with autism spectrum disorder. *Beyond Behavior. 23(2), 4-13.*
47. Bene K., Banda D., Brown DA. (2014). A meta-analysis of peer-mediated instructional arrangements and autism. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders. 1, 135-42.*
48. Bouffard M., Reid G. (2012). The good, the bad, and the ugly of evidence-based practice. *Adapted Physical Activity Quarterly. 29(1), 1-24.*
49. Kasari C., Smith T. (2013). Intervention in schools for children with autism spectrum disorder: Methods and recommendations. *Autism. 17(3), 254-263.*

50. McFadden B., Kamps D., Heitzman-Powell L. (2014). Social communication effects of peer-mediated recess intervention for children with autism. *Research in Autism Spectrum Disorders*. 8(12), 1699-1712.
51. Bahrami F., Movahedi A., Marandi SM., Sorensen C. (2016). The effect of karate techniques training on communication deficit of children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 46(3), 978-986.
52. Pan CY. (2010). Effects of water exercise swimming program on aquatic skills and social behaviors in children with autism spectrum disorders. *Autism: International Journal of Research and Practice*. 14(1), 9-28.
53. Bumin G., Uyanik M., Yilmaz I., Kayihan H., Topcu, M. (2003). Hydrotherapy for rett syndrome. *Journal of Rehabilitation Medicine*. 35(1), 44-45.
54. Bass MM., Duchowny CA., Llabre, MM. (2009). The effect of therapeutic horseback riding on social functioning in children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 39(9), 1261-1267.
55. Gabriels RL., Agnew JA., Holt KD., Shoffner A., Pan Z., Ruzzano S., Clayton GH., Mesibov G. (2012). Pilot study measuring the effects of therapeutic horseback riding on school-age children and adolescents with autism spectrum disorders. *Research in Autism Spectrum Disorders*. 6(2), 578-588.

FİLOZOF DOKTORLARDAN MODERNİTEYE SPORCU BESLENMESİ

SPORTS NUTRITION FROM PHILOSOPHY DOCTORS TO MODERNITY

Gönderilen Tarih: 24/05/2020
Kabul Edilen Tarih: 16/07/2020

Abdullah Yavuz AKINCI

Süleyman Demirel Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Isparta, Türkiye

Orcid: 0000-0002-3808-6730

İbrahim Kubilay TÜRKAY

Süleyman Demirel Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Isparta, Türkiye

Orcid: 0000-0001-7964-3804

* Sorumlu Yazar: İbrahim Kubilay TÜRKAY, Süleyman Demirel Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, kubilay.turk.ay@hotmail.com

Filozof Doktorlardan Moderniteye Sporcu Beslenmesi

ÖZ

Günümüz sporcu beslenmesinin temellerine ait ilk kanıtlar antik döneme ait eserlerden elde edilmektedir. Antik Mısır, Yunan ve Roma uygarlıklarında atletlerin diyetleri, medeniyetlerinin beslenme özelliklerini yansıtmakta olup coğrafi bölge, iklim şartları, gıda maddelerine ulaşılabilirlik durumlarına göre farklılık göstermelerine rağmen, vejetaryen beslenme ve et ağırlıklı beslenme olarak iki farklı diyet uygulandığı anlaşılmaktadır. Araştırmada Antik dönemde filozof doktorların tavsiyeleri ve uygulamalar doğrultusunda antik atletlerin beslenme yöntemlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Teorik çerçeve oluşturulurken atletlerin beslenmelerine yönelik çeşitli epigrafik kayıtlara başvurulmuş ve alandaki kaynak eserler taranarak atletlerin beslenmelerine yönelik bilgilere ve görsellere ulaşılmıştır. Ulaşılan veriler değerlendirilerek araştırmanın amaçları doğrultusunda yorumlanmıştır. Antik dönem atletlerinin beslenme yöntemleri ile günümüz modern beslenme yöntemleri arasında gıda maddeleri açısından fark bulunmadığı, besin maddelerine ulaşım kolaylığı ve çeşitlilik açısından antik döneme göre zenginleştiği, bunun yanında ergojenik yardımcıları olarak adlandırılan gıda destek ürünlerinin kullanılmaya başlandığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Antik çağ, modernite, sporcu beslenmesi

Sports Nutrition from Philosophy Doctors to Modernity

ABSTRACT

The first evidence of the foundations of today's sports nutrition is obtained from the works of the ancient period. In ancient Egypt, Greek and Roman civilizations, athletes' diets reflect the nutritional characteristics of their civilization, and although they differ according to geographical region, climatic conditions, availability of foodstuffs, it is understood that two diets are applied as vegetarian nutrition and meat-based nutrition. In the study, it was aimed to investigate the nutrition methods of ancient athletes in line with the recommendations and practices of philosopher doctors in the ancient period. While creating the theoretical framework, various epigraphic records were used for the nutrition of athletes, and information and images for athletes' feeding were obtained by scanning the source works in the field. The data obtained were evaluated and interpreted for the purposes of the research. It was concluded that there was no difference between the nutrition methods of ancient athletes and modern nutrition methods in terms of food, enrichment in terms of ease of access and variety of foodstuffs compared to the ancient period, as well as food supplements called ergogenic aids.

Key Words: Ancient times, modernity, sports nutrition

GİRİŞ

Spor, Antik Mısır'da, Romalılar devrinde, Uzakdoğu'da ve hatta Türk toplulukları arasında asırlar boyu vazgeçilmez bir yere sahip olmuştur. Birçok toplum, sporu savaş olmadığı zamanlarda birer savaş antrenmanı olarak da algılamışlardır. Güreş, cirit, ağırlık fırlatma, yüzme gibi birçok spor dalı toplumsal hayatta aktivite olarak yer bulurken aynı zamanda savaş koşullarında da etkilerini göstermişlerdir. Antik Çağda fiziksel aktiviteler savaflara hazırlık için eğitim amaçlı olarak kullanılmıştır. Bu eğitimler birçok toplumda savaş öncesi alışkanlık halini almış ve zamanla süreklilik göstererek spor aktivitelerini teşkil etmiştir¹¹. Atletik performans için antrenman kadar doğru beslenme de şarttır. Vücut, performans için yeterli besin maddelerine ihtiyaç duyar. Antik Yunanda diyetetik bilimi olmamasına rağmen ve beslenme imkânları sınırlı olmasına rağmen, bazı yiyeceklerin vücudu güçlendirmeye ve düzgün çalışmasına yardımcı olduğunu bilmekteydi. Farklı dönemlerde sporcuların tükettikleri gıdalar değişmekle birlikte, hem eski hem de modern diyetler, sağlıklı bir vücudu korumak ve istenilen atletik performansa ulaşmak için gerekli olan yiyeceklerden oluşmuştur⁹. Modern sporcuların yoğun enerji ihtiyaçlarını karşılamak için doğru beslenmeye ihtiyacı olduğu gibi antik çağdaki atletlerde de durum aynıydı⁶. İlk bakışta antik sporcuların diyeti yiyecek seçeneklerindeki saklama sorunları ve belirli yiyeceklere erişim gibi sınırlamalar nedeniyle yetersiz görülebilir¹⁴. Günümüzde ise farklı diyet türleri olup sporculara çok çeşitli beslenme kaynakları sağlayarak gıdaya erişimi kolaylaştırmaktadır³². Sporcular antrenman için gerekli olan besinlerden dikkatli bir şekilde yeteri miktarda almak zorunludurlar. Dünya Sağlık Örgütü' nün beslenme verilerine göre günlük bir insan kilosu başına yaklaşık olarak 0,8 gram proteini almak zorundadır. Ancak bu değer sporcuda yaptığı antrenmanın şiddetine göre kilosu başına 2,2 grama kadar çıkmalıdır²⁹. Ayrıca enerji depolarının dolu olması içinde günlük kilosu başına bir sporcu yaptığı antrenman şiddeti göz önünde tutularak yaklaşık 8-10 gram arası karbonhidratı almak zorundadır³⁰. Bununla beraber besin öğelerinden vitamin ve mineralleri de iyi bilmeli ve vücuduna gerektiği kadar vermelidir^{27,30}. Bununla birlikte, hem eski hem de modern diyetler, sporcunun rekabet edebilmesi için yeterli enerjiyi sağlama, antrenman ve müsabaka dönemlerinde sağlığını koruma amacı taşımaktadır²⁶. Günümüzde antrenman ve müsabakada enerji ihtiyacını karşılayabilecek çeşitli diyetler ve beslenme kaynakları vardır. Sporcular protein, karbonhidratlar, yağ, vitaminler, mineraller ve sıvılar sağlayan dengeli bir diyetle ihtiyaç duyarlar. Bu gıdalar sporcuların enerji ihtiyaçlarını karşılar ve egzersiz yaptıktan sonra rejenerasyon sağlar²⁹.

Sporcular, enerji depolarını geri kazanmak için karbonhidrat, kas onarımı ve büyümesi için protein, vitamin ve mineral için sebze, meyve ve uygun hidrasyon seviyesini korumak için sıvı almalıdır. Karbonhidratlar ana enerji kaynağı olup doğru çeşit ve miktarı alan sporcular vücutlarına uzun süreli ve yoğun güç sağlarlar. Enerji depolarının doldurulması için egzersiz öncesi ve sonrasında karbonhidrat gereksiniminin karşılanması gereklidir. Yulaf ezmesi, pirinç ve kepekli undan yapılan ekme, kompleks karbonhidratlar elde etmek için mükemmel kaynaklardır. Çünkü vücudun metabolizmasında hızlı bir şekilde emilmezler ve sporcuların uzun süreli yoğun egzersizlerine izin verirler. Uygun sıvı alımı ve seviyesi de yorgunluğu ve dehidrasyonu önleyecektir. Doğru sıvı alımı ve elektrolit seviyesi sağlanmadan vücut düzgün çalışmaz, çünkü fiziksel egzersiz sırasında su kaybı iç koşulları değiştirir ve normal fizyolojik süreçleri yıkıma uğratar^{8,15}.

Kas büyümesini ve yeniden inşasını sağladığı için, yeterli protein alımı sporcular için bir başka zorunluluktur. Araştırmalar, ağırlık antrenmanı yaparken uygun protein alan sporcuların, az protein alanlara kıyasla kütle ve güç kazanımlarını ikiye katladığını göstermiştir. Sporcular et, fasulye, balık, yumurta ve gıda takviyeleri gibi çok çeşitli kaynaklardan protein sağlarlar. Kasların ihtiyaçları karşılanmazsa, vücut kendini tam olarak tamir etmez ve vücuttaki protein eksikliğinden dolayı herhangi bir kazanç engellenebilir, hatta kaybedilebilir. Bu temel metabolik standartlara bağlı kalarak sporcular güçlü, kuvvetli ve verimli bir vücuda sahip olmak için, doğru beslenmelidirler^{18,20}.

Protein kelimesi, Yunanca 'birinci sıra' veya 'önem' anlamına gelen *proteios* kelimesinden gelmektedir. Gerçekten de, proteinler fiziksel yüklenmelerde tüm biyolojik sürece dâhil oldukları için hayati öneme sahiptir. Örneğin proteinler vücut yapısı, kas, deri, hücre zarları, kan, hormonlar, antikorlar, enzimler ve genetik materyalin temel bileşenleridir¹⁷.

Antik Çağ Sporcu Beslenmesi

Antik atletlerin beslenmeleri sebze çorbası, ekmek, peynir, zeytin ve meyvelerden oluşmaktaydı. Sebze ve meyveler kurutulmuş olarak tüketilirdi. Balık hem taze hem de kurutulmuş olarak tüketilirdi, ancak et nadir ve lüks bir gıdaydı³¹. O dönemde süte erişmek kolaydı. Ancak onu korumak bir problemdi ve bu nedenle çoğunlukla peynir haline getirilirdi. Diğer içecek kaynakları ise su ve şaraptı^{6,10}.

Bu yiyecek ve içecekler, sporcular da dâhil olmak üzere birçok Yunanlı için normal beslenme kaynaklarıydı. Belirli sporcular için farklı diyetlerin var olduğuna dair çok fazla kanıt yoktur, ancak hayatta kalan kayıtlar uyguladıkları diyetlerin atletlere inanılmaz bir güç sağladığını savunmaktadır. Yunan yazarlar atletlerin spesifik beslenmesini tartışırken, popülerliklerinden dolayı çoğunlukla ağır spor yapan atletlerden bahsetmişlerdir. Bu gerçek, sonuç çıkarırken önemlidir; çünkü hayatta kalan kanıtlar çoğunlukla beslenme ihtiyaçları hafif spor yapan atletlerden farklı olan ağır spor yapan atletlerin yeme alışkanlıklarını açıklar^{4,10}.

Antik Yunan diyeti, üretim kısıtlılığı ve gıdaların muhafazasındaki sorunlar nedeniyle yüzyıllar boyunca neredeyse hiç değişmemiştir^{5,10}. Gıdaların üretilmesi ve saklanması yanında ulaşılabilirliğinde de sınırlamalar vardı. Bu zorluklara rağmen dengeliydi ve sporcuların ihtiyaç duyduğu temel besinleri sağlıyordu. Günümüzde ise Antik Yunan diyetinin kısıtlamaları, beslenme bilimindeki ilerlemelerle azalmıştır.

Tarih boyunca, erkek sporcular cesaret, güç ve fiziksel yeteneklerin özü olarak görülmüştür. Çoğunluğu kaba kuvvet ve güçleriyle bilinen efsanevi Yunan tanrıları, eski Yunan erkek sporcuları için ideal rol model olmuşlardır. Adonis özellikle güzelliğinden dolayı övülürken, Hephaestus sadece zayıf değil aynı zamanda fiziksel olarak da çekici olmadığı için dışlanmıştı⁶.

Geçmişten günümüze sporcu beslenmesi konusu ilk bakışta oldukça basit görünmektedir. Ancak özellikle antik çağlarda atletlerin beslenme alışkanlığı veya gıda maddeleri ile ilgili bilgiler kısıtlı ve atletlerin tercihleri ile ilgili veriler oldukça sınırlıdır. Antik atletlerin diyetini tanımlayan metinler nadirdir. Antik Mısır'dan kalma mezar ve tapınak metinleri, çeşitli mesleklerden askerler ve işçiler için gıda maddelerini tanımlar, ancak Mısırlı atletlerin yiyeceklerine atıflar yoktur. Mevcut

ifadelerin büyük çoğunluğu M.Ö. 323 sonrası Mısır ya da Yunan ve daha sonraki Roma Mısır dönemlerine aittir³.

Antik Yunanda ise sporcular, arpa veya buğday gibi çoğu Yunanlı tarafından yaygın olarak tüketilen yiyeceklerle beslenmişlerdir. Hippocrates'in ifade ettiği gibi arpanın vücut üzerinde faydalı bir etkisi olduğu düşünülüyordu. Hippocrates: "Aslında arpa tüm hastalıkları tedavi eden, sağlığı koruyan, sporcuların müsabaka başarısını ve her erkeğin özel arzularının gerçekleştirilmesini sağlayan büyük bir güce sahiptir"¹⁰. Arpanın arındırıcı ve enerji verici özellikleriyle iyi bir karbonhidrat kaynağı oluştururken, aynı zamanda ağrı kesici özelliği vardır"¹ demiştir.

Pausanias gibi Philostratus'da kendi döneminden önceki ve çağdaşı atletlerin beslenmelerini karşılaştırmıştır. "Bu sporcular nehirlerde ve kaynaklarda yıkandılar... Yerde uyumayı öğrendiler... Diğerleri samandan yapılmış yataklarda yattılar. Onların yiyecekleri arpa ve mayasız buğdaydan yapılan kepekli ekmektir. Et olarak öküz, boğa, keçi ve geyik eti yediler; kendilerine yabani zeytin ve iğde yağı ile masaj yaptılar. Bu yaşam tarzı onları hastalıktan korudu ve gençliklerini uzun süre muhafaza etti. Bazıları sekiz bazıları dokuz Olimpiyat oyununda yarıştı; onlar aynı zamanda mükemmel askerlerdi... Savaşı atletizm için bir eğitim haline getirdiler ve atletizmi de askeri bir faaliyet haline getirdiler" ifadeleri Philostratus'a aittir²⁹.

Philostratus, bu diyeti uygulayan sporcuların sekiz veya dokuz Olimpiyatta yarıştığını söyleyerek, diyeti desteklemiştir. Bununla birlikte, et normalde ekonomik nedenlerle tüketilmiyordu: hayvanlar, çiftçiler için tarlalarda çalışır, kürkleri veya postları ile kıyafet sağlar ve genellikle sadece dini festivallerde tüketilirdi⁹.

Philostratus, atletlerin basit yaşam ve sıkı çalışmayla güçlendiklerini, temiz suda yıkandıklarını, yerde uyduklarını, ekmek ve çeşitli etler yediklerini ve atletizm ile savaş arasında bir ayırım yapmadıklarını ifade etmiştir⁹.

Antik Yunan atletlerinden günümüzün elit sporcularına kadar beslenme sporda başarının temel unsurlarından olmuş, sportif başarı için hayvansal beslenme ile vejetaryen beslenme her zaman tartışma konusu olmuştur^{31,32}.

Antik Çağda Sporda Vejetaryen Beslenme

Özel diyetinden bahsedilen en eski Yunan atlet, kuru incirle beslendiği söylenen Sparta'lı Charmis'tir. M.Ö. 668'de düzenlenen oyunlarda sürat yarışını (stade) kazanırken, kuru incir diyeti konusunda eğitildiği bilinmektedir. Gelenek, bir sprinter olarak meyvelerde bol miktarda bulunan şekerin yararlarının bilindiğini göstermektedir³².

Kuvvet antrenmanı yapan sporcuların protein gereksinimleri, yapmayan bireylerin gereksinimlerinin üzerine çıkar. Vejetaryen diyetin sağladığı besin desteği dikkate alınınca, antik dünyanın en iyi savaşçılarının aslında vejetaryen oldukları söylenebilir¹⁹.

Yunan filozof ve matematikçi Pythagoras et tüketimini şiddetin göstergesi olarak nitelendirdiği için vejetaryenliğin temelindeki kişi olarak kabul edilmiştir. Pythagorean hayat tarzının geliştiği bu dönem sonrasında birçok filozof ve yazarı da etkilemiş ve 19. yy'a kadar Avrupa'nın beslenme alışkanlığına da yansımıştır. İlerleyen dönemde

Romalılar da, Yunan etkisi ile vejetaryen beslenme tarzını benimsemiştir. Bu anlayışın ruhani temelinde, et tüketiminin insanların sinir sistemini etkilediği, reenkarasyona inananlarla birlikte de, hayvanları sevmenin insanları sevmeyi geliştirdiğini ve bitkisel beslenmenin insan ruhunu temizleyerek et yemeden de yeterli beslenmenin mümkün olacağı bulunmaktaydı. Antik Yunan'da Pythagorianlar tarafından hayvanların insanlar ile iletişim kurabildiklerine inanılmaktaydı¹⁶.

Çoğu Yunan ve Romalının beslenmesi temel olarak vejetaryendi ve tahıllar, meyve, sebze, baklagiller ve suyla seyreltilmiş şaraptan oluşuyordu. Et tüketileceği zaman en yaygın et tüketimi Yunanlar için keçi, Romalılar için domuz eti idi³¹.

Gladyatör figürü güç, sıkı eğitim, dayanıklılık ve ölümcül verimlilik kavramlarını hatırlatan mükemmel bir dövüş makinesini akla getirmektedir. Tarihsel olarak, gladyatörler bir tür spor kahramanıydı. Antik Roma dönemine ait heykeller ve resimler, çoğunluğu İtalya Napoli yakınlarındaki Capua'da dövüş okullarında yetişen gladyatörlerin savaşçı dünyasını hakkında bize bilgi vermektedir¹². Gladyatörler arena dövüşleri için uzun süren antrenmanlar yapmışlardır. Kalabalık bir şekilde ve kötü hücrelerde yaşamaya mecbur edilmelerine rağmen, iklim, beslenme ve sağlık kontrolü açısından oldukça iyi olanaklara sahip oldukları kaynaklar yoluyla aktarılmaktadır¹⁷. Güçlü sporcuların modern diyetleri göz önüne alınırsa, gladyatörlerin yüksek proteinli bir diyet yapmış olması beklenir. Buna rağmen yapılan kemik analizleri, gladyatörlerin vejetaryen sporcular olduğu hipotezini ortaya koymuş: Tarihçi Plinius gladyatörler için "*hordearii* (arpa yiyenler)" ifadesini kullanmıştır^{4,21}. Tahıl ve baklagiller ağırlıklı yemeklerle beslenen gladyatörlerin bu nedenle antik yazarlar tarafından alay konusu olduğunu ve *hordearii* olarak anıldıkları bilinmektedir³⁰.

Antik Roma'da bazı gladyatörlerin ve atletlerin, vejetaryen olduğuna dair birçok kaynak bulunmaktadır. Bitkiler, hayvansal dokulardan daha yüksek seviyelerde Stronsiyum içerdikleri için daha çok bitkisel gıdalar tüketen ve daha az et tüketen insanlar da stronsiyum seviyesi kemiklerinde belirgin şekilde artış göstermektedir. Minerallerin ve eser elementlerin kemik hücrelerine direkt veya dolaylı yünden emilim sürecine etkileri vardır. Bir eser element olan stronsiyum hücre fizyolojisi için gerekenden yüksek dozlarda verildiğinde kemikte farmakolojik etki gösterir. Kemik yapımında etkileri vardır. Stronsiyum, doğada yaygın bulunur ve osteoporoz tedavisinde önerilen bir eser elementtir. Gladyatörlerin kemiklerindeki stronsiyumun oranının yüksek olması da vejetaryen beslenmeyi takip ettiğini işaret etmektedir^{17,22}.

Bitkiler hayvan dokularından daha yüksek kimyasal element içermekte olup, daha fazla bitki ve daha az et tüketen insanlarda, ölçülebilir derecede daha yüksek seviyelere ulaşacaktır. Gladyatörlerin kemiklerindeki stronsiyum seviyesinin, çağdaşı Efeslilerinkinden iki kat daha yüksek olması vejetaryen beslenmeleri ile bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır¹⁴.

Fornaris (1998)⁴, Roma ordusu askerleri olan lejyoner subayların 5000 kcal ve askerlerin ise 6000 kcal tahmini günlük enerji harcadıklarını ifade eder. Günümüzde ise, sadece işçiler ve sporcular bu tür enerji harcamalarına ulaşmaktadır⁴. Lejyonerler uzun savaş seferlerine ve yorgunluğa karşı inanılmaz bir dirençle sorunsuz *magnis itineribus* (zorunlu/uzun yürüyüşler) yapabiliyorlardı. Askerlerin günlük tayını başta buğday veya arpa olmak üzere % 80 karbonhidrattan oluşuyordu. Bu diyet yavaş

emilim, yüksek enerji sağlama ve kolay sindirilebilir olma avantajlarına sahiptir. Karbonhidrat ağırlıklı beslenme iyi bağırsak sindirimi sağlar ve organizmanın enerji rezervlerini geri yükler^{3,18}.

Antik Çağda Etin Sporcu Beslenmesindeki Yeri

Tarihteki ilginç beslenme uygulamalarından biri, şiddetli kas çalışması sırasında ortaya çıkan protein kaybını tolere etmeye yönelik büyük miktarlarda et tüketilmesidir. Bu uygulama MÖ 5. yüzyıla kadar uzanmaktadır. O zamana kadar, Yunan sporcuların diyetleri vejetaryen olup yulaf lapası, kurabiye, incir, taze peynir ve sadece ara sıra zevk için yenen etlerden oluşmaktaydı. Değişim, Pers Savaşlarından kısa bir süre sonra, M.Ö. 460 ve 456'da Olympia'daki uzun mesafe yarışını kazanan bir eğitmen olan Stymphalus'lu Dromeus'un et diyetini tanıtmalarıyla gerçekleşmiştir. Görünüşü Yunan sporlarındaki profesyonelliğin yükselişiyle de örtüşen bu yeni beslenme çeşidi çoğunlukla güreşçiler içindi²².

Etin sporcuların diyetlerinin önemli bir bileşeni haline geldiğini kesin olarak söylemek imkânsızdır. O zamana kadar, sporcuların besini taze peynirken, Pausanias bir açıklamasında Dromeus tarafından et diyetinin uygulandığını belirterek "Uzun mesafe koşucusu Dromeus'un rekorları olağanüstüdür; Olympia'daki dolichos'da (uzun mesafe koşusu) iki, Pythia Oyunlarında iki, Isthmia'da üç ve Nemea'da beş zafer kazandı" ifadelerini kullanmıştır. Et diyetiyle zafere ulaştığını belirtirken aynı zamanda et diyeti fikrini tasarladığını da ortaya koymaktadır²⁷.

Bununla birlikte, antik çağlardan uygulanan et ağırlıklı diyetin belki de en bilineni, efsanevi gücü meşhur olan Croton'lu güreşçi Milo ile ilgilidir. Milo Yunan atletizm tarihinde olağanüstü bir figürdür ve M.Ö. 532'den 516'ya kadar artarda beş Olimpiyatta güreş müsabakalarını kazanmıştır. Athenaeus ve Pausanias'a göre günde 9 kg et, 9 kg ekmek ve 8,5 litre şarap tüketiyordu^{1,26}. Milo bu beslenme tarzıyla toplam otuz iki defa zafer kazanmıştır^{5,6,25,29,32}. Bununla birlikte, antik çağlardan kalma bu bilgilerin geçerliliği şüphelidir. Milo açıkça müthiş bir iştahı olan güçlü, iri bir adam olmasına rağmen, böyle bir gıda tüketimi ile antrenman yaptığı göz önüne alınırsa, Milo'nun günde yaklaşık 57.000 kcal tükettiği ortaya çıkmaktadır.

Milo, et diyetini uygulayan ilk atlet olmamıştır. Diogenes Laertius, Pythagoras'ın matematik alanındaki çalışmalarına ek olarak, ağır sıklet atlet Samos'lu Eurymenes için bir et diyeti düzenleyerek atletizme bir katkı sağladığını: 'Pythagoras'ın Eurymenes ile çalışarak sporcusuna et diyeti uygulayan ilk kişi olduğu söylenir... oysa önceleri atletler kuru incir, peynir ve hatta arpa unu ile antrenman yapıyorlardı' ifadeleriyle belirtir²⁰. Bunu destekler nitelikte Aelian, resmi bir diyeteye başvuran ilk sporcunun Olimpiyat pentatlonunda bir galip olan (belki de MÖ 444 olimpiyatlarında) Tarentum'lu Ikkos olduğunu iddia etmiştir^{1,2}.

Ünlü filozof Pythagoras bir vejetaryen olmasına rağmen bazı baklagilleri özellikle fasulye yemezdi, çünkü fasulyenin ölümler ruhlarını içerdiğine inanıyordu²⁴. Diogenes Laertius, kendisi vejetaryen olmasına rağmen, atletlere et diyeti uygulayan kişinin matematik alanında çalışmaları ile bilinen filozof Pythagoras olmadığı, aynı adı taşıyan bir antrenörün olduğu sonucuna varmıştır²⁰.

Bununla birlikte, alternatif bir isim Diogenes Laertius'un neredeyse çağdaşı olan Pausanias şöyle demiştir: "Et diyeti uygulayan ilk sporcu kim olursa olsun, atletlerin

ağır antrenmanlar için yeterli beslenmesi, bunun için de bol miktarda protein kaynağına ihtiyaç duyulduğu açıktır. Et diyeti, ağır spor yapan atletler için gerekli olan ağırlık ve güç kazanımlarını üretmek için kullanılmıştır³².

Vejetaryenlik öncesi günlerde et diyetini teşvik eden antrenörler peynir ağırlıklı ve et ağırlıklı diyetler de dâhil olmak üzere çeşitli denemeler yapmıştır. M.Ö. 6. yüzyılda Crotonlu atletler, belki de Pythagorian tıbbı ve diyet uzmanlığı sayesinde oyunlara hükmetmiştir. Açıkça. "Olimpiyatlarda kazanmak istiyorsan, düzenlemelere göre yemek yemeli, tatlılardan uzak durmalısın (...); soğuk su içmemelisin, ne zaman istersen şarap içemezsin" ifadeleri Epictetus'a aittir¹¹.

SONUÇ

Vücut karbonhidrat, protein, sıvılar ve elektrolitler ile vitamin ve mineral sağlamak için ek kaynaklara ihtiyaç duyar. Bu şartlar sağlanmadan sporcunun antrenman ve müsabaka performansı düşecektir. Antik sporcuların gerekli besin maddelerini sağladıkları kaynaklar farklıydı ve beslenme bilimi muğlaktı. Günümüzde sporcuların beslenme ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri gıdalar iyi bilinmekte, çok daha kolay ulaşılabilmekte ve daha geniş bir yelpazeden sağlanabilmektedir. Hem antik hem de modern sporcuların beslenmeleri vücuda enerji için karbonhidrat, kas yapımı için protein, uygun hidrasyon için sıvı ve elektrolitler ve normal fizyolojik gelişim için vitaminler ve mineraller sağlar. Bu gereksinimler karşılanarak, sporcunun vücudu antrenman ve müsabakanın uzun ve yüksek yoğunluğuyla başa çıkabilir. Antik ve modern sporcu beslenmesinin temellerinin aynı olduğu görülmekte, antik dönemde beslenme imkânları çok sınırlı olmasına rağmen, vücudun ihtiyaç duyduğu tüm gereksinimleri, tıpkı modern diyetler gibi yerine getirebildiği anlaşılmaktadır.

Vejetaryenliğin atletik performans üzerinde yararlı veya zararlı etkisi olup olmadığını her zaman merak edilmiştir^{23,24}. Vejetaryen olan ve olmayan sporcularda yapılan gözlemsel çalışmalarda tüketilen hayvansal protein miktarı ile ilişkili performans veya zindelik açısından hiçbir fark bulunamamıştır^{7,8}. Test periyotları için vejetaryen olan ve olmayan gıdalar (2 ila 6 hafta arasında değişen) tüketilen kısa süreli girişimsel çalışmalar da hayvan dokularından elde edilen gıdaların varlığına veya yokluğuna bağlı olarak performans parametrelerinde hiçbir fark tespit edilmemiştir²³. Bu bulgulara paralel olarak, bilimsel literatürün önceki incelemeleri, iyi planlanmış ve çeşitli bir vejetaryen diyetin, Roma gladyatörleri veya lejyonerler için olduğu gibi sporcuların ihtiyaçlarını da karşılayabileceği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Ackerknecht EH. (1971). The end of greek diet. *Bulletin of the History of Medicine*. 45, 242-249.
2. Darby WJ., Ghalioungui P., Grivetti LE. (1977). *Food the gift of Osiris*. Academic Press. London. England.
3. Eichholz DE., Jones WHS., Rackham H. (1938). *Complete collection the Loeb Classical Library*. By Gaius Plinius Secundus Pliny The Elder Pliny. Natural History. London. England.
4. Fornaris E., Aubert M. (1998). The Roman legionnaire, the misunderstood athlete. *Histoire Des Sciences Médicales*. 32, 161-168.

5. Galli N., Reel JJ. (2009). Adonis or hephaestus? Exploring body image in male athletes. *Psychology of Men & Masculinity.* 10(2), 95-108.
6. Grivetti LE., Elizabeth AA. (1997). From Olympia to Atlanta: A cultural historical perspective on diet and athletic training. *Journal of Nutrition.* 127(5), 860-868.
7. Hanne N., Dlin R., Rotstein A. (1986). Physical fitness, anthropometric and metabolic parameters in vegetarian athletes. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness.* 26(2), 180-185.
8. Harris HA. (1966). *Greek athletes and athletics.* Bloomington Indiana Press. London. England.
9. Hicks RD. (1972). *Lives of eminent philosophers diogenes laertius.* Harvard University Press. Cambridge. England.
10. Hippocrates R. (1923). *Hippocrates with an English.* London. England.
11. Horne TH., Davidson S., Tregelles SP. (1809). *An introduction to the critical study and knowledge of the holy scriptures.* Cambridge Universtiy Press. (November,2013).
12. Jacobelli L. (2003). *Gladiators at Pompeii. Roma, L'erma di Bretschneider, Via Cassiodoro.*
13. Jones LD., Ormerod, MA. (1918). *Pausanias description of Greece with an English.* Harvard University Press. London. England.
14. Jones WHS. (1923). *Hippocrates.* Harvard University Press, London. England.
15. Kanz F., Grossschmidt K. (2007). *Roman gladiators. The Osseous Evidence Presented at Seventy-Sixth Annual Meeting of The American Association of Physical Anthropologists.* Philadelphia, Pennsylvania.
16. Keitel E. (1992). *Foedum spectaculum and related motifs in Tacitus Histories II-III Rheinisches Museum für Philologie.* 342-351.
17. Kınikoğlu M. (2015). *Vegan beslenme.* Oğlak Yayıncılık. İstanbul.
18. Leitzmann C. (2014). *Vegetarian nutrition: Past, present, future.* American Journal of Clinical Nutrition. 100, 496-502.
19. Lemon PW., Tarnopolsky MA., MacDougall JD., Atkinson SA. (1992). Protein requirements and muscle mass/strength changes during intensive training in novice bodybuilders. *Journal of Applied Physiology.* 73(2), 767-775.
20. Lemon PW., Yarasheski KE., Dolny DG. (1984). The importance of protein for athletes. *Sports Medicine.* 1(6), 474-484.
21. Longo UG., Spiezza F., Maffuli N., Denaro V. (2008). The best athletes in Ancient Rome were vegetarian. *Journal of Sports Science Medicine.* 7(4), 565.
22. Mark G. (2004). *Sport in the ancient world from a to z.* Routledge. London.
23. Mayer J., Bullen B. (1959). Nutrition and athletic performance. *Postgraduate Medicine.* 26(6), 848-856.
24. Meletis J. (2012). A brief history from the abstain from beans of pythagoras to the present. *Archives of Hellenic Medicine.* 29(2), 258-263.
25. Nieman DC. (1988). Vegetarian dietary practices and endurance performance. *American Journal of Clinical Nutrition.* 48, 754-761.
26. Nieman DC. (1999) Physical fitness and vegetarian diets: is there a relation? *American Journal of Clinical Nutrition.* 70, 570-575.
27. Paleologos K. (1973). *Legends of olympia two milon the wrestler.* International Seminar for Weightlifting Judges-Referees. Athenes. Gereece. 25-30.
28. Renfrew JM. (1988). *Food for athletes and gods. A classical diet in archaeology of the olympics. The olympics and other festivals in antiquity.* University of Wisconsin Press. USA. 174-181.

29. Sharman I. (1980). Nutrition and athletic performance. *Nutrition & Food Science*. 80(6), 5-9.
30. Simopoulos AP. (1989). Nutrition and fitness from the first olympiad in 776 BC to 393 AD and the concept of positive health. *American Journal Clinical Nutrition*. 49(5), 921-926.
31. Thompson JG. (1971). Sport, athletics, and gymnastics in Ancient Greece. *National College Physical Education Association for Men. Proceedings of Annual Meeting 75th*. New Orleans. Louisiana. 87-92.
32. Stanley T. (1665). *Claudius Aelianus his various history*. XI. Book. 205-211.
33. Woody T. (1936). Philostratus, concerning gymnastics 43. philostratus: Concerning gymnastics, research quarterly. *American Physical Education Association*. 7(2), 3-26.

REKREATİF AMAÇLI BASKETBOL OYNAYAN GENÇLERİN DEĞER DEĞİŞİMLERİNE YÖNELİK ANNE-BABA GÖRÜŞLERİ

PARENTS' VIEWS ON VALUE CHANGES OF YOUTH PLAYING BASKETBALL FOR RECREATIONAL PURPOSES

Gönderilen Tarih: 20/04/2020
Kabul Edilen Tarih: 09/07/2020

Osman BARDAKÇI

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Yönetimi
Anabilim Dalı, Konya, Türkiye
Orcid: 0000-0002-6869-3603

Özer YILDIZ

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve
Spor Bölümü, Konya, Türkiye
Orcid: 0000-0002-2470-5457

* Sorumlu Yazar: Özer YILDIZ, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, oyildiz@konya.edu.tr

** Bu çalışma 2019 yılı Haziran ayında Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalında sunulan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Rekreatif Amaçlı Basketbol Oynayan Gençlerin Değer Değişimlerine Yönelik Anne-Baba Görüşleri

ÖZ

Bu araştırmanın amacı rekreatif amaçlı basketbol oynayan gençlerin değer değişimlerine yönelik anne baba görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden Kültür Analizi (Etnografi) yaklaşımı benimsenmiş ve nitel araştırmalarda en sık kullanılan görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma grubunu, amaçlı örnekleme yöntemine göre 2018-2019 eğitim öğretim yılında Konya il merkezinde bulunan çeşitli basketbol kulüplerinde oynayan 12-16 yaş gençlerin velileri (10 Anne, 13 Baba) oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak araştırma kapsamında araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" ve yarı yapılandırılmış "Görüşme Formu" kullanılmıştır. Veriler, içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, rekreatif amaçlı basketbol oynayan gençlerde sorumluluk, yardımseverlik, özgüven, disiplin, paylaşma, düzenli olma, sportmenlik, başarı, saygı, liderlik, dayanışma, sağlık, boş zamanları değerlendirme, hedef koyma, empati, çaba, iş birliği, stres yönetimi, centilmenlik ve dürüstlük gibi değerlerin olumlu yönde değiştiği ve geliştiği belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Rekreatif etkinlik, basketbol, genç, değer değişimi, anne-baba

Parents' Views on Value Changes of Youth Playing Basketball for Recreational Purposes

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the parents' views on the changes in the value of youth who are playing basketball. In the study, the Culture Analysis (Ethnography) approach was adopted from qualitative research designs and the most commonly used interview method was used in qualitative research. According to purposive sampling method, the study group consists of the parents (10 mothers, 13 fathers) of 12-16 aged youth who play in various basketball clubs in the city center of Konya in 2018-2019 Academic Year. In the research, Personal Information Form and semi-structured Interview Form which were developed by the were used as data collection tools. Data were evaluated with content analysis method. At the end of the research, it was determined that values ,such as responsibility, helpfulness, self-confidence, discipline, sharing, regularity, sportsmanship, success, respect, leadership, solidarity, health, leisure time, goal setting, empathy, effort, cooperation, stress management, fairness, honesty, have changed and improved for youth who play basketball for recreational purposes in a positive way.

Key Words: Recreational activity, basketball, youth, value change, parents

GİRİŞ

Birey toplumun kültürel zenginliklerine bağlı olarak hem bireysel hem de sosyal gelişim ihtiyacı nedeniyle boş zamanlarında rekreatif amaçlı etkinliklere katılmaktadır. Rekreatif amaçlı bu etkinliklere bireyler katılırken, onlara katılmak istedikleri etkinlikleri belirleme şansının verilmesi bireylerin yaratıcı güçlerinin ortaya çıkmasına yardımcı olmaktadır²².

Değerler, toplum tarafından kabul edilen ve öğrenilmesi gereken ortak kavramlar olup evrensel doğrular şeklinde tanımlanabilir³⁹. Bireyler toplumun değer yargılarını benimseyerek buldukları çevreye uyum sağlamakta, kendi ilke ve değer yargılarını oluşturmayı amaçlayarak toplumda nasıl davranılması gerektiğinin farkına varmaktadırlar. Toplumda iyi-kötü veya doğru-yanlış kavramları inançlar, tutumlar, alışkanlıklar, gelenek ve göreneklerle birlikte manevi değerlerin oluşmasına yardımcı olmaktadır. Bireyler çocuk yaştan itibaren içinde yaşadığı toplumun ahlak kurallarına göre iyi ve doğru sayılan davranışları yapmayı anne-baba ve yakın çevresiyle olan ilişkilerinden öğrenmektedir. Her toplumda geçerli olan sevgi, yardımlaşma, doğruluk, dürüstlük, insan severlik, acıma vb. duygular evrensel ahlak kuralları olarak bilinmektedir. Bu nedenle her bireyin kendi toplumunun kurallarına ve evrensel değerlere uygun bir şekilde yetiştirilmesi gerekmektedir⁹.

Serbest zaman gençlerin fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimleri açısından çok önemli bir zaman dilimidir³¹. Özellikle açık alan aktivitelerine katılan gençlerde fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimleri ile toplumsal davranışlarının olumlu yönde değiştiği, özgüvenlerinin arttığı bilinmektedir²⁷. Aslında sporun temel işlevleri arasında birlik ve beraberlik içerisinde olma, yardımlaşma, iş birliği, ortak bir amaç için bir araya gelme, başarı için gayret gösterme, yanlış davranışlarda özür dilemeyi öğrenme, sabır gösterme, hoşgörülü olma, saygı gösterme, takdir etme, teşekkür etme, cesaret, dostluk, temizlik gibi değerler vardır. Birey kendisinde var olan değerleri, spor yoluyla ortaya çıkartmakta, geliştirmekte ve hayatına yansıtmaktadır. Bu bağlamda, sporun değerlerin öğretilmesi sürecinin önemli bir aracı olduğu göz ardı edilmemelidir³⁰.

Rekreatif amaçlı yapılan sportif etkinlikler yoluyla gençlerin evrensel değerler kazanmasına yardımcı olmanın, toplumda giderek yozlaşan değerleri yeniden kazandırmanın ve değer değişimlerine yol açmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü sportif etkinlikler bireylere ve özellikle gençlere evrensel değerlerin kazandırılacağı ortamların başında gelmektedir. Bu nedenle sportif ortamlarda bulunan gençlerin ne tür bir değer değişimine uğradıklarının tespit edilmesi önemli olacaktır.

Bu araştırmanın amacı rekreatif amaçlı basketbol oynayan 12-16 yaş arası gençlerin değer değişimlerine yönelik anne-baba görüşlerinin belirlenmesidir.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma, varsayımlara ve bireyler veya grupların bir sosyal ya da insan sorununa, anlamlara değinen ve araştırma problemlerinin kontrol edilmesini içinde barındıran yorumlayıcı / kuramsal bakış açılarının kullanımı ile başlar. Bu problemi araştırmak için nitel araştırmacılar araştırmada, çalışmadaki insan ve yerlere duyarlı olan doğal ortamdaki veri

kolleksiyonlarını, hem tümevarım hem de tümdengelimli bir şekilde örüntü ve temalar kuran, veri analizlerini içeren nitel bir yaklaşım kullanırlar⁷.

Araştırmada rekreatif amaçlı basketbol oynayan 12-16 yaş arasındaki gençlerin değer değişimlerine yönelik anne-baba görüşlerinde katılımcıların bir konu üzerinde ortak bir kültüre sahip olması ve bu kültürü paylaşımları dolayısıyla araştırmada nitel araştırma desenlerinden kültür analizi (Etnografi) yaklaşımı benimsenmiştir. Kültür analizi deseni, bireysel algı ve davranışın olduğu kadar toplumsal davranış, yapı, işleyiş, değerler, normlar gibi kültürel öğelerin tanımı ve analizi üzerine odaklanır⁴⁵.

Katılımcılar

Araştırma grubunu, 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılında Konya il merkezinde bulunan çeşitli basketbol kulüplerinde oynayan 12-16 yaş gençlerin velileri (10 Anne, 13 Baba) oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırmalarda en çok kullanılan amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır²⁸. Bu yöntemde, araştırma evrenini tüm özellikleri ile temsil edebileceği belirlenen ölçütlere göre örneklem seçilmekte⁴⁰, odaklanılan konu ile ilgili olarak örneklem önceden düşünülerek belirlenmektedir³⁵.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veri toplama araçları olarak araştırma kapsamında araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" ve yarı yapılandırılmış "Görüşme Formu" kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede, her soru esnek cümlelerden oluşur. Görüşmenin büyük bir kısmı keşfedilmesi gereken konuların açığa çıkarılması için sorular veya bir konu tarafından yönlendirilir²⁸. Nitel verileri toplamak amacıyla hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu"nda 8 soru, yarı yapılandırılmış "Görüşme Formu"nda, 5 açık uçlu soru yer almıştır.

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla inandırıcılık, uzun süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi, katılımcı teyidi, teyit edilebilirlik, aktarılabilirlik, tutarlılık stratejilerinden yararlanılmıştır⁴⁵.

Verilerin güvenilirlik hesaplaması Miles ve Huberman (1994)'in aşağıdaki formülü yoluyla hesaplanmıştır⁴⁰.

$$\text{"Görüş birliği sağlanan tema / Görüş birliği + Görüş ayrılığı sağlanan tema x 100"}$$

Kodlamayı yapan araştırmacılar arasındaki uygunluğu test etmeye yönelik olan yukarıdaki formülün sonucunun % 70'ten daha yüksek olması beklenmektedir. Formülün uygulanması sonucunda, uzmanların önerdiği 89 koddan 82'si onaylanmış, kodlamaların uygunluğu konusunda $82/89 \times 100 = 92,1$ oranında görüş birliğine varılmıştır. Üzerinde görüş birliği sağlanamayan 7 kod, diğer uygun kodlarla birleştirilmiştir. Araştırma soruları, sorularla ve örnekleme alınan katılımcıların görüşleri ile sınırlandırılmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler, içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir⁴⁵. İçerik analizinde, araştırmacılar iletişim ürünlerini incelerler. Genel olarak bunlar yazılı dokümanlar veya teknolojik sistemlerle kaydedilmiş iletişim verileridir. Daha geniş anlamda içerik analizi, metinlerden ya da diğer anlamlı içeriklerden kullanım bağlamlarına, tekrarlanabilir ve geçerli çıkarımlar yapmak için kullanılan bir araştırma yöntemidir²³.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde nitel verilerin analiz sonuçlarına dayalı bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Yönelik Sayısal Dağılımları

Takma İsimleri	Velinin Yakınlık Durumu	Velinin Yaşı	Velinin Öğrenim Durumu	Velinin Mesleği	Çocuğun Cinsiyeti	Çocuğun Yaşı	Çocuğun Basketbol Oynadığı Kulüp*	Basketbol Oynadığı Süre
Önder	Baba	45	Lise	İtfaiye Memuru	Erkek	16	SBSK	5 Yıl
Zeliha	Anne	38	Lisans	Öğretmen	Erkek	16	SBSK	8 Yıl
Emine	Anne	38	Lisans	Öğretmen	Erkek	12	KBSK	4 Yıl
Rıfat	Baba	46	Lisans	Öğretmen	Erkek	16	SBSK	9 Yıl
Mert	Baba	42	Lise	Yönetici	Erkek	14	SBSK	5 Yıl
Ercan	Baba	39	Lisans	Öğretmen	Erkek	13	DBK	4 Yıl
Haluk	Baba	44	Lisans	Esnaf	Erkek	16	DBSK	8 Yıl
Tuğrul	Baba	39	Lisans	Yönetici	Erkek	13	DBK	6 Yıl
Aslı	Anne	43	Lise	Ev Hanımı	Erkek	16	SBSK	8 Yıl
Poyraz	Baba	45	Lisans	Sağlık Memuru	Erkek	16	SBSK	9 Yıl
Şule	Anne	41	Doktora	Öğretim Üyesi	Erkek	12	ABSK	2 Yıl
Emir	Baba	49	Lisans	Öğretmen	Erkek	15	DEBK	5 Yıl
Vildan	Anne	38	Lisans	Öğretmen	Erkek	11	KBSK	2 Yıl
Veysel	Baba	43	Yüksek Lisans	Mühendis	Erkek	15	SBSK	8 Yıl
Aylin	Anne	46	Ortaokul	Ev Hanımı	Erkek	14	SBSK	6 Yıl
Lütfü	Baba	40	Ortaokul	Esnaf	Kadın	13	ABSK	5 Yıl
Enes	Baba	48	Lisans	Mühendis	Kadın	14	KBK	4 Yıl
Fatma	Anne	39	Lisans	Mimar	Kadın	12	ABSK	3 Yıl
Eylül	Anne	39	Lisans	Ev Hanımı	Kadın	14	ABSK	3 Yıl
Yusuf	Baba	41	Lisans	Sağlık Memuru	Kadın	13	ABSK	4 Yıl
Irmak	Anne	51	İlkokul	Ev Hanımı	Kadın	14	ABSK	6 Yıl
Lale	Anne	44	Ön Lisans	Serbest	Kadın	14	ABSK	5 Yıl
Demir	Baba	42	Ortaokul	Esnaf	Kadın	14	ABSK	3 Yıl

Selçuklu Basketbol Spor Kulübü (SBSK); Konya Basketbol Spor Kulübü (KBSK); Dilaşspor Basketbol Kulübü (DBK); Darüşşafaka Basketbol Spor Kulübü (DBSK); Alinteri Basketbol Spor Kulübü (ABSK); Demirspor Basketbol Kulübü (DEBK); Konyaspor Basketbol Kulübü (KBK)
Görüşmeler: 13-20 Şubat 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1'e bakıldığında, velinin yakınlık durumu bakımından 13 katılımcının baba, 10 katılımcının ise anne olduğu; velinin yaşı bakımından katılımcıların 38-51 yaş aralığında olduğu; velinin öğrenim durumu bakımından katılımcıların en alt ilkökul en üst doktora mezunu olduğu; velinin mesleği bakımından katılımcıların öğretim üyesi, öğretmen, mühendis, sağlık memuru, itfaiye memuru, mimar, yönetici, esnaf, ev hanımı, hizmetli meslek gruplarından olduğu; cinsiyet bakımından çocukların 8'inin kadın, 15'inin erkek olduğu; yaş bakımından çocukların 11-16 yaş aralığında olduğu; basketbol oynanan kulüp bakımından çocukların Selçuklu Basketbol Spor, Alinteri Basketbol Spor, Dilaşspor Basketbol, Konya Basketbol Spor, Konyaspor Basketbol, Darüşşafaka Basketbol Spor, Demirspor Basketbol Kulüplerinde oynadığı; basketbol oynanan süre bakımından çocukların 2-9 yıl aralığında basketbol oynadığı görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Çocuklarını Basketbola Başlatma Amaçlarına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Temalar	Frekans (f)
Boş Zamanlarının İyi Değerlendirilmesi	8
Yeteneğinin Olması ve Keşfedilmesi	5
Fiziksel, Zihinsel ve Duygusal Gelişiminin Sağlanması	4
Sosyal İhtiyaçlarının Karşlanması	3
Teşvik Üzerine	3
Elit Bir Spor Olması	2
İlgi Duyduğum Bir Spor Olması	2
Çocuğumun İsteği	2
Kitle İletişim Araçlarından Uzak Tutmak	2
Eğlenip Hareketli Olmasını Sağlamak	2
Fiziksel Yapı	1
Enerjisini Doğru Bir Şekilde Kullanabilmesi	1
Deneyim Kazanması	1
Mücadele Ruhunu Öğrenmesi	1
İçine Kapanıklığını Gidermek	1
Tema Toplam: 15	Frekans (f) Toplam: 38

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların çocuklarını basketbola başlatma amaçlarına ilişkin görüşlerinde aşağıdaki temalar ve görüşleri ifade ettikleri belirlenmiştir.

Boş Zamanlarının İyi Değerlendirilmesi (f: 8): "...Sadece boş zamanını iyi değerlendirmesi için basketbola başlattık..." (Yusuf)

Yeteneğinin Olması ve Keşfedilmesi (f: 5): "Oğlumun okulundaki seçmelerden sonra yeteneğinin keşfedilmesi üzerine basketbola başlattık..." (Mert)

Fiziksel, Zihinsel ve Duygusal Gelişiminin Sağlanması (f: 4): "Fiziksel ve zihinsel olarak gelişmesi için basketbola başlattım..." (Demir)

Sosyal İhtiyaçlarının Karşlanması (f: 3): "...Sosyal ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla basketbola başlattım..." (Emine)

Teşvik Üzerine (f: 3): "Kızımı basketbola başlatma amacım sınıfındaki arkadaşlarının basketbola başlaması ve veli arkadaşlarla konuşmamız bizi teşvik etti..." (Eylül)

Bunun yanı sıra katılımcılar Elit Bir Spor Olması, İlgi Duyduğum Bir Spor Olması, Çocuğumun İsteği, Kitle İletişim Araçlarından Uzak Tutmak, Eğlenip Hareketli Olmasını Sağlamak, Fiziksel Yapı, Enerjisini Doğru Bir Şekilde Kullanabilmesi, Deneyim Kazanması, Mücadele Ruhunu Öğrenmesi, İçine Kapanıklığını Gidermek temalarını ifade etmişlerdir.

Tablo 3. Katılımcıların Çocuklarını Basketbola Başlattıktan Sonra Çocuklarının Günlük Hayatlarında Ne Tür Alışkanlıklar Kazandıklarına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Temalar	Frekans (f)
Düzenli ve Sağlıklı Beslenme	13
Kişisel Bakım ve Temizlik	11
Dinlenme	9
İşini Sorumluluk Alarak Yapma İsteği	8
Planlı Programlı Olma	6
Kılık Kıyafet Düzeni	5
Ders Çalışma	4
Kitle İletişim Araçlarını Yeteri Kadar Kullanma	4
Disiplin	4
Eksik Yönlerinde Farkındalık	3
Düzenli Yaşam	3
Kurallara Uyma	2
İletişim Becerisi	2
Motivasyonda Artış	1
Sorumluluk	1
Özgüven Artışı	1
Bir Değişiklik Yok Önceki Alışkanlıkları Devam Ediyor	1
Tema Toplam: 17	Frekans (f) Toplam: 78

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların çocuklarını basketbola başlattıktan sonra çocuklarının günlük hayatlarında ne tür alışkanlıklar kazandıklarına ilişkin görüşlerinde aşağıdaki temalar ve görüşleri ifade ettikleri belirlenmiştir.

Düzenli ve Sağlıklı Beslenme (f: 13): “Kızımın spor hayatına başlamasıyla sağlıklı ve düzenli beslenme alışkanlığı kazandı...” (Lale)

Kişisel Bakım ve Temizlik (f: 11): “...Antrenmana gelirken havlumuzu, temiz kıyafetlerimizi ve suyumuzu hazırlıyoruz. Antrenmandan ve maçlardan sonra duş alıyoruz. Kişisel bakımımızı yapıyoruz. Çocuğumda bunları görmek gerçekten güzel...” (Eylül)

Dinlenme (f: 9): “...Dinlenme ihtiyacı hissediyor bu sayede erken uyuma alışkanlığı kazandı...” (Önder)

İşini Sorumluluk Alarak Yapma İsteği (f: 8): “...Günlük ihtiyaçlarını yardım almadan yapabilen bir birey oldu. Bu alışkanlıkları da basketbol sayesinde kazandı. Antrenörlerimiz bu alışkanlıkları baştan itibaren dile getirdi. Oğlum da bir görev ve sorumluluk olarak tüm söylenenleri yapmaya çalıştı.” (Aslı)

Planlı Programlı Olma (f: 6): “...Zamanı doğru kullanma ve planlama yapmayı öğrendi...” (Tuğrul)

Kılık Kıyafet Düzeni (f: 5): “Küçük yaşta kendi eşyalarını hazırlama ve düzeltme alışkanlığı kazandı...” (Veysel)

Ders Çalışma (f: 4): “...Okul saatine kadar ödevlerini bitirme alışkanlığı kazandı...” (Aylin)

Kitle İletişim Araçlarını Yeteri Kadar Kullanma (f: 4): “Basketbola başladıktan sonra çok güzel alışkanlıklar kazandı. Öncesinde boş vaktini telefonla ve tabletle geçiriyordu. Spora başladıktan sonra bu konuda hayatı biraz düzene girdi...” (Yusuf)

Disiplin (f: 4): "...Disiplini basketbol sayesinde öğrendik." (Lütfü)

Eksik Yönlerinde Farkındalık (f: 3): "...Basketbolda fiziksel yeterliliğin önemli olduğunu fark ettikten sonra beslenmesine dikkat etmesi, boyunun uzaması için daha erken yatmaya çalışması, ayrıca basketbola başlamadan önce sıklıkla tükettiği abur cuburları (cips, kola vb.) artık tüketmiyor olması eksik yönlerinin farkında olması bakımından öncelikli sayacağım alışkanlıklardandır..." (Şule)

Düzenli Yaşam (f: 3): "...Günlük hayatı düzene girdi düzenli bir yaşam sürüyor artık..." (Poyraz)

Bunun yanı sıra katılımcılar *Kurallara Uyma, İletişim Becerisi, Motivasyonda Artış, Sorumluluk, Özgüven Artışı, Bir Değişiklik Yok Önceki Alışkanlıkları Devam Ediyor* temalarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4. Katılımcıların Çocuklarını Basketbola Başlattıktan Sonra Çocuklarının Kişiliğinde Nelerin Değiştiğine İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Temalar	Frekans (f)
İletişim Kurma Becerisi ve Sosyalleşme	21
Liderlik	6
Kazanma ve Kaybetme Duygusu İle Mücadele	3
Rakibe Saygı	3
Disiplin	3
Çözüm Odaklı Düşünme	2
Özgüven	2
Takım Ruhunu	2
Sorumluluk Alma	1
İdol Alma	1
Hedef Belirleyip Başarıya Odaklanma	1
Zararlı Çevrelerden Uzak Durma	1
Öz Eleştirisi	1
Tema Toplam:	13
	Frekans (f) Toplam: 47

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların çocuklarını basketbola başlattıktan sonra çocuklarının kişiliğinde nelerin değiştiğine ilişkin görüşlerinde aşağıdaki temalar ve görüşleri ifade ettikleri belirlenmiştir.

İletişim Kurma Becerisi ve Sosyalleşme (f: 21): "Kişiliğinde olumlu gelişmeler olduğunu söylemek mümkün. Şöyle ki girdiği ortamda kendisini çok rahat ifade edebiliyor... Doğruyu söylemek gerekirse bu durum ebeveynleri olarak çok hoşumuza gidiyor. Arkadaşları fikirlerine değer veriyor. Maçlar sebebiyle başka şehirlere gittikleri için her çeşit insanı tanıyıp, farklı kültürleri görmüş oluyorlar. Bu durum da kişiliklerinin renklenmesini sağlıyor ve sosyalleşiyorlar." (Zeliha)

Liderlik (f: 6): "Basketbolla birlikte liderlik özelliğini de belirgin bir şekilde göstermeye başladı..." (Emir)

Kazanma ve Kaybetme Duygusu İle Mücadele (f: 3): "...Kazanınca sevinmeyi ve mutluluğu öğrendi. Kaybedince üzüldü ancak bu hissin üstesinden gelmeyi öğrendi..." (Rifat)

Rakibe Saygı (f: 3): "...Karşısındaki insana kazansa da kaybetse de saygı göstermeyi öğrendi." (Mert)

Disiplin (f: 3): "...Disiplin duygusu oluştu." (Ercan)

Bunun yanı sıra katılımcılar Çözüm Odaklı Düşünme, Özgüven, Takım Ruhu, Sorumluluk Alma, İdol Alma, Hedef Belirleyip Başarıya Odaklanma, Zararlı Çevrelerden Uzak Durma, Öz Eleştiri temalarını ifade etmişlerdir.

Tablo 5. Katılımcıların Basketbolun Çocuklarının Akademik Başarısını Nasıl Etkilediğine İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Temalar	Frekans (f)
Akademik Başarıyı Pozitif Yönde Etkiledi	16
Streste Azalma	8
Eğitim Hayatında Aksama	7
Boş Zamanları Verimli Şekilde Değerlendirme	6
Planlı ve Programlı Olma	2
Konsantrasyonda Artış	2
Disiplin İçinde Olma	2
Popüler Olma	1
Özgüven	1
Zararlı Alışkanlıklardan Kurtulmak İçin Spor Şart	1
Zamanı İyi Kullanma	1
Tema Toplam: 11	Frekans (f) Toplam: 47

Tablo 5 incelendiğinde, katılımcıların basketbolun çocuklarının akademik başarısını nasıl etkilediğine ilişkin görüşlerinde aşağıdaki temalar ve görüşleri ifade ettikleri belirlenmiştir.

Akademik Başarıyı Pozitif Yönde Etkiledi (f: 16): "Kesinlikle eğitim hayatına pozitif etkisi oldu ve okul başarısını artırdı." (Poyraz)

Streste Azalma (f: 8): "...Öncelikle stresle baş etmeyi öğrendi, heyecanını kontrol edebilmeyi ve stresli anlarda bile doğru karar verebilmeyi öğrenerek bunu sınavlarında da kullanabilir hale geldi..." (Şule)

Eğitim Hayatında Aksama (f: 7): "Akademik başarısında olumsuz bir gelişme yok ama sadece hafta içinde üç antrenman gününde bazen ödevini yetiştiremediği oluyor..." (Fatma)

Boş Zamanlarını Verimli Şekilde Değerlendirme (f: 6): "...Boş zamanımızı sporla yorularak ve eğlenerek geçirdiğimiz için okul hayatımız da rahat geçiyor." (Vildan)

Bunun yanı sıra katılımcılar Planlı ve Programlı Olma, Konsantrasyonda Artış, Disiplin İçinde, Popüler Olma, Özgüven, Zararlı Alışkanlıklardan Kurtulmak İçin Spor Şart, Zamanı İyi Kullanma temalarını ifade etmişlerdir.

Tablo 6. Katılımcıların Basketbol Sayesinde Çocuklarında Hangi Değerlerin Değişime Uğradığına İlişkin Görüşlerine Ait Bulgular

Temalar	Frekans (f)
Sorumluluk	20
Yardıms severlik	15
Özgüven	13
Disiplin	11
Paylaşma	8
Çevre İle Etkileşim	6
Düzenli Olma	4
Faydalı İyi Bir Birey Olma	3
Sportmenlik	2
Başarı	2
Saygı	2
Liderlik	2
Dayanışma	2
Sağlık	1
Kendisi İle Barışıklık	1
Boş Zamanları Değerlendirme	1
Kazanma ve Kaybetme	1
Hedef Koyma	1
Takım Ruhu	1
Empati	1
Çaba	1
İş Birliği	1
Minnet Duyma	1
Stres Yönetimi	1
Centilmenlik	1
Dürüstlük	1
Tema Toplam: 26	Frekans (f) Toplam: 103

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcıların basketbol sayesinde çocuklarında hangi değerlerin değişime uğradığına ilişkin görüşlerinde aşağıdaki temalar ve görüşleri ifade ettikleri belirlenmiştir.

Sorumluluk (f: 20): “Değerler konusunda öncelikle aile içinden başlayacak olursak, üzerine sorumluluk verildiğinde daha fazla önemsiyor ve bunu yapmak zorundayım diyor...” (Şule)

Yardıms severlik (f: 15): “Basketbol takım oyunudur. Yardımlaşma çok önemlidir. Arkadaşlarıyla yardımlaşması normal hayatında da yardıms sever bir birey olmasını sağladı...” (Demir)

Özgüven (f: 13): “...Kendine olan özgüveni de arttı. Bu değerleri bir şekilde kazanacaktı ama basketbolla ve en güzel şekilde kazandığımız için mutluyuz.” (Yusuf)

Disiplin (f: 11): “Çok daha disiplinli bir birey haline geldi...” (Yusuf)

Paylaşma (f: 8): “...Tabii ki paylaşımcı olması basketbolun getirdiği güzel bir alışkanlık olsa gerek. Arkadaşlarıyla sahada suyu paylaşması, maç esnasında yardımlaşması güzel bir şey.” (Lale)

Çevre İle Etkileşim (f: 6): “Basketbol çocuğumun kişisel gelişimine katkı sağlamaya devam etmekte olup takım sporu olduğu için sürekli arkadaşlarıyla, rakipleriyle iletişim içerisinde. Bu davranışını dışarıdaki hayatında da göstermekte açıkçası bu da bizi çok mutlu ediyor...” (Veysel)

Düzenli Olma (f: 4): "...Genç yaşta her konuda düzenli ve bu sayede de düzenli bir hayata sahip olduğumu düşünüyorum amaçlarımızdan birisi de buydu zaten." (Lütfü)

Faydalı İyi Bir Birey Olma (f: 3): "Basketbol çocuğumu kötü alışkanlıklardan uzak tutarak faydalı, iyi bir birey olması gerektiğini aşıladi..." (Önder)

Bunun yanı sıra katılımcılar sportmenlik, başarı, saygı, liderlik, dayanışma, sağlık, kendisi ile barışıklık, boş zamanları değerlendirme, kazanma ve kaybetme, hedef koyma, takım ruhu, empati, çaba, iş birliği, minnet duyma, stres yönetimi, centilmenlik, dürüstlük temalarını ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA

Tablo 2'deki sonuçlar, anne ve babaların çocuklarının evde boş zamanlarını genellikle günümüzün yaygın hastalıklarından biri olarak görülen televizyon, telefon, bilgisayar, tablet kullanımı ile geçirmelerini mümkün olduğunca en aza indirmek ve boş zamanlarını daha iyi değerlendirebilecekleri ortamları sağlamak istedikleri, çocuklarını basketbola yetenekli bireyler olarak gördükleri ve onların bu yeteneklerini daha ileriye götürebilmeleri için yardımcı olmaya çalıştıkları, basketbol yoluyla çocuklarının bedensel, bilişsel, sosyal, ruhsal açılardan gelişeceklerini ve bireylerde olması gereken insani vasıfları kazanacaklarını düşündükleri şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca anne babaların çocuklarını insanın en temel ihtiyacı olan sosyalleşme özelliğini karşılayabilen bir birey olarak yetiştirmeye çalıştıkları, sporun içerisinde mücadele ederek başarıya ulaşabileceğini öğrenmelerini sağladıkları, gençlik enerjilerini doğru alanlara kanalize edebilmelerine ve hayattan zevk alarak eğlenmelerine yardımcı oldukları şeklinde açıklanabilir. Araştırma bulgularını destekler sonuçlar bulunmaktadır^{2,5,12,13,21,24}. Bu bulgular, ailenin çocuklarına spora katılım konusundaki desteğinin önemli olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca bulunduğu çevrenin de herhangi bir spor branşı ile ilgilenmesinde önemli bir etken olduğu söylenebilir. Araştırma bulgularının aksine sonuçlar da tespit edilmiştir^{17,43,44}.

Tablo 3'teki sonuçlar, çocukların basketbol sayesinde pek çok alışkanlıklar kazandıklarını, çocukların hazır paketli yiyecekler, fastfood gibi zararlı yiyecek ve içeceklerden uzak durarak düzenli ve sağlıklı beslenme alışkanlığı edindiklerini, çocukların duş alma alışkanlığı, kıyafet temizliği ve düzenine dikkat ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca çocukların basketbol oyun kurallarına uyma ve disiplin ile birlikte hayatlarının her aşamasında sorumluluk alma duygularının geliştiği, basketbolun çocukların hayatlarına düzenli bir hayat kazandırdığı, planlı ve programlı yaşamayı öğrettiği de söylenebilir. Araştırma bulguları ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır^{15,26,32,34}. Araştırma bulgularının aksine sonuçlar da tespit edilmiştir^{29,42}.

Tablo 4'teki sonuçlar, anne ve babaların çocuklarının bir takımın üyesi olduğu için arkadaş çevresinin genişlediği, iletişim kurma becerisi ve sosyalleşme gelişiminin olduğu, çocukların müsabakalarda kazanma ve kaybetme duygusunu kontrol edebilmeyi öğrendiği, bununla birlikte rakibe saygı göstermesi gerektiğini öğrenmiş oldukları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca anne babaların çocuklarının takım içerisinde kaptanlık yaparak ya da antrenman esnasında grup başlarında roller alarak liderlik özelliklerinin farkına varabildiğini, karşılaştığı problemleri çözmeye odaklı bir karakter kazandığını, birlikte hareket etme duygusunu öğrendiğini, sorumluluk duygusu içerisinde belirlenen amaçlara ulaşmak ve başarılı olmak için mücadele etme ruhu

kazandığını ve özgüveninin geliştiğini, başarılı olamama durumunda öz eleştiri yapabildiğini düşündükleri de söylenebilir. Araştırma bulgularını destekler sonuçlara ulaşılmıştır^{10,11,14,16,18,25}.

Tablo 5'teki sonuçlar, anne babaların basketbolun çocuklarının eğitimine olumlu katkılar sunduğunu, basketbolun çocuklarını mutlu ettiğini ve stresten uzak tuttuğunu bundan dolayı akademik başarılarının olumlu bir şekilde geliştiğini düşündükleri şeklinde açıklanabilir. Basketbolun çocuklarının akademik başarısını pozitif yönde etkilediğini düşünen anne babaların yanı sıra, çocuklarının eğitiminin aksadığını düşünen velilerin de olduğu görülmektedir. Oysa sporun ve basketbolun çocuklarının boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirmesine yol açtığını, düzenli ve planlı bir yaşam tarzına kavuşturduğunu, zihinlerinin basketbol sayesinde boşalması ile konsantre olma durumlarının geliştiğini ve zamanı daha iyi kullandıklarını ifade eden anne babaların düşünceleri de sporun eğitimi aksattığı fikri ile örtüşmemektedir. Anne ve babaların çocuklarının eğitiminin olumsuz etkilendiğini düşünmeleri, çocuklarının henüz zamanı etkili ve verimli bir şekilde kullanma, düzenli ve planlı olma, disiplinli olma gibi değerleri özümseyemedikleri şeklinde yorumlanabilir. Araştırma bulguları ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır^{6,20,37,41}.

Tablo 6'daki sonuçlar, çocukların basketbola başladıktan sonra sorumluluk sahibi oldukları, takım içerisindeki yardımlaşmanın onları hayatlarını yardımsever olmaya yönelttiği, çevre ile etkileşime girip paylaşım ve dayanışmanın önemini kavradıkları, kendine güvenen, disiplinli bireyler oldukları, müsabaka esnasında sportmenliği ve doğru-dürüst mücadeleyi öğrendikleri, stresle başa çıkma becerisi kazandıkları, bir amaç belirledikten sonra gayret etmeyi ve amaca ulaşacak yolları keşfetmeyi ve tüm bu mücadelenin sonucunda başarılı olmayı öğrendikleri, rakibe saygı duymayı önemsedikleri şeklinde yorumlanabilir. Araştırma bulgularını destekler sonuçlara ulaşılmıştır^{3,4,8,19,38,46}. Araştırma bulgularının aksine sonuçlar da tespit edilmiştir^{1,33,36}.

Sonuç olarak, rekreatif olarak oynanan basketbolun her zaman yapabileceğinin en iyisini yapma arzusu, dürüst olma, disiplinli olma, kararlı davranma, gerektiğinde sorumluluk alabilme, iletişim kurabilme, takımın bir üyesi olma bilinci, kazanma ve kaybetmenin doğru tanımı ve algılanması, kurallara uyma ve her zaman saygılı davranma gibi değerleri geliştirdiği tespit edilmiştir. Altyapılarda basketbol kulüplerinin maç kazanmaya ya da para kazanmaya yönelik ideallerinin yanında değerlere yönelik eğitimlerin yapılması, bundan sonra yapılacak araştırmalarda, gençlerin sporda ve basketbolda kişilik, karakter, ahlaki sistemlerine ilişkin çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Abanoz EL, Soyer F. (2018). Sporun toplumsal değerler üzerindeki etkisi hakkında bir çalışma. *Journal of Human Sciences*. 15(1), 309-318.
2. Arslanoğlu C. (2010). Spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırılması Kars ili örneği. *Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Ankara.
3. Bahadır Z., Certel Z., Yıldız Ö. (2013). Evaluation of life values of candidate teachers of physical education in terms of gender, class and playing sports. *World Applied Sciences Journal*. 23(3), 309-314.

4. Bozdemir O. (2017). Basketbol oynayan farklı eğitim kademelerindeki öğrencilerin spor ortamındaki empati becerileri ile fair play davranışları arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
5. Büküşoğlu N., Bayturan AF. (2005). Serbest zaman etkinliklerinin gençlerin psiko-sosyal durumlarına ilişkin algısı üzerindeki rolü. *Ege Tıp Dergisi.* 44(3), 173-177.
6. Canan F., Ataoğlu A. (2010). Anksiyete, depresyon ve problem çözme becerisi algısı üzerine düzenli sporun etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi.* 11, 38-43.
7. Creswell JW. (2013). Nitel araştırma yöntemleri. İçinde: Bütün M., Demir SB. (editör). Siyasal Kitabevi. Ankara.
8. Çelik A., Şahin M. (2013). Spor ve çocuk gelişimi. *The Journal of Academic Social Science Studies.* 6(1), 467-478.
9. Çınar A. (2013). Değerler felsefesi ve psikolojisi. Emin Yayınları. Bursa.
10. Dalkıran MA. (2014). Ortaokul öğrencilerinin spor branşlarına göre kişilik özelliklerinin incelenmesi Osmaniye örnekleme. Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aksaray.
11. Doğan İ. (2015). Beden eğitimi dersinin öğrenciye kazandırdığı değerlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
12. Er G., Çamlıyer H., Çamlıyer H., Çobanoğlu G., Er N. (1999). Çocuk ve ergenlerde spor etkinliklerinin davranış ve sosyal gelişim üzerine etkileri. *Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.* 3(3), 34-35.
13. Gezen K., Ekin A. (2016). Sportif aktivitelerin ergenlik çağındaki öğrencilerin sosyalleşmesi üzerine etkisi, 3. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi. 80, Gaziantep. Türkiye.
14. Göktepe M. (2008). Bayan futbolcuların sosyo-ekonomik durumları ve futbol branşına yönelme nedenleri. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
15. Hacıoğlu M. (2017). Üniversite öğrencilerinin beden imgesi hoşnutluğu ve iletişim becerilerinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi.* 2(2), 6-9.
16. Hallal PC., Victora CG., Azevedo MR., Wells JCK. (2006). Adolescent physical activity and health. *Sports Medicine.* 36(12), 1019-1030.
17. Kahraman G., Çolak E., Bayazıt B., Yılmaz O. (2017). Lise öğrencilerinin rekreasyonel faaliyetlere katılmalarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi.* 7(1), 28-40.
18. Kaplan Y., Çetinkaya G. (2014). Spor yoluyla toplumsallaşma-yeniden toplumsallaşma süreci. *International Journal of Sport Culture and Science.* 2(Özel Sayı 2), 120-125.
19. Kara A., Pepe K., Eraslan M., Akkulak A. (2016). Takım ve bireysel spor yapan bireylerin centilmenlik davranışlarının incelenmesi, 3. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi. 72, Gaziantep. Türkiye.
20. Kartal R., Dereceli Ç., Kartal A. (2016). Eskrim sporu yapan ve yapmayan 10-12 yaş arası çocukların dikkat düzeylerinin incelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi.* 3(2), 82-88.
21. Keskin V. (2006). Çocuklarını spora yönlendiren anne ve babaların beklentileri. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Afyonkarahisar.

22. Kılbaş Köktaş Ş. (2004). *Rekreasyon ve boş zamanı değerlendirme.* Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
23. Krippendorff K. (2004). *Content analysis: an introduction to its methodology.* Second Edition. Sage Publications. Thousand Oaks, CA.
24. Kurtuluş A., Demirci N., Toptaş Demirci P. (2016). *Badminton sporcularının spora başlama nedenleri ve beklentileri, 3. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi.* 70, Gaziantep. Türkiye.
25. Küçük V., Koç H. (2004). *Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi.* Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 10, 131-142.
26. Küpe E., Kaya M., Kalaycı MC., Eroğlu H. (2016). *Sporcularda beden memnuniyetinin özgüven düzeyine etkisi, 3. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi.* 225, Gaziantep. Türkiye.
27. McAvoy L. (2001). *Outdoors for everyone: opportunities that include people with disabilities.* Parks and Recreation. 36(8), 24-36.
28. Merriam SB. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber.* İçinde: Turan S. (editör). Nobel Akademik Yayıncılık. Ankara.
29. Mor A., İpekoğlu G., Arslanoğlu C. (2018). *Spor lisesi öğrencilerinin beslenme alışkanlıklarının incelenmesi Sinop ili örneği.* Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi. 3(3), 67-77.
30. Öztürk Kuter F., Kuter M. (2012). *Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi.* Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama. 3(6), 75-94.
31. Passmore A., French D. (2001). *Development and administration of a measure to assess adolescents' participation.* Adolescence. 36(141), 67-75.
32. Pate RR., Trost SG., Levin S., Dowda M. (2000). *Sports participation and health-related behaviors among US youth.* Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine. 154(9), 904-911.
33. Priest RF., Krause JV., Beach J. (1999). *Four-year changes in college athletes' ethical value choices in sports situations.* Research Quarterly for Exercise and Sport. 70(2), 170-178.
34. Pulur A., Cicioğlu İ. (2001). *Bayan basketbolcuların beslenme bilgisi ve alışkanlıkları.* Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 1(2), 44-47.
35. Punch KF. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş.* İçinde: Bayrak D., Arslan HB., Akyüz Z. (editör). Siyasal Kitabevi. Ankara.
36. Rainer M., Dieffenbach K. (2008). *Winning vs. participation in youth sports: kids' values and their perception of their parents' attitudes.* Journal of Youth Sports. 4(1), 4-7.
37. Saygılı G., Atay E., Eraslan M., Hekim M. (2015). *Düzenli olarak spor yapan ve yapmayan öğrencilerin kişilik özellikleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Kastamonu Eğitim Dergisi. 23(1), 161-170.
38. Siekanska M. (2012). *Athletes' perception of parental support and its influence on sports accomplishments—a retrospective study.* Human Movement. 13(4), 380-387.
39. Tarhan N. (2018). *Değerler psikolojisi ve insan.* Timaş Yayınları. İstanbul.
40. Tavşancıl E., Aslan E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri.* Epsilon Yayıncılık. İstanbul.
41. Trudeau F., Shephard RJ. (2008). *Physical education, school physical activity, school sports and academic performance.* International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity. 5, 10.

42. Turgut M. (2016). Bartın üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu okuyan öğrencilerin beslenme bilgi ve alışkanlıklarının belirlenmesi, 3. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi. 123, Gaziantep. Türkiye.
43. Uzun M., İmamoğlu O., Yamaner F., Deryahanoğlu G., Yamaner G. (2017). Rekreatif etkinliklere katılımı engelleyen faktörlerin incelenmesi: kız lisesi örneği. *Journal of Human Sciences. 14(1), 950-962.*
44. Yaşartürk F. (2013). Lise ve üniversite öğrencilerinin rekreatif eğilimlerinin belirlenmesi Bartın ili örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
45. Yıldırım A., Şimşek H. (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayınları. Ankara.
46. Yıldız M. (2019). Perceived value of national wrestlers. *Turkish Journal of Sport and Exercise. 21(1), 58-66.*

BEDENSEL ENGELLİ SPORCULARDA PSİKOLOJİK ESNEKLİK VE SPORA KATILIM MOTİVASYONU

PSYCHOLOGICAL FLEXIBILITY AND SPORTS PARTICIPATION MOTIVATION IN ATHLETES WITH PHYSICAL DISABILITIES

Gönderilen Tarih: 09/06/2020
Kabul Edilen Tarih: 11/07/2020

Rezvan EMAMVIRDI,
Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye
Orcid: 0000-0003-2683-2502

Navid R. HOSSEİNZADEH ASL,
Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye
Orcid: 0000-0003-4469-0632

Ekrem Levent İLHAN,
Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye
Orcid: 0000-0002-1117-2700

Filiz Fatma ÇOLAKOĞLU
Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye
Orcid: 0000-0002-0635-7583

* Sorumlu Yazar: Rezvan EMAMVIRDI, Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye, e_rezvan@yahoo.com

** Bu çalışma 17. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde sunulmuştur.

Bedensel Engelli Sporcularda Psikolojik Esneklik ve Spora Katılım Motivasyonu

ÖZ

Bu araştırmanın amacı bedensel engelli sporcuların spora katılım motivasyonu ve psikolojik esnekliklerini farklı değişkenler açısından incelemek ve bu iki faktörün ilişkisini belirlemektir. Araştırmaya toplam 132 lisanslı sporcu katılmıştır. Veri toplama aracı olarak "kişisel bilgi formu", "Engelli Bireylerde Spora Katılım Motivasyonu Ölçeği" (İçsel, Dışsal ve Motivasyonsuzluk üç alt boyuttan oluşan) ve "Kabul ve Eylem formu" kullanılmıştır. Verilerin analizi için Mann Whitney-U, Kruskal Wallis-H ve Spearman Korelasyon testleri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda bedensel engelli sporcuların spora katılım motivasyonu boyutlarında cinsiyet bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır, ancak psikolojik esnekliklerinde kadın grubu lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($U = 1483, p = .025$). İçsel motivasyon boyutu üniversiteli ve liseli olan guruplar arasında üniversiteliler lehine anlamlı bir farklılık göstermiştir ($U = 1212, p = .02$). Milli sporculuk değişkeni açısından dışsal motivasyon ($U = 1494, p = .033$), motivasyonsuzluk ($U = 1392, p = .009$) ve psikolojik esneklik ($U = 1508, p = .04$) puanlarında milli sporcular lehine anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Spora katılıma motivasyonunun içsel ve motivasyonsuzluk boyutları ile psikolojik esneklik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre katılımcıların psikolojik esneklik durumları iyileştikçe içsel motivasyonları yükselmiştir ($r_s = -.175, p = .047$) ve aynı zamanda motivasyonsuzluk düşmüştür ($r_s = .485, p < .001$). Bu araştırmada, psikolojik esnekliği yüksek olan bedensel engelli sporcuların spora katılım motivasyonlarının da yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda, müdahale ve eğitim yoluyla bu iki faktörü güçlendirerek bu grubun spora katılım oranı artırılabilir ve böylece bedensel engelli bireylerin daha kaliteli yaşamları sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Bedensel engelli sporcu, psikolojik esneklik, spora katılım motivasyonu

Psychological Flexibility and Sports Participation Motivation in Athletes with Physical Disabilities

ABSTRACT

This study aimed to examine psychological flexibility and motivation for participating in sports, regarding different variables in athletes with physical disabilities, as well as analyzing the relationship between motivation and psychological flexibility in the same population. A total of 132 licensed athletes participated in the study. As data collection tools, a personal information form, the "Scale of Motivation for Participation in Sports in Persons with Disabilities" (with three dimensions of Internal, External, and Non-motivation) and Acceptance and Action Questionnaire-II were used. For analysing the data, Mann Whitney-U, Kruskal Wallis-H and Spearman's Correlation were conducted. The results of the study indicated there is no statistically significant difference between males and females in sports motivation dimensions; however, female participants had significantly better psychological flexibility ($U = 1483, p = .025$). Internal Motivation was significantly different between the two groups of college and high school students, in which college students obtained better scores ($U = 1212, p = .02$). For national or non-national athletes, significant differences were obtained from the dimensions of External motivation ($U = 1494, p = .033$), Non-motivation ($U = 1392, p = .009$), and psychological flexibility ($U = 1508, p = .04$), in which national athletes outdid the non-national ones. In correlation analysis, statistically significant relationships were found between psychological flexibility and dimensions of motivation. In this regard, the better psychological flexibility the participants had, the higher Internal motivation scores ($r_s = -.175, p < .047$) and the lower Non-motivation scores they had ($r_s = .485, p < .001$). In this study, it can be concluded that, in people with disabilities, individuals with high psychological flexibility have higher motivation for participating in sports. Therefore, by providing interventions and educations, we can improve these two factors, thereby increasing the likelihood of participation in sports and a better quality of life.

Key Words: Athletes with physical disabilities, psychological flexibility, sports participation motivation

GİRİŞ

Engellilik insan yaşamının bir parçası olarak hayatın bir döneminde yaşanabilen, geçici veya kalıcı bir şekilde bireyin fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal yetenek ve rollerini kısıtlayabilmektedir. Engelli bireylerin büyük kısmı korunmaya, yardıma, ve rehabilitasyon desteğine ihtiyaç duymaktadır. Kişilerin kısıtlama ve engeli “engel türleri” başlığı altında dörde ayrılır. Bu engel türleri zihinsel engellilik, işitme engelliliği, görme engelliliği ve bedensel engelliliktir¹².

Toplumun bir parçası olup iyi bir yaşam hakkına sahip olan engelli guruplardan birisi de bedensel engelli gurubudur. Fiziksel ya da ortopedik engelliler olarak da adlandırılan bu bireyler, doğum öncesi, sırası veya sonrası dönemlerde herhangi bir nedenle, iskelet, kas ve sinir sistemindeki bozukluklar sonucu, bedensel yeteneklerini farklı derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılamada güçlükler yaşamaktadır². Dolayısıyla bu bireylerin psikolojik sağlıkları engelli olmayan akranlarına göre negatif olarak daha çok etkilenmektedir. Araştırmalar bedensel engellilerin depresyon ve kaygı gibi çeşitli psikolojik problemler yaşamaya daha eğilimli olduklarını göstermektedir^{9,10}. Fiziksel engellilik bireyin psikolojik sağlığını kötü yönde etkilediği için bu grupta psikoloji faktörlerin rolü ve bu etkenlerin değerlendirilmesi günümüzde önemi artmaktadır.

Psikolojik sağlığı inceleyen ve nispeten yeni bir kavram olan “psikolojik esneklik”, psikolojide “kabul ve kararlılık terapisi” kavramlarından birisidir. Bu kurama göre psikolojik esnekliğin yüksek olması bireyin psikolojik sağlığının daha iyi olması demektir ve tam tersi düşünüldüğünde “psikolojik katılık” kavramı ortaya çıkıp psikolojik sağlığın kötü olduğu anlamına gelmektedir. Psikolojik esneklik, içsel yaşantılarımıza dikkat ve açıklıkla yaklaşarak anla temas etmek, değerlerimiz doğrultusunda davranışlar sergilemek ve bu davranışları kararlılıkla sürdürmek olarak tanımlanmaktadır. Yani, birey anlamlı ve iyi bir yaşam için önünde engel gibi duran duygu, düşünce, anı ve hislerini ‘fark’ edip ancak onları değiştirmeye, kontrol altına almaya ya da yoğunluklarını veya sıklıklarını azaltmaya çalışmamaktadır. Böylece, onların davranışları üzerindeki baskınlıklarını zayıflatıp ve değer verdiği alanlarda gelişebilmesini temel amaç olarak oluşturmaktadır. Psikolojik esnekliği yüksek olan birey hayatında pek çok engel ve problem karşısında daha dayanıklı olup, depresyon ve kaygı gibi psikolojik hastalıkların belirtilerini daha az göstermeye meyillidir ve hayat koşullarına karşı uyum düzeyi yüksektir⁵.

Diğer taraftan, hayatın zorlukları karşısında bireyleri daha dayanıklı kılan ve uyumlarını artıran spor ve bedensel aktivite, sağlıklı ve mutlu bir yaşam için son derece gerekli faktörlerden birisi olup tüm insanlar için önemlidir. Ancak, bu özellikten dolayı sporun engelli bireyler için daha da farklı bir öneme sahip olduğu vurgusu yapılmaktadır. Tekkurşun Demir ve ark. (2018)¹³ yaptıkları çalışmada sporun normal gelişim gösteren bireyler üzerindeki olumlu etkileri, hatta daha fazlası engelli bireyler üzerinde gözlemlenebildiğini ve bununla beraber spor aktivitelerinin her biri engelliler için toplumsal bir tecrübe olup bu bireyleri farklı şekillerde etkilediğini ve tüm gelişim boyutlarını desteklediğini ifade etmişlerdir. Vickerman ve Maher (2018)¹⁶ ise sporun, engelli bireylerin hareket etmekten haz alma, eğlenme ve başarıma ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir araç olduğu ifade etmektedir. Spor engelli bireylere, engeli ile başa çıkmasını ve engelini hafifletmesini öğretmekte, keyif vermekte, yaşam motivasyonunu artırmakta, dürüstlük, hoşgörü, işbirliği gibi olumlu kişilik özelliklerinin kazandırılmasını sağlamaktadır. Spor, engellilerin gündelik hayattaki

görevlerini yerine getirmesi, iletişim kurarak yaşama bağlanması, amacına motivasyonla ilerlemesi, sahip olduğu engelin bir engel olmadığı düşüncesini kabullenilmesine yardımcı olan mühim öğelerden biridir¹². Dolayısıyla, engelli bireylerin topluma olan uyumlarını arttırmak ve bu yolda süreci hızlandırmak, bunun neticesinde fiziksel, psikolojik ve sosyal sağlıklarında katkıda bulunmak için spor bir araç olarak ele alınmalıdır. Ancak bedensel engellilerin spora yönelmelerini, katılımlarını ve onun faydalarından yararlanmayı sağlayan ve en başta gelen faktörlerden birisi, motivasyondur. Motivasyon “bireylerin davranışlarını teşvik eden ve kendilerinden veya çevrelerinden kaynaklanan çeşitli güdü ve topluluğu” olarak tanımlanmaktadır¹⁴. Motivasyon spora katılımı esas faktörlerden birisi olarak üç alt boyuttan oluşmaktadır. “İçsel motivasyon” birinci alt boyut olarak bireyin spor yaparken kendi sınırlarını fark etmesi, yeteneklerinin keşfedilmesinde mutluluk duyması ve başarının sağladığı haz gibi içsel unsurları kapsamaktadır. İkinci alt boyutu ise “dışsal motivasyon” örnek olmak isteği, ödül, sosyal güvence ve statü kazanmak gibi dışsal unsurlardan oluşmaktadır¹³. Üçüncü alt boyut bireylerin kendi davranışları ile bu davranışların yarattığı sonuçlar arasında bağlantıyı algılamaması ve motivasyonun olmaması yani “motivasyonsuzluk” boyutunu kapsamaktadır¹¹.

Motivasyon, sporun çatısı altında olan başta sporcular ve antrenörler olmak üzere tüm kitleyi önemli derecede etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında motivasyonu sağlayan faktörlerin neler olduğunun belirlenmesi, başarının sağlanması yolunda doğru ve etkili adımların atılmasını sağlayacaktır⁸. Aynı zamanda bu kitlede spora katılım motivasyonunun belirlenmesi, toplumda bireyleri spora yönlendirme yolunda önemli bilgiler sağlayıp, böylece spora katılım oranını artırma yönünde yardımcı olabilecektir. Buna göre, bedensel engelli sporcuların spora katılım motivasyonunun boyutlarını incelemek bu grubun spor başarılarını artırmanın yanı sıra, spor yapmayan bedensel engelli bireyleri spora yönelmeleri hakkında bize önemli bilgiler temin edip, gelecekte onların spora katılımını artırma yönünde yardımcı olabilmektedir. Ayrıca, bu grup için psikolojik esnekliği de incelemek ve onun ilişkisini spora katılım motivasyonunun boyutları ile bulmak spora katılımı psikolojik esnekliğin önemini de belirleyebilmektedir. Başka bir deyişle, eğer bedensel engelli sporcularda psikolojik esneklik ve spora katılım motivasyonunun belirli boyutları arasında ilişki bulunursa, bu esnekliği müdahale aracılığıyla yükselterek (bedensel engellilerin psikolojik sağlıkları iyileşmesinin yanı sıra) bu grubun spora katılım motivasyonunu da büyük ihtimalle yükseltecek ve spora yönelmelerini de arttırabilecektir.

Bütün bu bilgiler ışığında ve bedensel engellilerin Türkiye engelli toplumunun önemli bir parçasını (%14)⁷ oluşturmasına rağmen, bu grupta spora katılım motivasyonları ve psikolojik esneklikleri ile ilgili Türkiye’de hiçbir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu araştırma: bedensel engelli sporcuların spora katılım motivasyonunun boyutları ile psikolojik esneklik düzeylerini farklı değişkenler açısından betimleyerek, spora katılımındaki motivasyonel faktörler ve psikolojik esneklik arasındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile yapılmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Bedensel engelli sporcuların spora katılım motivasyonunun boyutlarında ve psikolojik esneklik düzeylerinde yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, algılanan gelir düzeyi ve milli sporcu olma değişkenlerine göre farklılık var mı?
2. Bedensel engelli sporcularda spora katılım motivasyonlarının boyutları ve psikolojik esneklik düzeyi arasında ilişki var mı?

MATERYAL VE METOT

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modelleri “çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir”⁴.

Katılımcılar

Araştırmanın grubunu Ankara ilinde Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu bünyesinde çeşitli branşlarda aktif olarak en az iki yıl spor yapan 17- 42 yaş arası (yaş ortalaması= 26.07±6.17) bedensel engelli sporcular oluşturmaktadır. Bu bağlamda, 83 milli ve 49 milli olmayan sporcu gönüllü olarak internet aracılığıyla soruları cevaplamıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada 3 veri toplama aracından yararlanılmıştır. Bedensel engelli sporcular hakkında bilgi toplama amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu”, Tekkurşun Demir ve ark. (2018)¹³ tarafından bedensel, işitme ve görme engelli bireylerin spora katılma nedenlerini belirlemek amacı ile geliştirdikleri “Engellilerde Spora Katılım Motivasyonu Ölçeği” (ESKMÖ) ve Bond ve ark. (2011)³ tarafından geliştirilen “Kabul ve Eylem Formu 2” kullanılmıştır.

Engellilerde Spora Katılım Motivasyonu Ölçeği (ESKMÖ)

ESKMÖ içsel, dışsal ve motivasyonsuzluk olmak üzere 3 boyut ve 22 maddeden oluşan, beşli likert tipi bir ölçektir. “İçsel motivasyon” adı altında 12, “dışsal motivasyon” adı altında 5 ve “motivasyonsuzluk” adı altında son 5 madde bulunmaktadır. Motivasyonsuzluk faktörü ters maddelerden oluşmaktadır. Tekkurşun Demir ve ark. (2018)¹³ tarafından yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında katılımcılardan elde edilen verilere göre içsel motivasyon boyutunun cronbach alfa değeri, 0.83; dışsal motivasyon boyutunun cronbach alfa değeri, 0.87 ve dışsal motivasyon boyutunun cronbach alfa değeri ise 0.88 olarak hesaplanmıştır.

Kabul ve Eylem Formu 2

Üçüncü veri toplama aracı olarak “Kabul ve Eylem Formu 2”, Bond ve ark. (2011)³ tarafından geliştirilip, Türkçe 'ye uyarlaması ise Yavuz ve ark. (2016)¹⁸ tarafından yapılmıştır. Ölçek yedi maddeden oluşan ve psikolojik esnekliği ölçen, yedili likert tipi bir ölçektir. Ölçek varyansın %61,8'ini açıklayan bir faktörden oluşmakta olup ölçeğin iç tutarlık katsayısı 0.90 olarak hesaplanmıştır. İki hafta sonra yapılan test tekrar test güvenilirliği 0.85 olarak hesaplanmış olup ve eylem formu ile Beck depresyon ölçeği ile 0.63; ruminatif düşünme biçimi ölçeği ile de arasında 0.53 düzeyinde bir ilişki bulunmuştur. Ölçekten alınan puanların artması psikolojik katılımın ve yaşantısal kaçınmanın arttığını göstermektedir¹⁸.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 23 istatistik paket programı ile gerçekleştirilmiştir. Normallik testi olarak uygulanan Shapiro-Wilk testi sonuçlarına göre verilerin normal dağılım göstermediği ortaya çıkmıştır. Böylece, non- parametrik testler olarak, İki grubu karşılaştırmak için Mann Whitney-U testi, Grup sayısı 3 ve daha fazla olan değişkenler için Kruskal Wallis-H testi ve değişkenler arası ilişkiyi bulmak için ise Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırmadaki istatistiksel analizler için anlamlılık düzeyi .05 ve .01 olarak ele alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Cinsiyet Değişkenine Göre ESKMÖ Boyutları ve Psikolojik Esnekliklerin Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Değişken (N=132)	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	S.O.	S.T.	U	Z	p
İçsel Motivasyon	Kadın	43	48.5	6.55	60.5	3084	1758	-0.889	.374
	Erkek	89	49.9	6.67	66.4	5045			
Dışsal Motivasyon	Kadın	43	19.8	3.33	61.6	3144	1818	-0.594	.552
	Erkek	89	20.1	3.88	65.6	4984			
Motivasyonsuzluk	Kadın	43	10.9	4.65	61.9	3159	1833	-0.521	.603
	Erkek	89	11.9	5.68	65.4	4969			
Psikolojik Esneklik	Kadın	43	19.1	8.02	55.1	2809	1483	-2.241	.025
	Erkek	89	22.1	7.96	70.1	5319			

*p<0,05

Tablo 1’de katılımcıların cinsiyet değişkeni açısından spora katılım motivasyonu ve psikolojik esneklik puanlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arası spora katılım motivasyonu boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamış ($p>.05$), ancak psikolojik esneklikte kadın grubu lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 2. Eğitim seviyesi Değişkenine Göre ESKMÖ Boyutları ve Psikolojik Esnekliklerin Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Değişken (N=131)	Eğitim	N	\bar{X}	SS	S.O.	S.T.	U	Z	p
İçsel Motivasyon	Lise	71	47.9	6.84	50.7	3042	1212	-2.32	.020
	Üniversite	60	50.6	6.59	65.1	3513			
Dışsal Motivasyon	Lise	71	19.4	3.73	53.8	3226	1396	-1.28	.200
	Üniversite	60	20.2	3.65	61.7	3329			
Motivasyonsuzluk	Lise	71	11.8	4.67	62.4	3745	1325	-1.681	.093
	Üniversite	60	10.9	5.68	52.1	2810			
Psikolojik Esneklik	Lise	71	21.9	8.99	61.3	3680	1390	-1.307	.191
	Üniversite	60	19.9	7.67	53.2	2875			

*p<0,05

Tablo 2’de görülebileceği üzere, araştırma grubunun spora katılım motivasyonu ve psikolojik esneklik ölçeklerinden almış oldukları puanların eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arası spora katılım motivasyonunun içsel boyutunda üniversite grubu lehine istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<.05$).

Tablo 3. Milli Sporcu Olma Değişkenine Göre ESKMÖ Boyutları ve Psikolojik Esnekliklerin Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Değişken (N=132)	Milli Sporcu	N	\bar{X}	SS	S.O.	S.T.	U	Z	p
İçsel Motivasyon	Evet	83	50.3	5.91	68.3	5597	1661	-1.31	.191
	Hayır	49	47.8	7.53	59.3	2789			
Dışsal Motivasyon	Evet	83	20.5	3.33	70.3	5763	1495	-2.13	.033
	Hayır	49	19.1	4.09	55.8	2623			
Motivasyonsuzluk	Evet	83	10.7	5.37	58.5	4795	1392	-2.63	.009
	Hayır	49	12.8	4.96	76.4	3590			
Psikolojik Esneklik	Evet	83	19.8	7.27	59.9	4912	1509	-2.05	.040
	Hayır	49	23.1	9.24	73.9	3474			

*p<0,05

Tabloda 3'te görüldüğü gibi, katılımcıların milli sporcu olma değişkenine göre spora katılım motivasyonu ve psikolojik esneklik puanları arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda, dışsal motivasyon, motivasyonsuzluk ve psikolojik esneklik puanlarında milli sporcular lehine anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ($p < .05$).

Tablo 4. Spora Katılım Motivasyonu Puanları ile Psikolojik Esneklik Puanları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişken (N=132)	ESKMÖ Boyutları	R	p
Psikolojik Esneklik	İçsel Motivasyon	-.175	.047*
	Dışsal Motivasyon	-.050	.574
	Motivasyonsuzluk	.485	.001**

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Tablo 4'te katılımcıların psikolojik esneklikleri ve spora katılım motivasyonunun boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizi sonucunda psikolojik esneklik ve spora katılım motivasyonunun içsel boyutu puanları arasında istatistiksel açıdan negatif yönde ve aynı zamanda psikolojik esneklik ve spora katılım motivasyonunun motivasyonsuzluk boyutu puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p < .05$). Başka bir değişle psikolojik esneklik ölçeğinden alınan puan yükseldikçe (psikolojik katılımın yükselmesi) içsel motivasyonun düşmesi ve motivasyonsuzluğun yükselmesi anlamına gelmektedir.

Bedensel engelli sporcuların yaşı ile spora katılım motivasyonu boyutları ve psikolojik esneklikleri arasında ilişkiyi belirlemek amacıyla Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizi uygulanmıştır. Buna göre spora katılım motivasyonunun içsel ($r_s = .003$, $p = .978$), dışsal ($r_s = -.095$, $p = .313$) ve motivasyonsuzluk ($r_e = -.087$, $p = .354$) boyutları ve aynı zamanda bu değişkenin psikolojik esneklik ($r_s = -.026$, $p = .780$) puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Araştırma grubunun algılanan gelir (düşük, orta ve yüksek) düzeyi değişkenine göre spora katılım motivasyonu boyut puanları ve psikolojik esneklik puanları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre gruplar arasında içsel ($\chi^2 = 3.44$, $p = .179$), dışsal ($\chi^2 = .080$, $p = .961$), motivasyonsuzluk ($\chi^2 = .278$, $p = .870$) boyutları ve psikolojik esneklik ($\chi^2 = 2.301$, $p = .316$) değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

TARTIŞMA

Araştırmada bedensel engelli sporcuların spora katılım motivasyonunu ve psikolojik esneklik düzeylerini, farklı değişkenler (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, milli sporcu olmak ve algılanan gelir düzeyi) bakımından tespit etmek ve spora katılım motivasyonunun boyutlarıyla, psikolojik esneklik arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın bu bölümünde hem genel anlamda ve hem de bedensel engelli bireylerin spora yönlendirmelerine hizmet eden ve aynı zamanda araştırma konusu ile ilgili ipuçları veren ve doğrudan amaçlara hitap eden araştırmalar ele alınmıştır.

Araştırmada bedensel engelli sporcuların spora katılım motivasyonu boyutları ve psikolojik esneklikleri cinsiyet değişkeni bakımından incelenmiştir. Sonuç olarak kadın ve erkek gruplarının spora katılım motivasyonu boyutları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu araştırmada varılan sonuç, literatürde yer alan çoğu araştırmaların sonucu ile uyumludur. Abdullah ve ark. (2014)¹ tarafından tekerlekli sandalye kullanan bedensel engelli sporcular üzerinde yapılan bir araştırmada kadın ve erkek grubunun spora katılım motivasyonu arasında bir farklılığa rastlanmadıklarını işaret etmişler. Tekkurşun Demir ve İlhan (2019)¹² tarafından görme engelli sporcular üzerinde yapılan araştırmada ise bu iki grubun spora katılım motivasyonu arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermişlerdir. Araştırmada psikolojik esneklik bakımından kadın katılımcıların durumunun daha iyi olduğu sonucuna varılmıştır. Literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında genel anlamda erkek grubunun psikolojik esneklikleri kadın grubuna göre daha iyi bir durumda olduğu gözlenmiştir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada erkek grubunun psikolojik esneklikleri daha iyi bir durumda olduğu gözlenmiştir⁶. Tyndall ve ark. (2018)¹⁵ 18- 73 yaş aralığında olan bireyler üzerinde yapılan çalışmalarında kadın grubunun psikolojik esnekliklerini erkek grubuna göre daha kötü bir durumda olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bağlamda, araştırmaların sonucu bu araştırmada varılan sonuç ile çelişmektedir. Bu araştırmanın örneklem grubunun diğer araştırmaların örneklem gruplarından farklı olması sonuçları etkilemiş olabilir. Bu konu ile ilgili daha çok araştırmaya ihtiyaç olduğunu düşünülmektedir.

Araştırma grubunun spora katılım motivasyonu boyutları ve psikolojik esneklikleri eğitim seviyesi değişkenine göre incelenmiştir. Bu bağlamda, lise ve üniversitede öğrenim gören gruplar arasında spora katılım motivasyonunun içsel boyutunda üniversiteli grubu lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Üniversitede öğrenim gören bedensel engelli sporcularda spora katılım motivasyonunun içsel boyutunun daha yüksek olması; bu grubun spora katılmasında daha çok öğrenmeye duyulan merak ve bu yolda başarı hazına varmak gibi duygular ve iç sezgilerin rol oynadığını söyleyebiliriz. Zhou ve ark. (2016)¹⁹ tarafından masa tenisi oynayan engelli sporcular üzerinde yapılan araştırmada sporcuların aile eğitim seviyesi ile içsel motivasyonları arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur¹⁹. Bu bulgu araştırmada varılan sonucu destekler niteliktedir. Psikolojik esneklik bakımından lise ve üniversitede öğrenim gören bedensel engelli sporcular arasında bir farklılığa rastlanmamıştır. Tyndall ve ark. (2018)¹⁵ araştırmalarında 18- 73 yaş aralığında olan bireylerin eğitim seviyeleri ve psikolojik esneklikleri arasında ilişki olmadığını belirtmişlerdir. Bu sonuç bizim araştırmada elde ettiğimiz sonuç ile uyumludur.

Bu araştırmada bedensel engelli sporcuların spora katılım motivasyonu boyutları ve psikolojik esneklikleri, algılanan gelir düzeyi durumuna göre ele alınmış ve gruplar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Literatürde doğrudan bu konuyla ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır ancak genel çerçevede yapılan araştırmalara bakıldığında beden eğitimi ve spor yüksek okulunda öğrenim gören kadın sporcular üzerinde yapılan bir araştırmada aile gelir düzeyine göre spora katılım motivasyonunun Başarı/Statü alt boyutunda aylık geliri 1.000 TL'den az olanlar ile aylık geliri 3.001 TL ve üstünde olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmaya göre aylık geliri yükseldikçe başarı düzeyinin de arttığı gözlenmiştir¹⁷. Bu bulgu ile bizim araştırma sonuçlarımızın farklı olması iki araştırmanın örneklem gruplarının farklı olmasından kaynaklanabilir. Sonuç itibarıyla bu konu ile ilgili daha çok araştırma yapılması önerilmektedir.

Araştırma grubunun spora katılım motivasyonu boyutları ve psikolojik esneklikleri milli sporcu olma değişkeni bakımından ele alınmıştır. Buna göre dışsal motivasyon, motivasyonsuzluk ve psikolojik esneklik puanlarında milli sporcular lehine anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Literatürde araştırmanın bu amacı doğrultusunda bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu konu ile ilgili daha çok araştırmaya ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde Milli sporcularda “medyadaki sportif başarı hikâyelerine özentisi”, “yeteneklerini başkalarına göstermesinden hoşlanmak”, “engelli olan arkadaşlarına örnek olmak isteği”, “statü kazanmak” ve “sosyal güvence sağlamak” gibi dışsal motivasyon kaynaklarının daha yüksek olduğu, buna karşın, milli olmayan sporcularda da “branşlarında ne kadar ilerleyebilecekleri ile ilgili bir fikirleri olmaması”, “spora zaman ve efor harcamak ve onlara ne kazandıracacağı konusunda emin olmamaları” ve bütün bunlarla beraber “spor yapmaya isteksiz olmaları” gibi, motivasyonsuzluk özelliklerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre milli sporcularda “hayatlarını iyi idare etmelerinin inancı”, “geçmişinde olan acı hatıraların şu andaki hayatlarına engel olmadığını”, “kayı ve hislerini kontrol altına tutabilecekleri” ve aynı zamanda “endişelerinin onların başarı olmalarına engel olmadıkları” gibi psikolojik esneklik faktörlerinin daha iyi durumda olduğu söylenebilir.

Bu araştırmaya göre, bedensel engelli sporcuların yaşı ile spora katılım motivasyonu boyutları ve psikolojik esneklik arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Tekkurşun Demir ve İlhan (2019)¹² tarafından görme engelli sporcular üzerinde yapılan araştırmalarında içsel motivasyonun yaş faktörü arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Başka bir araştırmada ise 14 – 41 yaş arasında masa tenisi oynayan engelli sporcuların yaşı küçüldükçe oyun ve ödül gibi dışsal motivasyon faktörlerinin yükselmesine işaret edilmiştir¹⁹. Bu bulguların araştırmada elde edilen bulgularla uyumlu olmadığı ve bu konu ile ilgili bedensel engellilere yönelik daha çok araştırmanın yapılmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan bedensel engelli sporcuların spora katılım motivasyonu boyutları ile psikolojik esneklikleri arasında bir ilişki olup-olmadığı incelenmiştir. Buna göre bedensel engelli sporcuların psikolojik esneklik durumları iyileştikçe içsel motivasyonları yükselmiştir. Aynı zamanda bu grupta psikolojik esneklik iyileştikçe motivasyonsuzluk düşmüştür. Araştırmanın bu sorusu doğrultusunda literatürde hiç bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bedensel engelli sporcularda spora bağlı “kendi sınırlarının farkına varmaları”, “yeteneklerinin keşfedilmesinde mutluluk duymaları” ve “genel anlamda kendilerini iyi hissetmeleri”, “zorluklarla mücadele etmeleri” ve “engelleriyle başa çıkmalarına inanmaları” gibi içsel nedenlerin daha güçlü olması, bu grubun psikolojik esnekliklerinin de daha iyi bir durumda olduğunu söyleyebiliriz. Bunun tam aksine bu grupta “branşlarında ne kadar ilerleyebilecekleri ile ilgili bir fikirleri olmaması”, “spora zaman ve efor harcamak ve onlara ne kazandıracacağı konusunda emin olmamaları” ve “spor yapmaya isteksiz olmaları” gibi motivasyonsuzluk özellikleri ile spora katılan bireylerin psikolojik esnekliklerinin iyi bir durumda olmadığını söyleyebiliriz.

Bu araştırmada bedensel engellilerin spor yoluyla fiziksel, mental ve sosyal sağlıklarının iyi bir yönde ilerlemesine inanarak, spor yapan bedensel engellilerin psikolojik esneklikleri ve spora katılım motivasyonları ele alınmıştır. Bu bağlamda, engelli sporcuların spora katılım motivasyonu ve psikolojik esnekliklerinin düzeyi

üzerinde demografik değişkenlerin etkisi olup olmadığını göstermek adına bu amaca hizmet eden daha çok araştırma yapılmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda bedensel engellilerin spora yönlendirilmesinde motivasyonun yükselmesi ve psikolojik esnekliğin iyileşmesinin faydalı olduğu düşüncesiyle müdahale ve eğitim yoluyla bu iki faktörü güçlendirerek bu grubun spora katılım oranını arttırabilir ve bedensel engelli bireylerin daha kaliteli yaşamlarını sağlayabiliriz.

KAYNAKLAR

1. Abdullah NM., Hamid NA., Ismail S., Parnabas V. (2014). Motives for sporting activities participation among wheelchair athletes. *Global Illuminators*. 1, 206-212.
2. Artar Y., Karabacakoğlu Ç. (2003). Türkiye’de özürllüler turizminin geliştirilmesine yönelik olarak konaklama tesislerindeki altyapı olanaklarının araştırılması. *Milli Prodüktivite Merkezi*. Ankara, 1-35.
3. Bond FW., Hayes SC., Baer, RA., Carpenter KM., Guenole N., Orcutt HK., Zettle RD. (2011). Preliminary psychometric properties of the acceptance and action questionnaire–II: A revised measure of psychological inflexibility and experiential avoidance. *Behavior Therapy*. 42(4), 676-688.
4. Karasar N. (2006). Bilimsel araştırma yöntemi. Nobel Yayınevi. Ankara.
5. Ciarrochi J., Bilich L., Godsell C. (2010). Psychological flexibility as a mechanism of change in acceptance and commitment therapy. İçinde: Baer RA. (editör). *Assessing mindfulness and acceptance processes in clients: Illuminating the theory and practice of change*. Context Press/New Harbinger Publications. 51-75.
6. Demirci Seyrek Ö., Eranlı, K. (2017). Üniversite öğrencilerinde yaşamın anlamı ile psikolojik esneklik arasındaki ilişki. *Electronic Turkish Studies*. 12(4), 143-162.
7. Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni. (2019). T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. <https://ailevecalisma.gov.tr/media/9085/buelten-haziran2019-son.pdf>. [Erişim tarihi: 08.07.2020]
8. İlhan EL. (2009). Voleybolda servis becerisi öğretimine motivasyonel bir yaklaşım. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 3(3), 196-203.
9. Ioannis P., Miltiadis P., Eleni, F. (2017). Physical disabilities and psychological issues: A systematic review of the literature. *European Journal of Special Education Research*. 2(3), 1-30.
10. Malkoç G., Özcan G. (2017). Bedensel engelli olan ve olmayan bireylerin çeşitli duygudurum değişkenleri açısından değerlendirilmesi. *Istanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 16(31), 133-151.
11. Reeve J. (2018). *Understanding motivation and emotion*. 7th edition. John Wiley & Sons, Inc.
12. Tekkurşun Demir G., İlhan EL. (2019). Spora katılım motivasyonu: görme engelli sporcular üzerine bir araştırma. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*. 4(1), 157-170.
13. Tekkurşun Demir G., İlhan EL., Esentürk OK., Kan, A. (2018). Engelli bireylerde spora katılım motivasyon ölçeği (ESKMÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 16(1), 95-106.
14. Tutar H. (2018). Davranış bilimleri kavramlar ve kuramlar. Seçkin Yayıncılık. Ankara.

15. Tyndall I., Waldeck D., Pancani L., Whelan R., Roche B., Pereira, A. (2018). Profiles of psychological flexibility: A latent class analysis of the acceptance and commitment therapy model. *Behavior Modification*. 44(3), 365-393.
16. Vickerman P., Maher A. (2018). Teaching physical education to children with special educational needs and disabilities. 2nd edition. Routledge. London.
17. Yalçın İ., Turgut M., Gacar A., Çalık, F. (2017). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu'nda öğrenim gören kadın sporcuların spora katılım motivasyonlarının bazı değişkenlere göre araştırılması. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3(Özel sayı 2), 201-210.
18. Yavuz F., Ulusoy S., Iskin M., Esen FB., Burhan HS., Karadere ME., Yavuz, N. (2016). Turkish version of acceptance and action questionnaire-II (AAQ-II): A reliability and validity analysis in clinical and non-clinical samples. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni-Bulletin of Clinical Psychopharmacology*. 26(4), 397-408.
19. Zhou J., Yuan F., Yu T., Liu, F. (2016). Why are the disabled people willing to participate in sports: taking chinese disabled table tennis players as the object of investigation? *Advances in Physical Education*. 6(2), 88-98.

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLİĞİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN ETİK DEĞERLERE SAHİP OLMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF LEVELS OF ETHICAL VALUES OF UNDERGRADUATE STUDENTS IN THE DEPARTMENTS OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT

Gönderilen Tarih: 12/02/2020
Kabul Edilen Tarih: 14/07/2020

Fatma AĞBUĞA

Pamukkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Denizli, Türkiye
Orcid: 0000-0003-1955-1702

Zekeriya ÇELİK

Pamukkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Denizli, Türkiye
Orcid: 0000-0002-8560-3251

Bülent AĞBUĞA

Pamukkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Denizli, Türkiye
Orcid: 0000-0002-4817-198X

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Etik Değerlere Sahip Olma Düzeylerinin İncelenmesi

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerindeki üniversitelerde eğitim-öğretim gören beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin cinsiyetlerine ve öğrenim üniversitelerinin buldukları coğrafi bölgelere göre etik değerlere sahip olma düzeylerinin incelenmesidir. Bu amaçla dokuz alt boyuttan oluşan 39 maddelik "Değerler Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmaya 175'i kadın ve 343'ü erkek olmak üzere toplam 518 gönüllü öğrenci katılmıştır. Verilerin analizinde Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H istatistik testleri yapılmıştır. Araştırmaya katılan beden eğitimi ve spor öğretmenliği öğrencilerinin etik değerlere sahip olma düzeyleri ortalamalarına bakıldığında en az romantik ve materyalistik değerler en fazla ise sırasıyla insan onuru, özgürlük, toplumsal değerler, entelektüel değerler, fütüvvet/cesaret, kariyer değerleri ve maneviyat ön plana çıkmıştır. Kadın ve erkek beden eğitimi ve spor öğretmenliği öğrencilerinin etik değerlere sahip olma düzeyleri karşılaştırıldığında toplumsal değerler, kariyer değerleri, entelektüel değerler, maneviyat ve özgürlük alt boyutları sıra ortalamalarında kadın öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar görülmüştür. Farklı coğrafi bölgelerdeki üniversitelerde öğrenim gören beden eğitimi ve spor öğretmenliği öğrencilerinin toplam etik değerler sıra ortalamalarında farklılık görülmemesine rağmen toplumsal değerler, kariyer değerleri, maneviyat, insan onuru ve fütüvvet/cesaret alt boyutları sıra ortalamaları puanlarında istatistiki olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Doğu-Batı ve Kuzey-Güney olarak bahsedebileceğimiz farklı coğrafi konumlarda yer alan insanlar buldukları sosyal çevre, toplumdaki değer öncelikleri, ekonomik fırsatlar, özgürlükçü bir yaşam tarzı düşüncelerde, duygularda ve değerlerde farklılıklara ya da benzerliklere neden olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etik, değerler, beden eğitimi, spor, üniversite

Examination of Levels of Ethical Values of Undergraduate Students in the Departments of Physical Education and Sport

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the level of values of undergraduate students in the departments of physical education and sport according to gender and universities' different geographical regions of Turkey. For this purpose, "Values Scale" with 39 items consisting of nine sub-dimensions was used. In this research a total of 518 voluntary undergraduate students [175 women and 343 men] participated. For data analyses, Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis H statistical tests were performed. The results of the analyses show that the average level of having the human values of physical education and sports teacher students participating in the research, "human dignity", "freedom", "social values", "intellectual values", "generosity", "career values" and "inwardness" came to the forefront subsequently. On the other hand, "romantic" and "materialistic" values were the lowest. Comparing the levels of female and male physical education and sport teachers with their human values, there were significant differences in favor of female students in the mean of "social values", "career values", "intellectual values", "inwardness", and "freedom" subscales. It can be said that the students of the female physical education and sport teaching students give more importance to the values mentioned than the male students. Despite the fact that there was no significant difference in the total of the humanitarian values of the physical education and sports teacher students in different geographical region universities, there were statistically significant differences in the mean rank scores of "social, career", "inwardness", "human dignity", and "generosity" values subscales. Social environment, value priorities in society, economic opportunities, libertarian lifestyle thoughts of people can cause differences or similarities in emotions and values in the different geographical locations that can be talked about as East-West and North-South.

Key Words: Ethics, values, physical education, sport, university

GİRİŞ

Eğitim, etik ve spor; her birinin konusu insan olup varlığı insanlığın başlangıcı ile aynı olan kavramlardır. İnsanlık tarihinde görülen ilerleme ve gelişmelerden sonra geldiğimiz bugünkü noktada etiğe, eğitime ve spora duyulan ihtiyaç azalmamış tam aksine daha da önem kazanmıştır. Özellikle Sanayi Devrimi'nden sonra hızla ilerleyen bilim ve teknik ile değişen yaşam tarzı hem eğitim hem etik hem de spora duyulan ihtiyacı daha da arttırmıştır. Çobanoğlu (2007)², bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmelerin, insanlığa sağladığı yararların yanında geleceğe ilişkin birçok kaygı yaratan duruma da yol açtığını ve bu kaygıların etiğe olan ilgiyi arttırdığını ve etik kodlar ya da normlar oluşturulmasına çalışılması gerektiğini ortaya koymuştur. Yapılan literatür çalışmaları sonucunda aklen, ruhen ve bedenen gelişmiş bir insan için her üçü de saçayağı konumunda olan bu üç kavramdan biri diğerinden üstün olmayıp, hepsi de birbirini tamamlayan unsurlar olduğu söylenebilir. Beden eğitimi ve spor dersi, okullarda öğrencilere eğitimle birlikte etik değerlerin, kültürel değerlerin ve sosyal değerlerin aktarıldığı en önemli uygulama dersidir. Bilim ve teknolojinin ilerlediği her alanda etiğin ve eğitimin işlerlik kazanması yanında beden eğitimi ve spora verilen önemin de artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Beden eğitimi ve spor; fiziksel, ruhsal, zihinsel ve toplumsal açıdan bir bütün olup bireyin eğitiminin tamamlayıcısıdır. Bireyin özellikle ilköğretim ve ortaöğretim çağında sağlıklı, mutlu, iyi ahlaklı ve dengeli bir kişilik sahibi, yapıcı, yaratıcı ve üretken, milli kültür değerlerini ve demokratik hayatın gerektirdiği davranışları kazanmış bireyler olarak yetiştirilmelerinde beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin önemi büyüktür. Yapılan literatür çalışmaları sonucunda, bu faaliyetlerin yürütücüsü olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin de her yönden iyi yetişmiş olmaları, sağlıklı, mutlu, iyi ahlaklı ve dengeli bir kişilik sergileyerek gerek özel gerek sosyal yaşamlarında örnek teşkil etmeleri gerektiği anlaşılmaktadır.

Değer, bir sosyal grup veya toplumun varlıklarını, birliklerini ve işleyişlerini sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç ve çıkarını yansıtan genelleştirilmiş ahlaksal ilke ya da inançlar olarak tanımlanabilir⁹. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000)¹⁰ değerleri insan davranışlarını açıklamada önemli bir etken olarak öne sürmektedir. Hökelekli (2010)⁵ ise değerlerin insan davranışına rehberlik eden inançlar ve kurallar olduğundan bahsetmektedir. Yalız Solmaz (2015)¹⁴ değerlerin insan davranışlarına, tutumlarına ve düşüncelerine yön vermeyi sağlayan olgular olduğunu belirtir. Etik ise, kişiye toplum içerisinde kendi başına özgürce ahlaklı kararlar verebilmeyi sağlayarak var olabilmeyi öğretmektir⁸. Eğitim faaliyetlerinin temel yürütücüsü olan öğretmenin de toplum değerlerini ve etik kuralları bilmesi, bunlara göre yaşaması, uyulması için rehberlik etmesi sağlıklı bireylerin yetişmesi ve toplumun geleceği için önemlidir⁴. Keskin ve Sağlam (2014)⁷ öğretmenlerin aileden sonra çocukların gelişmelerini doğrudan izleme ve onları etkileme olanağına sahip olmaları bakımından en önemli ikinci unsur olarak tanımlamaktadır. Gelecekte eğitim kurumlarında görev alacak olan öğretmen adaylarının nasıl bir kültürlenme ve sosyalleşme süreci içerisinde olduklarının dolayısıyla onların değerler sistemlerinin nasıl olduğunun bilinmesi önemlidir¹². Bundan dolayıdır ki öğrenim çağına gelmiş her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasındadır⁴. Okullarda görev yapan beden eğitimi ve spor dersi öğretmenleri gerek öğretmen kimliği ile gerekse aktif ya da pasif sporcu-antrenör kimliği ile diğer ders branşı öğretmenlerinden daha fazla öğrencileri etkileme pozisyonunda bulunmaktadır. Sporun kendi özelliğinden

kaynaklanan toplum içindeki yeri-popülarlığı; beden eğitimi ve spor dersinin spor ve oyun ağırlıklı fiziksel aktiviteleri içeren yapısı, eğlenceli, rahatlatıcı olması buna sebep olabilmektedir. Beden eğitimi ve spor derslerinin bu amaca hizmet edebilmesi için öğretmen adaylarının eğitim-öğretim yönünden donanımlı, özgür düşünen, yaratıcı, hoşgörülü, kültürlü ve etik değerlere sahip bireyler olarak yetiştirilmeleri gerektiği düşünülmektedir.

Çocukların sporla tanışacağı ilk yer okullardır. Beden eğitimi öğretmenleri de onları sporla tanıştıracak, sporu sevdirecek kişilerdir. O yüzden beden eğitimi öğretmenlerinin etik değerlere sahip olması ve bu değerler doğrultusunda davranması beklenir. Ancak farklı branştaki öğretmenlerin ve aday öğretmenlerin etik değerlerini inceleyen sınırlı sayıda araştırma mevcuttur. Örneğin, Obuz (2009)¹¹'un araştırmasında öğretmen adaylarının öğrencilerle ilişkilerde ve görevle ilgili sorumluluklarda kadınların erkeklere oranla daha etik davranma eğiliminde oldukları gözlemlenmiştir. Yazar (2012)¹⁵ ise makalesinde öğretmen adaylarının yaşamlarına yön veren başlıca değerlerin manevi değerler olduğu, bunu ekonomik ve dini değerlerin takip ettiği, değerlerin kazanılmasında ailenin önemli bir rolü oynadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Dilmaç ve ark. (2014)³, yetişkinlerde "Değerler Ölçeği"nin geçerlik ve güvenilirliğini test etmişlerdir. Araştırmacılar yaptıkları analiz sonucu bu ölçeğin dokuz alt boyuttan oluştuğunu bulmuşlardır. Bunlar: "toplumsal değerler", "kariyer değerleri", "entellektüel değerler", "maneviyat", "materyalistik değerler", "insan onuru", "romantik değerler", "özgürlük" ve "fütüvvet/cesaret"tir. Ölçek likert tipi olarak hazırlanmış ve 39 maddeden oluşmuştur. Yurtiçinde öğretmen adaylar üzerinde yapılan önemli araştırmalardan biri Keskin (2014)⁶ çalışmasıdır. Keskin (2014)⁶, sınıf öğretmeni adaylarının etik değerlere sahip olma düzeylerini incelemiştir. Araştırması sonucunda öğrencilerin cinsiyetlerine göre insani değerlere sahip olma düzeylerine ait görüşlerinin entellektüel değerler, maneviyat ve özgürlük boyutlarında kadın öğrenciler lehine bulmuştur. Yalız Solmaz (2015)¹⁴ beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin insani değer düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırması sonucunda, öğrencilerin insani değerlerin ortalamasının üzerinde olduğunu tespit etmiştir. Öğrenciler en fazla özgürlük boyutunda, en az ise materyalistik boyutunda değerlere sahip oldukları görülmüştür. Ancak, beden eğitimi bölümünde okuyan öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversitelerin bulunduğu coğrafi bölgelere göre etik değerlerinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırmada, beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin etik değerlere sahip olma düzeylerini üniversitelerin bulunduğu bölge ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, tarama modellerinden karşılaştırma türü ile yapılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da şu anda var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Bu modellerde esas amaç, var olan durumu olduğu gibi betimlemektir.

Katılımcılar

Bu çalışmanın araştırma grubunu, 2017–2018 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde (Akdeniz (%26), Doğu Anadolu (%33,4), Ege (%16,5), İç Anadolu

(%15,41) ve Karadeniz (%8,69) yer alan üniversitelerin beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören 175'i (% 33,8) kadın, 343'ü (% 66,2) erkek olmak üzere toplam 518 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Değerler Ölçeği: Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak Dilmaç ve ark. (2014)³ tarafından geliştirilen "Değerler Ölçeği" kullanılmıştır. 10'lu likert tipi olarak hazırlanan bu ölçek 39 maddeden oluşmuştur. Ölçek, "hiç önemli değil" yanıtı ile "çok önemli" yanıtı arasında önemsizden önemliye doğru 0'dan 9'a kadar dereceleme ile yapılmıştır. Dokuz alt faktörden oluşan ölçek, toplam varyansın %64.74'ünü açıklamaktadır. Değerler Ölçeği'nin faktörler bazında Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayıları da bu araştırmacılar tarafından hesaplanmıştır. Analiz sonucunda "Toplumsal Değerler" için .90, "Kariyer Değerleri" için .80, "Entellektüel Değerler" için .78, "Maneviyat" için .81, "Materyalistik Değerler" için .78, "İnsan Onuru" için .61, "Romantik Değerler" için .66, "Özgürlük" için .65 ve "Fütüvvet/cesaret" için de .63 olarak hesaplanmıştır³.

Verilerin Analizi

İstatistik analizler SPSS 22.0 programında anlamlılık düzeyleri $p < 0.05$ olarak değerlendirilmiştir. Analizi yapmadan önce verilerin normal dağılıma uygunluğunu kontrol etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Bu analiz sonucu verilerin normal dağılım göstermediği görülmüştür ($p < .05$). Cinsiyetler arasındaki farklılığı tespit etmek amacıyla Mann-Whitney U testi; farklı bölgelerdeki üniversiteleri karşılaştırmak için Kruskal-Wallis-H testi yapılmıştır. Ayrıca, bu analiz sonucu çıkan farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla Mann-Whitney U testleri uygulanmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Değerlere Sahip Olma Düzeylerine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	SO	ST	Z	U	p
Toplumsal	Kadın	175	289.22	50613.50	-3.244	24811.50	.001**
	Erkek	343	244.34	83807.50			
Kariyer	Kadın	175	284.66	49816.00	-2.748	25609.00	.006**
	Erkek	343	246.66	84605.00			
Entelektüel	Kadın	175	279.91	48985.00	-2.232	26440.00	.026*
	Erkek	343	249.08	85436.00			
Maneviyat	Kadın	175	281.14	49199.00	-2.386	26226.00	.017*
	Erkek	343	248.46	85222.00			
Materyalistik	Kadın	175	263.49	46110.00	-.434	29315.00	.665
	Erkek	343	257.47	88311.00			
İnsan Onuru	Kadın	175	266.06	46560.50	-.792	28864.50	.428
	Erkek	343	256.15	87860.50			
Romantik	Kadın	175	226.64	39662.50	-3.575	24262.50	.000**
	Erkek	343	256.15	87860.50			
Özgürlük	Kadın	175	281.67	49292.50	-2.469	26132.50	.014*
	Erkek	343	248.19	85128.50			
Fütüvvet/Cesaret	Kadın	175	262.30	45903.00	-.318	29522.00	.751
	Erkek	343	258.07	88528.00			
Toplam	Kadın	175	276.23	48341.00	-1.818	27084.00	.069
	Erkek	343	250.96	86080.00			

* $p < .05$; ** $p < .01$; SO = Sıra Ortalaması, ST = Sıra Toplamı

Tablo 1 beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin cinsiyetlerine göre etik değerlere sahip olma düzeylerine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçlarını göstermektedir. Çıkan sonuca göre toplumsal, kariyer, entelektüel, maneviyat ve özgürlük alt boyutlarında kadınlar lehine erkek öğrenciler ile arasında istatistiki farklılıklar bulunmuştur [Sırasıyla $U = 24811.50$, $p = .001$; $U = 25609.00$, $p = .006$; $U = 26440.00$, $p = .026$; $U = 26226.00$, $p = .017$; $U = 26132.50$, $p = .014$]. Yalnızca erkeklerin romantik değer alt boyutunda kadınlardan daha fazla sıra ortalama (SO) puanı bulunmaktadır ve istatistiki olarak anlamlı çıkmıştır [$U = 24262.50$, $p = .000$]. Beden eğitimi ve öğretmenliği bölüm öğrencilerinin öğrenim gördükleri üniversitelerin bulunduğu coğrafi bölgelere göre farklılıklar olup olmadığının tespiti için Kruskal Wallis H testi ve bu analizi takiben farklılıkların hangi coğrafi bölgelerden kaynaklandığının anlaşılması için Mann-Whitney U testleri yapıldı (Tablolar 2, 3,4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ve 11).

Tablo 2. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölüm Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Üniversitelerin Bulunduğu Coğrafi Bölgelere Göre Değerlere Sahip Olma Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis H ve Mann Whitney U Testleri Sonuçları

Boyutlar	Bölge	N	SO	χ^2	p	Anlamlı Fark (Mann Whitney U Testi)
Toplumsal	Doğu	173	286,43	12,47	0,01*	Doğu ile İç Anadolu Doğu ile Ege
	Akdeniz	135	258,21			
	Karadeniz	45	264,59			
	İç Anadolu	80	240,86			
	Ege	85	221,58			
Kariyer	Doğu	173	285,03	9,91	0,04*	Doğu ile İç Anadolu Doğu ile Ege
	Akdeniz	135	261,26			
	Karadeniz	45	245,03			
	İç Anadolu	80	235,92			
	Ege	85	234,59			
Entelektüel	Doğu	173	275,07	7,30	0,12	Doğu ile Ege Karadeniz ile Ege
	Akdeniz	135	252,14			
	Karadeniz	45	285,23			
	İç Anadolu	80	256,78			
	Ege	85	228,44			
Maneviyat	Doğu	173	286,11	19,78	0,01**	Doğu ile Ege Doğu ile Akdeniz Akdeniz ile Karadeniz Akdeniz ile İç Anadolu
	Akdeniz	135	219,16			
	Karadeniz	45	271,57			
	İç Anadolu	80	284,11			
	Ege	85	239,83			
Materyalistik	Doğu	173	275,07	2,93	0,57	
	Akdeniz	135	252,14			
	Karadeniz	45	285,23			
	İç Anadolu	80	256,78			
	Ege	85	228,44			
İnsan Onuru	Doğu	173	282,03	24,36	0,00**	Doğu ile Ege Doğu ile Akdeniz Akdeniz ile Karadeniz Akdeniz ile İç Anadolu Karadeniz ile Ege
	Akdeniz	135	235,33			
	Karadeniz	45	297,28			
	İç Anadolu	80	279,28			
	Ege	85	213,48			
Romantik	Doğu	173	248,17	5,75	0,22	
	Akdeniz	135	268,40			
	Karadeniz	45	224,06			
	İç Anadolu	80	279,67			
	Ege	85	268,21			
Özgürlük	Doğu	173	271,95	3,82	0,43	
	Akdeniz	135	261,63			
	Karadeniz	45	260,24			
	İç Anadolu	80	254,94			
	Ege	85	234,66			

Fütüvvet/Cesaret	Doğu	173	306,49	34,29	0,00**	Doğu ile İç Anadolu Doğu ile Ege Doğu ile Akdeniz Karadeniz ile Ege Akdeniz ile Ege
	Akdeniz	135	243,67			
	Karadeniz	45	269,41			
	İç Anadolu	80	235,26			
	Ege	85	206,57			
Toplam	Doğu	173	282,22	7,27	0,12	Doğu ile Ege Doğu ile Akdeniz
	Akdeniz	135	247,62			
	Karadeniz	45	258,04			
	İç Anadolu	80	258,10			
	Ege	85	234,22			

* p<0,05; ** p<0,01

Tablo 2 Kruskal Wallis H testi ile Mann Whitney U testleri sonuçlarını göstermektedir. Bu sonuçlara göre farklı coğrafi bölge üniversitelerinde öğrenim gören beden eğitimi ve spor öğretmenliği öğrencilerinin rapor ettiği değerler ölçeğinde yer alan toplumsal, kariyer, maneviyat, insan onuru ve fütüvvet/cesaret alt boyutlarındaki puanlarında istatistiki olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bunu takiben, bu farklılıkların hangi üniversitelerden kaynaklandığının tespiti gerekli olduğundan Mann-Whitney U testleri yapılmıştır.

Tablo 2 etik değerlere sahip olma düzeylerine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçlarını göstermektedir. Bu tabloya göre Doğu Anadolu bölgesinde öğrenim gören öğrenciler ile İç Anadolu bölgesinde öğrenim gören öğrencilerin toplumsal (U = 5655,00, p<0,05), kariyer (U = 5574,00, p<0,05) ve fütüvvet/cesaret (U = 5035,00, p<0,01) alt boyutlarında istatistiki olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Doğu Anadolu bölgesinde öğrenim gören öğrenciler bu üç alt boyutta da daha yüksek sıra ortalamaları puanlarına sahiptir.

Doğu Anadolu bölgesinde öğrenim gören öğrenciler ile Ege bölgesinde öğrenim gören öğrencilerin toplumsal (U = 5536,00 p<0,01), kariyer (U = 5971, p<0,05), Entelektüel (U = 6086, p<0,05), Maneviyat (U = 6018,00, p<0,05), insan onuru (U = 5427,00, p<0,01), fütüvvet/cesaret (U = 4607,00, p<0,01) alt boyutlarında ve toplam değerlerde (U = 5997,50, p<0,05) istatistiki olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Doğu Anadolu bölgesinde öğrenim gören öğrenciler bu altı alt boyutta da daha yüksek sıra ortalamaları puanlarına sahiptir (Tablo 2).

Araştırmaya katılan Doğu ve Karadeniz bölgelerinde öğrenim gören beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin etik değerlere sahip olma düzeylerinde anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir (Tablo 2).

Doğu Anadolu bölgesinde öğrenim gören öğrenciler ile Akdeniz bölgesinde öğrenim gören öğrencilerin Maneviyat (U = 8740, p<0,01), insan onuru (U = 9623, 00, p<0,01), fütüvvet/cesaret (U = 8744,50, p<0,01) alt boyutlarında ve toplam değerlerde (U = 10131,00, p<0,05) istatistiki olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Doğu Anadolu bölgesinde öğrenim gören öğrenciler bu alt boyutta da daha yüksek sıra ortalamaları puanlarına sahiptir (Tablo 2).

Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde öğrenim gören beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin etik değerlere sahip olma düzeylerinde maneviyat (U = 2351,50, p<0,05) ve insan onuru alt (U = 2325,00, p<0,05) boyutu hariç diğer tüm alt boyutlar için anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu her iki alt boyutta Karadeniz

bölgesinde öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamaları Akdeniz bölgesinde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksektir (Tablo 2).

Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinde öğrenim gören beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin etik değerlere sahip olma düzeylerinde maneviyat ($U = 4095,50$, $p < 0,01$) ve insan onuru ($U = 4454,00$, $p < 0,05$) alt boyutu hariç diğer tüm alt boyutlar için anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu her iki alt boyutta İç Anadolu bölgesinde öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamaları Akdeniz bölgesinde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksektir (Tablo 2).

Araştırmaya katılan Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerinde öğrenim gören beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin etik değerlere sahip olma düzeylerinde anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir (Tablo 2).

Karadeniz ve Ege bölgelerinde öğrenim gören beden eğitimi ve spor bölümü Karadeniz bölgesinde öğrenim gören öğrenciler ile Ege bölgesinde öğrenim gören öğrencilerin Entelektüel ($U = 1506,00$, $p < 0,05$), insan onuru ($U = 1293,00$, $p < 0,01$) ve fütüvvet/cesaret ($U = 1457,00$, $p < 0,05$) alt boyutlarında istatistiki olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Karadeniz bölgesinde öğrenim gören öğrenciler bu üç alt boyutta da daha yüksek sıra ortalamaları puanlarına sahiptir (Tablo 2).

Akdeniz ve Ege bölgelerinde öğrenim gören beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin etik değerlere sahip olma düzeylerinde sadece fütüvvet/cesaret alt boyutu hariç ($U = 4827,00$, $p < 0,5$) diğer tüm alt boyutlar için anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Fütüvvet/cesaret alt boyutta Akdeniz bölgesinde öğrenim gören öğrencilerin sıra ortalamaları Ege bölgesinde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır (Tablo 2).

TARTIŞMA

Kadın ve erkek beden eğitimi ve spor öğretmenliği öğrencilerinin etik değerlere sahip olma düzeyleri karşılaştırıldığında toplumsal değerler, kariyer, entelektüel değerler, maneviyat ve özgürlük alt boyutları sıra ortalamalarında kadın öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar görülmüştür. Kadın beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin erkek öğrencilere göre söz konusu değerlere daha fazla önem verdikleri söylenebilir. Bu araştırmanın sonucu Yalız Solmaz (2015)¹⁴, Keskin (2014)⁶, Uyguç (2003)¹³, ve Aydın (2003)¹ tarafından yapılan araştırmalar ile benzerlik taşımaktadır. Örneğin, Yalız Solmaz (2015)¹⁴ en fazla önem verilen değerler özgürlük, en az önem verilen değerler materyalistik değerler olduğunu bulmuştur. İlginç bir bulgu olarak romantik değerler alt boyutunda erkek öğrencilerin sıra ortalamaları kadın öğrencilerden daha yüksektir. Kadın öğrencilerin en fazla toplumsal değerler, kariyer, özgürlük, maneviyat, entelektüel değerlere daha fazla önem verdikleri görülmüştür. Bu sonuç önceki yapılan araştırmalar ile benzerlik göstermektedir. Örneğin, Aydın (2003)¹ gençlerin değer algısı üzerine yaptığı araştırmada, özgürlük, kendine saygı ve insan hakları gibi değerlerin daha ön planda olduğu, materyalistik değer olan zenginlik ve değişik hayat gibi değerlerin ise daha az önemli olduğu sonucuna varmıştır. Son yıllarda yapılan başka bir araştırmada, Yalız Solmaz (2015)¹⁴ beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin cinsiyetlerine göre insani değerlere sahip olma düzeylerine ait görüşlerinin hem insani değerler ölçeğinin bütününde hem de kariyer değerleri, entelektüel değerler, maneviyat değerleri ve

materyalistik değerler boyutlarında kadınlar lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Özgürlük, toplumsal, kariyer gibi değerlerin daha yüksek çıkması kadınların toplumda geleneksel kadın rolü dışına çıkmak istemelerinden kaynaklanabilir. Kadın eğitim düzeyi arttıkça erkekler ile eşit olma ve hatta erkeklerin önünde kendilerini daha fazla yer bulma durumuna geçmektedir. Bununla birlikte maneviyat ve özgürlük gibi değerlerde erkeklerden daha yüksek sıra ortalamaları almaları ilginç bir durumdur. Bu bulgu Keskin'in (2014)⁶ bulgusuyla örtüşmekte olup bu sonucun nedeni Batı ve Doğu kültürü arasında kalmışlığa bağlanmaktadır. Bir tarafta toplum tarafından kadına verilen rol ve beklentiler öbür tarafta üniversite ortamının ve gelecek mesleklerinin gereği olan özgürlükler buna neden olmuş olabilir.

Farklı coğrafi bölge üniversitelerinde öğrenim gören beden eğitimi ve spor öğretmenliği öğrencilerinin toplam değerler sıra ortalamalarında farklılık görülmemesine rağmen toplumsal, kariyer, maneviyat, insan onuru ve fütüvvet/cesaret değerler alt boyutları sıra ortalamaları puanlarında istatistiki olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Tablo 3'e bakıldığında bu farklılıkların genelde Doğu Anadolu ve Karadeniz bölge üniversitelerinden kaynaklandığı belirlenmiştir. Doğu-Batı ve Kuzey-Güney olarak bahsedebileceğimiz farklı coğrafi konumlarda yer alan insanlar buldukları sosyal çevre, toplumdaki değer öncelikleri, ekonomik fırsatlar, özgürlükçü bir yaşam tarzı düşüncelerde, duygularda ve değerlerde farklılıklara ya da benzerliklere neden olabilmektedir. Sonuç olarak, cinsiyetler ve bölgeler arası farklılıkların çıkması ve ölçekteki kavramlara farklı anlamlar yüklenmesi belki de katılımcıların kendilerini çevreleyen sosyal yapının ve geleneklerin beklentileri doğrultusunda düşünmek ve hareket etmek durumunda kalmaları nedeninden kaynaklanabilir.

Araştırmanın sonucunda beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerinin etik değer algısının kültürel ve sosyal ihtiyaçlara göre şekillenmesi önerilmektedir. Bunun için üniversite öğretim elemanlarının gerek verdikleri dersler ile gerekse tavır ve davranışlarında birer rol model olmalıdırlar. Gelecekte yapılması düşünülen araştırmalarda daha farklı bölgelerde yer alan üniversitelerde öğrenim gören öğrencilerden ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel ve resmi okullarda öğretmenlik yapan öğretmenlerden veriler toplanıp etik değerleri incelenerek karşılaştırılabilir. Ayrıca, değerlerin incelenmesinde hem nitel hem de nicel araştırma yöntemlerinin aynı zamanda kullanılması önerilir.

KAYNAKLAR

1. Aydın M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi. 1(3), 121-144.*
2. Çobanoğlu, N. (2007). *Tıp etiği.* Ankara: İlke Yayınevi.
3. Dilmaç B., Arıcağ OT., Cesur S. (2014). A validity and reliability study on the development of the values scale in Turkey. *Educational Sciences: Theory & Practice. 14(5), 1661-1671.*
4. Ekşi H. (2003). Temel insani değerlerin kazanılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi. 1(1), 79-96.*
5. Hökelekli H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: değerler eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi. 6(18), 4-10.*

6. Keskin U. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi İlköğretim Eğitimi Enstitüsü, Sakarya.
7. Keskin U., Sağlam Hİ. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Sakarya University Journal of Education. 4(1), 81-101.
8. Kılavuz R. (2003). Kamu yönetiminde etik ve bir sorun alanı olarak yozlaşma. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
9. Kızılcılık S., Erjem Y. (1996). Açıklamalı sosyoloji sözlüğü. Konya: Saray Kitabevleri.
10. Kuşdil ME., Kağıtcıbaşı Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer teorisi. Türk Psikoloji Dergisi. 15(45), 59-76.
11. Obuz Ü. (2009). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
12. Sarı E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. Değerler Eğitim Dergisi. 3(10), 73-88.
13. Uyguç N. (2003). Cinsiyet, bireysel değerler ve meslek seçimi. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 18(1), 93-103.
14. Yalız Solmaz D. (2015). Öğretmen adaylarının insani değer düzeyleri: Anadolu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde bir araştırma. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 8(41), 1069-1076.
15. Yazar T. (2012). Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi. 2(1), 61-68.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İLETİŞİM BECERİSİ DÜZEYLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

EXAMINATION OF COMMUNICATION SKILLS LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS ACCORDING TO DIFFERENT VARIABLES

Gönderilen Tarih: 04/05/2020
Kabul Edilen Tarih: 15/07/2020

Kanat DZHANUZAKOV

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
Bişkek, Kırgızistan

Orcid: 0000-0001-9138-4799

Ünal TÜRKÇAPAR

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
Bişkek, Kırgızistan & Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Beden Eğitimi ve
Spor Yüksekokulu, Kahramanmaraş, Türkiye

Orcid: 0000-0002-4205-6446

Yavuz YASUL

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Bafra Meslek Yüksekokulu, Samsun, Türkiye

Orcid: 0000-0002-9458-1664

Atilla ÇAKAR

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
Bişkek, Kırgızistan

Orcid: 0000-0002-3564-3909

* Sorumlu Yazar: Atilla ÇAKAR, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bişkek, Kırgızistan, atilla.cakar@manas.edu.kg

Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerisi Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, üniversite eğitimi alan bireylerin iletişim beceri düzeylerini farklı değişkenlere göre incelemektir. Araştırmada, betimsel nitelikli tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2019-2020 eğitim öğretim yılında Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesinde hazırlık sınıflarında eğitim öğretim gören 42 erkek ve 148 bayan katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmada araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgiler Formu" ve Bireylerin iletişim becerilerini ölçmek için Korkut (1997) tarafından geliştirilen İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ) kullanılmıştır. Çalışmaya katılan bireyler hakkında tanımlayıcı bilgiler sağlamak amacıyla frekans dağılımları yapılmıştır. Elde edilen verilerin normal bir dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için normallik analizleri yapılmıştır. Veriler normal dağılım özelliği gösterdiğinden dolayı ikili grup karşılaştırmalarında Independent Samples T Test, ikiden daha fazla grup karşılaştırmaları için ise One Way Anova, grup içi karşılaştırmalarda ise Tukey-HSD testleri kullanılmıştır. Sonuç olarak; cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, anne-baba eğitim düzeyi, ailenin gelir durumu değişkenlerinde anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Ancak bölüm değişkeninde anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İletişim beceri, hazırlık sınıfı, eğitim

Examination of Communication Skills Levels of University Students According to Different Variables

ABSTRACT

This study aims to investigate the communication skills of individuals who receive university education according to different variables. In the study, the descriptive-quality survey model was adopted. The sample of the study consisted of 42 male and 148 female participants, who received education in the preparatory classes of Kyrgyz-Turkish Manas University in the 2019-2020 education period. In the study, the "Personal Information Form", which was developed by the researchers and the "Communication Skills Scale", which was developed by Korkut (1997), to evaluate the communication skills of individuals. To obtain descriptive information from the participants, frequency distributions were calculated. The data that were obtained were analyzed for normality to determine whether there was a normal distribution. Because the data was observed to have a normal distribution quality, Independent Samples t-test was used for one-sample comparisons while the One Way ANOVA test was used for two-sample or more comparisons in addition to Tukey-HSD test, which was used for intragroup comparisons. In conclusion, it was observed that there was no significant difference, according to the variables of gender, age, number of siblings, education level of parents, and the family's income. However, it was determined that there were significant differences in terms of the variable of the department.

Key Words: Communication skills, preparatory class, education

GİRİŞ

İletişim sözcüğü, Latince kökenli “communication” sözcüğüne karşılık gelmektedir. Latince “commun” yani halk, topluluk kökünden türetilmiş bir kavram olan “communication” bilgi ve düşüncelerin değiş tokuşu anlamına gelmektedir.” İletişimin yanı sıra kitle iletişimi de bir mesaj ve bilgi alışverişi olarak ele alınmaktadır^{32,33}.

İnsanoğlu, var olduğundan beri çevresindekilerle sürekli iletişim halinde olmuştur. Bu kimi zaman canlı bir varlıkla, kimi zaman ise cansız bir varlıkla etkileşim halinde vuku bulmuştur. Bireylerin toplum içerisinde yaşamak, ihtiyaçlarını gidermek ve paylaşmak için iletişim kurmaları gerekmektedir¹³. İnsanlarla iyi iletişim kurabilmek için bireyin duygusal olgunluğa sahip olması önemlidir. Duygusal olgunluk, bireyin kendi duygularının farkında olması, bu duygularını düzenleyebilmesi ve başkalarının duyguları için empati kurabilmesi şeklinde tanımlanmıştır¹⁰. İletişimin, kişiler arasında sosyal bir eylem olarak gerçekleşmesi; insanların kişisel yeteneklerinin iletişim sürecindeki önemi hakkında ipucu vermektedir. İletişim, genel olarak kaynak ve alıcı arasında gerçekleşen bir sürece dayanır²². Yaşanılan kişisel ve kişiler arası problemlerin birçoğu bireylerin kendi hissettiklerini anlatmakta ya da isteklerini bununla ilgili olan kişilere iletmekte sorun yaşamalarından kaynaklanmaktadır. Huzurlu bir yaşam için kendini ifade edebilmenin önemi ortaya çıkmaktadır. İlişkilerde doyuma ulaşabilmek ve ortak bir anlamda buluşabilmek için iletişim becerileri gereklidir²⁶.

İletişim becerileri, karşılaşılan bir sorunla ilgili olası birçok ihtimalin değerlendirilmesini içerir. İletişim becerileri kuvvetli olan birey, herhangi bir durumda tek bir açıdan bakmak yerine birçok açıdan sorgulama ve anlama yeteneğine sahip olur²⁵. İletişim, karşılıklı olarak, bulunduğumuz ortamlardaki olay ve olgularla ilgili değişimleri ileten, bunlarla alakalı bilgi aktaran, aynı olay ve olgular karşısında aynı yaşam tecrübelerinden kaynaklı, benzer duyguları taşıyıp bunları birbirlerine ifade eden insanların oluşturduğu topluluk ya da toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen tutum, yargı, düşünce ve duygu bildirimleridir²³.

İletişim insanların duygu, düşünce, inanç, tutum ve davranışları sözlü, yazılı ve sözsüz olarak hedefe iletmesidir. Latince iletişim, bir ortaklığı, toplumsallaşmış olmayı, birlikteliği ve toplu halde yaşamayı içerir. Bu anlamda, iletişim sürecinin temelinde bireylerin sosyalleşmeleri yer alır. Dolayısıyla iletişim, hem bireyler arası bir süreç, hem de bireyler aracılığıyla toplumsal seviyede bir süreç olarak ifade edilebilir⁷. Mesaj kaynağı ve mesaj hedefi yani alıcı olarak çoğu kez insanların aktif olduğu bu süreç, kaynak ve alıcı kişilerin iletişim becerisi yeteneklerinin de önemini artırmaktadır. İletişim sürecindeki kişilerin bu yetenekleri, sürecin işleyişine önemli ölçüde etki edebilmektedir. İletilerin geniş yayılma gücü ile birlikte bu kapsamda iletişimsel perspektif içerisinde iletilerin değer yaratma gücü bir niteliği bulunmaktadır¹⁶. Ancak norm ve değeri yaratmak için ileti gönderen ile iletiyi alan arasında ortak uzlaşım alanları olmalıdır. Bu da beraberinde iletişim sürecini getirerek, mesajı veren kaynağın kendi iç dünyasındaki duygularının, niyetlerinin, anlatılarının kitle iletişim araçları yoluyla izleyicilere aktarımı şeklinde gerçekleşmektedir³.

Sağlıklı ve etkili bir iletişim için insanlar arasında sevgi, saygı, güven ve kabul çok önemlidir. Sağlıklı ilişkiler sağlıklı bireylerin, sağlıklı bireylerde, sağlıklı bir toplumun oluşmasında çok önemli değere sahiptir. Bireyler kişilerarası ilişkilerinin boyutları

üzerine eğitilirse yani ilişkilerin boyutlarını fark etme, tutum ve davranışlarının nedenlerini görmelerini sağlayacak iletişim becerilerine sahip olurlarsa sağlıklı bir hayat sürmeleri daha da kolay olacaktır⁵. En geniş anlamıyla iletişim becerisi; iletilerin uygun iletişim aracı ile gönderilmesi, bu araca uygun şekilde kodlamanın yapılması, iletilerin yapılarına dikkat edilmesi olarak ifade edilebilir. Yani iletilerin kaynak tarafından istenilen yapıda alıcıya ulaştırılabilmesi iletişim becerisine bağlıdır. Örneğin, sözlü olarak iletilecek bir iletide cümle yapısı, uygun kelimelerin kullanımı, kelime zenginliği iletişim becerisi ile ilgilidir²⁵. Birçok beceri gibi iletişim becerileri de sonradan öğrenilerek geliştirilebilmekte ve insanların daha verimli iletişim kurması mümkün olmaktadır²¹.

Bireyler arasında yaşanan iletişimi olumsuz yönde etkileyen etmenlerde vardır. Bunlar yanlış anlama ve anlaşılma, genellemeler yapma, keskin farkların yer alması, sığ bir görüşe sahip olma, ifade yetersizliği, dinleyememe, duygusal çatışma, karşı çıkılma-reddedilme korkusu, çıkarıcılık, duygudaşlık yokluğu gibi birçok etmen sayılabilir^{9,11,22}. İletişim, bireylerin hayatlarına sirayet eden bu nedenle tüm yaşama uyum sağlayan eğitim öğretim sırasında gerçekleşen insanların bu ortamlarda aktif olarak rol aldığı etkinliklerin tümüdür¹². Bu nedenle eğitim öğretim hayatının gerçekleştirildiği ortamlarda iletişim süreci belli kaideler çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Şöyle ki teknolojinin ve yeni yaklaşımların eğitim sürecine dâhil edilmesi öğrencilerin iletişimde daha aktif rol almalarını sağlayacaktır.

Bu çalışmanın amacı üniversitede öğrenim gören hazırlık sınıfı öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesidir.

MATERYAL VE METOT

Araştırma Deseni

Araştırma betimsel bir nitelikte olup, üniversitede öğrenim gören bütün hazırlık sınıfı öğrencilerinin iletişim becerisi düzeylerine bakılmıştır. Araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri, geniş grupları içeren evrenden seçilmiş bir örneklem grup üzerinde yapılan, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle incelemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır¹⁷.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 eğitim öğretim yılında Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesinde bütün bölümlerin hazırlık sınıflarında eğitim öğretim gören 42 erkek ve 148 bayan katılımcıdan oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgiler Formu" kullanılmıştır. Bu form; cinsiyet, yaş, kaç kardeşiniz, anne eğitim, baba eğitim, ailenizin gelir düzeyi ve öğrenim gördüğünüz bölüm sorularından oluşmaktadır.

İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği

1997 yılında iletişim becerileri değerlendirme ölçeği Korkut tarafından geliştirilmiştir²¹. Bu ölçek ilk vakitte lise öğrencilerinde kullanılmak üzere oluşturulmuştur. Bir zaman sonra ölçeğin üniversite öğrencileri ve yetişkinler için güvenilirlik ve geçerlilik

çalışmaları da gerçekleştirilmiştir. Ölçek bireylerin iletişim becerilerini nasıl değerlendirdiklerini anlamaya yönelik bir ölçektir. Ölçek toplamda 25 maddeden oluşan 5'li likert tipi ölçektir. Ölçek, bireylerin iletişim becerilerini nasıl değerlendirdiklerini belirlemek için geliştirilmiştir. Tersine maddelerin olmadığı ölçekte yüksek puan, bireylerin kendi iletişim becerilerini olumlu yönde değerlendirdikleri anlamındadır. Ölçeğin üniversite öğrencileri ile yapılan güvenilirlik çalışmasında güvenilirlik katsayısı 0.78, iç tutarlılık katsayısı ise 0.86 şeklinde bulunmuştur⁴. Bizim çalışmamızda ise güvenilirlik katsayısı 86.8 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Çalışmaya katılan bireyler hakkında tanımlayıcı bilgiler sağlamak amacıyla frekans dağılımları yapılmıştır. Elde edilen verilerin normal bir dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için normallik analizleri yapılmıştır. Veriler normal dağılım özelliği gösterdiğinden dolayı ikili grup karşılaştırmalarında Independent Samples T Test, ikiden daha fazla grup karşılaştırmaları için ise One Way Anova, grup içi karşılaştırmalarda ise Tukey-HSD testleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Araştırma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Analiz Sonuçları

Cinsiyet	N	Ortalama	Ss	t	p
Kadın	148	101,89	10,77	1,686	,09
Erkek	42	98,42	14,66		

p<0.05

Tablo 1'de araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre katılımcıların iletişim becerileri puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (p>0.05).

Tablo 2. Araştırma Grubunun Yaş Değişkenine Göre Analiz Sonuçları One-Way Anova

Yaş	N	Ortalama	Ss	F	p
17	73	101,45	10,91	2,556	,08
18	105	101,73	11,70		
19+	12	93,75	15,76		

p<0.05

Tablo 2'de araştırma grubunun yaş değişkenine göre katılımcıların iletişim becerileri puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (p>0.05).

Tablo 3. Araştırma Grubunun Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Analiz Sonuçları
One-Way Anova

Kardeş Sayısı	N	Ortalama	Ss	F	p
2	31	98,77	11,98	2,606	,07
3	46	98,78	13,69		
4+	113	102,73	10,68		

p<0.05

Tablo 3’de araştırma grubunun kardeş sayısı sorusuna vermiş oldukları cevaplara göre iletişim becerileri puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (p>0.05).

Tablo 4. Araştırma Grubunun Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Analiz Sonuçları One-Way Anova

Anne Eğitim	N	Ortalama	Ss	F	p
Ortaokul	61	100,90	13,37	,808	,49
Lise	33	101,84	10,26		
Üniversite	84	100,33	11,46		
Yüksek L. & Doktora	12	105,83	9,15		

p<0.05

Tablo 4’de araştırma grubunun anne eğitim durumu değişkenine göre iletişim becerileri puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (p>0.05).

Tablo 5. Araştırma Grubunun Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Analiz Sonuçları One-Way Anova

Baba Eğitim	N	Ortalama	Ss	F	p
Ortaokul	59	100,61	13,74	1,219	,30
Lise	44	103,41	9,22		
Üniversite	73	99,50	11,63		
Yüksek L. & Doktora	14	103,66	10,34		

p<0.05

Tablo 5’de araştırma grubunun baba eğitim durumu değişkenine göre iletişim becerileri puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (p>0.05).

Tablo 6. Araştırma Grubunun Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre Analiz Sonuçları One-Way Anova

Aile Gelir	N	Ortalama	Ss	F	p
10000 som* ve altı	47	101,06	14,20	,544	,70
10001 som 15000 arası	58	100,01	12,52		
15001 som 20000 arası	36	103,08	9,40		
20001 som 25000	30	99,90	10,96		
25001 som +	19	102,78	8,16		

p<0.05, *Kırgızistan para birimi

Tablo 6’da araştırma grubunun aile gelir durumu değişkenine göre iletişim becerileri puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (p>0.05).

Tablo 7. Araştırma Grubunun Bölüm Değişkenine Göre Analiz Sonuçları One-Way Anova

Bölüm	N	Ortalama	Ss	F	p	Grup İçi Fark
Turizm ¹	19	104,68	9,58			
Gastronomi ²	11	96,90	12,55			
Spor ³	9	101,77	8,96			
Hazırlık ⁴	13	95,15	17,76			
Muhasebe ⁵	25	104,04	10,54			
Filozofya ⁶	6	97,66	8,68			
Ofis ⁷	9	100,00	6,16	1,864	,04	12>2-4-6-8-9-11
Büro Yönetimi ⁸	17	99,52	9,90			4<1-5-10
Felsefe ⁹	9	97,11	10,84			
Tercümanlık ¹⁰	31	104,67	12,86			
Rus dili ¹¹	19	100,26	9,30			
Çin dili ¹²	7	110,42	6,37			
Uluslararası İlişkiler ¹³	15	94,85	14,97			

p<0.05

Tablo 7’de araştırma grubunun bölüm değişkenine göre iletişim becerileri puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır (p<0,05). Bu fark Çin dili, turizm, muhasebe ve tercümanlık bölümünde ki katılımcıların lehinedir. Yani, Çin dili eğitimi alan katılımcıların gastronomi, hazırlık, filozofya, büro yönetimi, felsefe ve rus dili eğitimi alan katılımcılara göre, turizm, muhasebe ve tercümanlık eğitimi alan katılımcılar ise hazırlık eğitimi alan katılımcılara göre daha yüksek puan ortalamasına sahiptir. Buda Çin dili, turizm, muhasebe ve tercümanlık eğitimi alan katılımcıların iletişim becerileri daha fazla geliştiğini göstermektedir.

Ayrıca Çin dili eğitimi alan katılımcıların en yüksek puan ortalaması sahip olması Çin dili eğitimini alan öğrencilerin iletişim becerilerinin daha fazla geliştiğini göstermektedir. Bunun aksi ise uluslararası ilişkiler dersini alan katılımcıların en düşük puanı almış oldukları için iletişim becerileri en az düzeydedir.

TARTIŞMA

Yapılan araştırma değerlendirilmeye alınan değişkenlere göre literatür bilgileri ışığında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre iletişim beceri puan ortalamalarının farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim, Cesur (2009)⁶ yaptığı çalışmada cinsiyetin iletişim becerileri üzerinde bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Adıgüzel (2005)², Şeker (2000)²⁸, Şenbakar (2015)²⁹, Tepeköylü (2007)³⁰, Kartal (2013)¹⁹, Karcı (2011)¹⁸ yapmış oldukları çalışmalarda ise, kadınların erkeklere oranla iletişim becerileri düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu durum istatistiksel anlamlılık açısından çalışmamızla paralellik göstermemektedir. Ancak çalışmamızdaki puan ortalamalarına baktığımızda kadınların erkeklere göre daha fazla puan aldıklarını görmekteyiz.

Çalışmamızda, bireylerin yaşları ile bireylerin iletişim becerileri ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu duruma araştırma grubuna katılan bireylerin yaşlarının birbirlerine çok yakın olması sebep olmuş olabilir. Nitekim, Şeker (2000)²⁸, Özer (2011)²⁵ ve Korkut (2005)²¹ tarafından

gerçekleştirilen araştırmalarda çıkan sonuçlar bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir. Ancak, Yılmaz (2011)³⁴, Abakay (2010)¹ yapmış oldukları çalışmalarda bireylerin yaşları ile iletişim becerileri ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu, bireylerin yaşları arttıkça iletişim beceri düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırma grubunun kardeş sayısı değişkenine göre iletişim beceri puan ortalamalarının farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim Sezgin (2019)²⁷ yapmış olduğu çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kardeş sayısı değişkeni ile etkili iletişim becerileri arasında etkin dinleme, kendini tanıma-kendini açma, ben dili kullanma, egoyu geliştirici dil faktörlerinde ve ölçeğin genelinde toplam puan olarak istatistiksel açıdan anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durum çalışmamızı destekler niteliktedir. Ancak, Özer (2011)²⁵ ve Toy (2007)³¹ tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda kardeş sayısı ile etkili iletişim beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu durum araştırmamızda elde edilen sonuçlarla örtüşmemektedir.

Araştırma grubunun anne eğitim ve baba eğitim değişkenine göre iletişim beceri puan ortalamalarının farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim, Sezgin (2019)²⁷ yılında yapmış olduğu çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının anne ve babalarının eğitim durumu ile etkili iletişim beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak, Özer (2011)²⁵ ve Çetinkaya (2011)⁸ tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda etkili iletişim beceri düzeyleri ile anne ve baba eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonuca ulaşmış olup, yapmış olduğumuz çalışma sonucuyla çelişmektedir. Erigüç ve Eriş (2013)¹⁴ tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise öğrencilerin iletişim becerilerini incelediği çalışmasında anne eğitim durumu ile öğrencilerin etkili iletişim beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı, baba eğitim durumu değişkeni ile etkili iletişim beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırma grubunun gelir düzeyi değişkenine göre iletişim beceri puan ortalamalarının farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim, Erigüç ve ark. (2013)¹⁵ ile Erigüç ve Eriş (2013)¹⁴ yapmış oldukları çalışmalarında araştırmamızın sonucuna benzer şekilde aile gelir düzeyi ile etkili iletişim beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlamamışlardır. Bu durum çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Araştırma grubunun bölüm değişkenine göre iletişim beceri puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu fark Çin dili, turizm, muhasebe ve tercümanlık bölümünde ki katılımcıların lehinedir. Buda Çin dili, turizm, muhasebe ve tercümanlık eğitimi alan katılımcıların iletişim becerileri daha fazla geliştiğini göstermektedir. Nitekim, Kılıçgil ve ark. (2009)²⁰'in beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencilerine yapmış olduğu çalışmada beden eğitimi öğretmenliği bölümü ve antrenörlük bölümü öğrencilerinin iletişim becerileri ortalamalarının spor yöneticiliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğunu bulmuştur.

KAYNAKLAR

1. Abakay U. (2010). Futbolcu-antrenör iletişimin farklı statüdeki futbolcuların başarı motivasyonlarıyla ilişkisi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

2. Adıgüzel Z. (2005). Sağlık personeli vatandaş (hasta) iletişiminin niteliği ve iletişimi etkileyen faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi. Manisa.
3. Ayhan N. (2017). Mehmet Başbuğ'un eserlerinde orta asya anlatısı: Gösterge bilimsel bir analiz. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*. 6(40), 3524- 3537.
4. Başerer Z. (2014). Öğrencilerin interneti ve sosyal paylaşım sitelerini kullanma durumlarına göre iletişim becerileri ve öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
5. Bozgeyikli H. (2001). Üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri ile kişiler arası ilişkilerde farkında olma düzeyleri. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Anabilim Dalı. Konya.
6. Cesur H. (2009). Ortaöğretim müdürlerinin liderlik stilleri ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin öğretmen algılarına göre değerlendirilmesi (Şişli ilçesi örneği). Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
7. Çağlar İ., Kılıç S. (2009). Genel iletişim. Nobel Yayınları. Ankara.
8. Çetinkaya Z. (2011). Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 19(2), 567-576.
9. Devito JA. (2007). The interpersonal communication book. 11. Baskı. Allyn & Bacon. Boston.
10. Dilekman M., Başçı Z., Bektaş F. (2008). Eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 12(2), 223-231.
11. Dökmen Ü. (2006). İletişim çatışmaları ve empati. 36. Baskı. Sistem Yayıncılık. İstanbul.
12. Ergin A., Birol C. (2000). Eğitimde iletişim. Anı Yayıncılık. Ankara.
13. Ergün M. (2009). Eğitim felsefesi. Pegem Akademi. Ankara.
14. Erigüç G., Eriş H. (2013). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerileri: Harran Üniversitesi örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 12(46), 232-254.
15. Erigüç G., Şener T., Eriş H. (2013). İletişim becerilerinin değerlendirilmesi: Bir meslek yüksekokulu öğrencileri örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*. 16(1), 45-65.
16. Jamankulova R., Ayhan N. (2018). Cultural identity and media: Screening practices of marriage in Kyrgyz media. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 20(35), 21-26.
17. Karasar N. (1994). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler. 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Ankara.
18. Karcı Y. (2011). İletişim meslek lisesi öğrencilerinin empatik iletişim beceri düzeylerinin incelenmesi (Ankara il örneği). *Selçuk İletişim*. 6(4), 155-167.
19. Kartal MA. (2013). Ortaöğretim öğrencilerin bazı değişkenlere göre öznel iyi oluş ve iletişim beceri düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Samsun.
20. Kılıçgil E., Bilir P., Özdiç Ö., Eroğlu K., Eroğlu B. (2009). İki farklı üniversitenin beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 7(1), 19-28.
21. Korkut F. (2005). Yetişkinlere yönelik iletişim becerileri eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 28, 143-149.
22. Mclean S. (2005). The basics of interpersonal communication. Allyn & Bacon. Boston.

23. Oskay Ü. (2001). İletişimin abc'si, Der Yayınları. İstanbul.
24. Özer D. (2011). Etkili iletişim becerilerinin sosyal ortama uyum sağlamadaki işlevi: Fırat Üniversitesi uygulaması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.
25. Özer K. (2006). İletişimsizlik becerisi. 6.Baskı. Sistem Yayıncılık. İstanbul.
26. Özerbaş MA., Bulut M., Usta E. (2007). Öğretmen adaylarının algıladıkları iletişim becerisi düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8(1), 123-135.
27. Sezgin S. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının işbirlikli öğrenmeye yönelik tutumları ile etkili iletişim becerileri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Niğde.
28. Şeker A. (2000). Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri ile sınıf atmosferi arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
29. Şenbakar K. (2015). Elit boksörlerde iletişim becerilerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Elazığ.
30. Tepeköylü Ö. (2007). BESYO öğrencilerinin iletişim becerileri algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Manisa.
31. Toy S. (2007). Mühendislik ve hukuk fakülteleri öğrencilerinin iletişim becerileri açısından karşılaştırılması ve iletişim becerileriyle bazı değişkenler arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
32. Tutar H., Yılmaz M. (2010). Genel iletişim kavramlar ve modeller. Seçkin yayınları. İstanbul.
33. Türkoğlu N. (2010). Toplumsal iletişim. Urban Yayınları. İstanbul.
34. Yılmaz V. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerileri, problem çözme becerileri ve empatik eğilim düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Muğla.
35. Yüksel H. (2009). İletişim kavramı tanımı. İçinde: Demiray M. (Editör). Genel iletişim. Pegem Akademi. Ankara.